

Vides aizsardzības un
reģionālās attīstības
ministrija

“Pētījums par atkārtotu materiālu izmantošanu”

Iepirkuma identifikācijas nr.: VARAM 2021/18

Nodevums

2021.gada 30.novembris

Projekta finansētāji

GATEWAY
& PARTNERS

GATEWAY & PARTNERS
Elizabetes 51 | Rīga, LV-1010, Latvia
www.gatewaypartners.net

Saturs

Anotācija pētījumam.....	3
KOPSAVILKUMS.....	5
1. Metodoloģija.....	8
1.1. Datu pieejamība un izsekojamība.....	10
1.2. Datu ievākšana un analīze.....	13
1.2.1. Mērījumu punkts nr. 1: Iedzīvotāju iegūto lietoto preču apjomi un paradumi.....	13
1.2.2. Mērījumu punkts nr. 2: Tiešsaistes platformas.....	24
1.2.3. Mērījumu punkts nr. 3: Lietoto preču veikali.....	24
1.2.4. Mērījumu punkts nr. 4: Labdarības organizācijas.....	25
1.2.5. Mērījumu punkts nr. 5: Juridiskās personas jeb uzņēmumi.....	26
1.2.6. Mērījumu punkts Nr. 6: Atkritumu apsaimniekošana.....	26
1.2.7. Mērījumu punktu attiecināšana definētajām preču kategorijām.....	26
2. Kvalitatīvie atkalizmantošanas dati – A daļas forma.....	32
3. Rezultāti: Atkārtoti lietoto preču apjomi, nozaru struktūra un iedzīvotāju paradumi.....	40
3.1. Kopējie atkārtoti lietoto preču apjomi pēc iedzīvotāju aptaujas (aptaujas kopsavilkums).....	41
3.2. Tekstilizstrādājumi.....	47
3.2.1. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti (mērījumu punkts nr.1).....	49
3.2.2. Rezultāti no citiem mērījumu punktiem.....	51
3.3. Mēbeles.....	56
3.3.1. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti (mērījumu punkts nr.1).....	57
3.3.2. Rezultāti no citiem mērījumu punktiem.....	59
3.4. Elektriskās un elektroniskās iekārtas.....	63
3.4.1. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti (mērījumu punkts nr.1).....	65
3.4.1. Rezultāti no citiem mērījumu punktiem.....	70
3.5. Būvmateriāli un būvražojumi.....	75
3.5.1. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti (mērījumu punkts nr.1).....	76
3.5.2. Rezultāti no būvkomersantiem un būvniecības materiālu atkritumu apsaimniekošanas izpētes (cits kanāls).....	78
3.5.1. Rezultāti no citiem mērījumu punktiem.....	92
3.6. Citi ražojumi, par kuriem pieņemti pasākumi.....	94
4. Ieteikumi atkārtoti lietoto preču apjoma palielināšanai.....	95
1.pielikums – Iedzīvotāju anketa.....	96
2.Pielikums.....	101

Anotācija pētījumam

“Pētījums par atkārtotu materiālu izmantošanu”

<p>Pētījuma mērķis, uzdevumi un galvenie rezultāti Pētījuma mērķis bija veikt atkārtotu materiālu izmantošanas novērtējumu Latvijā 2021.gadā. Šāda veida skatījums par atkārtotu lietošanu tika veikts pirmo reizi vēsturē un tas ir veikts atbilstoši Eiropas Komisijas Īstenošanas lēmumam 2021/19 (2020. gada 18.decembris), ar ko nosaka vienotu metodiku un formu, kādā ziņot par atkalizmantošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK” un tā Pielikumos noteiktajām prasībām. Pētījuma ietvaros bija uzdevums, apkopot kvalitatīvos un kvantitatīvo informāciju par atkārtotu materiālu izmantošanu noteiktās preču grupās - (tekstilizstrādājumi, mēbeles, elektriskās un elektroniskās ierīces, būvmateriāli un būvražojumi). Mērķis ir saprast Latvijas lietoto preču lietošanas apjomus, lai sniegtu ziņojumu par Latvijas situāciju.</p>	<p>The aim, tasks and main results of the research in English The aim of the study was to perform an assessment of the reuse of materials in Latvia in 2021. The quantification of the reuse of the materials was done for the first time in the history and is in line with European Commission Implementing Decision 2021/19 of 18 December 2020 establishing a common methodology and format for reporting reuse in accordance with Directive 2008/98 / EC and its Annexes. The task of the study was to compile qualitative and quantitative information on the reuse of materials in certain product groups - (textiles, furniture, electrical and electronic equipment, construction materials and construction products). The aim is to understand the volume of use of second-hand goods in Latvia in order to provide a report on the situation in Latvia.</p>
<p>Galvenās pētījumā aplūkotās tēmas Atkārtoti lietotie ražojumi (tekstilizstrādājumi, mēbeles, elektriskās un elektroniskās ierīces, būvmateriāli un būvražojumi)</p>	<p>The main topics covered in the research Reused products (textiles, furniture, electrical and electronic equipment, construction materials and products)</p>
<p>Pētījuma pasūtītājs Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija</p>	<p>The client of the research Ministry of Environmental Protection and Regional Development</p>
<p>Pētījuma īstenotājs SIA “GatewayBaltic”</p>	<p>Researcher SIA “GatewayBaltic”</p>
<p>Pētījuma īstenošanas gads 2021.gada maijs - novembris</p>	<p>Year of research implementation May – November 2021</p>
<p>Pētījuma finansēšanas summa un finansēšanas avots Līguma summa ir 24 640,00 EUR bez pievienotās vērtības nodokļa. Finansējums paredzēts no valsts budžeta programmas 21.00.00 “Vides aizsardzības fonds un iemaksas starptautiskajās organizācijās”, apakšprogrammas 21.13.00 “Nozares vides projekti” līdzekļiem.</p>	<p>Research financial amount and the source of funding The amount of the contract is EUR 24,640.00 without value added tax. Funding is provided from the state budget program 21.00.00 “Environmental Protection Fund and Contributions to International Organizations”, sub-program 21.13.00 “Sector Environmental Projects”.</p>
<p>Pētījuma klasifikācija Padziļinātas ekspertīzes pētījumi</p>	<p>Research classification In-depth research</p>
<p>Pētījuma ģeogrāfiskais aptvērums Latvija, papildus izmantots ieskats arī citu valstu praksēs</p>	<p>Geographical coverage of the research Focus on situation in Latvia, while other country experience used as a background information</p>
<p>Pētījuma mērķa grupa/-as Atkārtoti lietotie ražojumi (tekstilizstrādājumi, mēbeles, elektriskās un elektroniskās ierīces, būvmateriāli un būvražojumi)</p>	<p>Research target groups Reused products (textiles, furniture, electrical and electronic equipment, construction materials and products)</p>
<p>Pētījumā izmantotās metodes pēc informācijas ieguves veida: - tiesību aktu vai politikas plānošanas dokumentu analīze</p>	<p>Methods used in the research by type of information acquisition: - analysis of legislation or policy planning documents</p>

- statistikas datu analīze	- analysis of statistical data
- esošo pētījumu datu sekundārā analīze	- Secondary analysis of existing research data
- padziļināto/ekspertu interviju veikšana un analīze	- conducting and analysis of in-depth / expert interviews
- gadījumu izpēte	- case studies
- kvantitatīvās aptaujas veikšana un datu analīze	- conducting a quantitative survey and data analysis
Kvantitatīvās pētījuma metodes: Tika veikta 1005 Latvijas iedzīvotāju anketēšana tiešsaistē, kas veido valsts reprezentatīvo kopu. Rezultāti tika kvantificēti Latvijas mērogā.	Quantitative research methods: An online survey of 1,005 Latvians was conducted, forming a representative group of the country. The results were quantified on a Latvian as a country level.
Kvalitatīvās pētījuma metodes: Intervijas ar lietoto preču veikalu pārstāvjiem, labdarības organizācijām, dažādu nozaru uzņēmumiem, atkritumu dalītās savākšanas uzņēmumiem, preču komerciālās atjaunošanas uzņēmumiem, būvniecības sektora pārstāvjiem un citiem saistītajiem nozaru pārstāvjiem. Pētījuma laikā tika veiktas vismaz 40 intervijas ar Latvijas dažādiem uzņēmumu pārstāvjiem.	Qualitative research methods: Interviews with second-hand shops, charities, legal entities, separate waste collection companies, commercial material recovery companies, construction industry representatives and other sector representatives. During the study, at least 40 interviews were conducted with representatives of various Latvian companies.
Izmantotās analīzes grupas Lietoto materiālu izmantošanas aprīte	The groups of analysis used Quantitative data of reused material circulation
Pētījuma pasūtītāja kontaktinformācija Sanita Reinerte Vides kvalitātes un atkritumu apsaimniekošanas nodaļas eksperts Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija 67026490 sanita.reinerte@varam.gov.lv www.varam.gov.lv	Contact information of the research client Sanita Reinerte Expert in the Department of Environmental Quality and Waste Management Ministry of Environmental Protection and Regional Development 67026490 sanita.reinerte@varam.gov.lv www.varam.gov.lv
Pētījuma autori Zanda Vipule Mārtiņš Tiknuss Krista Lipinska Irbe Šmite Evelīna Krūze	Research authors Zanda Vipule Mārtiņš Tiknuss Krista Lipinska Irbe Šmite Evelīna Krūze
Visas autortiesības, tai skaitā mantiskās autortiesības uz Pētījumu pieder Pasūtītājam bez laika, termiņa un teritorijas ierobežojuma.	All copyrights, including property copyright to the Research, belong to the Client without time, term and territory restriction.

KOPSAVILKUMS

Atbilstoši Eiropas Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2021/19 (2020. gada 18.decembris), ar ko nosaka vienotu metodiku un formu, kādā ziņot par atkalizmantošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK” (turpmāk – Lēmums) un tā Pielikumā noteiktajām prasībām, 2021.gada maijā – novembrī tika veikts “Pētījums par atkārtotu materiālu izmantošanu” (Iepirkuma identifikācijas nr.: VARAM 2021/18). Pētījuma mērķis bija apzināt atkārtotu materiālu izmantošanu 5 noteiktās kategorijās - tekstilizstrādājumi; elektriskās un elektroniskās iekārtas; mēbeles; būvmateriāli un būvražojumi; un citi ražojumi, par kuriem pieņemti pasākumi.

Lai gan 2021.gadā izvērtējums par atkārtotu materiālu izmantošanu tiek veikts visās ES valstīs, tomēr kopumā ir salīdzinoši neliels skaits esošo pētījumu par pieejamo metodoloģiju, tāpat trūkst konsekvences: kādi aspekti tiek iekļauti kopējā uzskaites metodoloģijā un kādi netiek.

Atkārtoti lietoto preču sektors vēsturiski ir ticis uzskaitīts kopīgi un starptautiskajā tirdzniecībā tiek izdalīts vienīgi lietotu tekstilpreču importa un eksporta apjomi, arī pēc NACE kodiem tiek izdalīta vienīgi lietotu preču mazumtirdzniecība, atdalot antikvariātus un lietotu grāmatu veikalus, taču neizdalot neko detalizētāk. Attiecīgi, lietoto preču segmenta apkopojums ir uzskatāms kā oficiāli neizsekrojama informācija.

Lai apzinātu Lēmumā noteiktās prasības, pētījuma laikā tika veikta dažādu sekundāro avotu izpēte, kā arī vairāk nekā 40 intervijas ar dažādu nozaru pārstāvjiem. Interviju rezultātā tika secināts, ka iesaistīto organizāciju iespēja sniegt pārskatu pat par sevis nodoto vai pārdoto lietoto preču skaitu un masu ir limitēta, jo līdz 2021.gadam arī uzņēmumiem nav bijusi nepieciešamība atskaitīties vai pārskatīt savu pārvaldīto lietoto preču apjomu. Visrūpīgāk lietoto preču aprītei seko līdzī mazumtirdzniecības pārstāvji, taču arī var veikt aptuvenas aplēses, kā arī katras organizācijas situācija ir atšķirīga, attiecīgi nav iespējams izmantot individuālo uzņēmumu datus kopēju aplēšu veidošanā.

Lai noskaidrotu lietoto preču īpašumtiesību maiņu starp privātpersonām, tika veikta 1005 Latvijas iedzīvotāju aptauja tiešsaistē, lai apzinātu kopējo iegūto (nopirkto un saņemto) apjomu noteiktajās preču grupās, no kura tika aprēķināta atkārtoti lietoto preču kopējā masa, kas tiek atkārtoti lietota. Pēc pētījuma rezultātiem ir secināts, ka liela daļa no ražojumiem tiek nodota no vienas privātpersonas citai gan pārdodot, gan arī atdodot, un to apjomu nav iespējams apzināt kā vienīgi iedzīvotāju aptauju rezultātā. Attiecīgi, anketas rezultāti tika izmantoti, lai veiktu pieņēmumus par situāciju Latvijā kopumā. Un lai gan nav praktiski iespējams pārbaudīt iegūtos kopējos rezultātus no cita skatu punkta augstāk minēto ierobežojumu dēļ, tomēr lietoto tekstilpreču 2021.gada izvērtējums ir līdzvērtīgs iepriekš veiktajām aplēsēm par Latvijas tirgu, kas veikts pēc Ziemeļvalstu Ministru padomes pasūtījuma.

Pētījuma rezultāti liecina, ka lietotas tekstilpreces ir nozīmīgākā kategorija, kuras aprītē ir iesaistīts visvairāk iedzīvotāju (40%), kamēr citās lietoto preču kategorijās iesaistīto iedzīvotāju skaits ir 8%-24%, kur viszemākais rādītājs ir būvmateriālu un būvražojumu preču kategorijā - vien 8%. Pētījuma rezultāti arī liecina, ka iedzīvotāji, kas izmanto lietotas preces, kopumā pusi no tām iegādājas, bet otra puse tiek iegūta no draugiem, radiem un paziņām to saņemot kā privātu dāvanu vai ziedojumu. No pārdošanas kanāliem tekstilizstrādājumus vairāk izvēlas iegādāties fiziskā veikalā, taču lietotas mēbeles, EEI un būvmateriālus izvēlas izmantojot tiešsaistes platformu piedāvājumus.

Pētījumā noskaidrots, ka, lai gan tekstilpreču kategorija masas ziņā kopumā ir vismazākā, preču skata ziņā tā ir vislielākā (ņemot vērā ka tekstilpreču vienības vidējā masa ir mazāka nekā vidējā vienības masa pārējās kategorijās). Mēbeļu kategorija, savukārt, ir vislielākā kopējās masas ziņā.

2021.gadā 99% no atkārtoti lietoto preču apjomiem ir apzināti iedzīvotāju aptauju rezultātā, attiecīgi arī 2024.gadā veicot atkārtoti lietoto preču apjomu apzināšanas apjomus, iespējams to veikt, izmantojot iedzīvotāju aptauju. Lai veiktu datu validāciju, būtu vēlams apzināt apjomus kādā citā sektorā, lai varētu veikt datu validāciju, taču lai to varētu darīt, ir nepieciešama regulāra datu reģistrēšana. Tomēr reizē jāapzinās, ka jebkura datu reģistrēšana lietotajā sektorā nozīmē papildus administratīvais slogs, kas tiktu uzlikts labdarības un dažāda veida palīdzības organizācijām, kurām ir ierobežoti finansiālie un administratīvie resursi.

Tabula 1. Lēmuma pielikuma B daļa. "Forma, kādā ziņojami kvantitatīvie atkalizmantošanas dati".
Atkalizmantošana atkarībā no ražojumu kategorijas

Ražojumu kategorija	Atkalizmantoto ražojumu īpašumtiesību maiņas kanāls				Kopā atkalizmantots (tonnās)
	Fizisks veikals/ tirgus (t)	Tiešsaistes platforma (t)	Privāta dāvana/ ziedojums (t)	Cits kanāls (t)	
Tekstilizstrādājumi	4 604	1 685	6 275	905 t Vēl papildus 522 t tiek pārdotas uz citām valstīm	13 469
Apģērbs	4 005	1 466	5 459	787	11 718
Āda un ādas izstrādājumi	368	135	502	72	1 078
Tekstilpreces	230	84	314	45	673
Elektriskās un elektroniskās iekārtas	2 496	5 341	9 890	2 768	20 495
Datori, elektroniskās un optiskās ierīces jeb elektroniskās iekārtas	490	1 097	1 434	596	3 616
Elektroiekārtas	2 006	4 244	8456	2 172	16 879
Mēbeles	11 850	20 613	30 876	7 767	71 107
Būvmateriāli un būvražojumi	379	9 056	10 681	8 898	29 203
-Pārējā ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes produkcija (6.preču kods, iekļauj akmeni, smiltis un mālu)	63	1 494	1 762	1 335	4 653
-Koksne, koksnes un korķa izstrādājumi, izņemot mēbeles; izstrādājumi no salmiem un pišanas materiāliem (16. preču kods)	106	2 536	2 991	3 075	8 707
-Citi nemetāliskie minerālprodukti (23)	208	4 981	5 875	4 448	15 512
-Parastie metāli (24)					
-Metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu (25)					
Citi ražojumi, par kuriem pieņemti pasākumi	0	0	0	0	0

Tajā pašā laikā nepieciešams uzraudzīt vai nav uzlabojumi likumdošanā, lai varētu atkārtoti izmantot dotos ražojumus arī industriālajā sektorā. Lai palielinātu EEI atkārtoti lietoto preču apjomus, ieteicams RAS sistēmā ļaut uzskaitīt gan pārstrādātos, gan atkārtoti lietotās preces. Lai gan pēc likumdošanas ir iespējams arī atskaitīties par atkārtoti lietotām EEI, tomēr kontroles institūcija pārbaudes procedūrā praktiski nepieļauj šādu atskaites procedūru, un attiecīgi, lai gan 30% no RAS savāktā apjoma varētu būt atkārtoti lietojams, 2021.gadā netiek izmantotas iespējas administratīvu ierobežojumu dēļ.

Tāpat būvmateriālu un būvražojumu izmantotais apjoms industriālajā sektorā ir niecīgs. To atkārtota lietošana ir ierobežota, jo ir dažādas izpratnes par būvniecības atkritumiem un potenciāli atkārtoti izmantojamiem materiāliem, kā arī definīciju un produktu izmantošanas novērtējuma dēļ. Būvniecības beigu statusa un būvniecības atkritumu un ne-atkritumu izvērtēšana, informēšana un vienota izpratne dotu iespēju arī vairāk būvniecības materiālu atkārtotai izmantošanai. Bez tam, lai gan ceļu būvē tiek izmantots frēzēts asfalts, kurš tiek lietots atkārtoti, tomēr pēc atkritumu apsaimniekošanas definīcijām tiek uzskatīts kā pārstrādāts produkts, ne atkārtoti lietots. Attiecīgi veicot būvniecības atkritumu apsaimniekošanas pārskatu ir nepieciešams veidot visai nozarei vienojošu terminoloģiju un to ieviešanu.

Izmantotā terminoloģija

Termins	Paskaidrojums
Atkritumi	Jebkurš priekšmets vai viela, no kuras tās valdītājs atbrīvojas, ir nolēmis vai spiests atbrīvoties ¹ .
Atkārtota izmantošana	Jebkura darbība, kuras rezultātā produktus vai to sastāvdaļas, kas nav atkritumi, izmanto vēlreiz tādā pašā nolūkam, kādam tie bija paredzēti ² .
Atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai	Atkritumu reģenerācijas darbība, kurā par atkritumiem kļuvušo produktu vai tā sastāvdaļas pārbauda, tīra vai labo, lai varētu atkārtoti lietot bez turpmākas priekšapstrādes ³ .

Saīsinājumi

Saīsinājums	Paskaidrojums
AAL	Atkritumu apsaimniekošanas likums
AAVP	Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāns
APUS	Atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēma
BB	Būvmateriāli un būvražojumi
BIS	Būvniecības informācijas sistēma
BRAPUS	Būvniecībā radušos atkritumu pārvadājumu uzskaites sistēma
CSP	Centrālā statistikas pārvalde
Direktīva 2008/98/EK	Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK
EEI	Elektriskās un elektroniskās iekārtas
ES	Eiropas Savienība
EK	Eiropas Komisija
Lēmums	Komisijas Īstenošanas lēmums (ES) 2021/19 (2020. gada 18.decembris), ar ko nosaka vienotu metodiku un formu, kādā ziņot par atkalizmantošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK
LVGMC	Valsts SIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"
RAS	Ražotāju atbildības sistēmas
VARAM	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija

¹ Atkritumu apsaimniekošanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221378-atkritumu-apsaimniekosanas-likums>

² Atkritumu apsaimniekošanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221378-atkritumu-apsaimniekosanas-likums>

³ Atkritumu apsaimniekošanas likums. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/221378-atkritumu-apsaimniekosanas-likums>

1. Metodoloģija

Iepirkuma un darba mērķis ir veikt pētījumu par atkārtotu izmantošanu atbilstoši Eiropas Komisijas Īstenošanas lēmumam (ES) 2021/19 (2020. gada 18.decembris), ar ko nosaka vienotu metodiku un formu, kādā ziņot par atkalizmantošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK” (turpmāk – Lēmums) un tā Pielikumā noteiktajām prasībām. Attiecīgi ir nepieciešams aizpildīt Lēmuma Pielikuma A daļu “Forma, kādā ziņojami kvalitatīvie atkalizmantošanas dati”, B daļu “Forma, kādā ziņojami kvantitatīvie atkalizmantošanas dati” un C daļu “Kvalitātes pārbaudes ziņojuma forma”.

Izvērtējumā “Pētījums par atkārtotu materiālu izmantošanu” (iepirkuma identifikācijas nr.: VARAM 2021/18) ir jāveic atkalizmantošanas kvalitatīvais un kvantitatīvais novērtējums, kā arī jānorāda iesaistītie komersanti par sekojošām ražojumu kategorijām:

- Tekstilizstrādājumi;
- Elektriskās un elektroniskās iekārtas;
- Mēbeles;
- Būvmateriāli un būvražojumi;
- Citi ražojumi, par kuriem pieņemti pasākumi.

Lai izvērtētu produktu iedalījumu pēc NACE un preču klasifikatora, to iespējas ir atzīmētas sadaļā datu pieejamība un izsekojamība, attiecīgi norādot limitētās iespējas datu izsekojamībai lietoto preču sektorā.

Vienlaikus jāņem vērā, ka nepieciešams izstrādāt metodiku, kuru varētu veikt atkārtoti pēc trīs gadiem, jo par atkalizmantošanas sektora kvantitatīvajiem datiem ir paredzēts ziņot regulāri, ik katrus trīs gadus. Tāpat arī nepieciešams ņemt vērā, ka izvērtējums tiek veikts praktiski visā Eiropas Savienībā vienlaicīgi (2021. gadā) un attiecīgi ir limitēts daudzums ar iepriekšējiem izvērtējumiem un paraugpraksēm, kas ir veiktas šajā mērījumu jomā. Tādējādi laika gaitā varētu būt pieejama papildus informācija un pārskati no dažādām valstīm, kas dalījušās ar savu pieredzi, ko nav iespējams pārņemt esošajā izvērtējumā. Attiecīgi izvērtējums tiek veikts pēc maksimāli pieejamās informācijas 2021.gada vidū.

Attiecīgi kā gala nodevumi ir paredzēti Lēmuma pielikuma A daļas (Tabula 1), B daļas (Tabula 3) un C daļas nodevumi, kas veidoti un papildināti ar Latvijas situācijas izvērtējumu, lai nodrošinātu Lēmuma prasību izpildi.

Informācija tiks iesniegta Lēmuma pielikumu A, B un C daļas noteikto prasību formātā, norādot gan informāciju par atkalizmantošanas mērīšanu, gan metodoloģisko izmaiņu un problēmu paziņošanu, gan arī norādot uz informācijas avotiem. Papildus izvērtējumā tiks pielietoti visi labās prakses informācijas apkopošanas skatījumi, lai nodrošinātu informācijas caurskatāmību, pārskatu un analīzi, kas atbilst Lēmuma un tā Pielikuma C daļas “Kvalitātes pārbaudes ziņojuma forma” prasībām, lai ES varētu izvērtēt situāciju, gan arī tiktu nodrošināta iespēja turpināt izvērtējumu pēc dotā metodoloģijas parauga arī nākamajos pārskata periodos.

Tabula 2. Lēmuma pielikuma A daļa. “Forma, kādā ziņojami kvalitatīvie atkalizmantošanas dati”

Nr.	Pārskats	Pasākumu identifikācija un apraksts un (tabulas 4. rindā) kvalitatīvs ietekmes vai paredzamās ietekmes novērtējums
1.	Publiskās iestādes (augstākajā administratīvajā līmenī), kas nes galveno atbildību par pasākumu pieņemšanu un īstenošanu	
2.	Ražojumi, uz kuriem pasākumi ir vērsti	
3.	Atkalizmantošanas operācijas, uz kurām pasākumi ir vērsti	
4.	Pasākumu būtība — Loģistikas pasākumi, kuru mērķis ir atbalstīt atkalizmantošanas operācijas (piemēram, šķēršļu un iespēju apzināšana un novēršana vai izmantošana, palīdzība atkalizņemtojamu ražojumu savākšanas modeļu uzlabošanā) — Ekonomiskie un fiskālie pasākumi, arī publiskais iepirkums — Izglītojoši pasākumi, to vidū informēšanas un izpratnes veicināšanas kampaņas (piemēram, mērķgrupas, aptvertā populācija, aptvertā teritorija, biežums)	

	— Citi pasākumi, piemēram, atbalsts akreditētiem remonta un atkalizmantošanas centriem un tīkliem vai to izveidei vai atbalsts jauniem uzņēmējdarbības modeļiem, piemēram, koplietošanas shēmām, remontam un pārražošanai	
5.	Rīcība, kas īstenota, lai atkalizmantošanu uzraudzītu un novērtētu, saskaņā ar Direktīvas 2008/98/EK 9. panta 3. punktu izmantojot kvalitatīvus vai kvantitatīvus rādītājus un mērķrādītājus	
6.	Cita atbilde (precizējiet)	

Tabula 3. Lēmuma pielikuma B daļa. "Forma, kādā ziņojami kvantitatīvie atkalizmantošanas dati".
Atkalizmantošana atkarībā no ražojumu kategorijas

Ražojumu kategorija	Atkalizmantoto ražojumu īpašumtiesību maiņas kanāls				Kopā atkalizmantots (tonnās)
	Fizisks veikals/ tirgus (t)	Tiešsaistes platforma (t)	Privāta dāvana/ ziedojums (t)	Cits kanāls (t)	
Tekstilizstrādājumi					
–identificētās apakškategorijas					
Elektriskās un elektroniskās iekārtas					
–identificētās apakškategorijas					
Mēbeles					
–identificētās apakškategorijas					
Būvmateriāli un būvražojumi					
–identificētās apakškategorijas					
Citi ražojumi, par kuriem pieņemti pasākumi					
–identificētās apakškategorijas					

Atkritumu apsaimniekošanas likumā ir izmantots termins "atkārtota izmantošana", kas ir jebkura darbība, kuras rezultātā produktus vai to sastāvdaļas, kas nav atkritumi, izmanto vēlreiz tādā pašā nolūkam, kādam tie bija paredzēti.⁴ Tajā pašā laikā Lēmumā Pielikuma B formā papildus detalizācijas pakāpē tiek prasīts atšifrēt informāciju pa īpašumtiesību maiņas kanāliem, tādējādi tomēr Lēmumā ir prasīta informācija par atkārtotu lietošanu, kas iekļauj arī īpašumtiesību maiņu.

Lēmumā ir norādīts, ka "Lai mērījumi un ziņošana būtu pēc iespējas pareizāka, būtu jānovērš ražojumu divkārtas uzskaites iespēja. Jāuzskaita būtu tikai tie ražojumi, kas tiek faktiski atkalizmantoti. Ražojumus, kurus vēl tikai piedāvā atkalizmantošanai, piemēram, atkalizmantošanas operatoriem ziedotas preces un citus ražojumus, kuru atkalizmantošana nav droši pierādāma, nevajadzētu ieskaitīt kā atkalizmantotus, mērit un paziņot Komisijai."⁵ Attiecīgi nevis potenciālos atkalizmantošanas apjomu ir nepieciešams uzskaitīt, bet gan to, kas tiešām ir nodots tālāk un atkal lietots. Pēc Lēmumā izmantotās terminoloģijas secinot, lietotās preces, kas ir importētas no citām valstīm, patiesībā tiek atkalizmantoti tikai pēc to nopirkšanas, attiecīgi tikai Latvijā, sasniedzot gala patērētāju, tos var uzskaitīt kā atkārtoti lietotus. Tomēr pēc Direktīvas 2008/98/EK 11.a panta 7. punkta "Atkritumus, kas nosūtīti uz citu dalībvalsti, lai tur tos sagatavotu atkārtotai izmantošanai, pārstrādātu vai izmantotu aizbēršanai, 11. panta 2. un 3. punktā

⁴ Atkritumu apsaimniekošanas likums, skatīts 14.06.2021, pieejams - <https://likumi.lv/ta/id/221378-atkritumu-apsaimniekosanas-likums>

⁵ Komisijas īstenošanas lēmums (ES) 2021/19 (2020. gada 18.decembris), ar ko nosaka vienotu metodiku un formu, kādā ziņot par atkalizmantošanu saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvu 2008/98/EK, skatīts 14.06.2021, pieejams - <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/PDF/?uri=CELEX:32021D0019&from=LV>

noteikto mērķrādītāju sasniegšanā var ieskaitīt tikai tā dalībvalsts, kurā atkritumi savākti.” 11.pantā 2. un 3. punktā gan uzskaitīti pārstrādes mērķrādītāji, kuros kopumā ietilpst sadzīves atkritumi un būvniecības atkritumi, tomēr ne tekstilpreces, ne mēbeles atsevišķi.

Attiecīgi Latvijas situācijas izvērtējumā tiek iekļauta visa Latvijā atkārtoti izmantoto preču apjomi, kas gan tiek pārdoti un lietoti Latvijā, taču neiekļaujot informāciju par apjomiem, ja tie tiek pārdoti tālāk uz citām valstīm.

1.1. DATU PIEEJAMĪBA UN IZSEKOJAMĪBA

2020. gada 18.decembrī līdz ar Lēmuma pieņemšanu, visām ES valstīm ir vienotā metodikā un formā ir jāziņo par noteiktu ražojumu atkalizmantošanas apjomiem savā valstī. Pirms tam dažās ES valstīs ir tikusi izstrādāta metodoloģija un aprēķini, lai apzinātu kopējo valstī atkārtoti lietoto preču apjomus, taču šī metodika vēl nav tikusi atkārtoti izmantota, attiecīgi arī pielāgota citu valstu iespējām. 2021.gadā Latvijā tiek pirmo reizi veikts pētījums, lai noteikti atkārtoti lietoto preču apjomus, lai gan nelielu iesākumu 2020.gadā veica SIA "Gateway&Partners" un SIA "Geo Consultants" kā daļu no izvērtējuma "Investīciju vajadzību izvērtējums Atkritumu apsaimniekošanas valsts plāna 2021. - 2028. gadam izstrādei", kas gan bija neliela daļa no iekļautā darba un ietvēra plašāku preču loku, papildus iekļaujot labošanas pakalpojumu darbību pārskatu.

Izvērtējot valstiski pieejamo informāciju par atkārtoti lietoto ražojumu sektora lielumu, tika izskatīta NACE klasifikācija, preču klasifikācija pēc saimniecības nozarēm, kā arī ārējās tirdzniecības klasifikācija.

NACE klasifikācijā lietotas preces tiek iedalītas 46.77 klasē – lietotu preču vairumtirdzniecība (lai gan oficiālais NACE 46.77 nosaukums ir atkritumu un lūžņu vairumtirdzniecība⁶) un 47.79 klasē – lietotu preču mazumtirdzniecība veikalos. NACE 47.79 klasē iekļaujas visi antikvariāti, kuriem jau ir atšķirīga lietoto preču pozicionēšana, un lai gan zem NACE koda 47.79 ir norādīts, ka neiekļaujas lombardu darbība (būtu jābūt NACE 64.92 - citi kreditēšanas pakalpojumi), tomēr apskatot uzņēmumu sarakstu, kas reģistrēts Latvijā, vismaz 3 uzņēmumu nosaukumos ir iekļauts vārds "lombards".⁷ Tāpat Latvijā lielu darbu ar atkārtoti lietotajām precēm veic labdarības organizācijas, tad tās varētu tikt izskatītas atsevišķi, taču arī labdarības organizācijas iekļaujas NACE klasē – 88.99 citur neklasificēti sociālās aprūpes pakalpojumi, tomēr tās ir iekļautas līdz ar citiem dažādiem sociālajiem pakalpojumiem. Izmantojot NACE klasifikāciju, ir iespējams iegūt uzņēmumu skaitu un to apgrozījumu naudiskā vērtībā, kas darbojas dotajā NACE klasē, neizdalot to pa preču apakšgrupām.

Izvērtējot NACE darbības dalījumu, tiek secināts, ka tā nepietiekami aptver produktu kategorijās esošo produktu klāstu, lai to varētu izmantot pētījumā. Papildus tika izskatīts Centrālās statistikas pārvaldes (CSP) lietotais preču dalījums pēc "Preču statistiskā klasifikācija pēc saimniecības nozarēm, 2.1. redakcijas"⁸, kas ir balstīts uz NACE kodu klašu pamatbāzes, veidojot smalkāku preču iedalījumu. Lietotas preces iekļaujas 47.00.9 preču sadaļā - Lietotu preču mazumtirdzniecības pakalpojumi, kur detalizētāk ir iedalīti 3 iedaļās – senlietu, lietotu grāmatu un citu lietotu preču mazumtirdzniecības pakalpojumi. Attiecīgi arī preču klasifikācija nedaudz atdala no lietotajām precēm senlietas un lietotās grāmatas, tomēr reizē neizdala atsevišķi citas lietotas preces.

Konsultējoties ar CSP darbiniekiem par iespējamām NACE un preču klasifikācijas izmaiņām, tika norādīts, ka NACE klasifikācijas sistēma ir veidota pēc ražošanas principa, un sākotnējās sistēmas klasifikācijas sistēmas tiek definētas ANO un Eiropas Savienības līmenī. Attiecīgi katra valsts tās ievieš, izmantojot starptautiski pieņemtās normas. Lietotās preces ir daļa no pakalpojumu sniegšanas un ir neliela sadaļa no kopējās mazumtirdzniecības. 2021.gada vasarā, veicot NACE sistēmas uzlabojumus, NACE un preču klasifikācija tiek optimizēta un samazināta tiek detalizācijas pakāpe, un CSP norāda, ka uzņēmumiem nav

⁶ CSP, NACE klasifikācija. Skatīts 06.10.2021. Pieejams - <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/nace-saimniecisko-darbibu-statistiska-klasifikacija-eiropas-kopiena-2-redakcija/nace-saimniecisko-darbibu-statistiska-klasifikacija-eiropas-kopiena-2-redakcija>

⁷ CSP, Skatīts 06.10.2021. Pieejams - <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/nace-saimniecisko-darbibu-statistiska-klasifikacija-eiropas-kopiena-2-redakcija>

⁸ Centrālās statistikas pārvaldes preču sadalījums "Preču statistiskā klasifikācija pēc saimniecības nozarēm, 2.1. redakciju. Pieejams - <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija>

intereses dot savus datus. Tāpat ir jāņem vērā, ka Latvijā ir plaša spektra mazumtirdzniecības aktivitātes, kas dažkārt iekļauj gan jaunu, gan lietotu preču pārdošanu, attiecīgi lai tās atdalītu uzņēmējiem tas ir pārāk liels darba apjoms un slogs. 2021.gada 2.pusgadā tika veikti NACE un preču klasifikācijas kodu izvērtēšana un uzlabojumu veikšana, taču izmaiņas jaunu un lietotu preču dalījumā nav un netiks veiktas. Tādējādi tomēr atkārtoti lietotu preču lietošanas aprēķins var tikt veikts tikai kā atsevišķs pieprasījums.⁹

Tabula 4. Preču kods tekstilprečām pēc preču statistiskās klasifikācijas pēc saimniecības nozarēm (lielā informācijas apjoma dēļ tikai 13.1 sadaļai ir norādītas apakšgrupas sadaļas)

Preču kods	Grupa	Apakšgrupa
LIETOTAS PRECES		
47.	Mazumtirdzniecības pakalpojumi, izņemot automobiļu un motociklu mazumtirdzniecību	
47.0	Mazumtirdzniecības pakalpojumi, izņemot automobiļu un motociklu mazumtirdzniecību	
	47.00.9	Lietotu preču mazumtirdzniecības pakalpojumi
		47.00.91 Senlietu mazumtirdzniecības pakalpojumi
		47.00.92 Lietotu grāmatu mazumtirdzniecības pakalpojumi
		47.00.99 Citu lietotu preču mazumtirdzniecības pakalpojumi
TEKSTILPRECES		
C.13.	Tekstilpreces	
13.1.	Dzija un diegi	
	13.10.1	Vilnas tauki (ietverot lanolīnu)
	13.10.2	Vērpšanai sagatavotas dabiskās tekstilšķiedras
	13.10.21	Jēlzīds (nešķeterēts)
	13.10.22	Attaukota vai attīrīta, nekārsta un nekemmēta vilna
	13.10.23	Vilnas vai dzīvnieku smalko spalvu izsukas
	13.10.24	Vilna un smalka vai rupja dzīvnieku spalva, kārsta vai ķemmēta
	13.10.25	Kārsta vai ķemmēta kokvilna
	13.10.26	Dzuta un citas tekstilšķiedras (izņemot linšķiedru, kanepāju šķiedru un rāmjijas), apstrādātas, bet nevērptas
	13.10.29	Citas augu tekstilšķiedras, apstrādātas, bet nevērptas
	13.10.3	Vērpšanai pārstrādātas ķīmiskās štāpeļšķiedras
	13.10.31	Sintētiskās štāpeļšķiedras, kārsta, ķemmētas vai citādi sagatavotas vērpšanai
	13.10.32	Mākslīgās štāpeļšķiedras, kārsta, ķemmētas vai citādi sagatavotas vērpšanai
	13.10.4	Zīda dzija un dzija no zīda atkritumiem
	13.10.5	Vilnas dzija, sagatavota vai nesagatavota mazumtirdzniecībai; dzija no rupjas dzīvnieku spalvas vai astriem
	13.10.6	Kokvilnas dzija; kokvilnas diegi šūšanai
	13.10.61	Kokvilnas dzija (izņemot diegus šūšanai)
	13.10.62	Kokvilnas diegi šūšanai
	13.10.7	Dzija no augu tekstilšķiedrām, kas nav kokvilna (ietverot linšķiedru, dzutu, kokosšķiedru un kanepājus); papīra pavedieni
	13.10.71	Linšķiedras dzija
	13.10.72	Dzutas vai citas lūksnes tekstilšķiedras; dzija no citām augu tekstilšķiedrām; papīra pavedieni
	13.10.8	Tekstildzija un diegi no mākslīgajām šķiedrām vai štāpeļšķiedrām
	13.10.81	Mazumtirdzniecībai nesagatavota daudzkārtu vai šķeterēta ķīmisko štāpeļšķiedru dzija (izņemot diegus, augstas stiprības poliestera pavedienus no poliamīdiem vai no viskozes dzijas); mazumtirdzniecībai sagatavota ķīmisko pavedienu dzija (izņemot diegus)
	13.10.82	Dzija ar sintētisko štāpeļšķiedru, izņemot diegus šūšanai, kas pēc masas satur ≥ 85 % šādas šķiedras
	13.10.83	Dzija ar sintētisko štāpeļšķiedru, izņemot diegus šūšanai, kas pēc masas satur ≥ 85 % šādas šķiedras
	13.10.84	Dzija ar mākslīgo štāpeļšķiedru, izņemot diegus šūšanai
	13.10.85	Diegi un pavedieni šūšanai no mākslīgajām un sintētiskajām šķiedrām
	13.10.9	Irdinātas šķiedras; dabisko tekstilšķiedru ražošanas pakalpojumi; apakšuzņēmēju darbs, kas ietilpst dzijas un diegu ražošanā
	13.10.91	Vilnas vai dzīvnieku smalko un rupjo spalvu otrreizējās izejvielas
	13.10.92	Otrreizējās izejvielas un citi kokvilnas atkritumi
	13.10.93	Dabisko tekstilšķiedru ražošanas pakalpojumi

⁹ Intervija ar Centrālās statistikas pārvaldes darbiniekiem 2021.gada oktobrī un novembrī

	13.10.99	Apakšuzņēmēju darbs, kas ietilpst dzijas un diegu ražošanā
13.2		Austas tekstilpreces
13.3		Tekstilmateriālu apdares pakalpojumi
13.9		Citi tekstilizstrādājumi (adītie un tamborētie audumi, gatavie tekstilizstrādājumi, izņemot apģērbus, gultas veļa un dvieļi, u.c.)
C.14	Apģērbi	
C.15	Āda un ādas izstrādājumi	

Pieņemot NACE sistēmas ierobežojumus, un ņemot vērā, ka visas jaunās preces kļūst lietotas, tika izskatīta jauno preču klasifikācija. Piemēram, tekstilizstrādājumi tiek iedalīti trijās preču grupās – tekstilpreces, apģērbi, kā arī āda un ādas izstrādājumi (iekļaujas apavi un somas), kas iedalās vēl 9 grupās, kur apģērbiem, izņemot kažokādas apģērbus, ir vēl 5 apakšgrupas. Ņemot vērā, ka lietotajās precēs iesaistītie uzņēmēji līdz 2021.gadam tik detalizētu uzskaiti nav veikuši, tad pētījumā varētu tikt izmantots pamatgrupu dalījums:

Tekstilizstrādājumi:

- Apģērbs (preču grupa – 13)
- Āda un ādas izstrādājumi (14)
- Tekstilpreces (15)

Elektriskās un elektroniskās iekārtas:

- Datori, elektroniskās un optiskās ierīces jeb elektroniskās iekārtas (26)
- Elektroiekārtas (27)

Mēbeles:

- Mēbeles (31)

Būvmateriāli un būvražojumi:

- Pārējā ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes produkcija (6), iekļauj akmeni, smiltis un mālu
- Koksne, koksnes un korķa izstrādājumi, izņemot mēbeles; izstrādājumi no salmiem un pišanas materiāliem (16)
- Citi nemetāliskie minerālprodukti (23)
- Parastie metāli (24)
- Metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu (25)

Mēbeles iekļaujās vienā preču grupā, attiecīgi tiek uzskaitītas kopā, tomēr detalizētāks dalījums (sēdekļi un to daļas, biroju un veikalu mēbeles, virtuves mēbeles, matračī un cita veida mēbeles) neveicina iespēju tās pēc būtības izdalīt, attiecīgi pētījumā izmantota ir kopējā mēbeļu kategorija. Tāpat arī būvmateriālu un būvražojumu dalījums nav intuitīvs, tomēr var tikt izmantots, ņemot vērā būvmateriālu un būvražojumu apakškategoriju dalījumu.

Lai gan statistikā tiek izmantoti šis preču kodu dalījums, pieejamā statistika par preču dalījumu praktiski netiek sniegta.

Vienīgā informācija, kas no CSP pieejamās informācijas varētu tikt uzskatīta kā izsekojama, ir ārējās tirdzniecības dati, kas HS kodos 6310 (jaunas vai lietotas lupatas) un 6309 (valkāts apģērbs un lietoti tekstilizstrādājumi) apkopo lietotā tekstila importa un eksporta apjomus. Ārējās tirdzniecības statistikā tiek veikts dalījums pa tekstila importa apjomiem, kuru var izmantot izvērtējumā.

Attiecīgi izvērtējot jau esošo publisko pieejamo informāciju, ir jāatzīst, ka ir ļoti neliela informācija pieejama ar izsekojamiem datiem, kas jau šobrīd tiek vākti valsts līmenī. Ņemot vērā, ka Lēmums nosaka, ka katru gadu būs jāziņo kvalitatīvie dati un kvantitatīvie dati reizi trijos gados, tad būtu ieteicams, ka lietotās preces tiktu tomēr dalītas detalizētāk, lai varētu veikt regulāru ilgtermiņa uzskaiti par doto ražojumu atkārtoti lietoto apjomu Latvijā.

1.2. DATU IEVĀKŠANA UN ANALĪZE

Izvērtējumā ir 5 definētās preču kategorijas: katrā no definētajām kategorijām ir jāizvērtē preču apjomi, kas Latvijā tiek atkārtoti izmantoti un kanāli, kas nodrošina attiecīgo preču īpašumtiesību maiņu. Atbilstoši Lēmumam, ir jāuzskaita tās darbības, kas saistītas ar preču iegūšanu atkārtotai izmantošanai, nevis nodošanu (lai izvairītos no dubultas preču uzskaites), tāpēc uzdevuma veikšanai tiks piemērotas metodes, kas atbilst preču iegūšanas uzskaitē, kā arī metodes, kas palīdz gūt padziļinātu ieskatu nozares darbībā un specifiskā attiecībā uz 5 noteiktajām preču grupām. Dažādu metožu izmantošana arī atbilst minētajai prasībai EK Lēmumā par vienotu metodiku Atkalizmantošanas ziņojuma sastādīšanai (dok. nr. C(2020) 8976), proti, ka "vienotajai metodikai būtu jāļauj atkalizmantošanas mērīšanas nolūkā izmantot dažādus datu vākšanas rīkus".

Ņemot vērā izvērtējumā nepieciešamo informāciju, tika izvēlēti 7 mērījumu punkti: (1) privātpersonu iegūtās preces atkārtotai lietošanai; (2) atkārtotas lietošanas operatori; (3) tiešsaistes platformas; (4) lietoto preču veikali; (5) labdarības organizācijas; (6) citu nozaru uzņēmumi (7) citi aprītes punkti. Katrā no punktiem tiks piemērotas mērījumu metodes un pielietotas atbilstoši katras preču kategorijas aprītes specifikai.

Kultūrvēsturiski veidotais iedzīvotāju dzīves veida modelis Latvijā kopumā ir atvērts atkalizmantošanai un tā tiek aktīvi praktizēta dažādos veidos, taču nav veikts atkalizmantošanas apjoma aprēķins, attiecīgi tas varētu būt izaicinājums.

Jānorāda, ka izaicinājumu rada arī izvērtējumā iekļautais lielais preču apjoms un fakts, ka praktiski neviens (ne privātpersonas nedz juridiskas personas) neveic preču uzskaiti pēc svara, bet tikai pēc vērtības, līdz ar to tiks veidoti pieņēmumi (maksimāli izvērtējot starptautiski pieejamo statistiku), izmantojot vidējo un plašāk atkārtoti izmantoto preču masu, lai apzinātu kopējo atkārtoti izmantojamo ražojumu apjomu.

Zemāk aprakstītas pētījumu metodes, kuras paredzēts veikt izvērtējuma ietvaros.

1.2.1. Mērījumu punkts nr. 1: Iedzīvotāju iegūto lietoto preču apjomi un paradumi

Metode: Reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja.

Latvijas iedzīvotāju aptauja tiešsaistes anketēšanas veidā, nosakot par mērķa grupu iedzīvotājus 15 – 74 gadu vecumā. 2021.gada sākumā, balstoties uz CSP¹⁰ datiem, Latvijā šajā vecuma grupā reģistrēti 1,4 miljoni iedzīvotāju. Lai iegūtu reprezentatīvus datus ar, piemēram, statistiskās kļūdas robežas precizitāti 4% un 95% varbūtību, būtu nepieciešams nodrošināt vismaz 600 respondentu izlasi. Izlases kopu plānots veikt ar nejaušo atlases metodi.

Aptauju plānots sastādīt galvenokārt no fiksētajiem jeb slēgtajiem jautājumiem, kas balstīti uz sekojošām izpētes tēmām:

- Cik un kāda veida preces respondenti ieguvuši kā lietotas pēdējo 6 mēnešu laikā;
- Kādus ieguves kanālus respondenti izmantojuši šim nolūkam.

Pamatojums: Tā kā lietotu preču aprītē kā gala patērētājs (ieguvējs) gandrīz vienmēr ir privātpersona, iedzīvotāju aptauja kā metode dotu visplašāko un konsekventāko skatījumu uz kopējiem iegūtajiem apjomiem. Pie iepriekšējiem pētījumiem jāmin, ka iedzīvotāju tiešsaistes aptauja par lietotu tekstilpreču aprīti tika veikta 2019.gada augustā pēc *Latvijas Zaļais punkts* pasūtījuma¹¹, kurā piedalījās 701 respondents. Bet līdzvērtīga aptauja, kas apvienotu vairākas lietotu preču kategorijas Latvijā vēl nav veikta.

¹⁰ CSP, 2021 - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__IR__IRD/IRD040/table/tableViewLayout1/

¹¹Latvijas Zaļais Punkts, 2019. Aptauja: Trešdaļu lieko apģērbu cilvēki izmet sadzīves atkritumos. Pieejams: <https://www.zalais.lv/lv/jaunumi/zalais-punkts/aptauja-tresdalu-lieko-apperbu-cilveki-izmet-sadzives-atkritumos>

Bez tam, iepriekš veiktā aptauja nav apzinājusi lietoto preču ieguves apjomus, bet koncentrējās uz iedzīvotāju kopējo paradumu apzināšanu attiecībā uz lietotām tekstilprecēm.

Pēc aptaujas atbilžu apkopošanas un analīzes būtu iespējams aprēķināt konkrētu preču skaitu, ko katrs respondents ieguvis konkrētu ieguves kanālu dalījumā. Pēc tam, katram preces veidam piešķirot konkrētu svara vienību, būtu iespējams aprēķināt kopējo iegūto apjomu.

Riski un to novēršana: Būtiskākais risks ir nepietiekama datu reprezentativitāte atsevišķās iedzīvotāju grupās. Lai nodrošinātu pietiekamu datu daudzumu, izlases kopu plānots palielināt no 600 līdz 1000 respondentiem. Tāpat arī, lai samazinātu risku, ka aptauja netiks pabeigta vai tiks pavisā izpildīta intereses trūkuma vai noguruma dēļ, aptauja tiks veidota ar pēc iespējas mazāku jautājumu skaitu un piedāvājot respondentu izvēlei konkrētus atbilžu variantus. Vēl jāpiemin, ka datu ieguve ar iedzīvotāju aptauju saistīta ar risku, ka respondentu atbildes sniegs subjektīvu informāciju, balstoties uz atmiņu, kas var būt neprecīza. Tāpēc tiek izvēlēta pieeja 600 respondentu vietā izlasē iekļaut 1000 respondentu, tādējādi mazinot katra respondenta ietekmi uz kopējo statistiku.

1.2.1.1. Anketas izveides un analīzes pamatprincipi

Anketas izveides un analīzes pamatprincipi:

- 1) Tā kā anketa ievēra jautājumus par vairākām atšķirīgām preču kategorijām, tad aptauja tika maksimāli īsināta, lai iedzīvotāji nezaudētu interesi tās aizpildīšanā. Jautājumi tika maksimāli vienkāršoti, lai iedzīvotājiem būtu saprotami un pēc iespējas viegli atbildami.
- 2) Lai preču kategoriju nosaukumi būtu respondentiem pēc iespējas labāk atpazīstami, anketā tika piedāvātas 5 kategorijas: (1) tekstilpreces; (2) mēbeles; (3) datortehnika, mobilie telefoni (4) sadzīves tehnika (5) būvmateriāli. Tika dota arī iespēja izvēlēties atbildi "Citas preces" un norādīt konkrētas preces. Anketas atbildēs piedāvāto preču kategoriju atbilstība pētījumā definētajām kategorijām redzams tabulā (Tabula 5).
- 3) Aptaujas ietvaros elektrisko un elektronisko iekārtu (EEI) kategorija tika sadalīta divās atsevišķās kategorijās: (1) EEI – elektroniskās ierīces un (2) EEI – elektroiekārtas. Šāda pieeja tika izvēlēta divu iemeslu dēļ: pirmkārt, lai respondentiem preču kategorijas būtu vieglāk atpazīstamas pēc nosaukumiem; otrkārt, lai tiktu samazināts anketas atbildēs ietvertu preču daudzums attiecīgajā kategorijā (jautājumos, kur jāatzīmē konkrētas iegūtās preces), jo EEI kategorija ir plaša un tajā ir salīdzinoši liels dažādu preču skaits.

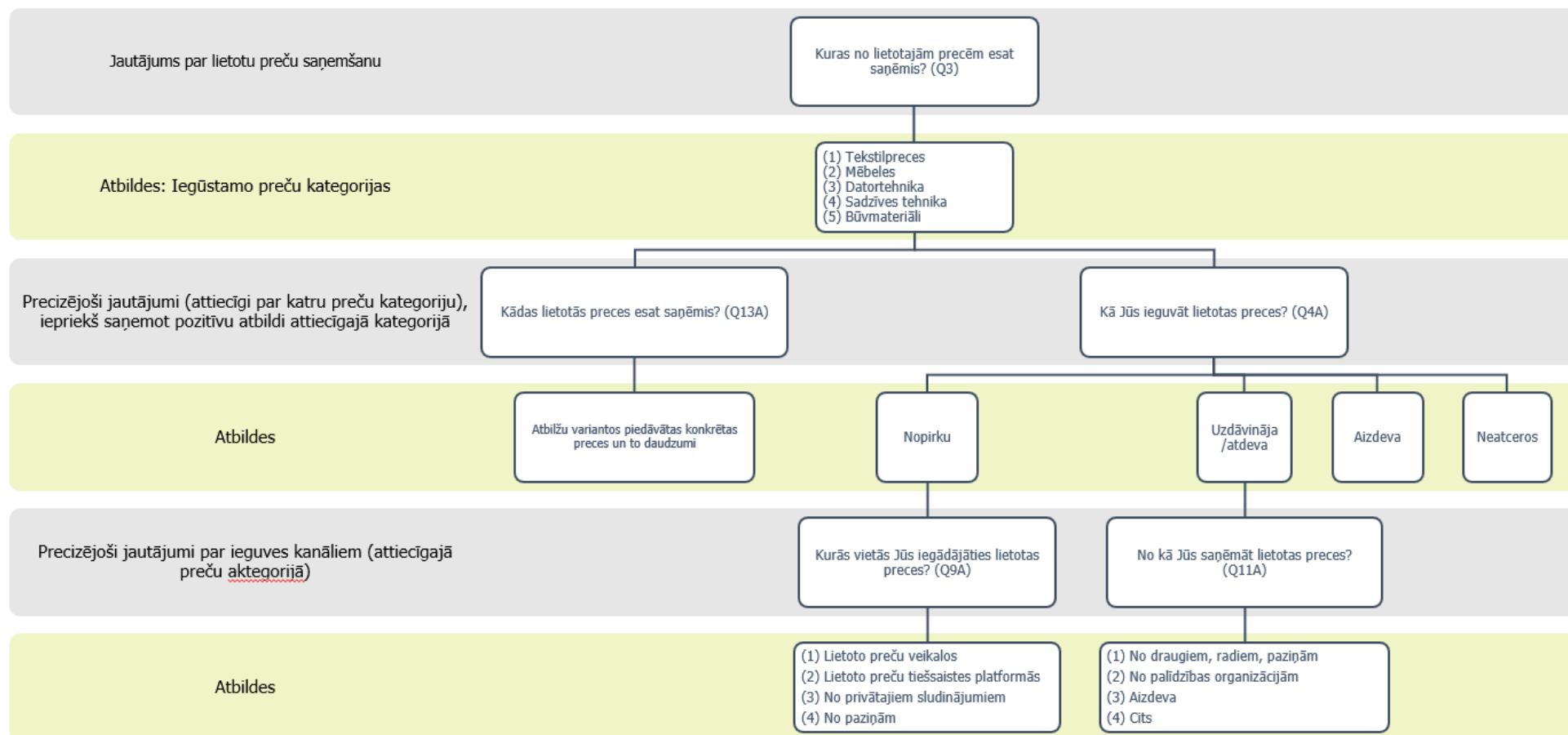
Tabula 5. Anketā piedāvāto preču kategoriju atbilstība pētījumā definētajām kategorijām.

Pētījumā definētā preču kategorija	Respondentiem anketā piedāvātā preču kategorija
Tekstilizstrādājumi	Tekstilpreces
Mēbeles	Mēbeles
EEI – elektroniskās ierīces	Datortehnika, mobilie telefoni
EEI – elektroiekārtas	Sadzīves (virtuves, mājas) tehnika
Būvmateriāli un būvražojumi	Būvmateriāli (durvis, logi, santehnika, kokmateriāli, u.c.)

- Anketa nosacīti tika sadalīta trīs sadaļās (Anketas jautājumi pieejami 1.pielikumā.):
 - 1) demogrāfiskie jautājumi
 - 2) jautājumi par lietoto preču iegūšanas paradumiem
 - 3) jautājumi lietoto preču atdošanas (t. sk. pārdošanas) paradumiem.
- Smalkākā anketas detalizācija tika piemērota otrajai sadaļai, kur tika uzdoti precīzējoši jautājumi par iegūto preču daudzumu un to iegūšanas kanāliem. Anketas otrās sadaļas vienkāršots modelis pieejams zemāk (Attēls 1). Respondentiem tika uzdoti jautājumi par katru no piecām preču kategorijām, noskaidrojot vai šāda veida preces respondents ir ieguvis pēdējā pusgada laikā. Ja tika saņemta pozitīva atbilde par iegūšanas faktu kādā no preču kategorijām, par attiecīgo preču kategoriju tika uzdoti detalizēti jautājumi noskaidrojot:

- 1) kā tika iegūta šī (šīs) prece(s) ar iespējamām atbildēm: "Nopirku" ; "Uzdāvināja/atdeva"; "Aizdeva" un "Neatceros/grūti atbildēt" (bija iespējams izvēlēties vienu vai vairākas atbildes). Ja šajā jautājumā respondents izvēlējās "Neatceros/grūti atbildēt", ar lielu varbūtību tika pieļauts, ka respondents nebūs spējīgs sniegt precīzas ziņas pārējos jautājumos par attiecīgo kategoriju, tāpēc no turpmākās analīzes šie respondenti attiecīgajā kategorijā tika izslēgti;
 - 2) kādas preces tika iegūtas, respondentam izvēloties preces no piedāvāta preču saraksta (piemēram: galds, krēsls, skapis) un atzīmējot iegūto preču daudzumu. Preču kategorijās "mēbeles"; " datortehnika, mobilie telefoni" un "sadzīves tehnika" tika piedāvāts norādīt precīzu iegūto preču skaitu, bet kategorijā "tekstilpreces" tika piedāvāts izvēlēties preču daudzuma diapazonu (piemēram, "Līdz 5 precēm"; "No 5 līdz 9 precēm"). Šāda pieeja tekstilizstrādājumiem tika izvēlēta divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, tika pieņemts, ka iegūto tekstilizstrādājumu daudzums varētu būt relatīvi liels, tāpēc, lai vienkāršotu anketas izklājumu un iespējas atbildēt, tika piedāvāti preču daudzuma diapazoni. Otrkārt, tika pieņemts, ka respondenti varētu nespēt atbildēt par precīzu iegūto tekstilizstrādājumu skaitu, tāpēc, lai atvieglotu atbildes sniegšanu, tika piedāvāti preču daudzuma diapazoni.
 - 3) kādos kanālos šīs preces tika iegūtas. Preču iegūšanas kanāli tika iedalīti divās daļās: (1) bez maksas iegūtās preces varēja tikt atzīmētas kā iegūtas "No draugiem, radiem, paziņām"; "No palīdzības organizācijām", vai ka tās tika aizdotas, kā arī dodot iespēju atzīmēt variantu "Cits" un aprakstīt to; (2) nopirkās preces varēja tikt atzīmētas kā nopirkas "Lietoto preču veikalos"; "Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.)"; "No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.)"; "No paziņām", kā arī dodot iespēju atzīmēt variantu "Cits" un aprakstīt to.
- Kvantitatīvie dati tika koriģēti, ja komentāros tika norādīta papildus informācija un precizēts skatījums (piemēram, ja komentāros par mēbeļu kategoriju tika pieminēts televizors).

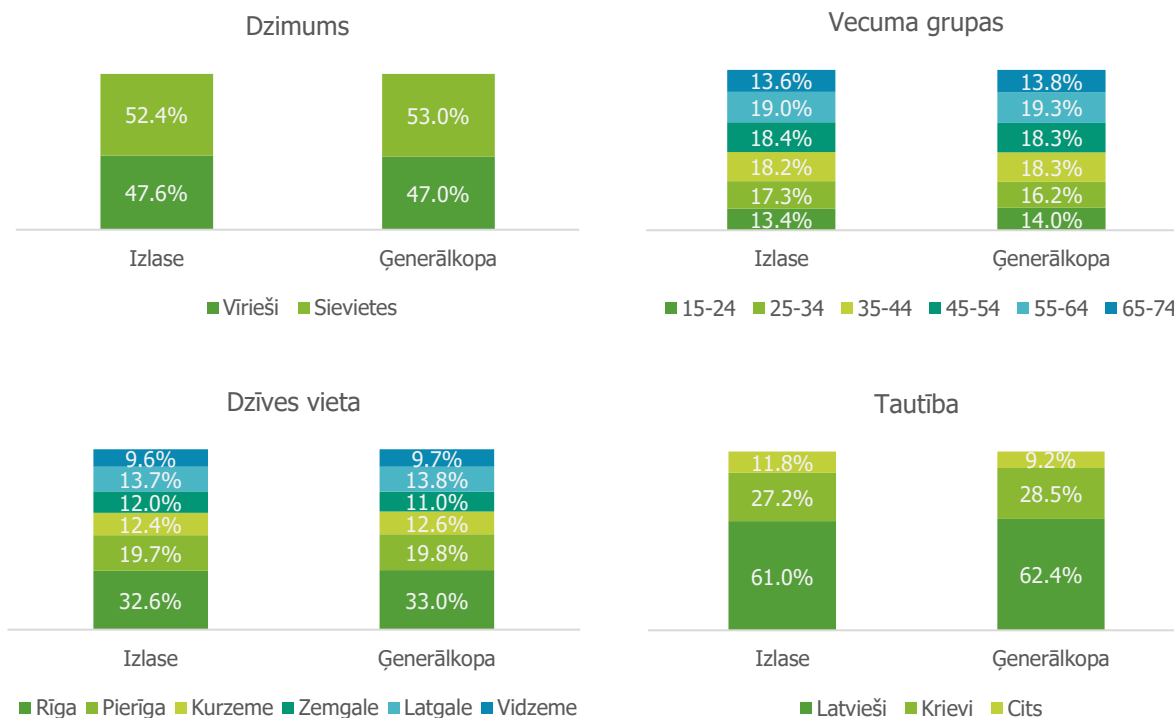
Attēls 1. Iedzīvotāju aptaujas anketas otrās sadaļas vienkāršots modelis

1.2.1.2. Pētījuma kopa

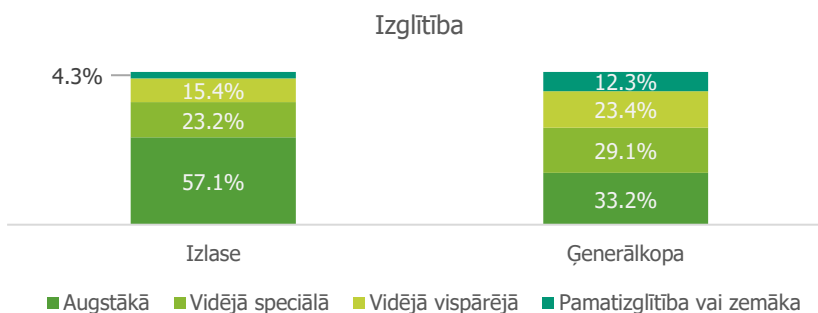
Izlase (1005 respondenti), kas sasniegta ar aptaujas anketu, var tikt uzskatīta par attiecīgās ģenerālkopas reprezentējošu. Ģenerālkopa: Latvijas iedzīvotāji vecumā no 15 līdz 74 gadiem. Pēc CSP¹² datiem, attiecīgajā ģenerālkopā 2021. gada sākumā tika ieskaitīti 1 401 806 Latvijas iedzīvotāji. Izlases respondentu demogrāfisko rādītāju (dzimuma, vecuma un dzīves vietas) struktūra ir atbilstoša ģenerālkopai ar maksimālo nobīdi 1,1 procentpunktu robežās. Tāpat arī sasniegtās izlases respondentu tautība ir atbilstoša ģenerālkopai ar maksimālo nobīdi 2,6 procentpunktu robežās (Attēls 2).

Attēls 2. Iedzīvotāju aptaujas izlases un ģenerālkopas salīdzinājums (1)

Par ierobežojošu faktoru varētu tikt uzskatāms respondentu sadalījums izglītības līmeņu ziņā, kas izlasei, kas sasniegta ar aptaujas anketu, atšķiras no ģenerālkopas sadalījuma. Sasniegtās izlases respondentu izglītība ir ievērojami augstāka – augstākā izglītība ir 57,1% pētījuma respondentu, kamēr ģenerālkopā tas ir tikai 33,2%. Savukārt pamatzglītība ir 4,3% pētījuma respondentu, kamēr ģenerālkopā pamatzglītība un zemāka ir 12,3% cilvēku (Attēls 3).

Attēls 3. Iedzīvotāju aptaujas izlases un ģenerālkopas salīdzinājums (2)

Šāda nesakritība teorētiski varētu ietekmēt pētījuma ticamību, bet analizējot pētījumā iegūtos datus, tika secināts, ka šajā gadījumā pētījuma ticamība netiek ietekmēta un izlase var tikt uzskatāma par ģenerālkopu

¹² CSP, 2021 - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START__POP__IR__IRD/IRD040/table/tableViewLayout1/

reprezentējošu, jo izglītības līmenis sniegtās atbildes ietekmē salīdzinoši nedaudz. Tabulā (Tabula 6) redzami pētījuma rezultāti: cik % no katras respondentu grupas (sadalījums pa izglītības līmeņiem) ieguvušas lietotas preces (attiecīgo preču kategoriju). Maksimālā nobīde ir 9 procentpunkti kategorijā "EEI – elektroniskās ierīces". Galvenais ierobežojums saistībā ar anketas sasniegto izlasi, kas saistīts ar to, ka anketa tika izplatīta digitālā formātā ir tas, ka anketa varētu nebūt aizsniegusi palīdzības organizāciju klientus, kas varētu ietekmēt datus par preču iegūšanas apjomiem tieši no palīdzības organizācijām.

Tabula 6. Izlases salīdzinājums pa izglītības līmeņiem

	No visiem respondentiem	No respondentiem ar augstāko izglītību	No respondentiem ar vidējo izglītību	No respondentiem ar pamatizglītību
Tekstilizstrādājumi	40%	42%	37%	37%
Mēbeles	18%	18%	17%	23%
EEI – elektroniskās ierīces	17%	18%	18%	9%
EEI – elektroiekārtas	11%	10%	14%	7%
Būvmateriāli un būvražojumi	9%	7%	12%	7%

1.2.1.3. Ierobežojošie faktori

Tika identificēti arī pētījuma ierobežojošie faktori:

- 1) Pētījums tika veikts nestandarta apstākļos: 2021. gada I un II ceturksnī Latvijā dažādos periodos bija spēkā dažādi ar Covid-19 saistīti ierobežojumi, kas varēja ietekmēt un mainīt cilvēku paradumus saistībā ar lietotu preču iegūšanu vairākos virzienos. Minot dažus iespējamus scenārijus: (1) attālināta darba pieaugums, iespējams, varēja ietekmēt to, ka iedzīvotājiem ir mazāka nepieciešamība papildināt sev piederošo tekstilizstrādājumu skaitu; (2) pavadot vairāk laika mājās, iespējams, varēja rasties lielāka nepieciešamība pēc mēbelēm (piemēram, biroja mēbelēm); (3) klātienē tirdzniecības ierobežojumi, iespējams, varēja ietekmēt lietoto preču iegūšanas kanālu izmantošanu, vairāk uzsvāru liekot uz tiešsaistes kanāliem. Jautājumi par lietotu preču iegūšanas/atdošanas paradumu maiņu netika ietverti aptaujas anketā, jo kā minēts augstāk, anketa tika veidota pēc iespējas to saīsinot, tādējādi prioretizējot jautājumus. Preču iegūšanas paradumu maiņa dažādu faktoru ietekmē ir papildus pētāmais process, ko pētījuma autori iesaka apskatīt atsevišķā pētījumā.
- 2) Jau anketas izveides stadijā tika pieņemts, ka respondenti nespēs norādīt iegūto preču svaru (bet drīzāk preču daudzumu pēc to skaita), tāpēc anketā tika piedāvāts norādīt konkrēto preču daudzumu (vai daudzuma diapazonu tekstilizstrādājumu kategorijā). Analizējot iegūtās atbildes, tika secināts, ka daļa respondentu var ļoti detalizēti norādīt kādas preces ieguvuši (piemēram, komentāros veicot atkārtotu precīzu preču uzskaitījumu un konkrētus veikalus, kur katra prece tika iegādāta), savukārt daļa var tikai aptuveni minēt preču skaitu, it īpaši jautājumā, kur jānorāda konkrēti ieguves kanāli. Radās situācija, ka daļai respondentu norādītais nopirkto preču daudzums, minot preču daudzumus pa konkrētiem preču veidiem (jautājums Q13A), nesakrīt ar norādīto preču daudzumu, minot preču daudzumu iedalot to pa pirkšanas kanāliem (jautājums Q9A). Šī nesakrītība tika ņemta vērā rezultātu aprēķinos un tika piemērots koriģēšanas koeficients aprēķinot kopējo preču svaru.
- 3) Aptaujas dati parāda, ka gandrīz viss preču apjoms, kas tiek saņemts bez maksas tiek saņemts no draugiem, radiem un paziņām. Kaut arī kā saņemšanas kanālu anketā varēja izvēlēties "palīdzības organizācijas", tas gandrīz nemaz netika izvēlēts. Tas varētu būt izskaidrojams ar to, ka iedzīvotāji, kas visbiežāk saņem preces no palīdzības organizācijām varētu nebūt tiešsaistes anketas aizsniegtajā izlasē.

1.2.1.4. Rezultātu aprēķina principi

Lai aprēķinātu preču kopējos atkalizmantošanas apjomus tonnās, tika izmantoti dati, kas iegūti iedzīvotāju aptaujas rezultātā.

Anketēšanas rezultātā tika iegūti dati par to, kādas preces un cik attiecīgo preču vienību ieguvuši respondenti 2021. gada I un II ceturksnā laikā (jautājums Q13A). Tā kā ar anketas jautājumu palīdzību tika noteikts skaits, cik daudz konkrēto preču vienību (piemēram, krēslu) ir iegūti, tika piemērots pieņēmums par katras anketā definētās preces masu. Lai noteiktu katras preces masu, tika izmantoti dati no vairākiem pētījumiem par atkārtoti lietotām precēm, kas veikti Lielbritānijā, Vācijā, Francijā un Beļģijā.¹³¹⁴¹⁵¹⁶ Izvērtējot pētījumos pieejamo informāciju, tika izvērtēta un pieņemta pieeja masas noteikšanai: daļai tā tika parēķināta kā vidējā aritmētiskā vērtība starp pētījumos definētajām, citur – par izmantojamu tika pieņemta tā preces masa, kas vislabāk reprezentē konkrēto definēto preču vienību (atbilstoši tai, kas piedāvāta kā anketas atbilžu variants). Izmantotās pārrēķina tabulas pieejamas zemāk.

Tabula 7. Tekstilizstrādājumu masas pieņēmumi, kas piemēroti izvērtējuma aprēķiniem

Preces veids	Detalizēti preču veidi (no pieejamiem avotiem)	Informācijas avots	Vienības masa (kg)	Pieņemtā masa (kg)	Piemērotais pieņēmums
bikses	Kokvilnas džinsi	2	0,8	0,7	Pieaugušo bikses no bieza auduma
	Pieaugušo džinsi	2,4	0,8		
	Pieaugušo bikses no plāna auduma	2,4	0,4		
	Pieaugušo bikses no bieza auduma	2,4	0,7		
Krekls	Kokvilnas T-krekls	2	0,2	0,25	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Polo krekls	2	0,3		
	Sporta T-krekls no poliestera	2	0,2		
	Pieaugušo T-krekls/krekls/blūze	4	0,2		
	Kokvilnas krekls	2	0,3		
	Viskozes krekls	2	0,3		
Džemperis	Akrila džemperis	2	0,7	0,9	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Flīsa džemperis	2	1		
	Kokvilnas džemperis	2	1,1		
	Vilnas džemperis	2	0,8		
	Pārstrādāts kokvilnas džemperis	2	0,9		
Virsdrebes	Mētelis (vidēja blīvuma)	2	1,9	1,2	Vidēji smaga jaka, pufaika vai mētelis
	Gaisa caurlaidīga jaka (anoraks)	2	0,5		
	Ādas jaka	2	0,7		
	Viegla jaka	2,4	0,8		
	Vidēji smaga jaka, pufaika vai mētelis	2,4	1,2		
	Smaga jaka, pufaika vai mētelis	2,4	2		
Kleita	Poliestera kleita	2	1,5	1,1	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Kokvilnas kleita	2	1,6		
	Viskozes kleita	2	1,6		
	Pieaugušo kleita no plāna auduma	4	0,2		
	Pieaugušo kleita no bieza auduma	4	0,6		
Apavi	Ādas kurpes	2	0,9	0,7	Vidēji smagi apavi (piemēram, ādas kurpes, īsi zābaki vai sporta tipa apavi), 1 pāris
	Auduma kurpes	2	0,7		
	Sporta apavi	2	0,9		
	Viegli apavi (piemēram, sandales vai bērnu apavi), 1 pāris	2,4	0,3		
	Vidēji smagi apavi (piemēram, ādas kurpes, īsi zābaki vai sporta tipa apavi), 1 pāris	2,4	0,7		
	Smagi apavi (piemēram, profesionālie darba apavi vai garie zābaki), 1 pāris	2,4	1,2		
Bērnu drēbes	Bērnu apģērbs vai aksesuāri no plāna auduma	2,4	0,15	0,375	Vērtību vidējais aritmētiskais

¹³ E-waste statistics, 2018, pieejams - https://collections.unu.edu/eserv/UNU:6477/RZ_EWaste_Guidelines_LoRes.pdf

¹⁴ Modélisation et évaluation des impacts environnementaux de produits de consommation et biens d'équipement, 2018, pieejams - <https://www.rdcenvironment.be/wp-content/uploads/2018/10/acv-biens-equipements-201809-rapport.pdf>

¹⁵ FRN average weights, pieejams - https://www.sustainabilityexchange.ac.uk/files/copy_of_furnitureresourcenetworkaverageweights.xls

¹⁶ Approximate weight of goods, pieejams - <https://www.parcl.com/education/forwarders/docs/parcl-approximate-weight-of-goods.pdf>

	Bērnu apģērbs vai aksesuāri no bieza auduma	2,4	0,6		
Mājas tekstilizstrādājumi	Pieaugušo gultas veļas komplekts	2,4	1,5	0,6	Palags
	Bērnu gultas veļas komplekts	2,4	0,7		
	Palags	2,4	0,6		
	Spilvendrāna	2,4	0,2		
	Viegla auduma virtuves dvielis	2,4	0,1		
	Roku dvielis	2,4	0,3		
	Vannas dvielis	2,4	0,5		
	Plāna auduma vai neliels galdauts	2,4	0,25		
	Vidēji bieza auduma galdauts	2,4	0,7		
	Neliela izmēra vai plāni aizkari, 1 pāris	2,4	0,6		
	Liela izmēra vai biezi aizkari, 1 pāris	2,4	2,5		
Cits	Citi viegli tekstilizstrādājumi vai līdzīgi aksesuāri (svarā ap 0.2 kg)	2,4	0,2	0,35	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Citi vidēji smagi tekstilizstrādājumi vai līdzīgi aksesuāri (svarā ap 0.5 kg)	2,4	0,5		
Informācijas avoti	2) www.rdcenvironment.be/wp-content/uploads/2018/10/acv-biens-equipements-201809-rapport.pdf				
	4) www.parcl.com/education/forwarders/docs/parcl-approximate-weight-of-goods.pdf				

Tabula 8. Mēbeļu masas pieņēmumi, kas piemēroti izvērtējuma aprēķiniem

Preces veids	Detalizēti preču veidi (no pieejamiem avotiem)	Informācijas avots	Vienības masa (kg)	Pieņemtā masa (kg)	Piemērotais pieņēmums
Krēsls	Koka krēsls	2	9,6	6,5	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Plastmasas krēsls	2	5,7		
	Jaukta materiāla krēsls (koka struktūra un tekstila pārsegs)	2	9,3		
	Neliels, viegls krēsls vai sols	1,2,3	3		
	Standarta izmēra, vidēji viegls koka krēsls vai sols	1,2,3	4		
	Standarta izmēra, vidēji smags mikstais krēsls vai sols	1,2,3	7,4		
Galds	Vidēja izmēra ēdamistabas galds (taisnstūrveida) no koka (4-vietīgs)	2	50	50	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Standarta izmēra, vidēji smags (4-vietīgs) galds	1,2,3	50		
Skapis	Neliels, viegls grīdas skapītis (piemēram, līdzās gultai) vai vidējs sienas skapītis	1,2,3	25	55	Divdurvju skapis
	Viendurvju izmēra skapis vai vidēji smaga kumode	1,2,3	45		
	Divdurvju izmēra skapis	1,2,3	55		
	Trīsdurvju izmēra skapis	1,2,3	90		
Dīvāns	Tekstila dīvāns	2	43	70	Vidēji smags dīvāns
	Ādas dīvāns	2	69		
	Guļamdīvāns (klik-klak tipa)	2	38		
	Vidēji viegls dīvāns (2-vietīgs vai 3-vietīgs)	1,2,3	35		
	Vidēji smags dīvāns (2-vietīgs vai 3-vietīgs)	1,2,3	70		
	Standarta stūra dīvāns (4-vietīgs)	1,2,3	125		
Gulta	Liels, smags stūra dīvāns (>4-vietīgs)	1,2,3	165	78	Standarta gulta (2-vietīga) bez matrača + Gultas atsperu matracis (2-vietīgs)
	Gultas atsperu kaste	2	26		
	Gultas pamatnes līstes	2	39		
	Gultas rāmis	2	55		
	Gultas atsperu matracis (1-vietīgs)	1,2,3	30		
	Gultas atsperu matracis (2-vietīgs)	1,2,3	38		
	Gultas atsperu matracis (2-vietīgs, "king size")	1,2,3	50		
	Standarta gulta (2-vietīga) bez matrača	1,2,3	40		
	Liela izmēra gulta (2-vietīga, "king size") bez matrača	1,2,3	80		
	Putu matracis	2	34		
Atsperu matracis	2	28			

Matracis	Gultas atsperu matracis (1-vietīgs)	1,2,3	30	38	Gultas atsperu matracis (2-vietīgs)
	Gultas atsperu matracis (2-vietīgs)	1,2,3	38		
	Gultas atsperu matracis (2-vietīgs, "king size")	1,2,3	50		
	Putu matracis	2	34		
	Atsperu matracis	2	28		
Dārza mēbeles	Koka dārza atpūtas mēbeļu komplekts	2	25	38,3	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Metāla dārza atpūtas mēbeļu komplekts	2	43		
	Dārza atpūtas mēbeļu komplekts no pītas gumijas	2	47		
Bērnu mēbeles	Neliela (1-vietīga) vai bērnu gulta bez matrača	1,2,3	20	16	Bērnu gultiņa
	Bērnu gultiņa	1	16		
	Augsts krēsls	1	13		
	Rotallietu kaste	1	11		
Interjera priekšmeti	Nelieli dažādi, piemēram, svāri, katliņi, apavu plaukti, attēls, žurnālu plaukts, CD statīvs, attēlu rāmis, aizkaru stabs, abažūrs, vīna plaukts, Ziemassvētku eglīte	1	3	6	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Vidēji dažādi, piemēram, tējas ratiņi, gludināmais dēlis, stends, mētelis vai cepure, mazs spogulis, drēbju zirgs	1	6		
	Lieli dažādi, piemēram, liels spogulis, kāpnes, veļas grozs, valēji plaukti	1	11		
Informācijas avoti	1) www.sustainabilityexchange.ac.uk/files/copy_of_furniturereusenetworkaverageweights.xls				
	2) www.rdcenvironment.be/wp-content/uploads/2018/10/acv-biens-equipements-201809-rapport.pdf				
	3) www.ikea.com				

Tabula 9. EEI (elektronikas preču) masas pieņēmumi, kas piemēroti izvērtējuma aprēķiniem

Preces veids	Detalizēti preču veidi (no pieejamiem avotiem)	Informācijas avots	Vienības masa (kg)	Pieņemtā masa (kg)	Piemērotais pieņēmums
Televizors	30-40 collas	2	11	11	Televizors (30-49 collas)
	40-49 collas	2	11		
	> 49 collas	2	15		
Portatīvais dators	Portatīvais dators	2	2	2,5	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Portatīvais dators	5	3		
Stacionārais dators	Biroja dators	2	6	8,77	Svars bez monitora, jo monitors izdalīts atsevišķi
	Augstas veiktspējas dators	2	11		
	Personālais dators jeb galddators (bez monitora) (maza izmēra IKT iekārta ar malu izmēru zem 50 cm)	2	8,77		
Monitors	21.5 collas	2	5	5,5	Vērtību vidējais aritmētiskais
	23.8 collas	2	6		
Planšete	9-11 collas	2	0,8	0,8	Vidēja lieluma planšete
	<9 collas	2	0,5		
	10 - 13 collas	2	1,3		
Mobilais telefons	<3 collas	2	0,2	0,3	Biežāk sastopamais svars
	<4.5 collas	2	0,3		
	5 collas	2	0,3		
	>5.5 collas	2	0,3		
Printeris	Tintes strūkļa	2	8	7	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Daudzfunkciju tintes strūkļa	2	6		
Profesionālie instrumenti	Elektriskais māsaimniecības vai dārza darbu instruments (piemēram, urbis vai viegls zāles plāvējs)	6	4,00	8	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Garden tools, electrical (small) i.e. strimmer, hedge cutter, garden vac	5	11		
	Garden tools, electrical (large) i.e. lawnmower, shredder	5	13		
	Power Tools i.e. drill, electric screwdriver	5	4		
Cits: Hi-fi sistēma	Klasisks stereo skaļrunis	2	12	2,5	Vērtību vidējais aritmētiskais no vērtību vidējā aritmētiskā katrā apakš kategorijā
	Bluetooth skaļrunis	2	0,3		
Cits: Modems	DSL platjoslas	2	2		
	Optiskās šķiedras	2	2		
Cits: Dekoders	Dekoders	2	2		
Cits: E - grāmatu lasītājs	Bez fona apgaismojuma	2	0,3		
	Ar fona apgaismojumu	2	0,3		
Cits: Video konsole	Uzstādāmā konsole	2	3		
	Mobilā konsole	2	0,3		
Cits: Kamera	Digitālā viena objektīva refleksu kamera	2	0,9		
	Hibrīdā kamera	2	0,8		
	Kompaktā kamera	2	0,4		
Cits: Viedais rokas pulkstenis	Viedais rokas pulkstenis	2	0,1		
Cits: Mājas kinozāle	Mājas kinozāle	2	12,5		
	Mājas kinozāles skaņas panelis	2	2		
Informācijas avoti	4) www.parcl.com/education/forwarders/docs/parcl-approximate-weight-of-goods.pdf				
	5) https://www.sustainabilityexchange.ac.uk/files/copy_of_furniturereuse-network-average-weights.xls				

Tabula 10. EEI (elektropreču) masas pieņēmumi, kas piemēroti izvērtējuma aprēķiniem

Preces veids	Detalizēti preču veidi (no pieejamiem avotiem)	Informācijas avots	Vienības masa (kg)	Pienemtā masa (kg)	Piemērotais pieņēmums
Plīts, krāsns	Lielā sadzīves tehnika (piemēram, veļas vai trauku mazgājamā mašīna, ledusskapis, saldētava, plīts, krāsns)	6	49,1	34	Iebūvēta elektriskā cepeškrāsns (54 litri)
	Iebūvēta elektriskā cepeškrāsns (54 litri)	2	34		
	Gāzes plīts ar krāsni (63 litri)	2	35		
	Mobilā elektriskā krāsns (33 litri)	2	13		
	Tvaika-elektriskā komerciālā krāsns	2	155		
Veļas mašīna	Lielā sadzīves tehnika (piemēram, veļas vai trauku mazgājamā mašīna, ledusskapis, saldētava, plīts, krāsns)	6	49,1	79	Populārākā prece - veļasmašīna ar priekšējo ielādi
	Veļas mazgājamā mašīna ar augšējo ielādi (ietilpība 5 kg)	2	68		
	Veļas mazgājamā mašīna ar priekšējo ielādi (ietilpība 7 kg)	2	79		
	Žāvētājs ar drenāžu (ietilpība 6 kg)	2	38		
	Žāvētājs ar kondensātu (ietilpība 6 kg)	2	43		
	Veļas žāvētājs ar siltumsūkni (ietilpība 8 kg)	2	43		
Ledusskapis	Lielā sadzīves tehnika (piemēram, veļas vai trauku mazgājamā mašīna, ledusskapis, saldētava, plīts, krāsns)	6	49,1	56	ledusskapis ar saldētavu (215 litri/79 litri)
	Ledusskapis, 1 durvis (250 litri)	2	54		
	Ledusskapis ar saldētavu (215 litri/79 litri)	2	56		
	Minibāra ledusskapis (33 litri)	2	16		
Saldētava	Lielā sadzīves tehnika (piemēram, veļas vai trauku mazgājamā mašīna, ledusskapis, saldētava, plīts, krāsns)	6	49,1	52	Lādes tipa saldētava (261 litri)
	Lādes tipa saldētava (261 litri)	2	52		
	Skapiša tipa saldētava (205 litri)	2	71		
Mikroviļņu krāsns	Mikroviļņu krāsns	6	22,9	19	Vidēja izmēra mikroviļņu krāsns
	Mikroviļņu krāsns	5	19,0		
	Mikroviļņu krāsns	2	13,0		
Putekļsūcējs	Vidēja izmēra sadzīves tehnika (piemēram, putekļu sūcējs, grīdas lampa)	6	5,88	6	Putekļsūcējs ar tvertni-maisū
	Putekļsūcējs bez tvertnes-maisū	2	7,2		
	Putekļsūcējs ar tvertni-maisū	2	6		
	Profesionālais putekļsūcējs	2	12		
Trauku mazgājamā mašīna	Kompakta trauku mazgājamā mašīna	2	45	49	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Standarta trauku mazgājamā mašīna	2	53		
Kafijas automāts	Neliela sadzīves tehnika (piemēram, elektriskā tējkanna, kafijas automāts, sulas spiede)	6	2,6	2,6	
Sulas spiede	Neliela sadzīves tehnika (piemēram, elektriskā tējkanna, kafijas automāts, sulas spiede)	6	2,6	2,6	
Cits	Maza izmēra sadzīves tehnika (piemēram, tosteris, tējkanna)	5	2	2	Pētījuma komentāros lielākoties norādītas maza izmēra sadzīves tehnika
Informācijas avoti	6) https://collections.unu.edu/eserv/UNU:6477/RZ_EWaste_Guidelines_LoRes.pdf				
	2) www.rdcenvironment.be/wp-content/uploads/2018/10/acv-biens-equipements-201809-rapport.pdf				
	5) https://www.sustainabilityexchange.ac.uk/files/copy_of_furniture_reuse_network_average_weights.xls				

Tabula 11. BB masas pieņēmumi, kas piemēroti izvērtējuma aprēķiniem

Preces veids	Detalizēti preču veidi (no pieejamiem avotiem)	Vienības masa (kg)	Pieņemtā masa (kg)	Piemērotais pieņēmums
Izolācijas un apdares materiāli	Vidēji zema blīvuma izolācijas materiāli (piemēram, akmens, stikla vai kokšķiedras vate), 1 m ³	60	30	Vērtību vidējais aritmētiskais
	Vidēji augsta blīvuma izolācijas materiāli (piemēram, akmens, stikla vai kokšķiedras vate), 1 m ³	100		
	Standarta izmēra ģipškartons (biezums - 12.5 mm, garums - 3m, platums - 1.2m), 1 plāksne	30		
	Koka dēji, plātnes, MDF vai līdzīgu materiālu saplāksnis (svarā ap 5 kg)	5		
	Jumta dakstiņi, šindeļi (svarā ap 10kg)	10		
	Šķembas, grants, smiltis, māls, krīts (svarā ap 20 kg)	20		
	Standarta izmēra ķieģeļi vai bruģakmens, 1 gab	4		
	Grīdas segums (piemēram, paklājs, linolejs, lamināts, koka kāpnes), 1 m ²	1,8		
	Keramikas flīzes, 1 m ²	30		
Ķieģeļi, akmeņi	Standarta izmēra ķieģeļi vai bruģakmens, 1 gab		20	
Logi, durvis, vārtiņi	Loga rāmis/logs	17,5	20	Vērtību vidējais aritmētiskais starp logu masu un dažādu veidu durvju masas vērtību vidējo aritmētisko
	Standarta izmēra koka durvis	16		
	Standarta izmēra PVC durvis	21		
	Standarta izmēra metāla durvis vai vienviru vārti	30		
Cits	Cits variants	1,5	20	
Informācijas avoti	www.sustainabilityexchange.ac.uk/files/copy_of_furniture_reuse_network_average_weights.xls			
	www.rdcenvironment.be/wp-content/uploads/2018/10/acv-biens-equipements-201809-rapport.pdf			
	www.ksenukai.lv			
	www.prof.lv			

Rezultātā tika iegūti dati par to, cik kilogramu preču konkrētajā kategorijā pus gada laikā ieguvuši respondenti. Šī apjoma vidējo rādītāju reizinot ģenerālkopas skaitlisko lielumu (1 401 806), un reizinot ar divi (lai iegūtu datus par vienu gadu), tika aprēķināts kopējais atkārtoti lietoto preču apjoms Latvijā tonnās. Iedzīvotāju aptaujas aprēķini ir pieejami Pielikumā.

1.2.2. Mērījumu punkts nr. 2: Tiešsaistes platformas

Metode: Sludinājumu platformu monitorings. Plānots iegūt datus par sludinājumiem, to veidiem un skaitu definētajās preču kategorijās.

Pamatojums: Paredzams, ka nozīmīga daļa no atkārtoti lietojamām precēm īpašumtiesības maina starp iedzīvotājiem tās privāti nododot vai pārdodot. Atkārtotas lietošanas preču digitālās tirdzniecības platformas vērtējams kā nozīmīgākais kanāls, ar kura palīdzību privātpersonas var nodot (pārdot) sev piederošās preces kā atkārtoti lietojamas preces sev personīgi nepazīstamiem cilvēkiem. Kā nozīmīgākās šāda veida platformas Latvijā minamas: *SS.com*, *AndeleMandele.lv*, *Atverskapi.lv*.

Riski un to novēršana: Pastāv risks monitoringa ietvaros neiekļaut būtisku daļu no darījumiem. Viens no lielākajiem spēlētājiem Latvijas tirgū ir arī sludinājumu portāls *SS.com*. Attiecībā uz *SS.com* ir iespējas monitorēt aktīvo sludinājumu skaitu dienā (pa preču grupām), taču portālā netiek fiksēti faktiskie darījumi, tāpēc iespējamie aprēķini ir limitēti. Darījumi tiek fiksēti portālā *AndeleMandele.lv*, bet nav zināms, vai tie tiek fiksēti portālā *Atverskapi.lv*. Tāpat arī daļa Latvijas iedzīvotāju, iespējams, pārdod savas lietotās preces ārzemju portālos *Ebay* un *Amazon*. Ja pētījuma gaitā apstiprināsies risks, ka datu ieguves metode nenodrošina konsekventus un visaptverošus rezultātus, aprēķini tika veikti no mērījumu punktā nr.1 (*privātpersonu iegūtās preces atkārtotai lietošanai*) iegūtajiem datiem.

1.2.3. Mērījumu punkts nr. 3: Lietoto preču veikali

Metode: Lietotu preču veikalu mājaslapu monitorings, intervijas ar veikalu pārstāvjiem.

Pamatojums: Paredzams, ka nozīmīga daļa no atkārtoti lietojamām precēm tiek iegūta, nopērkot lietoto preču veikalos. Latvijā lietotu preču mazumtirdzniecības jomā (NACE klasifikācija – 47.79) ar vismaz 1 darbinieku kopumā darbojās 253 uzņēmumi.¹⁷ Šie uzņēmumi netiek detalizētāk klasificēti pēc darbības virziena vai pārdodamo preču klasifikācijas.

Ja tiks iegūta kvalitatīva informācija par pārdošanas apjomu, iespējams modelēt pārdoto tekstilizstrādājumu apjomus arī pārējiem tirgus spēlētājiem, balstoties uz informāciju par to apgrozījumu, un informāciju par vidējām pārdošanas cenām (pēc svara) no lielākajiem tirgus spēlētājiem. Informācija par pārdošanas cenām tiks izmantota no tuvākajiem reģiona konkurentiem, proti, pieņemot, ka katrā no republikas pilsētām cenas atšķiras.

Riski un to novēršana: Būtiskākie riski saistīti ar uzņēmumu motivācijas trūkumu piedalīties aptaujā, kā arī ar datu uzskaites trūkumu. Motivāciju piedalīties aptaujā varētu paaugstināt, galvenokārt, intervētajiem sniedzot informāciju par izpētes mērķi un kontekstu. Savukārt gadījumā, ja aptaujātie uzņēmumi nespēs sniegt informāciju datu uzskaites trūkuma dēļ, pārdotā apjoma aplēses tiks aprēķinātas pamatojoties uz mērījumu punktā nr.1 (*privātpersonu iegūtās preces atkārtotai lietošanai*) iegūtajiem datiem.

1.2.4. Mērījumu punkts nr. 4: Labdarības organizācijas

Metode: Intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem.

Pamatojums: Latvijā darbojas daudzas labdarības organizācijas (to juridiskais statuss var būt atšķirīgs), kas sniedz atbalstu nelaimē un trūkumā nonākušajiem. Daļa no šīm organizācijām piedāvā praktisku palīdzību – nodrošinot nepieciešamās preces. Paredzams, ka daļa no atkal izmantojamajām precēm jaunos īpašniekus sasniedz tieši ar labdarības organizāciju palīdzību. Plānots identificēt un uzskaitīt Latvijā aktīvi darbojošās organizācijas un sociālos uzņēmumus, kuru pamatdarbība ir ziedoto mantu nodošana iedzīvotājiem bez maksas, vai arī par samaksu, kas tiek izmantota labdarības mērķiem (visbiežāk NACE klasifikācija ir 88.99 – Citur neklasificēti sociālās aprūpes pakalpojumi, vai 94.99 - Citur neklasificētu organizāciju darbība). 2021.gadā šajās NACE grupās darbojās 201 uzņēmums ar vismaz 1 darbinieku, taču papildu jāidentificē, kuru pamatdarbība ir ziedoto mantu nodošana iedzīvotājiem. Ja kāds no šiem uzņēmumiem reģistrēts kā lietotu tekstilizstrādājumu mazumtirgotājs (NACE klasifikācija – 47.79), tad tas šajā grupā atkārtoti uzskaitīts netiek.

Telefonintervijās plānots uzdot sekojošus jautājumus:

- Vai un kādā veidā organizācija uzskaita vai mēra saņemto un nodoto preču apjomus (pēc svara)? Vai organizācijai ir tam speciāli paredzētas iekārtas? Ja uzskaitē nenotiek un ir apgrūtināta, tad kā, organizācijas uzskatā, to iespējams atvieglot?
- Kādas ir organizācijas aplēses par (vismaz aptuveni) saņemto un iedzīvotājiem nodoto tekstilizstrādājumu apjomu (pēc svara) laika periodā no 2018. – 2020 gadam? Kādas ir prognozes par 2021.gadu? Ja to nav iespējams noteikt, tad vismaz jānoskaidro, kādu daļu aptuveni veido iedzīvotājiem nodoto preču apjoms attiecībā pret saņemot.
- Kādi ir organizācijas galvenie ziedoto preču ieguves avoti – vietējie vai ārvalstu? Ja organizācijai ziedo arī ārvalstīm, kādu daļu šīs preces veido kopējā ziedotajā apjomā, un kādu daļu – iedzīvotājiem nodotajā apjomā?

Paredzams, ka intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem varētu dot būtiski padziļinātu skatījumu uz nozares darbību un specifiku, kā arī dotu aplēses par ziedoto caur to atkal izmantoto preču daudzumiem.

Riski un to novēršana: Būtiskākie riski saistīti ar uzņēmumu un organizāciju motivācijas trūkumu piedalīties aptaujā, kā arī ar datu uzskaites trūkumu. Motivāciju piedalīties aptaujā varētu paaugstināt, galvenokārt, intervētajiem sniedzot informāciju par izpētes mērķi un kontekstu. Savukārt gadījumā, ja aptaujātie uzņēmumi un organizācijas nespēs sniegt informāciju datu uzskaites trūkuma dēļ, apjomu

¹⁷ Lursoft IT 2021. Skatīts 16.08.2021, pieejams - <https://nace.lursoft.lv/47.79/lietotu-precu-mazumtirdznieciba-veikalos/companies/?vr=3&old=0>

aplēses tiks aprēķinātas pamatojoties mērījumu punktā nr.1 (*privātpersonu iegūtās preces atkārtotai lietošanai*) iegūtajiem datiem.

1.2.5. Mērījumu punkts nr. 5: Juridiskās personas jeb uzņēmumi

Metode: Intervijas ar pārstāvjiem nozarēs, kas izmanto tekstilizstrādājumus, mēbeles, EEI un BB.

Pamatojums: Plānots identificēt atsevišķas nozares, kuru darbībā tiek lietotas izvērtējumā iekļautās preču grupas (piemēram, viesmīlības un citu pakalpojumu joma), izveidot nozīmīgāko uzņēmumu sarakstu un telefoniski intervēt uzņēmumu pārstāvjus par sekojošām tēmām:

- Kā uzņēmumi rīkojas ar lietām precēm, kas tiem vairs nav vajadzīgas;
- Ja uzņēmumi nodod atkārtoti lietojamas preces citiem uzņēmumiem vai ziedo tās organizācijām vai privātpersonām, kāda veida preces tās ir un kāds bijis to apjoms pēdējo 12 mēnešu laikā;
- Kādus nodošanas vai ziedošanas punktus uzņēmumi izmantojuši šim nolūkam.

Izvēlēta metode balstās uz atsevišķu nozaru uzņēmumu aptaujāšanu, kur paredzama vizualizācijā izvērtējumā definēto preču kategoriju izmantošana. Tādā veidā netiek aptverti dati par visām tautsaimniecības nozarēm. Taču jāņem vērā, ka atkārtotai lietošanai bieži vien nav derīgi savu laiku nokalpojuši, intensīvi izmantoti darba apģērbi, EEI un mēbeles. Savukārt, piemēram, 2019.gada pētījumā par ilgtspējīgiem paradumiem Kopenhāgenas viesmīlības nozarē noskaidrots, ka augstāka līmeņa viesnīcas nereti nodod lietotos tekstilizstrādājumus vidēja līmeņa viesnīcām. Tāpat arī konstatēts, ka 44% viesnīcu lietotos tekstilizstrādājumus ziedo atkārtotai lietošanai vai pārstrādei.¹⁸

Pēc aptaujas atbilžu apkopošanas un analīzes būtu iespējams noskaidrot, cik izplatīta ir preču nodošana atkārtotai lietošanai no uzņēmumu puses, kā arī aptuveni nodotie vai ziedotie apjomi, attiecībā pret uzņēmuma lielumu.

Riski un to novēršana: Aptauju plānots veikt ar izvēlētiem uzņēmumiem atsevišķās nozarēs, kas būtiski ierobežo kopējo reprezentativitāti. Taču izvēlēto uzņēmumu aptauja dos nozīmīgu ieskatu kopējās tendencēs.

1.2.6. Mērījumu punkts Nr. 6: Atkritumu apsaimniekošana

Metode: Intervijas ar atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem, kas apsaimnieko (savāc, šķiro vai pārstrādā) tekstilizstrādājumus, mēbeles, EEI un BB.

Pamatojums: Metode tiks pielietota, lai saprastu iespējas izmantot izvērtējumā iekļautā preces, ja tās tiek izmestas kā atkritumi, un kādas ir iespējas tās atkārtoti izmantot kopumā. Tekstilizstrādājumiem tiek veidota dalītā atkritumu vākšana, kas sniedz iespēju arī tekstila atkārtotai izmantošanai, tāpat arī EEI apsaimniekošanā ir iesaistītas ražotāju atbildības sistēmas, kā arī būvniecības atkritumu nodrošinātāji. Atkritumu apsaimniekotāji nodrošina nozīmīgu informāciju, lai saprastu potenciālās atkārtotās izmantošanas iespējas.

Riski un to novēršana: Aptauju plānots veikt ar izvēlētiem uzņēmumiem atsevišķās nozarēs, kas būtiski ierobežo kopējo reprezentativitāti. Taču izvēlēto uzņēmumu aptauja dos nozīmīgu ieskatu kopējās tendencēs.

1.2.7. Mērījumu punktu attiecināšana definētajām preču kategorijām

Izvērtējot katras preču kategorijas specifiku, tām plānots piemērot atbilstošus mērījumu punktus. Mērījumu punktu apkopojums redzams tabulā (Tabula 12).

¹⁸ Urban Waste. Increasing the Circularity of Hotel Textiles. Pieejams: http://www.decisive2020.eu/wp-content/uploads/2019/06/Circularity-in-hotel-textiles_report_FINAL.pdf

Tabula 12. Datu ieguves metožu kopsavilkums par galvenajiem atkārtotas lietošanas preču aprites punktiem

Mērījumu punkts	Metode, kā plānots iegūt datus	Tekstil-izstrādājumi	Mēbeles	EEI	BB
Nr. 1: Privātpersonu iegūtās preces atkārtotai lietošanai	Reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja	✓	✓	✓	✓
Nr. 2: Tiešsaistes platformas	Sludinājumu platformu monitorings	✓	✓	✓	✓
Nr. 3: Lietoto preču veikali	Veikalu mājaslapu monitorings; intervijas ar veikalu pārstāvjiem	✓	✓	✓	✓
Nr. 4: Labdarības organizācijas	Intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem	✓	✓	✓	✓
Nr. 5: Juridiskās personas jeb uzņēmumi	Intervijas ar pārstāvjiem nozarēs, kas izmanto tekstilizstrādājumus, mēbeles, EEI un BB	✓	✓	✓	✓
Nr. 6: Atkritumu apsaimniekošana	Intervijas ar atkritumu šķirošanas, savākšanas un pārstrādes uzņēmumiem	✓	✓	✓	✓
Nr. 7: Citi aprites punkti	Dažādas metodes, kas piemērotas atkarībā no nozares specifikas	✓	✓	✓	✓

1.2.7.1. Mērījumu punktu attiecināšana uz tekstilizstrādājumu kategoriju

Pēdējo gadu laikā tekstilizstrādājumu atkritumu apjoms ir ievērojami pieaudzis sakarā ar lēto apģērbu jeb tā saucamās "ātrās modes" veikalu ķēžu un plašo tiešsaistes tirdzniecības izplatīšanos un pietiekami agresīvo apģērba kā dzīvesstila un sociālā stāvokļa noteicošā faktora reklamēšanu. ES dalībvalstīs gada laikā tiek radīti vairāk nekā trīs miljoni tonnu tekstilizstrādājumu atkritumu.¹⁹

Attiecīgi, līdz ar tekstilizstrādājumu atkritumu palielināšanos un Eiropas Zaļā kursa norādēm, veidojot aprites ekonomiku, liela uzmanība tiks veltīta plaša mēroga nozarēm, tai skaitā tekstilizstrādājumu industrijai²⁰. Attiecīgi ES Direktīva ir norādījusi, ka no 2025. gada 1. janvāra ir jānodrošina tekstilizstrādājumu atkritumu dalītās vākšanas iespējas²¹. Valsts atkritumu apsaimniekošanas plānā 2021-2028 paredzēts, ka Latvijā šī sistēma sāks darboties ar 2023. gada 1.janvāri, vienlaikus paplašinot arī ražotāju atbildību par tekstilmateriāliem.

Tekstilizstrādājumu atkārtotās lietošanas plūsmas mērīšanai ir sevišķi būtiski saprast, kurā brīdī tekstilizstrādājumi kļūst par atkritumiem tiesiskajā izpratnē. ES līmenī tas nav konkrēti definēts, un arī Latvijā tekstilizstrādājumu atkritumu beigu statusa kritēriji izstrādāti nav. Precīza definīcijas formulēšana ir būtiska, jo līdz ar produkta dzīves cikla beigām, tam kļūstot par atkritumiem, mainās arī iesaistīto pušu atbildība. Tas, savukārt, nereti var radīt papildu šķēršļus atkārtotas lietošanas un pārstrādes sektora attīstībai.

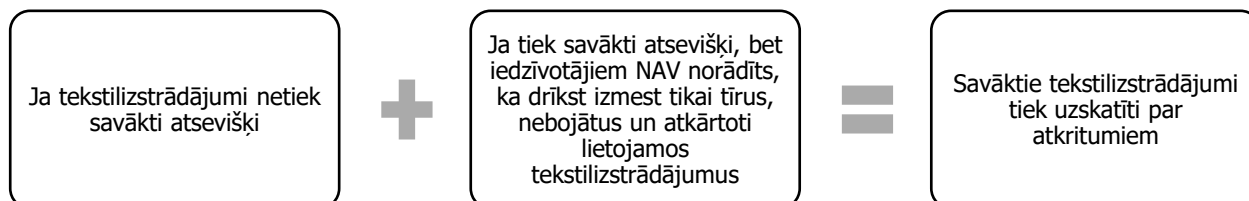
¹⁹ Eiropas Parlaments, Reducing textile waste (2019), pieejams - http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/E-9-2019-003851_EN.html

²⁰ Eiropas Komisija, Eiropas Zaļais Kurss (2019), pieejams - https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/european-green-deal_lv

²¹ Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK (2008. gada 19. novembris) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX:02008L0098-20180705>

Kā norādīts pētījumā par lietotās tekstilizstrādājumu politiku un praksi Dānijas kaimiņvalstīs, kas veikts pēc Dānijas Vides aizsardzības aģentūras pasūtījuma²², ES atkritumu definīcijā iespējams dažādi izprast vārda „atbrīvojas” nozīmi. Jo sevišķi tas attiecas uz tekstilizstrādājumiem, ko patērētāji nereti nodod bez atlīdzības lietoto preču izplatītājiem (zīmolu veikalos, labdarības veikalos un organizācijām, u.t.t.), vienlaikus zinot, ka nododamajam izstrādājumam joprojām ir tirgus vērtība, un apzinoties, ka tas tiek nodots atkārtotai lietošanai vai pārstrādei, nevis utilizācijai atkritumos.

Dānijas pētījumā apkopots, kā lielākajos ES atkārtotās lietošanas tirgos tiek izvērtēts tekstilizstrādājuma produkta dzīves cikla posms atkarībā no īpašumtiesību maiņas veida – proti, kādā veidā patērētājs no tekstilizstrādājuma atbrīvojas. Rezultātā secināts, ka tikai Francijā ir pilnībā izstrādāti atkritumu beigu statusa kritēriji tekstilizstrādājumiem, un daļēji – arī Nīderlandē. Taču pilnīgi visos lielākajos tirgos darbojas sekojošs princips:

Pārējās nianse apskatītajās valstīs atšķiras. Piemēram, Francijā, ja tekstilizstrādājumus savāc no māju pagalmos izvietotiem konteineriem sadzīves atkritumu apsaimniekošanas sistēmas ietvaros, tad tie tiek uzskatīti kā atkritumi, taču ja tie tiek nodoti mazumtirgotājam iekšējās, tad tie netiek uzskatīti kā atkritumi.

Tabula 13. Tekstilzstrādājumu produkta dzīves cikla posma izvērtējums atkarībā no īpašumtiesību maiņas veida²³

Īpašumtiesību maiņas veids	Dānija	Somija	Zviedrija	Francija	Nīderlande	Vācija
Savākšana lietotu preču veikalos, kur tekstilizstrādājumi tiek pārbaudīti	Nav atkritumi					
Savākšana zīmolu ...kur nodod tikai tīrus, nebojātus un lietojamus tekstilizstrādājumus	Nav atkritumi		Nav skaidrs		Atkritumi	
veikalos – iekšējās ...kur nodod jebkādas tekstilizstrādājumus	Atkritumi					
Savākšana no dalītās vākšanas konteineriem ... kur nodod tikai tīrus, nebojātus un lietojamus tekstilizstrādājumus	Nav atkritumi			Atkritumi		
...kur nodod jebkādas tekstilizstrādājumus	Atkritumi					

Secināms, ka būtiskākais faktors, kas ietekmē nodoto tekstilizstrādājumu produkta dzīves cikla posmu, ir tas, vai dalītās vākšanas punktā ir skaidri noteikts, ka tajā nodod tikai tīrus, nebojātus un atkārtoti lietojamus tekstilizstrādājumus, vai arī, ja tajā uz vietas veic tekstilizstrādājumu pārbaudi, kā, piemēram, lietoto preču veikalos. Tiesa, līdz ar arvien biežāku automatizēto optisko šķirošanas iekārtu izplatību atkritumu plūsmu pārvaldīšanā, definīcijā būtu noderīgi izšķirt arī manuālos un automatizētos pārbaudes veidus.

Izvērtējumā sniedzamais aprēķinātais tekstilizstrādājumu, kas gada ietvaros tiek izmantots Latvijas tirgū, tas galvenokārt tiks balstīts uz sekojošiem datiem:

- Vidējais aprēķinātais tekstilizstrādājumu svars, ko iedzīvotāji ieguvuši pēdējā pusgada laikā;
- Digitālo tirdzniecības platformu sniegtā vai aprēķinātā informācija par faktiskajiem tekstilizstrādājumu pārdošanas apjomiem un to pārrēķins svara izteiksmē;

²² Pieejams: <https://www2.mst.dk/Udgiv/publications/2020/06/978-87-7038-202-1.pdf>

²³ Pieejams: <https://www2.mst.dk/Udgiv/publications/2020/06/978-87-7038-202-1.pdf>

- Lietoto tekstilpreču veikalu, labdarības veikalu un organizāciju, ka arī sociālo uzņēmumu iedzīvotājiem gadā pārdoto un nodoto tekstilpreču apjomi un to pārrēķins svara izteiksmē, kā arī importēto apjomu īpatsvars;
- Tekstilpreču šķirošanas uzņēmumu nodotie apjomi atkārtotai lietošanai Latvijā (un ārvalstīs, ja attiecināms);
- Kopējais sektorā iesaistīto operatoru skaits (lietoto tekstilpreču veikali un digitālās tirdzniecības platformas, labdarības veikali un organizācijas, ka arī sociālie uzņēmumi).

Datu iegūšanai tiks pielietotas šādas metodes:

- Reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja (mērījumu punkts nr.1);
- Sludinājumu platformu monitorings (mērījumu punkts nr.2);
- Veikalu mājaslapu monitorings; intervijas ar veikalu pārstāvjiem (mērījumu punkts nr.3);
- Intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem (mērījumu punkts nr.4);
- Intervijas ar pārstāvjiem nozarēs, kas izmanto tekstilpreces (mērījumu punkts nr.5);
- Intervija ar tekstilizstrādājumu šķirošanas operatoru (mērījumu punkts nr.6);
- Statistikas datu par ārējo tirdzniecību identifikācija un uzskaitē (mērījumu punkts nr.7).

Paredzams, ka pielietojamās metodes norosinās vispusīgu ieskatu gan nozares kvantitatīvajos rādītājos, gan padziļinātu ieskatu aspektos, kas nevar tikt kvantitatīvi izmērīti.

1.2.7.2. Mērījumu punktu attiecināšana uz mēbeļu kategoriju

Mēbeļu uzskaitē ir salīdzinoši līdzīga tekstilizstrādājumiem, taču jāņem vērā, ka mēbeļu skaits, kas tiek atkārtoti lietotas ir mazāks preču ilgāka dzīves cikla, mazsaimniecībai nepieciešamā mazāka preču skaita un augstākās sākotnējās vērtības dēļ. Attiecīgi, līdzvērtīgas metodes tiks pielietotas, lai aprēķinātu mēbeļu atkārtotas lietošanas apjomu un noskaidrotu iedzīvotāju paradumus, kas saistīti ar mēbeļu atkārtotu izmantošanu.

Kopējais aprēķinātais mēbeļu apjoms, kas gada ietvaros tiek izmantots Latvijas tirgū, tas galvenokārt tiks balstīts uz sekojošiem datiem:

- Vidējais aprēķinātais mēbeļu svars, ko iedzīvotāji ieguvuši pēdējā pus gada laikā;
- Digitālo tirdzniecības platformu sniegtā vai aprēķinātā informācija par faktiskajiem mēbeļu pārdošanas apjomiem un to pārrēķins svara izteiksmē;
- Lietoto mēbeļu veikalu, labdarības veikalu un organizāciju, ka arī sociālo uzņēmumu iedzīvotājiem gadā pārdoto un nodoto mēbeļu apjomi un to pārrēķins svara izteiksmē, kā arī importēto apjomu īpatsvars;
- Mēbeļu šķirošanas uzņēmumu nodotie apjomi atkārtotai lietošanai Latvijā (un ārvalstīs, ja attiecināms), kā arī mēbeļu dalījums pa veidiem, šeit iekļaujot arī šķirošanas laukumus;
- Kopējais sektorā iesaistīto operatoru skaits (lietoto mēbeļu veikali un digitālās tirdzniecības platformas, labdarības veikali un organizācijas, ka arī sociālie uzņēmumi).

Datu iegūšanai tiks pielietotas šādas metodes:

- Reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja (mērījumu punkts nr.1);
- Veikalu mājaslapu monitorings; intervijas ar veikalu pārstāvjiem (mērījumu punkts nr.3);
- Intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem (mērījumu punkts nr.4);
- Intervijas ar juridiskajām personām (mērījumu punkts nr.5);
- Pieejamās informācijas izpēte par mēbeļu, kas nonāk atkritumos, apsaimniekošanu (mērījumu punkts nr.6);
- Intervija ar uzņēmuma, kas nodarbojas mēbeļu komerciālu atjaunošanu pārstāvi (mērījumu punkts nr.7);

Paredzams, ka pielietojamās metodes norosinās vispusīgu ieskatu gan nozares kvantitatīvajos rādītājos, gan padziļinātu ieskatu aspektos, kas nevar tikt kvantitatīvi izmērīti.

Papildu jau minētajām datu ieguves metodēm, pēc nepieciešamības ir iespējams apkopot informāciju, kas ļautu izvērtēt, kādas aktivitātes Latvijā patlaban tiek veiktas mēbeļu atkritumu sagatavošanas jomā atkārtotai izmantošanai. Pēc autoriem pieejamās informācijas, Latvijā šobrīd šādas aktivitātes vispār netiek veiktas, tomēr, ja tiks apzināta papildus informācija, tad attiecīgi arī tiks veiktas nepieciešamās intervijas, lai apzinātu datus.

1.2.7.3. Mērījumu punktu attiecināšana uz EEI kategoriju

Lietoto elektriskās un elektroniskās iekārtas (EEI) izmantošana un izplatīšana ir salīdzinoši līdzīga tekstilizstrādājumiem un mēbelēm, taču jāņem vērā, ka EEI ir daļa no sadzīvē bīstamajiem atkritumiem, kuriem tiek veikta uzskaitē un EEI atkritumi tiek apsaimniekoti RAS sistēmās. Attiecīgi līdzvērtīgas darbības tiks veiktas, lai aprēķinātu EEI atkārtotas lietošanas apjomu, kas gada ietvaros tiek izmantots Latvijas tirgū, tas galvenokārt tiks balstīts uz sekojošiem datiem:

- Vidējais aprēķinātais EEI svars, ko iedzīvotāji ieguvuši pēdējā pus gada laikā;
- Digitālo tirdzniecības platformu sniegtā vai aprēķinātā informācija par faktiskajiem EEI pārdošanas apjomiem un to pārrēķins svara izteiksmē.
- Lietoto EEI veikalu, tai skaitā lombardu, labdarības veikalu un organizāciju, ka arī sociālo uzņēmumu iedzīvotājiem gadā pārdoto un nodoto EEI apjomi un to pārrēķins svara izteiksmē, kā arī importēto apjomu īpatsvars. Šajā kategorijā arī būtu jāapzina arī EEI labošanas uzņēmumi, kuri veic labošanu, lai precīzi varētu atkal izmantot.
- Ražotāju atbildības sistēmām (RAS), kas nodrošina EEI atkritumu savākšanu un atbrīvošanu no dabas resursa nodokļa. 2021.gada 16.jūnijā pēc Valsts vides dienesta (VVD) informācijas Latvijā ir reģistrētas 3 uzņēmumi, kas nodrošina EEI atkritumu apsaimniekošanu.²⁴
- Kopējais sektorā iesaistīto operatoru skaits (lietoto EEI veikali un digitālās tirdzniecības platformas, labdarības veikali un organizācijas, ka arī sociālie uzņēmumi).

Datu iegūšanai tiks pielietotas šādas metodes:

- Reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja (mērījumu punkts nr.1);
- Sludinājumu platformu monitorings (mērījumu punkts nr.2);
- Veikalu mājaslapu monitorings; intervijas ar veikalu pārstāvjiem (mērījumu punkts nr.3);
- Intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem (mērījumu punkts nr.4);
- Intervijas ar juridiskajām personām (mērījumu punkts nr.5);
- Pieejamās informācijas izpēte par EEI, kas nonāk atkritumos, apsaimniekošanu (mērījumu punkts nr.6);
- Pieejamās informācijas izpēte par EEI komerciālu atjaunošanu (mērījumu punkts nr.7);

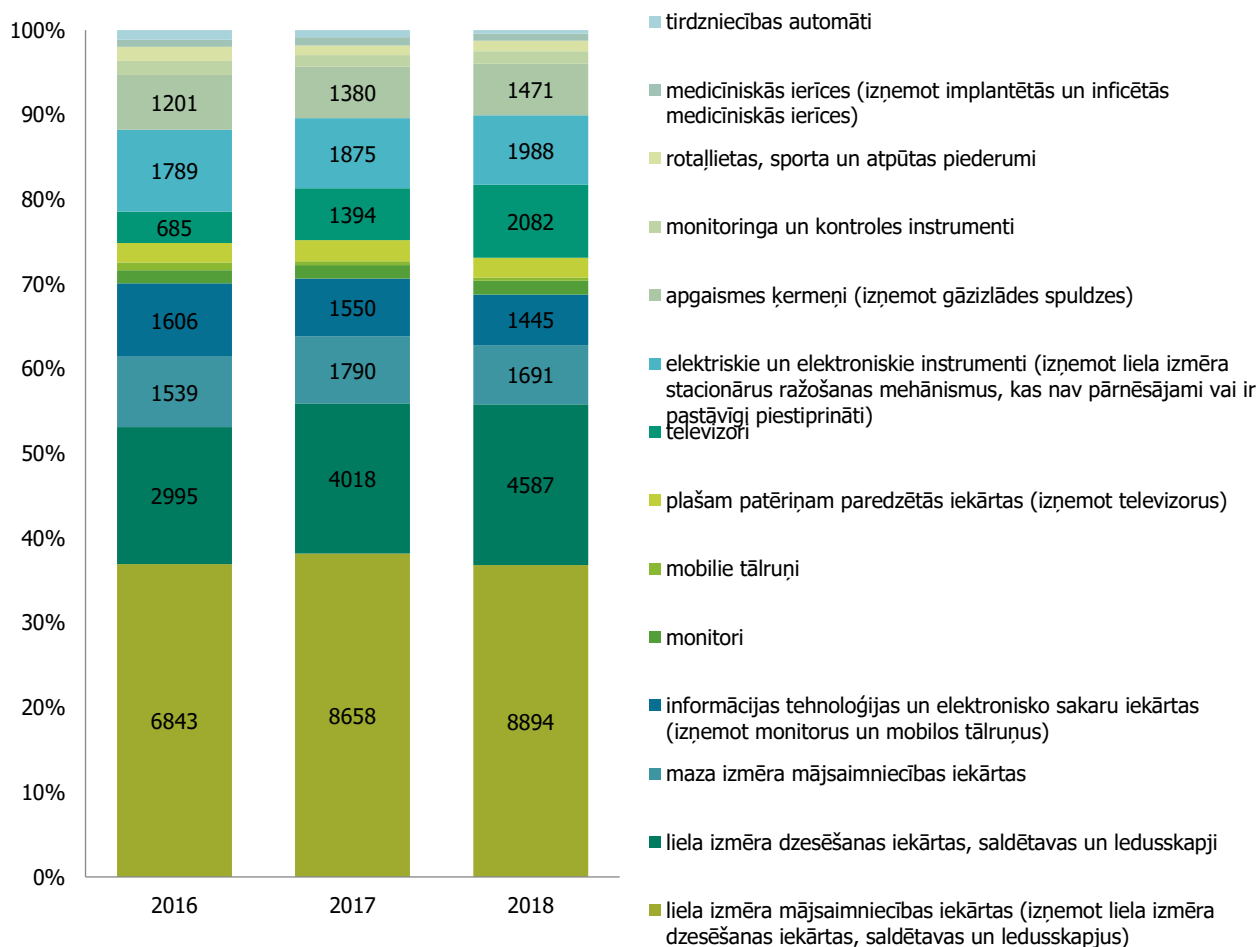
Paredzams, ka pielietojamās metodes nodrošinās vispusīgu ieskatu gan nozares kvantitatīvajos rādītājos, gan padziļinātu ieskatu aspektos, kas nevar tikt kvantitatīvi izmērīti.

Papildus, izvērtējumā tiks ņemts vērā, ka 50% no EEI apjoma veido liela izmēra mājsaimniecības iekārtas un dzesēšanas iekārtas, saldētavas un ledusskapji. Tad vēl ap 10% ir maza izmēra mājsaimniecības iekārtas un vēl ap 10% ir monitori un pieaugusi nozīme arī televizoriem, kamēr citas iekārtas pēc svara ir nenozīmīgas, tai skaitā arī mobilie tālruņi. Attiecīgi, izvērtējumā tiks koncentrēta uzmanība uz iekārtām, kas veido būtiskāku iekārtu svaru, samazinot nepieciešamo detalizācijas pārskatu un atdalot kategorijas, kuru informācijas iegūšana ir neefektīva (Attēls 4).

Jāatzīmē, ka Latvijas iedzīvotāji izmanto arī tādus starptautiskus portālus kā EBay u.c., kur notiek lietotu preču aprīte starptautiskā mērogā un tās monitorings ir stipri ierobežots.

²⁴ Valsts vides dienests, skatīts 16.06.2021, pieejams - <https://registri.vvd.gov.lv/izsniegtas-atlaujas-un-licences/atkritumu-apsaimniekosanas-atlaujas/razotaju-atbildibas-sistemas-ras/>

Attēls 4. Tirgū laisto EEI grupas un to pārdošanas apjomi no kopējā apjoma Latvijā 2016. – 2018.gadā, t²⁵

1.2.7.4. Mērījumu punktu attiecināšana uz būvmateriālu un būvražojumu kategoriju

Jaunu būvniecības materiālu lielākais patēriņš noris komerciālajā sektorā, ne privātajā sektorā, attiecīgi papildus iedzīvotāju aptaujai, nepieciešams arī veikt komerciālā sektora izvērtējumu un iespējas lietoto materiālu izmantošanā.

Datu iegūšanai tiks pielietotas šādas metodes:

- Reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja (mērījumu punkts nr.1);
- Sludinājumu platformu monitorings (mērījumu punkts nr.2);
- Maiņas punktu identifikācija (mērījumu punkts nr.3);
- Pieejamās informācijas izpēte par būvmateriālu komerciālu atjaunošanu (mērījumu punkts nr.7);
- Pieejamās informācijas izpēte par būvmateriālu, kas nonāk atkritumos, apsaimniekošanu (mērījumu punkts nr.6);
- Būvniecības un demontāžas uzņēmumu skatījums (mērījumu punkts nr.7)
- Aprites ekonomikas entuziastu/arhitektu atkārtoti lietotu būvmateriālu apjoms (mērījumu punkts nr.7)
- Ceļubūves pārstāvju skatījums (mērījumu punkts nr.7)

Paredzams, ka pielietojamās metodes nodrošinās vispusīgu ieskatu gan nozares kvantitatīvajos rādītājos, gan padziļinātu ieskatu aspektos, kas nevar tikt kvantitatīvi izmērīti.

²⁵ EUROSTAT dati. Pieejams: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database>

2. Kvalitatīvie atkalizmantošanas dati – A daļas forma

Lēmuma A daļas forma tika veidota, izejot no pieprasītās iesnieguma formas, lai sniegtu tālāku iespēju to papildināt un pilveidot laika gaitā.

Tabula 14. Lēmuma pielikuma A daļas formas kvalitatīvie atkalizmantošanas dati

Nr	Pārskats	Pasākumu identifikācija un apraksts un (tabulas 4. rindā) kvalitatīvs ietekmes vai paredzamās ietekmes novērtējums			
1.	Publiskās iestādes (augstākajā administratīvajā līmenī), kas nes galveno atbildību par pasākumu pieņemšanu un īstenošanu	Vides aizsardzības un reģionālās attīstības ministrija Ekonomikas ministrija Valsts vides dienests, kas uzrauga ražotāju atbildības sistēmu darbību			
2.	Ražojumi, uz kuriem pasākumi ir vērsti	Tekstilizstrādājumi Mēbeles Elektriskās un elektroniskās iekārtas (EEI) Būvmateriāli un būvražojumi (BB)			
3.	Atkalizmantošanas operācijas, uz kurām pasākumi ir vērsti	Tekstilizstrādājumu aprītes veicināšana atkārtotai lietošanai Mēbeļu aprītes veicināšana atkārtotai lietošanai EEI aprītes veicināšana atkārtotai lietošanai BB aprītes veicināšana atkārtotai lietošanai Tekstilizstrādājumu atkritumu apsaimniekošana Mēbeļu atkritumu apsaimniekošana EEI atkritumu apsaimniekošana BB atkritumu apsaimniekošana			
4.	Pasākumu būtība — Loģistikas pasākumi, kuru mērķis ir atbalstīt atkalizmantošanas operācijas (piemēram, šķēršļu un iespēju apzināšana un novēršana vai izmantošana, palīdzība atkalizmantojamu ražojumu savākšanas modeļu uzlabošanā) — Ekonomiskie un fiskālie pasākumi, arī publiskais iepirkums — Izglītojoši pasākumi, to vidū informēšanas un izpratnes veicināšanas kampaņas (piemēram, mērķgrupas, aptvertā populācija, aptvertā teritorija, biežums) — Citi pasākumi, piemēram, atbalsts akreditētiem remonta un atkalizmantošanas centriem un tīkliem	Ražojumi, uz kuriem attiecināmi pasākumi	Pasākumu identifikācija	Pasākumu apraksts	Paredzamās ietekmes novērtējums
		Tekstilizstrādājumi, mēbeles, EEI, BB, citi ražojumi, par kuriem pieņemti pasākumi	Loģistikas pasākumi. Normatīvo aktu izstrāde. Ministru kabineta 2021.gada 22.janvārī rīkojumā Nr. 45 tika pieņemts "Par Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2021. – 2028.gadam", kurā 6.nodalā "Atkritumu	Plānā ir iekļauti sekojoši mērķi un darbības ²⁶ : 1. Mērķis: līdz 2023. gada 1. janvārim izveidota dalītas savākšanas sistēma tekstilmateriāliem. (Attiecināts uz tekstilizstrādājumiem) 2. Izstrādāt normatīvos aktus par atkritumu statusa piemērošanas izbeigšanu būvniecības un ēku nojaukšanas atkritumiem līdz 2021.gadam, tekstila atkritumiem (ja tas ir tehniski un ekonomiski pamatots) līdz 2023.gadam. (Attiecināts uz BB un tekstilizstrādājumiem) 3. Izstrādāt normatīvos aktus, lai noteiktu prasības otrreizēji izmantojamo lietu nodošanas un labošanas vietām sniegt informāciju par pieņemtajām un salabotajām mēbelēm un citām sadzīves precēm valsts un pašvaldības iestādēm līdz 2023.gadam. (Attiecināts uz visiem atkārtoti lietojamiem ražojumiem)	Atkārtotas lietošanas pasākumiem ir izvirzīti mērķi Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā no 2021.-2028.gadam, kurus ir paredzēts ieviest. Atkārtotas lietošanas iekļaušana valsts plānā ir nozīmīgs solis, lai veidotu tālāko platformu atkārtoti lietoto ražojumu

²⁶ Par Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānu 2021.-2028. gadam. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/320476-par-akritumu-apsaimniekosanas-valsts-planu-20212028-gadam>

	<p>vai to izveidei vai atbalsts jauniem uzņēmējdarbības modeļiem, piemēram, koplietošanas shēmām, remontam un pārražošanai</p>		<p>apsaimniekošanas valsts plānā paredzētie rīcības virzieni un pasākumi” 6.1. tabulā “Plāna rīcības virzieni un pasākumi to ietvaros” ir pieņemti atkārtotas lietošanas pasākumi.</p>	<ol style="list-style-type: none"> 4. Nepieciešamās normatīvās bāzes izstrāde atkritumu pārstrādes veicināšanai tiks izskatīta iespēja izvērtēt un nepieciešamības gadījumā pilnveidot uzņēmumu grāmatvedības uzskaites sistēmu ieviešot atkārtoti izmantoto materiālu uzskaiti un labdarībai norakstīto preču uzskaiti (Attiecināts uz visiem atkārtoti lietojamie ražojumiem) 5. Atkritumu uzskaites un ziņošanas procesu pilnveidošana un digitālo risinājumu ieviešana labākai atkritumu apsaimniekošanas jomas un materiālu plūsmas pārvaldībai, kur normatīvajos aktos nepieciešams noteikt kārtību, kādā uzskaitāmi atkritumi, kas sagatavoti atkārtotai izmantošanai un kam sniedzama šī informācija (Attiecināts uz visiem atkārtoti lietojamie ražojumiem) 6. Paplašināt ar datu vākšanu par atkārtoti lietojamo iepakojumu radītā un apsaimniekotā izlietotā iepakojuma uzskaites un kontroles sistēmā. (Attiecināts uz citiem ražojumiem, par kuriem pieņemti pasākumi) 7. Atkritumu pārvaldījumu uzskaites valsts informācijas sistēmas (APUS) būtiska transformēšana par kompleksu atkritumu aprites uzskaites un kontroles informācijas sistēmu (attiecināts uz būvniecību) 8. Izvērtēt iespējas izveidot integrētu pārstrādāto būvmateriālu aprites sistēmu (sinerģijā ar elektroniska būvniecības apjomu monitoringa sistēmu sasaitē ar Būvniecības informācijas sistēmu -BIS) (Attiecināts uz BB) 9. Izstrādājot vadlīnijas, sniegt atbalstu reģionālo ceļa karšu aprites ekonomikas principu ieviešanai sagatavošanai (Attiecināts uz visiem atkārtoti lietojamie ražojumiem) 10. Veicināt reģionu simbiozes projektu sagatavošanu uz apriti balstītu atkritumu apsaimniekošanas risinājumu /inovāciju ieviešanai. Atbalsts reģionālo aprites ekonomikas sadarbības platformu izveide (Attiecināts uz visiem atkārtoti lietojamie ražojumiem) 11. Veicot pētījumu, izstrādājot normatīvo aktu projektus, izvērtēt diferencēta Dabas resursu nodokļa piemērošana, lai veicinātu tādu produktu un materiālu izmantošanu, kas ir sagatavoti atkārtotai lietošanai vai pārstrādāti (Attiecināts uz visiem atkārtoti lietojamie ražojumiem) 12. Veicot pētījumu, izvērtēt nepieciešamos instrumentus tekstilmateriālu un tekstilizstrādājumu apsaimniekošanā ar mērķi samazināt atkritumu poligonos nodoto tekstilmateriālu līdz 2022. un 2025.gadam (Attiecināts uz tekstilizstrādājumiem) 13. Veicot pētījumu, izvērtēt nepieciešamos instrumentus mēbeļu apsaimniekošanā ar mērķi samazināt atkritumu poligonos nodoto mēbeļu atkritumu apjomu līdz 2027.gadam (Attiecināts uz mēbelēm) 14. Veikt izvērtējumu par aizliegumu būvgruzus un citus atkritumus ieviešanu tilpju aizbēršanai un inženiertehniskajām vajadzībām ainavu veidošanai vai būvniecībai līdz 2025.gadam (attiecināts uz BB) 15. Izstrādāti normatīvo aktu projekti, lai veicinātu tādu produktu atkārtota izmantošana, kuri ir kritiski svarīgu izejvielu galvenie avoti, lai nepieļautu, ka šīs izejvielas kļūst par atkritumiem (t.sk. baterijas, akumulatori, EEI atkritumiem) (attiecināts uz EEI) 16. Sniegt informāciju un izglītēt patērētājus par ilgtspējīgu preču izvēli, lietošanu, un sniegt informāciju par pareizu preču atkārtotu 	<p>izmantošanai. Ir iekļauti jau 32 punkti, kas ir saistīti ar atkārtoti lietojo ražojumu sektoru attīstītu. Attiecīgi ir sagaidāms, ka tiks identificēti šķēršļi no likumdošanas puses un tie likvidēti, lai atkārtoti lietotais sektors, lai augtu un pilnveidotos. Atkritumu apsaimniekošanas valsts plānā no 2021.-2028.gadam ir jau identificētas sākotnējās jomas, kurām ir nepieciešams pievērst uzmanību.</p>
--	--	--	--	--	---

				<p>izmantošanu vai remontēšanu un par preču atkritumu apsaimniekošanu (Attiecināts uz visiem atkārtoti lietojamie ražojumiem)</p> <p>17. Izstrādāti informatīvie materiāli un digitālie risinājumi, lai paagustinātu sabiedrības informētību sagatavojot informatīvus materiālus un digitālus risinājumus par atkritumu dalīto vākšanu (t.sk. par tekstilmateriāliem, būvniecības materiāliem)</p> <p>18. Informēt iedzīvotājus un veidot izpratni par EEI atkritumu bīstamību un iespējām tos nodot bez maksas, realizējot 4 informatīvos pasākumus 1 kalendārajā gadā</p> <p>19. Informēt iedzīvotājus un veidot izpratni par EEIA atkritumu bīstamību un iespējām tos nodot bez maksas</p> <p>20. Izveidota dalītās savākšanas sistēma mēbeļu atkritumiem</p> <p>21. Veicināt tādu atkritumu savākšanu un sagatavošanu pārstrādei, kas satur ievērojamu daudzumu kritisko izejvielu (galvenokārt attiecas uz EEI)</p> <p>22. Ieviest depoziņa sistēmu dzērienu iepakojumam Latvijā līdz 2022.gadam (Attiecināts uz citiem ražojumiem, par kuriem pieņemti pasākumi)</p> <p>23. Izvērtēt sistēmu, lai veicināt labošanu un sagatavošanu atkārtotai izmantošanai ar mērķi palielināt preču otrreizēju izmantošanu un mazināt to nonākšanu poligonos (Attiecināts uz visiem atkārtoti lietojamie ražojumiem)</p> <p>24. Būvniecības atkritumu, EEI sagatavošanas pārstrādei / reģenerācijai procesu un pārstrādes tehnoloģisko procesu pilnveidošana</p> <p>25. Izglītošanas un informēšanas kampaņas par atkritumu dalītās vākšanas sistēmas attīstību, jauniem sistēmas elementiem (t.sk. tekstila atkritumu dalītā vākšana, preču atkārtotas izmantošanas centru attīstība u.c.)</p> <p>26. Aprites ekonomikas veicināšanas un izglītības kompetences centru izveide un pilnveidošana atkritumu apsaimniekošanas reģionos</p> <p>27. Inovatīvi risinājumi būvniecības atkritumu apjoma samazināšanai (industriālās simbiozes centrs, materiālu platformas izveide, dalīšanās modelis), ieviešot pilotprojektu (attiecināts uz BB)</p> <p>28. Pilotprojekts koksnes atkritumu (it īpaši no būvniecības, sadzīves atkritumiem) pārstrādes iespēju izpētei, pievienojot no citām atkritumu pozīcijām sintezētas vielas un radot jaunus produktus ar augstu pievienoto vērtību, kas derīgi ilgtermiņa lietošanai (attiecināts uz BB)</p> <p>29. Atbalsts mēbeļu labošanas sektora attīstībai ar normatīvo aktu projektu izstrādi</p> <p>30. Mēbeļu otrreizējā izmantošana kā daļa no ilgtspējīgu biroja un koplietošanas telpu un citu resursu izmantošanas attīstības valsts pārvaldē, izstrādājot normatīvo aktu projektus un realizējot informatīvos pasākumus</p> <p>31. Valsts sektora iepirkumu īstenošana ZPI ietvaros, augstāko prioritāti nosakot no atjaunojamiem un atkārtoti izmantojamiem resursiem ražotu mēbeļu un biroja inventāra iegādei un obligātas atkritumu šķirošanas prakses ieviešanu valsts sektora iestādēs</p>	
--	--	--	--	---	--

		Tekstilizstrādājumi	Loģistikas pasākumi. Sadarbības organizēšana.	2020.gada septembrī parakstīts sadarbības memorands ilgtspējīgas tekstila atkritumu apsaimniekošanas sistēmas izveidei un ieviešanai, sektorā iesaistītajām institūcijām, organizācijām un uzņēmumiem apstiprinot apņemšanos sadarboties dalītās tekstilizstrādājumu vākšanas sistēmas izveidē pirms ES Direktīva noteiktā termiņa - 2025.gada, tiecoties to ieviest līdz 2023.gada 1.janvārim, kā arī veikt sabiedrības izglītošanas aktivitātes, izmantojot savus komunikācijas kanālus. Sākotnēji memorandu parakstīja Latvijas Tirdzniecības un rūpniecības kamera, Latvijas Darba devēju konfederācija, Valsts vides dienests un Viegļās rūpniecības uzņēmumu asociācija ²⁷ , taču sadarbībā iesaistīto organizāciju skaits tiek papildināts un ir atvērts arī jauniem dalībniekiem. ²⁸	Parakstītais sadarbības memorands ir pirmais solis, lai apstiprinātu iesaistīto organizāciju iesaisti tekstilizstrādājumu dalītās vākšanas organizēšanā, attiecīgi arī iespējas to atkārtotai lietošanai.
		Tekstilizstrādājumi	Izglītojoši pasākumi sabiedrības informēšanai	2020.gada septembrī ražotāju atbildības organizācija "Latvijas Zaļais punkts" vadībā sadarbībā ar nozarē iesaistītajām organizācijām uzsāka sabiedrības izglītošanas kampaņu "Nav, ko vilkt?", aicinot atbildīgās iestādes, organizācijas un uzņēmumus vienoties kopīgai rīcībai tekstila atkritumu mazināšanā. Kampaņas rezultātā lielākajos Latvijas medijos publicēti vairāki raksti un izveidoti video sižeti. Izveidota vides instalācija Rīgas centrā, attiecīgi piesaistot sabiedrību vides problēmu risināšanā. ²⁹ 2021.gada martā atkritumu apsaimniekotājs SIA "Eco Baltia vide" sadarbībā ar organizāciju "Latvijas Zaļais punkts" realizēja sabiedrības izglītošanas kampaņu "Marts – tekstila šķirošanas mēnesis", aicinot iedzīvotājus nodot nevajadzīgās drēbes un apavus speciālajos tekstila šķirošanas konteineros ³⁰ . Kampaņas rezultātā savākti vairāk nekā 75 tonnas tekstilizstrādājumu, publicēti vairāki raksti un izveidoti video sižeti.	Uzsāktas informatīvas kampaņas, lai samazinātu tekstila atkritumus, tai skaitā arī valkājot tekstilu atkārtoti.
		Tekstilizstrādājumi	Izglītojoši pasākumi sabiedrības informēšanai	Biedrība "Zaļā Brīvība" organizē projektu "Mode un vide – kā tas skar mani?". Iniciatīvas mērķis ir Veicināt jauniešos izpratni par apģērba ražošanas industriju, tajā izmantoto dabas kapitālu un virzību uz aprites ekonomiku, lai veicinātu jauniešu paradumu maiņu ikdienas dzīvē. Projekta rezultātā ir izveidoti video materiāli un infografikas katram no projekta apģērba dzīves cikla posmiem. Projekts tika veikts no 2020.gada oktobris – 2021.gada jūnijs ³¹	Uzsāktas informatīvas kampaņas, lai izprastu industriju un veicinātu atkārtoti lietotu apģērba lietošanu.
		Tekstilizstrādājumi	Loģistikas pasākumi. Dalītās atkritumu vākšanas punktu paplašināšana	No 2019.gada augusta līdz 2021.gada martam, ražotāju atbildības organizācija "Latvijas Zaļais punkts" sadarbībā ar atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumu SIA "Eco Baltia vide" realizējuši 60 tekstila šķirošanas konteineru uzstādīšanu Latvijas teritorijā, ko līdz 2021.gada beigām plānots papildināt ar vēl 36 ³² . Kopā ar 2021.gada augustā atkritumu	Paplašināta dalītās vākšanas konteineru pieejamība, kas dod iespēju izšķirt atkārtoti lietojamus

²⁷ Nav, ko vilkt? Sadarbības memorands. Pieejams: <https://www.navkovilkt.lv/sadarbibas-memorands/>

²⁸ Latvijas Zaļais punkts. Aktualizējot problēmas tekstila atkritumu šķirošanā, atklāta kampaņa "Nav, ko vilkt?". Pieejams: <https://www.zalais.lv/lv/jaunumi/zalais-punkts/aktualizejot-problemas-tekstila-atkritumu-skirosana-atklata-kampana-nav-ko-vilkt>

²⁹ Latvijas Zaļais punkts. Aktualizējot problēmas tekstila atkritumu šķirošanā, atklāta kampaņa "Nav, ko vilkt?". Pieejams: <https://www.zalais.lv/lv/jaunumi/zalais-punkts/aktualizejot-problemas-tekstila-atkritumu-skirosana-atklata-kampana-nav-ko-vilkt>

³⁰ Eco Baltia vide. Marts – tekstila šķirošanas mēnesis: aicina pārskatīt paradumus un nodot nevajadzīgos tekstilizstrādājumus. Pieejams: <https://www.ecobaltiavide.lv/blog/marts-tekstila-skirosanas-menesis-aicina-parskatit-paradumus-un-nodot-nevajadzigos-tekstilizstradajumus/>

³¹ Zaļā brīvība, pieejams: <https://www.zalabriviba.lv/zb-projekti/mode-un-vide-ka-tas-skar-mani/>

³² Latvijas Zaļais punkts. Paplašina tekstila šķirošanas iespējas – konteineri būs pieejami arī Kurzemē, Zemgalē un Latgalē. 02.08.2021. Pieejams: <https://www.zalais.lv/lv/jaunumi/zalais-punkts/paplasina-tekstila-skirosanas-iespejas-konteineri-bus-peejami-ari-kurzeme-zemgale-un-latgale>

			apsaimniekotājs SIA "CleanR" izvietoja 22 tekstilizstrādājumu savākšanas konteinerus ³³ , Latvijā 2021.gada beigās būs pieejami 118 speciālie tekstila dalītās vākšanas konteineri. ³⁴	tekstilizstrādājumus. Kopš ieviešanas 2 gadu laikā 21% no iedzīvotājiem izvēlas nodot lietoto apģērbus specializētajos konteineros. ³⁶
	Tekstilizstrādājumi	Loģistikas pasākumi. Nodošanas punktu paplašināšana	Labdarības veikali vēsturiski ir bijuši vieta, kur iedzīvotāji visvairāk nodod atkārtoti lietotās preces. Viens no uzņēmumiem, kas darbojas šajā jomā un pieņem gan lietotās preces, gan tās pārdo ir labdarības veikals Hopen. 2021.gadā uzņēmums atvēra vēl vienu filiāli Jēkabpilī. ³⁷	Atkārtoti lietoto preču nodošanas punktu papildināšana reģionāli.
	Tekstilizstrādājumi	Izglītošanas pasākumi	2021.gada septembrī SIA "ZAAO" veica akciju, lai aicinātu vēl derīgu apavu, apģērbus un mājas tekstila nodošanu uzņēmuma SIA "ZAAO" laukumos. Attiecīgi tika aktualizēta dalīta tekstila atkritumu vākšana. Uzņēmums vidēji mēnesī savāc ap 20 t tekstilizstrādājumus. ³⁸	Tika stimulēta pareiza atkritumu apsaimniekošana, un iespēja atkārtoti izmantot tekstilizstrādājumus.
	Tekstilizstrādājumi	Loģistikas pasākumi. Zaļā publiskā iepirkuma iespējas tekstilizstrādājumu kategorijā	2021.gadā VARAM veica izvērtējumu, lai apzinātu esošo situāciju tekstilizstrādājumu publiskajos iepirkumos, un iespējas to noteikt kā obligātu zaļā publiskā iepirkuma kategoriju. ³⁹ Tika secināts, ka 2021.gadā lielo cenu starpību un pārstrādes sistēmas ierobežoto iespēju dēļ nav iespējams noteikt pārstrādātu tekstilizstrādājumu iepirkšanu kā obligātu, tomēr tuvākajā laikā ir gaidāma cenu izlīdzināšanās.	Tika izvērtēta iespēja izmantot pārstrādātus tekstilizstrādājumus publiskajā iepirkumā, kas veicinātu arī dalītu tekstilatkritumu savākšanas iespējas.
	Tekstilizstrādājumi, mēbeles, EEI, BB	Citi pasākumi	Free Riga, bezpeļņas organizācija, ir izveidojusi Brīvbody, manu maiņas un tīkšanās vietu. Brīvbody tika izveidota 2018.gadā, un 2021.gadā paplašināja maiņas punktu skaitu uz 4, ⁴⁰ taču 2021.gada beigās turpina darboties divās maiņas punktu vietās. Maiņas vietā pieņem mantas labā stāvoklī, kā bērnu un pieaugušo apģērbus, grāmatas, sadzīves priekšmeti, mazā elektrotehnika, kā arī no remontdarbiem palikušas lietas (otas, krāsas, tapešu rullī un instrumenti). ⁴¹	Maiņas punktu attīstība nodrošina vidi, kur var atdot lietotās preces un paņemt citas lietotas vietas, attiecīgi veicinot atkārtoti lietoto preču lietošanu.

³³ CleanR. "Clean R" uzstāda 22 konteinerus tekstilam. 06.08.2021. Pieejams: <https://cleanr.lv/aktualitates/cleanr-uzstada-22-konteinerus-tekstilam/>

³⁴ Latvijas Zaļais punkts. Paplašina tekstila šķirošanas iespējas – konteineri būs pieejami arī Kurzemē, Zemgalē un Latgalē. 02.08.2021. Pieejams: <https://www.zalais.lv/lv/jaunumi/zalais-punkts/paplasina-tekstila-skirosanas-iespejas-konteineri-bus-pieejami-ari-kurzeme-zemgale-un-latgale>

³⁵ Latvijas Zaļais punkts. Aktualizējot problēmas tekstila atkritumu šķirošanā, atklāta kampaņa "Nav, ko vilkt?". Pieejams: <https://www.zalais.lv/lv/jaunumi/zalais-punkts/aktualizejot-problemas-tekstila-atkritumu-skirosana-atklata-kampana-nav-ko-vilkt>

³⁶ Latvijas Zaļais punkts. Paplašina tekstila šķirošanas iespējas – konteineri būs pieejami arī Kurzemē, Zemgalē un Latgalē. 02.08.2021. Pieejams: <https://www.zalais.lv/lv/jaunumi/zalais-punkts/paplasina-tekstila-skirosanas-iespejas-konteineri-bus-pieejami-ari-kurzeme-zemgale-un-latgale>

³⁷ Hopen, <https://www.hopen.lv/?cat=1&subcat=2&id=50>

³⁸ ZAAO, pieejams: <https://www.zaao.lv/lv/zinas/lietotu-apavu-apgerbu-un-majas-tekstila-nodosanas-akcija-otreiz-mode>

³⁹ VARAM, Datu ieguve (vākšana/iegūšana/apkopošana) un analīze par videi draudzīgu tekstilpreču izmantošanu publiskajos iepirkumos", 30.06.2021. Pieejams: <https://www.varam.gov.lv/lv/media/27116/download>

⁴⁰ Rīta kafija, pieejams - <https://ritakafija.lv/2021/04/12/riga-durvis-ver-divas-jaunas-mantu-apmainas-vietas-jeb-brivbodes/>

⁴¹ Brīvbody, skatīts 04.11.2021, pieejams - <https://brivbody.lv/>

		Mēbeles, EEI	Izglītojoši pasākumi	Cēsu Ruckas muiža organizē regulārus seminārus par aprites ekonomikas principu ieviešanu ikdienā. 2021.gada 10.novembrī organizēts seminārs par aprites ekonomikas ieviešanu mācību iestādēs. ⁴²	Izglītojoši semināri, kā mainīt domāšanu publiskajā sektorā un domāt par atkārtotu lietošanu un aprites ekonomiku.
		EEI	Izglītojoši pasākumi	Vairākas aktivitātes tiek veiktas, lai iesaistītu sabiedrību EEI šķirošanā un pareizā nodošanā. Latvijas Zaļā punkts organizēja "Viegla šķirošana" akciju, kuras mērķis ir sekmēt EEI nodošanu tiem paredzētajās vietās. 3.posma ietvaros tika iesaistīti 1648 dalībniekus, kas nodeva gandrīz 300 t EEI. ⁴³	Izglītojoši pasākumi atgādina iedzīvotājiem, ka EEI ir jānodod tiem paredzētajās vietās, attiecīgi dodot potenciālu iespēju to atkārtotai izmantošanai.
		Mēbeles, EEI	Ekonomiskie pasākumi	Uzņēmumi iesaistās lietotu mēbeļu atpirkšanā un attiecīgi to atjaunošanā: <ul style="list-style-type: none"> • IKEA atpērk lietotās IKEA mēbeles 2021.gada jūnijā⁴⁴ • Atved veco pufu uz PUPU maiss veikalu un iegādājies jaunu ar 30% atlaidi⁴⁵ • Veco Fissman pannu mainīšanu un 50% atlaide jaunas pannas iegādei 2021.gada septembrī⁴⁶ EEI lietotās preces ir iespējams atdot atpakaļ pārdošanas uzņēmumiem: <ul style="list-style-type: none"> • LMT klientu centri atpērk lietotas viedierīces⁴⁷ • Bite klientu centri atpērk lietotas viedierīces⁴⁸ • Samsung atpirkuma programmas ietveros kārtējo gadu var nododot atpakaļ veco ierīci un jaunas sērijas modeļi iegādāties ar atlaidi⁴⁹ • Euronics atpirkuma programma⁵⁰ • Apple atpirkuma programma⁵¹ • Iqos atpirkumu programma⁵² • "Es Mīlu Kafiju" kafijas aparātu apmaiņas kampaņa⁵³ 	Uzņēmumi aktīvi iesaistās piedāvājot ekonomisko atbalstu iedzīvotājiem, kas atdod lietotas mantas ražošanas uzņēmumiem. Aktivākā iniciatīva ir mēbeļu un EEI pārdevēju/ražotāju aktivitātes.
		BB	Loģistikas pasākumi (vadlīnijas būvniecības atkritumu gala status)	Apstiprināts Latvijas vides aizsardzības fonda administrācijas projekts "Vienotu vadlīniju izstrāde un sabiedrības izglītošana par pareizu būvniecības atkritumu apsaimniekošanu un no pārstrādātiem būvniecības atkritumiem iegūtu materiālu, kā vērtīgu resursu un izejmateriālu	Vadlīnijas kalpotu kā pamats, lai veidotu vienotu iesaistīto pušu izpratni un arī

⁴² Rucka muiža, <https://www.facebook.com/events/834899670519250/?ref=newsfeed>

⁴³ Latvijas Zaļais punkts, Pieejams: <https://www.zalais.lv/lv/jaunumi/akcijas/kampanas-viegla-skirosanas-tresa-posma-rezultatu-saraksts>

⁴⁴ IKEA, IKEA mēbeļu atpirkšana – dod lietām otru dzīvi. Pieejams - ikea.lv/ikea-mebelu-atpirksana-dod-lietam-otro-dzivi

⁴⁵ Pupumaiss, sežammaisu apmaiņa, pieejams - <https://pupumaiss.lv/sezammaisu-apmaina/>

⁴⁶ Fissman akcija, pieejams - <https://fissman.lv/news/akcijas/change-the-old-frying-pan-to-a-new-one-at-half-price/>

⁴⁷ LMT, iekārtu atpirkums. Pieejams: <https://www.lmt.lv/lv/iekartu-atpirkums>

⁴⁸ Bite, atpirkums Pieejams: <https://www.bite.lv/lv/atpirkums>

⁴⁹ Sasung, pieejams - <https://www.samsung.com/lv/atpirkums/>, <https://kursors.lv/2020/09/20/samsung-atpirkuma-programma-nodoto-telefonu-skaitis-sogad-pieaudzis-par-70/>, <https://www.atpirkums.lv/>

⁵⁰ Euronics, <https://www.euronics.lv/atpirkums>

⁵¹ Apple, pieejams: <https://www.ideal.lv/apmaina>, <https://capital.lv/Apple-BuyBack>

⁵² Iqos, pieejams: <https://www.iqos.lv/lv/jaunumi/apmainas-programma-nomaini-savu-esoso-ierici-uz-iqos-3-duo>

⁵³ "Es Mīlu Kafiju" kafijas aparātu apmaiņas kampaņa, <https://www.esmilukafiju.lv/pages/vecais-klust-par-jauno>

		izbeigšanai). Izglītojoši pasākumi	<p>izmantošanu būvniecībā", kura īstenošana ir plānota līdz 2022.gada 30.jūnijam⁵⁴. Projektā ir ietverti loģistikas un izglītojošie pasākumi, un ir sagaidāmi sekojoši projekta rezultāti.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) Izstrādāt vienotas vadlīnijas par pareizu būvniecības atkritumu apsaimniekošanu un no pārstrādātiem būvniecības atkritumiem iegūtu materiālu, kā vērtīgu resursu un izejmateriālu izmantošanu būvniecībā. 2) Apmācīt 40 VVD inspektoros, 300 Būvvalžu darbiniekus un 150 būvinspektoros; 3) Samontēta konferences norisi videomateriālā, tā tālākai izmantošanai mācībās un semināros nozares dalībniekiem reģionos; Sasniedzamā auditorija – 10 000 nozarē iesaistītu speciālistu un vadītāju. 4) Sagatavot skaidrojošus informatīvi izglītojošus materiālus, kas var papildināt to augstskolu studiju programmas, kas gatavo arhitektūras un būvniecības nozares jaunos speciālistus. Sasniedzamā auditorija – RTU un RISEBA būvniecības nozares specialitāšu studenti un mācībspēki. Minimālais sasniegtamās auditorijas apjoms – 70 topošie speciālisti gadā (RTU vidēji – 45, RISEBA vidēji – 25) 5) Sagatavot 7 informatīvi izglītojošus video par būvniecības atkritumu pārstrādi materiālos un ilgtspējīgas būvniecības principiem, kas vērsti uz ilgtspējīgu būvniecību, vides saglabāšanas un vides resursu taupīšanas politikas īstenošanu. Sasniedzamā auditorija – 170 000 cilvēku. 6) Informatīvi izglītojošu drukātu materiālu izgatavošana izplatīšanai daudzdzīvokļu namu kāpņu telpās. 30 000 eksemplāri 7) Sabiedrības informēšanas kampaņas īstenošana par efektīvu, ilgtspējīgu un videi draudzīgu būvniecību, remontu un būvniecībā radīto atkritumu atbildīgu apsaimniekošanu un būvniecības atkritumu pārstrādes iespējām otrreizējai izmantošanai. Kampaņa tiek īstenota sociālo mediju platformās (Facebook, Instagram, Youtube) un ar preses publikācijām medijos. 	<p>potenciāli tam sekojošas darbības par būvniecības atkritumiem. Attiecīgi arī ir sagaidāms, ka tiks izprastas iespējas BB atkārtotās lietošanas iespējas, kā arī atdalot atkārtoto lietošanu no pārstrādes. Izglītojošo pasākumu rezultātā tiks informēta plaša profesionāli iesaistīto nozares cilvēku auditorija. Attiecībā no vadlīniju definīcijām, atkārtoti lietojamo būvmateriālu apjoms var tikt vai nu palielināts vai samazināts, toties visiem iesaistītajiem būs vienots skatījums uz BB atkritumiem un to atkārtotu izmantošanu.</p>
BB	Loģistikas pasākumi	Rīga ir iesaistījies projektā „Pāreja uz aprites ekonomiku pilsētībās” (URGE), par Eiropas Savienības starpreģionu sadarbības programmas URBACT III 2014. - 2020. finansu līdzekļiem. Projekts atbalsta aprites ekonomikas principu integrāciju būvniecības procesos, tādējādi veicinot ilgtspējīgu pilsētu attīstību. Par projekta ieviešanu ir atbildīga Rīgas pašvaldības aģentūra "Rīgas enerģētikas aģentūra", kura organizē projekta izpildi. Projekta ietvaros tiek izstrādāts Integrēts rīcības plāns aprites ekonomikas ieviešanai būvniecības sektorā Rīgas pilsētas pašvaldībā, kurā tiek ietverti inovatīvi risinājumi aprites ekonomikas principu integrēšanai visos ēku būvniecības vai renovācijas cikla posmos. Projekta laikā ir iesaistīti nozares speciālisti, attiecīgi izglītojoties un identificējot iespējas aprites ekonomikas un atkārtoti lietotu preču lietošanu būvniecības procesos.	Projekta ietvaros ir izstrādāts Integrēts rīcības plāns aprites ekonomikas ieviešanai būvniecības sektorā Rīgas pilsētas pašvaldībā, kas ir solis tuvāk aprites ekonomikas un atkārtoti lietotu būvniecībā izmantošanai ikdienā.	
BB	Citi pasākumi	Izveidots remontlietu un būvmateriālu maiņas punkts, kur iespējams nodot un paņemt lietojamus, kvalitatīvus materiālus. Maiņas punkts tika veidots	Remontmaiņas vieta dod vietu un iespēju	

⁵⁴ LVAFA. Pieejams - https://lvafa.vraa.gov.lv/projects/1-08_185_2020

			<p>2021.gada vasarā un ir veidots testa režīmā kā izmēģinājuma platforma, lai gūtu izpratni un apkopotu informāciju, kas palīdzētu ar laiku attīstīt šādu vietu tīklu Rīgā un visā Latvijā. Projekts ir veikts "Pāreja uz aprites ekonomiku pilsētībūvniecībā (URGE)" projekta ietvaros.⁵⁵ Maiņas punkta testa versiju ir plānots turpināt ilgtermiņa projektā, ko no 2022.gada plāno īstenot uzņēmums "CleanR". Plānots, ka maiņas punktu vieta kļūs arī par izglītojošo vietu, lai sniegtu apmācības lietu remontu un pārražošanas iespējās jeb labošanas kompetenču centru.⁵⁶</p>	<p>atkārtoti lietojamu BB tālākai izmantošanai, nodrošinot vietu BB apmaiņas veikšanai, kas pirms tam nebija pieejama. Remontmaiņas punktu apmeklēja vairāk nekā 300 iedzīvotāji.⁵⁷</p>
5.	Rīcība, kas īstenota, lai atkalizmantošanu uzraudzītu un novērtētu, saskaņā ar Direktīvas 2008/98/EK 9. panta 3. punktu izmantojot kvalitatīvus vai kvantitatīvus rādītājus un mērkrādītājus)	2021.gada maijā – novembrī VARAM uzraudzībā tika veikts izvērtējums "Pētījums par atkārtotu materiālu izmantošanu" (Iepirkuma identifikācijas nr.: VARAM 2021/18), lai pirmo reizi apkopotu gan kvalitatīvos, gan kvantitatīvus rādītājus un novērtētu atkārtoti lietoto ražojumu apjomus. Pētījuma rezultāti izmantoti, lai iesniegtu ziņojumu par atkārtoti lietoto preču situāciju Latvijā.		
6.	Cita atbilde	-		

⁵⁵ Delfi. Čiekurkalnā izveidots remontmateriālu maiņas punkts, kurā bez maksas var nodot un paņemt materiālus. 23.07.2021. Pieejams - <https://www.delfi.lv/majadarzs/remonts/ciekurkalna-izveidots-remontmaterialu-mainas-punkts-kura-bez-maksas-var-nodot-un-panemt-materialus.d?id=53414929>

⁵⁶ Intervija ar CleanR pārstāvi 2021.gada augustā

⁵⁷ Intervija ar Brīvodies pārstāvi 2021.gada augustā

3. Rezultāti: Atkārtoti lietoto preču apjomi, nozaru struktūra un iedzīvotāju paradumi

Izmantojot iepriekš aprakstītās metodes, tika veikta gan iedzīvotāju aptauja, gan arī citu ražojumu mērījumu punktu izvērtējumu (Tabula 15).

Tabula 15. Mērījumu punkti un datu ieguves metode

Mērījumu punkts	Metode, kā plānots iegūt datus	Datū ieguve			
		Tekstil-izstrādājumi	Mēbeles	EEI	BB
Nr. 1 Iedzīvotāju iegūto lietoto preču apjomi un paradumi	Reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja	1005 iedzīvotāju aptauja			
Nr. 2 Tiešsaistes platformas	Sludinājumu platformu monitorings	5 nozīmīgāko platformu monitorings			
Nr. 3 Lietoto preču veikali	Intervijas ar veikalu pārstāvjiem, veikalu mājaslapu monitorings	Importētie lietotie apģērbi	4 intervijas ar lielāko veikalu pārstāvjiem; interneta vietņu monitorings	4 lombardu apsekojums un intervijas ar pārstāvjiem	URGE projekta projekts www.remont-maina.lv
Nr. 4 Labdarības organizācijas	Intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem	13 labdarības organizāciju aptauja			
Nr. 5 Juridiskās personas jeb uzņēmumi	Intervijas pārstāvjiem nozarēs, kas izmanto tekstilizstrādājumus, mēbeles un EEI	Intervijas ar 20 Latvijas uzņēmumiem.			
Nr.6 Atkritumu apsaimniekošana	Intervijas ar atkritumu šķirošanas, savākšanas un pārstrādes uzņēmumiem	Tekstila dalītās savākšanas, pārstrādes uzņēmums		RAS, savākšanas uzņēmumu intervijas	Būvniecības pārstrādes uzņēmums
Nr. 7 Citi mērījumi	Dažādas metodes, kas piemērotas atkarībā no nozares specifikas	Importētie lietotie apģērbi	Mēbeļu komerciālā atjaunošana	EEI komerciālā atjaunošana	Būvniecības un demontāžas uzņēmumi, būvmateriālu komerciālā atjaunošana, aprites ekonomikas entuziasti, ceļubūves pārstāvji

2021.gadā 99% no atkārtoti lietoto preču apjomiem ir apzināti iedzīvotāju aptaujas rezultātā, attiecīgi tos izdalot pa Lēmuma pielikuma B daļas sadaļām, kur fizisks veikals/tirgus ir apjoms, kas tika nopirkts lietoto preču veikalos, tiešsaistes platformas apjomi ir tie, kuri tika atzīmēti kā iegādāti no tiešsaistes platformām, kā arī caur privātajiem sludinājumiem, kamēr privātā dāvana/ziedojums ir viss apjoms, kas tika atdots, kamēr cits kanāls ir citādāk jeb iepriekš neminētu kanālu iegādātie apjomi, kā arī aizdotās preces. Attiecīgi tika apkopota informācija par Lēmuma pielikuma B daļas formu (Tabula 16).

Pārējās pētījumu metodes sniedza kvalitatīvus datus, kas nodrošina padziļinātu ieskatu nozaru darbībā un specifiskā, bet šie dati diemžēl nevar tikt pārvērti kvantitatīvos rezultātos, jo, kaut arī datu sniegšanai tika izvēlēti subjekti, kas visvairāk pārzina attiecīgo sektoru, neviens no viņiem nevarēja sniegt kvantitatīvi mērāmus datus, jo Latvijā šo sektoru pārstāvjiem nav pienākums uzskaitīt un ziņot aprītē nonākušo preču apjomu.

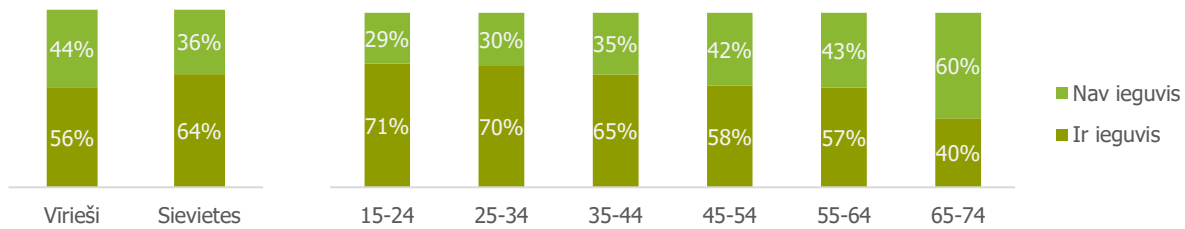
Tabula 16. Lēmuma pielikuma B daļa. "Forma, kādā ziņojami kvantitatīvie atkalizmantošanas dati".
Atkalizmantošana atkarībā no ražojumu kategorijas

Ražojumu kategorija	Atkalizmantoto ražojumu īpašumtiesību maiņas kanāls				Kopā atkalizmantots (tonnās)
	Fizisks veikals/ tirgus (t)	Tiešsaistes platforma (t)	Privāta dāvana/ ziedojums (t)	Cits kanāls (t)	
Tekstilizstrādājumi	4 604	1 685	6 275	905 t Vēl papildus 522 t tiek pārdotas uz citām valstīm	13 469
Apģērbs	4 005	1 466	5 459	787	11 718
Āda un ādas izstrādājumi	368	135	502	72	1 078
Tekstilpreces	230	84	314	45	673
Elektriskās un elektroniskās iekārtas	2 496	5 341	9 890	2 768 (varētu būt vēl 4 875 t)	20 495 (varētu būt vēl 4 875 t)
Datori, elektroniskās un optiskās ierīces jeb elektroniskās iekārtas	490	1 097	1 434	596	3 616
Elektroiekārtas	2 006	4 244	8456	2 172	16 879
Mēbeles	11 850	20 613	30 876	7 767	71 107
Būvmateriāli un būvražojumi	379	9 056	10 681	8 898	29 203
-Pārējā ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes produkcija (6.preču kods, iekļauj akmeni, smiltis un mālu)	63	1 494	1 762	1 335	4 653
-Koksne, koksnes un koka izstrādājumi, izņemot mēbeles; izstrādājumi no salmiem un pīšanas materiāliem (16. preču kods)	106	2 536	2 991	3 075	8 707
-Citi nemetāliskie minerālprodukti (23)	208	4 981	5 875	4 448	15 512
-Parastie metāli (24)					
-Metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu (25)					
Citi ražojumi, par kuriem pieņemti pasākumi	0	0	0	0	0

3.1. KOPĒJIE ATKĀRTOTI LIETOTO PREČU APJOMI PĒC IEDZĪVOTĀJU APTAUJAS (APTAUJAS KOPSAVILKUMS)

Kopumā no viesiem respondentiem 60% atzīmēja, ka pēdējā pusgada laikā ir saņēmuši lietotas preces (64% no aptaujātajām sievietēm un 56% no aptaujātajiem vīriešiem). Apskatot kopējo preču iegūšanu respondentu vecumu grupās, visvairāk respondentu lietotas preces iegūst vecuma grupās no 15 līdz 24 gadiem (71% no respondentiem šajā vecuma grupā) un no 25 līdz 34 gadiem (70% no respondentiem šajā vecuma grupā), tālāk, pieaugot respondentu vecumam, šis radītājs arvien samazinās (Attēls 5).

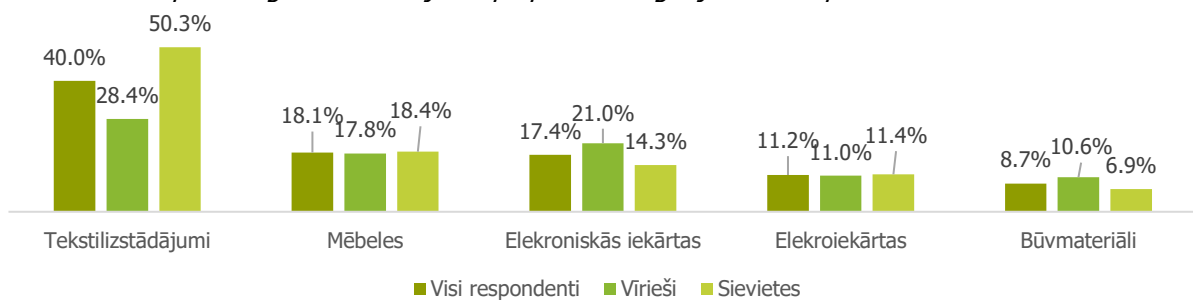
Attēls 5. Lietotu preču iegūšana kopumā (1) pa dzimumiem, (2) vecumu grupām

Preču kategoriju ziņā visvairāk Latvijas iedzīvotāju iesaistīti tekstilizstrādājumu otrreizējā izmantošanā – 40% respondentu pēdējā pusgada laikā ir saņēmuši lietotus tekstilizstrādājumus. Vairāk kā 18% respondentu ir saņēmuši lietotas mēbeles, 17,4% - elektroniskās ierīces, 11,2% - elektroiekārtas, 8,7% - būvmateriālus un būvražojumus.

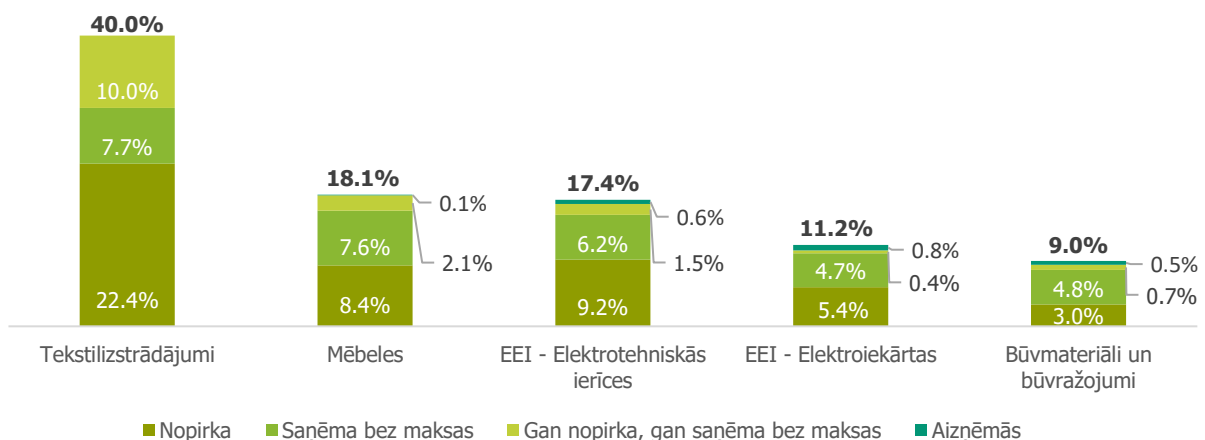
Sieviešu un vīriešu iesaiste preču iegūšanā mēbeļu, elektroiekārtu un būvmateriālu kategorijās ir līdzīga. Savukārt, atšķirīga tā ir tekstilizstrādājumu un elektronisko iekārtu kategorijās. Sievietes ir vairāk iesaistītas tekstilizstrādājumu iegūšanā (50,3% no aptaujātajām sievietēm ieguvušas lietotus tekstilizstrādājumus), savukārt vīriešu vidū šis rādītājs ir ievērojami zemāks – 28,4%. Savukārt, vīrieši vairāk iesaistīti elektronisko iekārtu iegūšanā (21% no aptaujātajiem vīriešiem ieguvusi lietotas elektroniskās iekārtas), kamēr sievietes vidū šis rādītājs ir 14,3%. (Attēls 6).

Attēls 6. Lietotu preču iegūšana sadalījumā pa preču kategorijām un respondentu dzimumiem

Pēc preču iegūšanas veida respondentus nosacīti var iedalīt 4 kategorijās: (1) tie, kam vienīgais preču iegūšanas veids ir bijis nopirkt; (2) tie, kam vienīgais preču iegūšanas veids ir bijis saņemt bez maksas; (3) tie, kas preces ir gan nopirkuši, gan saņēmuši bez maksas; (4) tie, kas preces ir aizņēmušies. Attēlā (Attēls 7) ir redzams šis sadalījums.

Attēls 7. Respondentu proporcija (%) no visiem respondentiem, kas ieguvuši preces attiecīgajā kategorijā

Vienību skaita ziņā visvairāk otrreizējā apritē nonāk tekstilizstrādājumi. Raksturojot tos respondentus, kas norādīja, ka ieguvuši lietotus tekstilizstrādājumus, viņi vidēji iegūst vairāk kā 19 vienības gadā. Savukārt, masas ziņā, visvairāk tonnu otrreizējā apritē nonāk priekšmeti, kas ietilpst mēbeļu kategorijā. Raksturojot tos respondentus, kas norādīja, ka ieguvuši lietotas mēbeles, viņi vidēji iegūst vairāk 140 kg mēbeļu (4,4 vienības) gadā (Tabula 17).

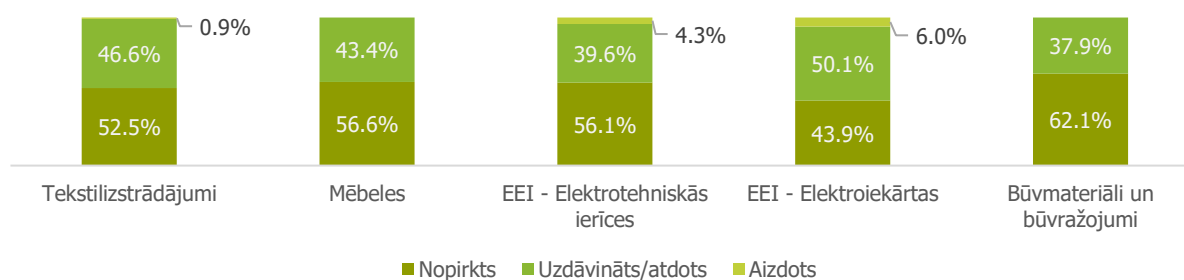
Kopumā uz vienu iedzīvotāju Latvijā pēc skaita visvairāk iegūst tekstilizstrādājumus: 7,88 vienības (4,8 kg) uz vienu iedzīvotāju gadā, bet svara ziņā mēbeles 25,4 kg (0,8 vienības) uz vienu iedzīvotāju gadā. Pārējās kategorijas attiecīgi: elektroiekārtas - 6,02 kg (0,22 vienības) uz vienu iedzīvotāju gadā; būvmateriāli un būvražojumi - 10,1 kg (0,4 vienības) uz vienu iedzīvotāju gadā; elektroniskās ierīces - 1,29 kg (0,4 vienības) uz vienu iedzīvotāju gadā (Tabula 17).

Tabula 17. Iedzīvotāju aptaujas kopsavilkums

Preču kategorija	Vidējā iegūto preču masa (un skaits) gadā: vidējie rādītāji, rēķinot uz tiem respondentiem, kas ieguvuši preces attiecīgajā kategorijā	Kopējā uz vienu iedzīvotāju attiecināmā preču masa (un skaits) gadā
Tekstilizstrādājumi	11,98 kg (19,64 vienības)	4,80 kg (7,88 vienības)
Mēbeles	140,10 kg (4,39 vienības)	25,40 kg (0,80 vienības)
EEI	26,21 (2,16 vienības)	7,31 kg (0,62 vienības)
EEI – elektroniskās ierīces	7,41 kg (2,30 vienības)	1,29 kg (0,40 vienības)
EEI – elektroiekārtas	53,55 kg (1,95 vienības)	6,02 kg (0,22 vienības)
Būvmateriāli un būvražojumi	116,20 kg (4,66 vienības)	10,10 kg (0,40 vienības)

Apskatot padziļināti preču iegūšanas veidus, redzams, ka pārsvarā puse no katrā kategorijā iegūtajām precēm (pēc masas) tiek nopirkta, bet otra puse iegūta bez maksas. Neliels daudzums tiek arī aizņemts – pārsvarā EEI kategorijā (Attēls 8).

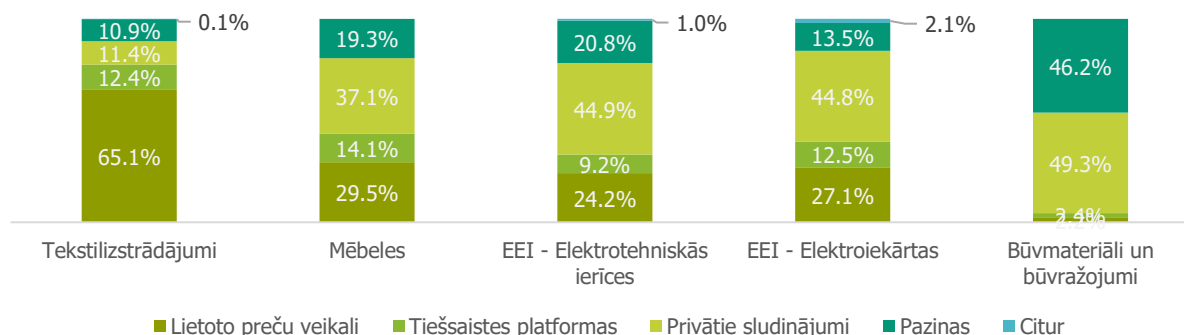
Attēls 8. Iegūto preču sadalījums pēc masas (%) pa iegūšanas veidiem.

No visām precēm, kas tiek iegūtas bez maksas, gandrīz viss apjoms ir atzīmēts kā iegūts no draugiem, radiem un paziņām. Kā minēts pētījuma sadaļā par ierobežojošajiem faktoriem (1.2.1.3), tas varētu būt skaidrojams ar to, ka aptauja varētu nebūt sasniegusi palīdzības organizāciju klientus, tāpēc šie dati varētu atšķirties no reālās situācijas.

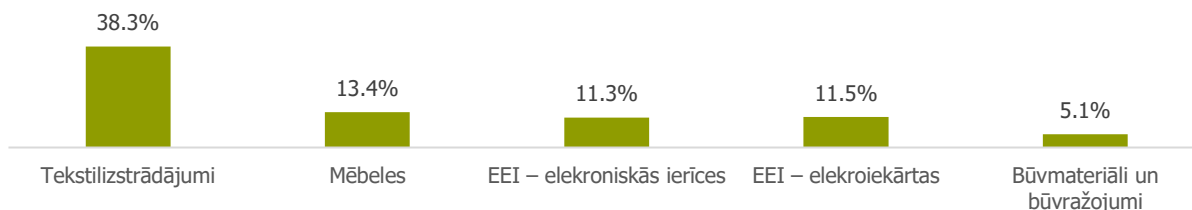
Apskatot lietoto preču iegādes kanālus, redzams, ka tekstilizstrādājumi vairāk tiek pirkti lietoto preču veikalos (65% no visu tekstilizstrādājumu masas pirktas lietoto preču veikalos), bet pārējās preces galvenokārt iegādātas ar privāto sludinājumu palīdzību (Attēls 9).

Attēls 9. Nopirkto preču sadalījums pēc masas (%) pa iegūšanas kanāliem.

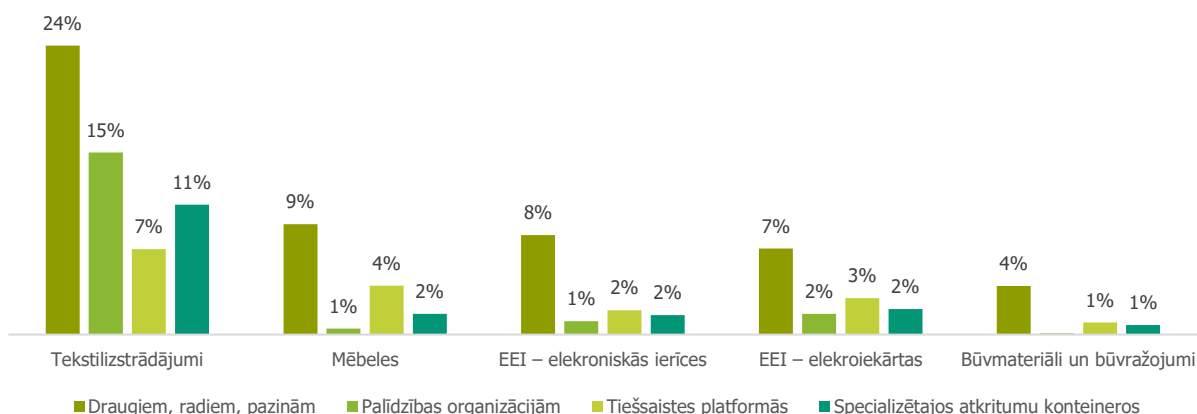
Apskatot lietotu preču pārdošanu/atdošanu, secināts, ka 56,8% respondentu ir pārdevuši vai atdevuši lietotas preces: tekstilizstrādājumus - 38,3%, mēbeles - 13,4%, elektroniskās ierīces – 11,3%, elektroiekārtas – 11,5%, bet būvmateriālus vien 5,1%.

Attēls 10. Lietotu preču pārdošana/atdošana

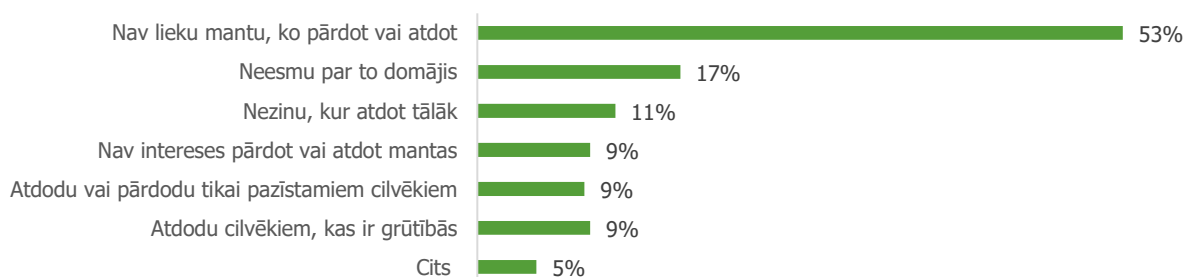
Visvairāk - 24% respondentu lietotus tekstilizstrādājumus atdod/pārdod draugiem, radiem, paziņām, 15% - palīdzības organizācijām. Preces pārējās kategorijās arī tiek visvairāk atdotas/pārdotas radiem, draugiem un paziņām (Attēls 11).

Attēls 11. Lietotu preču atdošana/pārdošana pa nodošanas kanāliem

Pie iemesliem, kāpēc lietotas preces nenodod tālāk, visbiežāk tiek minēts "Nav lieku mantu, ko pārdot vai atdot" (53%). Vēl pie nozīmīgākajiem minēti "Neesmu par to domājis" (17%); "Nezinu, kur atdot tālāk" (11%) (Attēls 12).

Attēls 12. Iemesli, kāpēc respondenti lietotas preces neatdod/nepārdod

5% respondentu atzīmēja iemeslu "cits", norādot iemeslu komentāros. Biežāk minētie iemesli: respondentam piederošās preces nevienam "nav vajadzīgas"; preces bija "ļoti nolietotas"; nav bijis laika pārskatīt īpašumā esošās preces un nodot piemērotās vietās; process ir pārāk laikietilpīgs un neatmaksājas.

Anketas noslēgumā respondentiem tika dota iespēja komentēt savu pieredzi saistībā ar lietotām precēm, minēt šķēršļus, kā arī sniegt ieteikumus nozares attīstībai. Puse no respondentiem aizpildīja šo sadaļu. Komentāri bija visaptveroši: respondenti komentēja gan personīgo pieredzi, gan subjektīvo skatījumu uz kopējo situāciju valstī. Respondenti netika lūgti komentēt kādu konkrētu aspektu atsevišķi, tāpēc uzskatāms, ka respondenti komentējuši tieši tos aspektus, kas anketas aizpildīšanas brīdī viņiem šķituši vissvarīgākie.

Komentāri kopumā iezīmē respondentu pozitīvu attieksmi pret preču atkārtotu lietošanu. Gandrīz 100 respondentu komentēja, ka viņiem ir pozitīva personīgā pieredze vai ka viņi neskata šķēršļus lietotu preču izmantošanai. Respondenti minēja: "uzskatu, ka sabiedrība strauji nobriest šajā aspektā", "Latvijā vispār

manuprāt sokas diez gan labi ar preču atkārtotu izmantošanu” un “manuprāt, tiem, kas vēlas, ir gana plašas un daudzveidīgas iespējas gan iegūt, gan nopirkt, gan atdot un pārdot lietotās preces.”

Tajā pašā laikā daudzos citos komentāros tiek identificētas vairākas problēmas saistībā gan ar preču atkārtotu lietošanu kopumā, gan nodošanu, pārdošanu un pirkšanu.

Ap 30 respondenti min, ka, viņuprāt, sabiedrībā vērojami aizspriedumi, kas saistīti ar lietu preču atkalizmantošanu: esot vērojams uzskats, ka lietotas preces iegādājas/saņem tikai trūcīgi cilvēki, ka tas “skaitās neprestīži”, kā arī ka lietotas preces ir “nemodernas” un ka “ir jākaunas” par to lietošanu. Savukārt tikai daži izsaka savu personīgo negatīvo attieksmi pret lietu preču saņemšanu un lietošanu.

Informācija

Vairāk kā 60 respondentu norādīja, ka viņuprāt trūkst informācijas par iespējam ziedot/nodot lietotas preces. Vairums respondentu šos komentārus attiecināja tieši uz preču ziedošanu atkārtotai izmantošanai, bet daži minēja, ka vēlētos vairāk informācijas par atkārtotai lietošanai nederīgu preču (īpaši tekstila) nodošanu pārstrādei. Respondenti norādīja, ka vēlētos vairāk informatīvu kampaņu, kas izglītotu sabiedrību par lietu preču ziedošanu un arī lietošanu, kā arī par konkrētiem ziedošanas kanāliem un preču nodošanas punktiem, kas ir pieejami. Kā vēlamos informācijas kanālus respondenti norādīja reklāmas kampaņas sabiedriskajos medijos un vides reklāmas, kā arī veidojot izglītojošus raidījumus. Vairāki respondenti minēja, ka sabiedrībā nepieciešama vērtību maiņa. Kā piemērs minams komentārs: “Neesmu tik nabags vietā jāievieš uzskatu - neesmu tik dumjš, lai izniekotu resursus”. Viens respondents minēja ieteikumu, ka preču atkalizmantošanas popularizēšanu varētu uzticēt slavenām personībām. Daži respondenti, savukārt, izteica viedokli, ka viņuprāt, tie, kam interesē preču atkārtota lietošana, ir informēti par iespējām. Šis apgalvojums varētu būt tikai daļēji patiess, jo daži citi respondenti izteica viedokli, ka par preču atkārtotu izmantošanu iepriekš nebija domājuši, bet šīs aptaujas rezultātā ir pozitīvi noskaņoti un vēlas vairāk uzzināt par preču atkārtotu lietošanu.

Preču nodošana

Vairāk kā 160 respondentu identificēja problēmas, kas saistītas ar lietu preču nodošanu. Lielākā daļā no šiem respondentiem norādīja tieši nodošanas punktu trūkumu. Uz nodošanas punktu trūkumu norādīja dažādās ģeogrāfiskajās lokācijās dzīvojoši respondenti: gan Rīgā, gan Pierīgā, gan citās Latvijas pilsētās un lauku teritorijās dzīvojošie. Tikai daži respondenti norādīja, ka ir pietiekams nodošanas punktu un konteineru daudzums. Tika komentēts, ka respondenti sagaidītu, ka konteineri būtu novietoti tuvu viņu dzīvesvietai, veikalos, degvielas uzpildes stacijās, pie bērnu apģērba veikaliem un citās vietās, kuras viņi apmeklē ikdienā. Respondenti arī min, ka vēlētos, lai nodošanas punkti būtu pieejami visu diennakti. Bez tam nozīmīga daļa respondentu min, ka konteinerus vai nodošanas punktus vajadzētu organizēt arī cita veida precēm (rotallietām, grāmatām u.c.). Vairāki respondenti min, ka tekstilam paredzēti konteineri bieži ir pārpildīti. Tiek norādīts arī uz jau esošos konteineru trūkumiem, piemēram: “Reizēm drēbju savākšanas konteineri atrodas zem klajas debess - nav pārlicības, ka iztīrītais un pārmazgātais apģērba gabals, sasniegts jauno lietotāju nesapelot un neuzsūcot lieku mitrumu.”

Kopumā par preču nodošanu secināms, ka iedzīvotāji vēlētos “vienotu kārtību” un lielāku iesaisti no Valsts iestāžu un labdarības organizāciju puses. Kā piemēri minami sekojoši komentāri:

“Izstrādāta sistēma, kas apvienotu cilvēkus, un izveidot lojalitātes programmu, lai cilvēki būtu ieinteresēti.”

“Sakārtota normatīvā bāze, lai veicinātu šādas darbības, sociālo grupu iesaistišana, lai nodrošinātu šķirošanu, labošanu, tālākās nodošanas iespējas, arī apmaiņas centru ierīkošana pašvaldībās. Un ne tikai Rīgā, bet arī mazajās pilsētās zem 10 tūkstoši iedzīvotāju.”

“Jābūt izvērstam lietoto preču un otrreiz pārstrādājamo atkritumu savākšanas tīklam, t.i. savākšanas laukumi un konteineri pašvaldībās ar personālu, kas kontrolē nodoto preču un atkritumu sortimentu tādējādi nepārvēršot to saturu par miskasti.”

“Varbūt ieviest sistēmu kā citās valstīs, kad atdod savas vecās lietas un kaut kur saņem nodokļu atmaksu vai dāvanu kuponu.”

No otras puses, jāņem vērā arī vajadzību apzināšanas nepieciešamība. Sekojošs komentārs ieskicē aktuālu jautājumu:

"Nav pieejama plaša informācija par lietota tekstila izstrādājumu nepieciešamību Latvijā. Šķiet, ka Latvijas vietējās labdarības un sociālās palīdzības organizācijas pārpludina citu ES valstu lietotie apģērbi un pēc vietējiem īsti nav vajadzības. Man ir radies priekšstats, ka kļūstam par ES second-hand lielveikali."

Vairāki respondenti sagaida skaidrāku definējumu no labdarības organizāciju puses par aktuālajām vajadzībām, kā arī apšaubu ziedoto preču pareizu izmantošanu. Vairāki respondenti komentē, ka viņu pieredze liecina, ka ziedotās preces pēc saņemšanas tiek tālāk pārdotas; daži min, ka tās tiek nepiemēroti izmantotas, piemēram: *"Palīdzības punktos saņemtām mantām dažai personai nav cieņa pret devējiem, tas ir, apģērbu pavalkā līdz mazgāšanai, tad izmet atkritumos un iet atkal pēc jauna"*.

Tajā pašā laikā tiek atzīmēts, ka nepiemērota attieksme vērojama arī no ziedotāju puses. Vairāki respondenti min, ka sabiedrība ir jāizglīto par ziedošanas kultūru, tas ir, jāskaidro, ka precēm, kas tiek nodotas kā ziedojums, ir jābūt labas kvalitātes, kas bieži netiekot ievērots.

Vairāki respondenti norāda, ka vēlētos, lai tiktu izveidota vienota bezmaksas tiešsaistes sludinājumu platforma lietotu preču dāvināšanai, kas apvienotu vairākas preču kategorijas: tekstilu, mēbeles, EEI un citas preces. Šajā platformā tiktu gan piedāvātas preces, gan izteiktas vajadzības. Tika arī komentēts, ka šādai platformai būtu nepieciešams saņēmēju monitorings, lai preces nonāktu pie iedzīvotājiem, kam tās ir nepieciešamas.

Tiek pieminētas arī ar preču loģistiku saistītās problēmas. Minēts, ka, ja iedzīvotāji vēlas ziedot mēbeles vai lielgabariņa elektropreces, viņiem pašiem ir jānodrošina loģistika, kas, savukārt, bieži ir dārga un laikietilpīga, tāpēc vieglāk esot attiecīgo precī izvest atkritumos. Tiek minēts, ka *"Skandināvijā specializētas automašīnas savāc lietošanai derīgas preces. Latvijā tā nav"*.

Bez tam respondenti atzīmē arī trūkumus preču utilizācijā. Vairāki respondenti atzīmē, ka vēlētos plašākas iespējas lietotu tekstilpreču nodošanai pārstrādei gan pilsētās, gan lauku teritorijās. Citi min nepietiekamas iespējas EEI un mēbeļu nodošanai.

Preču pirkšana, pārdošana, maina

Ap 40 respondentu min šķēršļus lietotu preču pirkšanai. Galvenokārt tiek minēts, ka preces, kas nopērkamas lietoto preču veikalos ir sliktas kvalitātes un "novalkātas", bez tam to cena neatbilst kvalitātei – tās esot pārāk dārgas. Respondenti arī min, ka vēlētos vairāk veikalu, kur būtu pieejamas dažādas (ne tikai tekstila) preces. Vairāki respondenti min, ka pērkot preces internetā, esot bail no krāpniekiem.

Arī ap 40 respondentu min šķēršļus, kas ietekmē lietotu preču pārdošanu. Pirmkārt, respondenti min, ka jaunās preces, kas nopērkamas veikalos bieži jau sākotnēji ir sliktas kvalitātes (tekstils) vai lietojams noteiktu laiku (EEI) un nav piemērotas atkārtotai izmantošanai. Citi respondenti min, ka, viņuprāt, nav pieprasījuma pēc viņu piedāvātajām precēm, grūtības noteikt cenu, par kādu pārdot vai augsta sludinājumu ieviešanas maksa lietoto preču tiešsaistes platformās vai sarežģīta preču atjaunošana vai sagatavošana pārdošanai. Vairāki respondenti min, ka vēlētos vairāk komisijas veikalu, kur nodot savas lietotās preces.

Savukārt ap 10 respondentiem norāda, ka, viņuprāt, Valsts Ieņēmumu Dienests liek šķēršļus personīgo lietoto preču pārdošanai. To ilustrē sekojoši komentāri: *"Nav skaidra nodokļu sistēma, bažas par VID saistībā ar sev piederošu preču pārdošanu"*, *"Vieglāku norēķināšanos, brīvu no VID draudiem"* un *"Šķēršļus liek Valsts ieņēmumu dienests, kas liedz divu gadu laikā ievietot sludinājumus un pārdot vairāk par 5 mantām. nemaksājot nodokļus un neregistrējot uzņēmējdarbību.."*

Ap 20 respondentiem min, ka vēlētos plašākas iespējas lietotu preču apmaiņai. Respondenti vēlētos gan apmaiņas punktus, kur nodot savas preces, pretī saņemot citas, gan arī šim nolūkam paredzētu tiešsaistes platformu. Tiek minēts arī, ka nepieciešams vairāk uzņēmumu/organizāciju, kas nodarbojas ar preču labošanu.

Vairāki respondenti arī izmanto iespēju sniegt komentārus ieteikumiem personīgā līmenī, piemēram: *"Lietas jāizmanto maksimāli, un tad uz pārstrādi"*, *"Nepirkt nevajadzīgas lietas, pirms pērkam, padomājam, vai to mums vajag?"*, *"Saudzīgi izturēties pret lietām, ilgāk saglabājot to vērtību"* un *"Nekrāj vecas lietas. Izmantojiet noteikumu. Cik daudz ir atnācis tik daudz vajag un dod"*.

3.2. TEKSTILIZSTRĀDĀJUMI

Lai gūtu padziļinātu ieskatu nozares darbībā un specifikā, kā arī iegūtu kvantitatīvus datus, ko izmantot lietotu mēbeļu aprites apjomu aprēķinā, tika pielietotas vairākas mērījumu metodes: (1) reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja; (2) sludinājumu platformu monitorings; (3) pieejamo datu par importēto tekstilpreču apjomiem apkopojums; (4) intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem; (5) intervijas pārstāvjiem nozarēs, kas ražo vai izmanto tekstilizstrādājumus; (6) intervija ar tekstilizstrādājumu šķirošanas operatoru.

Katra no mērījumu metodēm padziļināja ieskatu sektora darbībā un specifikā, apskatot to no dažādiem skatu punktiem. Kvantitatīvus datus, kas var tikt lietoti lietoto tekstilizstrādājumu aprites apjomu aprēķināšanā Latvijā, nodrošināja reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja, kas apkopo visu iespējamo informāciju par lietoto tekstilizstrādājumu izplatīšanas kanāliem.

Saistībā ar nozares specifiku un faktu, ka no lietoto tekstilpreču mazumtirgotājiem, labdarības organizācijām un sludinājumu platformām valstiskā līmenī netiek prasītas atskaites par tekstilpreču aprites apjomiem, pārējie mērījumu punkti nedeva kvantitatīvus rādītājus. Intervēto personu aplēses bija ļoti aptuvenas un nevar tikt lietotas vispārēju pieņēmumu veikšanā. Sludinājumu platformu un interneta vietņu monitorings deva ieskatu mēbeļu aprites apjomos, bet informācijas nekonekvences dēļ, arī šie iegūtie dati nevar tikt lietoti aprēķinu veikšanai.

Analizējot pētījuma ietvaros veiktās iedzīvotāju aptaujas rezultātus, varētu tikt lēsts, ka Latvijā atkārtoti lietoto tekstilizstrādājumu apjoms, kas 2021.gadā mainīja īpašumtiesības bija 13 469 tonnas. No kopējā apjoma nedaudz vairāk nekā puse tika pirktā (52%) un otra puse saņemta bez maksas (47%) (Tabula 18). 40% no visiem anketas respondentiem atzīmēja, ka 2021. gada I un II ceturksnī ir ieguvuši lietotas mēbeles.

Iedzīvotāju aptaujas rezultāti ir visa lietoto preču tirgus apkopojums, attiecīgi dalījumā pa preču grupām var tikt proporcionāli attiecināti pret kopējo kategoriju, ko nepieciešamības gadījumā ir iespējams veikt.

Tabula 18. Lēmuma pielikuma B daļa tekstilizstrādājumiem

Ražojumu kategorija	Atkalizmantoto ražojumu īpašumtiesību maiņas kanāls				Kopā atkalizmantots (tonnās)
	Fizisks veikals/ tirgus (t)	Tiešsaistes platforma (t)	Privāta dāvana/ ziedojums (t)	Cits kanāls (t)	
Tekstilizstrādājumi	4 604	1 685	6 275	905 t Vēl papildus 522 t tiek pārdotas uz citām valstīm	13 469
– Apģērbs	4 005	1 466	5 459	787	11 718
– Āda un ādas izstrādājumi	368	135	502	72	1 078
- Tekstilpreces	230	84	314	45	673

Pēc jaunu tekstilpreču starptautiskās klasifikācijas, attiecinot to arī uz lietotām tekstilprečēm, tiku izdalīta sekojošas preču grupas - tekstilpreces, apģērbi, āda un ādas izstrādājumi⁵⁸. Līdz ar jauno tekstilpreču dalījumu, lielākā daļa no precēm iekļaujas apģērbi sadaļā, nedaudz ir arī āda un ādas izstrādājumi jeb apavi un somas, kā arī mājas tekstils iekļaujas tekstilpreču apakškategorijā. Attiecīgi apavi jeb āda un ādas izstrādājumi veido – 8% no kopējās masas, tekstilpreces – 5% un pārējie 87% ir apģērbs.

Iedzīvotāju aptaujas datu ticamības intervāls ir uzskatāms kā augsts, jo ir līdzvērtīgs arī iepriekš veiktajiem pētījumiem par tekstilizstrādājumu pētījumiem. 2020.gada pētījumā par ilgtspējīgu apriti

⁵⁸ Centrālās statistikas pārvaldes preču sadalījums "Preču statistiskā klasifikācija pēc saimniecības nozarēm, 2.1. redakciju. Pieejams - <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija>

tekstilizstrādājumu nozarē Baltijas valstīs, kas veikts pēc Ziemeļvalstu Ministru padomes pasūtījuma, tika noskaidrots, ka kopējais Latvijā vietēji savākto un atkārtotai izmantošanai pārdoto tekstilizstrādājumu apjoms 2018.gadā bija 270 tonnas, bet importēto un pārdoto tekstilizstrādājumu apjoms - 4 450 tonnas, pavisam veidojot 4 720 tonnas (pētījumā netika iekļauts tiešsaistes platformu un privāto sludinājumu aplēses).⁵⁹ Balstoties uz šī izvērtējuma iedzīvotāju aptaujas rezultātā iegūtajiem datiem, secināms, ka lietoto preču veikalos nopirktais tekstilizstrādājumu apjoms gadā ir 4 604, kas ir tikai par 2,5% mazāks, nekā 2018.gada apjoms.

Šis aspekts apliecina pētījuma ticamību, jo lietoto preču veikalos nopirktie tekstilpreču daudzumi sakrīt ar esošo pētījumu, bet tomēr pārbaudīt kopējos iedzīvotāju aptaujas datus no cita skatījuma ir limitētas. Kā nozīmīgākais tekstilpreču nodošanas kanāls ir savstarpējā preču atdošana ģimenes, draugu un paziņu lokā, ko nav iespējams aplēst citādāk kā vienīgi ar iedzīvotāju aptauju palīdzību. Tāpat nozīmīgs kanāls ir digitālās tirdzniecības platformas, bet datu iegūšana par veiktajiem darījumiem ir ļoti limitēta, platformas nodrošina sludinājumu ievietošanas pakalpojumu, bet neveic darījumu uzskaiti (izņemot *AndeleMandele.lv*).

Kā galvenie atkārtotas lietošanas tekstilizstrādājumu aprites punkti ir labdarības veikali un organizācijas, lietoto tekstilizstrādājumu mazumtirdzniecības veikali un vairumtirdzniecība. Balstoties uz starptautiskajā uzņēmumu reģistrā ORBIS publicēto informāciju, 2021.gadā Latvijā reģistrēti 253 aktīvi lietoto apģērbu un apavu mazumtirgotāji ar saimnieciskās darbības NACE kodu 47.79, kuri nodarbināja vismaz 1 darbinieku. Kopējais uzņēmumu apgrozījums par pēdējo ziņoto saimnieciskās darbības gadu (2019. vai 2020.gadu) bija 481.7 tūkstoši EUR un kopējais darbinieku skaits – 1 479. No 253 uzņēmumiem, 216 apgrozījums bija virs 1 tūkstoša EUR sliekšņa.

Savukārt labdarības veikaliem un organizācijām, kā arī sociālajiem uzņēmumiem, kuru pamatdarbība ir ziedoto mantu nodošana iedzīvotājiem bez maksas, atsevišķa saimnieciskās darbības NACE koda nav. Šādi uzņēmumi visbiežāk reģistrējas ar kodu 88.99 – Citur neklasificēti sociālās aprūpes pakalpojumi, vai 94.99 - Citur neklasificētu organizāciju darbība. 2021.gadā šajās NACE grupās darbojās 201 uzņēmums ar vismaz 1 darbinieku, taču jāuzsver, ka no tiem būtiska daļa nav saistīta ar ziedotu mantu nodošanu. Attiecīgi nav iespējams izmantot noteiktus NACE kodus, lai atlasītu visus nozares pārstāvētos uzņēmumus.

Līdzīgi arī digitālās tirdzniecības platformas var darboties gan kā 63.12 interneta portālu darbība, gan arī 47.78 kā citur neklasificēta jaunu preču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos. Līdz ar lietoto preču dažādajiem pārdošanas kanāliem un iesaistītajām organizācijām ir limitētas iespējas pārskatīt visu kopējo sektoru. Tāpat arī informācija par apjomiem ir konfidenciāla, attiecīgi nav iespējams veikt dalījumu pa uzņēmumiem un to apkalpoto apjomu. Nozīmīgākos apzinātos atkārtotas lietošanas tekstilizstrādājumu iesaistītos uzņēmumus skatīt 2.pielikumā.

Tabula 19. Galvenie atkārtotas lietošanas tekstilizstrādājumu aprites operatori⁶⁰

NACE kods	Aprites punkts	Aprites veids	Nodod privātpersonas	Nodod uzņēmumi	Nozīmīgākie pārstāvji
93.29 Cita izklaides un atpūtas darbība jeb Āgenskalna tirgus ir reģistrēts kā struktūrvienība SIA "Kalnciema tirgus" kā	Tirdziņi	Pārdošana	✓		Galvenie - Dubultprieks, Āgenskalna tirgus
63.12 – Interneta portālu darbība (ss.com, atverskapi) 47.78 – Citur neklasificēta jaunu preču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos (andele mandele)	Digitālās tirdzniecības platformas	Pārdošana	✓		Galvenie - SS.lv, AndeleMandele.lv, Atverskapi.delfi.lv, reklama.lv
47.71 – apģērbu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	Zimolu veikali un to programmas	Savākšana	✓		Galvenie - H&M, bet viss tiek eksportēts

⁵⁹ TemaNord 2020. Post-consumer textile circularity in the Baltic countries. Pieejams: <https://pub.norden.org/temanord2020-526/#32966>

⁶⁰ Pētījumā apkopotā informācija

Lielākoties - 82.99 - Pārējās citur neklasificētas uzņēmējdarbības veicināšanas palīgdarbības, 88.99 - Citur neklasificēti sociālās aprūpes pakalpojumi	Labdarības veikali un organizācijas	Savākšana, nodošana bez atbildības vai pārdošana par simbolisku atbildību	✓	✓	Ap 253 uzņēmumi, ar apgrozījumu virs 1000 EUR
47.79 - lietoto preču mazumtirdzniecība	Lietoto tekstilizstrādājumu mazumtirdzniecības veikali	Pārdošana	✓		Vismaz 110 aktīvi vairumtirgotāji un mazumtirgotāji, ar kopējo veikalu skaitu 157.
47.79 - lietoto preču mazumtirdzniecība	Lietoto tekstilizstrādājumu izplatītāji, vairumtirgotāji	Izplatīšana, pārdošana		✓	
38.11 - atkritumu savākšana	Tekstilizstrādājumu atkritumu savākšanas, šķirošanas un tirdzniecības uzņēmumi	Savākšana, šķirošana, izplatīšana	✓	✓	27, nozīmīgākie - Eco Baltia Vide, Lautus, arī CleanR

3.2.1. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti (mērījumu punkts nr.1)

40% no visiem anketas respondentiem atzīmēja, ka 2021.gada I un II ceturksnī ir ieguvuši lietotus tekstilizstrādājumus. No respondentiem, kas ieguvuši lietotus tekstilizstrādājumus 81% atzīmēja, ka lietotus tekstilizstrādājumus ir pirkuši, un 44% atzīmēja, ka tās ir saņēmuši bez maksas (56% atzīmēja, ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Nopirku", 19% atzīmēja ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Uzdāvināja/atdeva", savukārt 25% atzīmēja, ka preces ir gan nopirkuši, gan arī saņēmuši bez maksas).

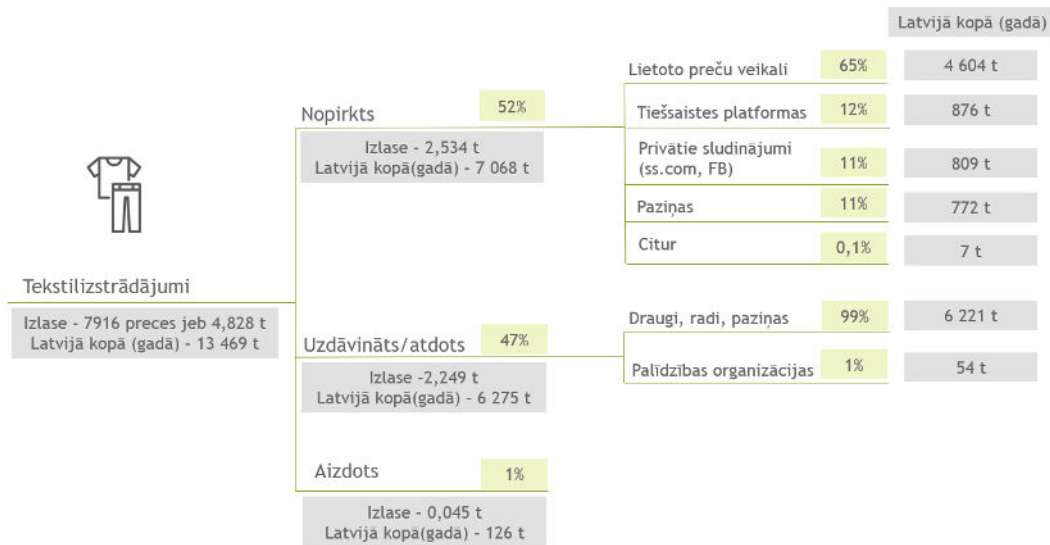
Preču apjoma (masas) ziņā vairāk nekā puse lietoto tekstilizstrādājumu (52%) tika nopirkta un otra puse (47%) tika saņemta bez maksas, neliels apjoms arī tika aizdots (1%).

No nopirktajām precēm lielākā daļa masas ziņā tika iegādāta lietoto preču veikalos (65%), bet nozīmīgi kanāli ir arī tiešsaistes platformas (12%), privātie sludinājumi (11%) un paziņas (11%). Savukārt respondentu skaita ziņā no tiem respondentiem, kas pirkuši lietotus tekstilizstrādājumus, 83% atzīmēja, ka pirkuši tos lietoto preču veikalos, 18% tiešsaistes platformās, 21% no privātajiem sludinājumiem, un 20% no paziņām (jāatzīmē, ka viens respondents varēja izvēlēties vairākus pirkšanas kanālus).

No bez maksas saņemtajām precēm gandrīz viss apjoms (99%) tika atzīmēts kā saņemtas no draugiem, radiem un paziņām. Iepriekš minēto ierobežojumu dēļ (saistībā ar to ka tiešsaistes anketa varētu nebūt sasniegusi reprezentējošu skaitu ar palīdzības organizāciju klientiem), šis rādītājs varētu atšķirties no reālā. Savukārt 3 respondenti atzīmēja variantu "cits", komentējot ka lietotu apģērbu atraduši "pazaudētajās mantās" vai atkritumos.

Kopumā pētījuma respondenti pus gada laikā bija saņēmuši gandrīz 8000 preces ar kopējo masu 4,83 tonnas. Izdarot aprēķinus pēc anketēšanā iegūtajiem datiem, tiek secināts, ka Latvijā gada laikā otrreizējā aprītē nonāk 13 469 tonnas tekstilizstrādājumu, no kurām 7068 tonnas (52%) tiek nopirkta un 6275 tonnas (47%) tiek iegūtas bez maksas.

Attēls 13. Tekstilizstrādājumu atkalizmantošana, izvērtējot pēc iedzīvotāju aptaujas datiem

Raksturojot tos respondentus, kas norādīja, ka ieguvuši lietotus tekstilizstrādājumus, viņi vidēji iegūst vairāk kā 19 vienības gadā (11,98 kg). Kopējā uz vienu iedzīvotāju attiecināmā lietotu tekstilizstrādājumu masa gadā ir 4,8 kg (7,88 vienības).

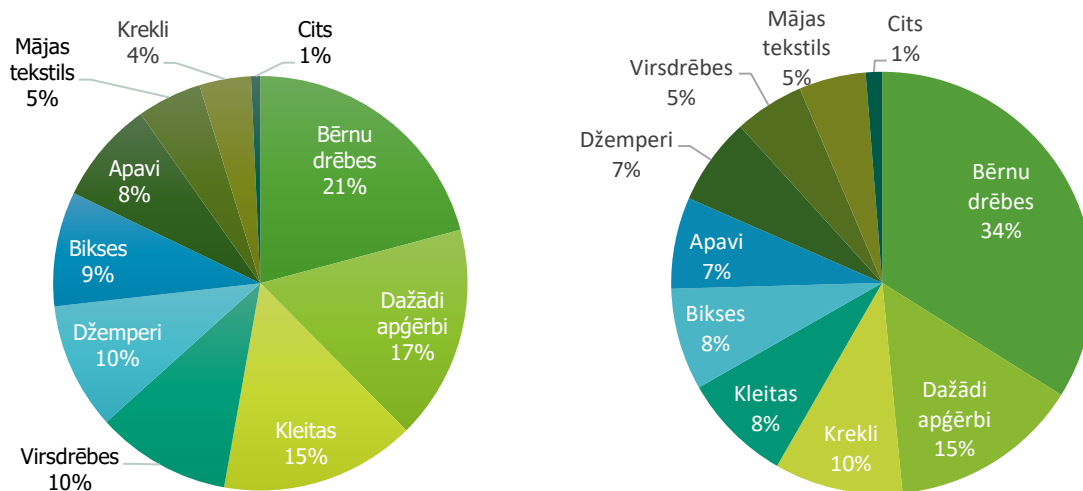
Aptaujas dati liecina, ka lietotus tekstilizstrādājumus vairāk iegūst sievietes. 50% no aptaujātajām sievietēm pēdējā pus gada laikā saņēmušas lietotus tekstilizstrādājumus, savukārt vīriešu vidū tas ir ievērojami zemāks – vien 28%.

Izglītības līmenis, savukārt, būtiski neietekmē lietotu tekstilizstrādājumu iegūšanu. No respondentiem ar augstāko izglītību lietotus tekstilizstrādājumus iegūst 42%, ar vidējo izglītību – 37 %, bet ar pamatzglītību – 37%.

No tekstilizstrādājumiem, kas nonāk otrreizējā apritē vislielāko masu veido bērnu apģērbi (21%). Nākamā lielākā kategorija masas ziņā ir "dažādi apģērbi" (17%): šī kategorija tika piedāvāta respondentiem, lai to varētu izvēlēties, ja pirkti apģērbi, kas pēc būtības neiederas nevienā no piedāvātajām preču grupām. 15% no iegūtajiem tekstilizstrādājumiem veido kleitas, tad gandrīz līdzvērtīgās daļās seko virsdrēbes (10%), džemperu (10%) un bikses (9%). Respondentiem tika piedāvāta kategorija "Cits", kuru izvēloties bija iespējams norādīt kāda veida tekstilizstrādājumi ir iegūti. Šī kategorija masas ziņā veidoja 1% no visiem tekstilizstrādājumiem un tajā respondenti pārsvarā iekļāva apakšveļu, zeķes, cepures, šalles, somas un rotallietas.

Līdzīgi, arī vienību skaita ziņā, visvairāk apritē nonāk bērnu drēbes (34%) un "dažādi apģērbi" (15%). Atšķirīgi no masas apjomiem, skaita ziņā nākamās preču grupas ir: krekli (10%), kleitas (8%) un bikses (8%).

Attēls 14. Iegūto tekstilizstrādājumu apjoms pēc to (1) kopējās masas un (2) vienību skaita

Komentējot lietoto tekstilizstrādājumu iegūšanu, respondenti min gan priekšrocības, gan trūkumus. Komentējot tiešsaistes iespēju izmantošanu, lai iegūtu lietotus tekstilizstrādājumus, respondenti min, ka šī iespēja vislabāk piemērota cilvēkiem, kam ir "standarta izmēri" (runājot par apģērba izmēriem) un ka izmantojot tiešsaistes iespējas ir grūti pārliecināties par preces kvalitāti pirms tās saņemšanas. Bet tajā pašā laikā tiek uzsvērts, ka lietotas preces par līdzvērtīgu cenu var nopirkt daudz augstākā kvalitātē, nekā jaunas. Vairāki respondenti komentē, ka iepērkas lietoto apģērbu veikalos, ja vajadzīgs apģērbs darbam vai steidzami vajadzīgas kādas konkrētas preces, kā arī ka lietoto apģērbu veikalos pieejami "lieli izmēri par labu cenu". Vairāki respondenti komentē, ka mainās ar apģērbiem ar draugiem radiem un paziņām, kā arī mēdz rīkot privātus pasākumus tieši šim nolūkam. Vairāki respondenti min, ka iegūst bērnu drēbes tāpēc, ka "bērni ātri aug un nespēj preces nolietot", savukārt daži respondenti uzsver, ka saistībā ar bērnu drēbēm ir īpaši piesardzīgi un izvēlas tās iegūt tikai no sev pazīstamiem cilvēkiem. Iegūtie aptaujas dati liecina, ka kopumā pret tekstilpreču otrreizēju apriti un izmantošanu Latvijas sabiedrība izturas pozitīvi.

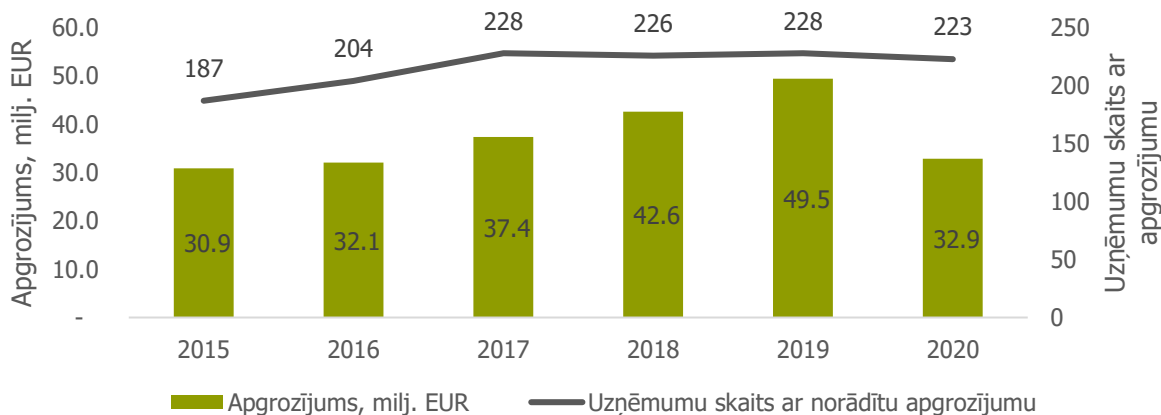
Vērtējot iedzīvotāju pretējo darbību - lietotu preču atdošanu vai pārdošanu, aptaujas dati liecina, ka 38,3% respondentu ir atdevuši vai pārdevuši lietotus tekstilizstrādājumus 2021. gada I un II ceturksnī. No respondentiem, kas atzīmēja, ka atdod vai pārdo lietotus tekstilizstrādājumus, 62% tās par brīvu vai par samaksu nodevuši draugiem, radiem un paziņām, 39% atdod palīdzības organizācijām un 19% tās par brīvu vai par samaksu nodevuši citiem ar tiešsaistes platformu palīdzību, savukārt 28% atzīmē, ka tās novieto specializētajos atkritumu konteineros vai laukumos.

3.2.2. Rezultāti no citiem mērījumu punktiem

3.2.2.1. Importētie lietotie apģērbi (mērījumu punkts Nr. 7)

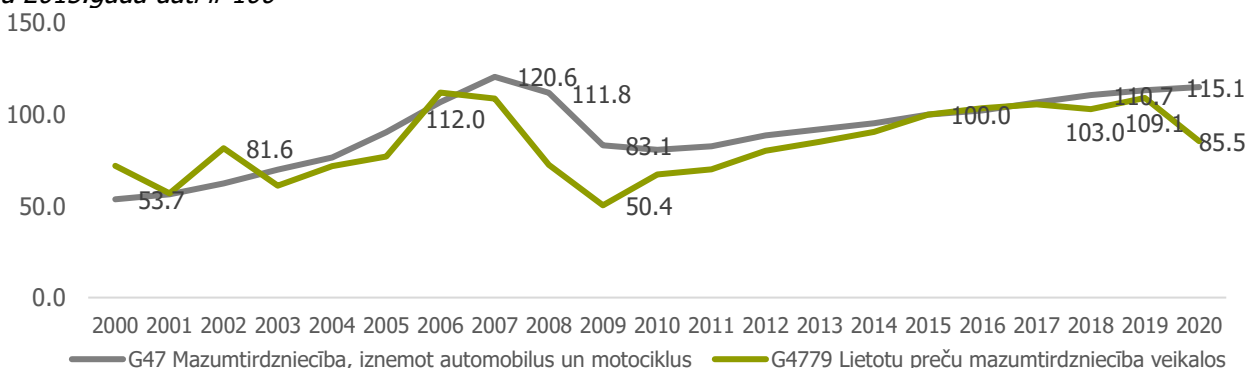
Izvērtējot NACE klasifikāciju, liela daļa no 47.79 klasē – lietotu preču mazumtirdzniecība veikalos – iekļauj informāciju par lietoto mazumtirdzniecības veikalu darbību. Atlasot uzņēmumus, kas reģistrēti kā 47.79 pārstāvji, var veidot pārskatu par lietoto preču uzņēmumu skaitu, gan arī to apgrozījumu. Latvijā darbojas vairāk nekā 220 lietoto preču uzņēmumu, kuru apgrozījums ir ievērojami audzis un 2019.gadā sasniedza 49,5 miljonus EUR, taču līdz ar Covid-19 pandēmiju, lietoto preču sektora apgrozījums ir krities par trešdaļu (33,5%) un 2021.gadā bija vien 32,9 miljoni EUR, kas ir aptuveni tāds pats apjoms kā 2016.gadā. Izmantojot uzņēmumu gada pārskatus, ir iespējams veikt uzņēmumu apgrozījuma izvērtējumu, kas pieejams naudas vienībās, taču tas neatspoguļo dalījumu pa preču grupām un to skaitu un apjomu.

Attēls 15. Lietoto preču uzņēmumu skaits un to apgrozījums

Arī CSP ir pieejami dati par lietotu preču mazumtirdzniecību veikalos, iekļaujot uzņēmumu apgrozījuma indeksus faktiskajās un salīdzināmajās cenās.⁶¹ Izvērtējot kopējo mazumtirdzniecības un lietotu preču indeksu, tad ir jānorāda, ka lietoto preču mazumtirdzniecība ir jutīgāka uz ekonomikas pārbaudījumiem un to pārdošanas apjomi kritās ievērojami straujāk. Tas novērojams gan 2008. un 2009.gada ekonomikas recesijā, gan arī 2020.gada recesijā. Tajā pašā laikā lietoto preču mazumtirdzniecība ir augusi līdzvērtīgi kopējās mazumtirdzniecības apjomiem laika posmā no 2015. līdz 2019.gadam, taču 2020.gada Covid-19 pandēmijas ēnā kopumā mazumtirdzniecība turpināja augt ar nelielu pieaugumu, kamēr lietoto preču mazumtirdzniecības apjomi samazinājās par vairāk nekā 20% (Attēls 16).

Attēls 16. Kopējās mazumtirdzniecības un lietotu preču mazumtirdzniecības indekss salīdzināmajās cenās, ja 2015.gada dati ir 100⁶²

Tomēr dalījums pa dažādiem lietotu preču apjomiem netiek izdalīts, attiecīgi ir iespējams, ka dažu nozaru jaunu preču apgrozījums ir samazinājies un lietoto palielinājies. 2020./2021.gada Covid-19 pandēmijas ierobežojumu dēļ, daudzi apģērbu mazumtirdzniecības ķēžu veikali tika slēgti, kamēr dažas lietoto preču mazumtirdzniecības ķēdes paplašināja savu darbību. Attiecīgi pieejamā informācija no indeksa ir uzskatāma kā praktiski neizmantojama, lai nodrošinātu pētījuma uzdevumu.

Tāpat ir iespējams izsekot lietoto tekstilpreču ārējās tirdzniecības dati, kas HS kodos 6310 un 6309 apkopo lietotā tekstila importa un eksporta apjomus. Pēc oficiālās statistikas datiem 2019.gadā importētas 18,4 tūkst. tonnas un 2020.gadā – 16,7 tūkst. tonnu tekstilizstrādājumu, kamēr eksportēts tiek ap 56-57% no importa apjoma (Attēls 17). Daļa no eksportētā apjoma ir arī re-eksports uz citām Baltijas valstīm, taču daļa arī Latvijas lietoto tekstilpreču eksports uz citām NVS valstīm. Tirdzniecības bilance ir bijusi ap 8,2 tūkstošiem tonnu 2019.gadā un 7,4 tūkstošiem tonnu 2020.gadā.

2021.gada 1. ceturksnī importēts tika tikai 1,9 tūkst. tonnu, kamēr gadu iepriekš šajā periodā importēts 5,2 tūkst. tonnu, bet 2019.gadā – 5,8 tūkst. tonnu. Jānorāda gan, ka 2021.gada 1. ceturksnī bija aizliegumi

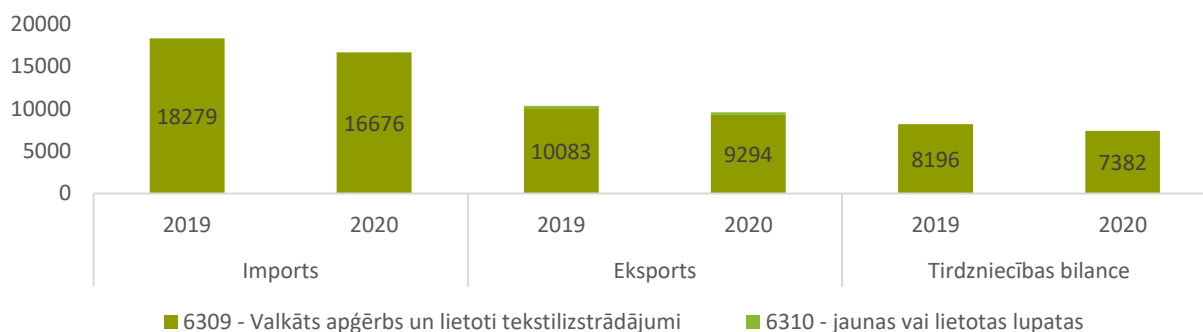
⁶¹ CSP, Kopējā mazumtirdzniecības uzņēmumu apgrozījuma indeksi un pārmaiņas pa pamatdarbības veidiem (NACE 2.red.) - Vērtības, Darbības veids (NACE 2.red.), Rādītāji un Laika periods, pieejams - https://data.stat.gov.lv/pxweb/lv/OSP_PUB/START_TIR_TI_TIT/TIT010/table/tableViewLayout1/

⁶² Turpat.

fizisku veikalu apmeklējumiem, kas attiecīgi ietekmēja arī importēto lietoto tekstilpreču apjomus, kas tika kompensēti ar lielu interesi par lietotu tekstilpreču veikalu apmeklēšanu līdz ar ierobežojumu mīkstināšanu. Attiecīgi 2021.gada importētie lietotā tekstila apjomi 2021.gadā varētu būt par 3,0 t mazāki nekā 2020.gada apjomi jeb ap 13 700 tonnām, veidojot tirdzniecības bilanci ap 4 400 tonnas.

Apjoms iekļauj gan importēto, kas tiek pārdots tālāk lietotajos mazumtirdzniecības veikalos, gan arī apjoms, kas tiek ziedots iedzīvotājiem, tā kā labdarības organizācijas neuzskaita saņemto apjomu, tad liela daļa no tām var tikt nodota tālāk dažādos veidos. Kopējā tirdzniecības bilance arī varētu veidot kopējo lietoto apģērbu apjomu Latvijā.

Attēls 17. Importētais un eksportētais lietotā tekstila apjoms 2019. un 2020.gadā, izskatot 6310 un 6309 HS kodus, t⁶³

Tāpat arī ir iespējams izvērtēt tirdzniecības apjomus jaunām precēm, kas tiek importētas un eksportētas tirgū, attiecīgi apzinot jaunu preču kopējo svaru, kas palīdz arī novērtēt lietotās preces un to apjomus.

Tabula 20. Importēto ražojumu jaunu preču svars gadā Latvijā, tūkst. t⁶⁴

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021P ⁶⁵
Būvmateriāli un būvizstrādājumi	834.3	384.9	573.3	725.4	852.0	646.8	635.6
Elektriskās un elektroniskās iekārtas	16.0	18.2	18.2	19.2	18.7	20.7	22.7
Mēbeles	14.8	15.6	18.3	19.3	25.9	30.5	29.2
Tekstila un ādas tipa materiāla izstrādājumi	11.1	11.5	15.2	21.5	22.9	21.8	11.9

3.2.2.2. Tiešsaistes platformu apjomi (mērījumu punkts Nr. 2)

Latvijā tekstilizstrādājumi aktīvi tiek pārdoti tiešsaistes platformās un kā aktīvākās platformas ir *AndeleMandele.lv*, *Atverskapi.lv*, *SS.com* un *facebook.com/marketplace*.

AndeleMandele.lv ir visatvērtākā savā komunikācijā un ir norādījusi skaitu, kas tiek pārdoti uzņēmuma platformā. 2020.gadā ar *AndeleMandele.lv* palīdzību pārdotas 582 tūkstoši preču. Platformā tiek pārdotas arī citas preces, tomēr 90-95% no tiem ir tekstilizstrādājumi.

AndeleMandele.lv norādīja, ka kopumā vidēji ir 150 000 aktīvo sludinājumu dienā, kur dienā pievieno 400 jaunus sludinājumus un 45% no tiem tiek pārdoti. Diemžēl informācijas trūkuma dēļ šādas aplēses nevar izdarīt par citām sludinājumu platformām. Pieejamā informācija liecina, ka 2020. gada jūnijā *SS.com* dienā aktīvo sludinājumu skaits par tekstilprečiem bija 130 443, bet *Atverskapi.lv* - 42 734.

⁶³ Eurostat Prodcom dati

⁶⁴ Izmantoti Eurostat Prodcom datubāzes dati

⁶⁵ 2021.gada prognozētais apjoms ir veikts izmantojot 2021.gada pirmā pusgada informāciju

Tomēr pieejamā informācija ir nepietiekama tiešsaistes platformu aprēķiniem, attiecīgi nav iespējams verificēt informāciju, jo nav pieejama informācija par pārdošanas apjomiem (notikušajiem darījumiem), vienīgi informācija, ka attiecīgā veida sludinājums bijis aktīvs un aktīvo sludinājumu skaits.

3.2.2.3. Labdarības organizācijas (mērījumu punkts Nr. 4)

Pēc Ziemeļvalstu Ministru padomes pasūtījuma veiktā 2020.gada pētījumā par ilgtspējīgu apriti tekstilizstrādājumu nozarē Baltijas valstīs tika noskaidrots, ka lielāko daļu no atkārtoti lietojamiem tekstilizstrādājumiem Latvijā savāc labdarības veikali, organizācijas un sociālie uzņēmumi – ap 67% no kopējā savāktā svara 2018.gadā, kam seko zīmolu veikali ar 18%, komercuzņēmumi ar 9% un atkritumu apsaimniekotāji ar 7%. Kopējais savāktais svars 2018.gadā attiecīgi veidoja 528 tonnas, tam ieskaitot arī apavus, aksesuārus u.tml. No šī apjoma 57% savākusi viena labdarības organizācija caur tās veikalu tīklu⁶⁶.

Pētījuma veicēji aprēķinājuši, ka 50% no Latvijā vietēji savāktajiem lietotajiem tekstilizstrādājumiem (lielākoties labdarības veikalu, organizāciju un komercuzņēmumu savāktais) tiek valstī izmantots atkārtoti, kur 45% - tiek ziedoti, bet 6% - pārdoti lietoto apģērbu veikalos. Savukārt trešdaļa jeb 27% (teju viss zīmolu veikalos savāktais) no savāktā apjoma Latvijā tiek eksportēts, bet atlikušie 21% (lielākoties viss atkritumu apsaimniekotāju savāktais) – tiek nogādāts uz poligoniem apglabāšanai.⁶⁷

Pētījuma laikā tika veiktas 13 intervijas ar dažādām labdarības organizācijām. No tām tikai 3 organizācijas varēja norādīt savāktos apjomus tonnās, un šīm labdarības organizācijām kā viena no aktivitātēm ir arī lietoto preču pārdošana, attiecīgi uzņēmumi mazliet vairāk apzin kopējos apjomus. Tāpat 3 organizācijas varēja identificēt potenciālo apjomu mašīnās, taču 7 citas organizācijas atteicās pat veikt potenciālo minējumu par tās saņemtajiem apjomiem. No Latvijas saņemtais tekstila apjoms ir vismaz 200 tonnas un 400 t uzdāvinātas no ārvalstīm.

Intervijās ar labdarības organizācijām tika norādīta sekojošs ieskats lietoto preču lietošanā:

- Lielai daļai no uzņēmumu netiek veikta atsevišķa statistika, aprēķina un lietvedība par to, cik lielu apjomu dažādu tekstilpreču labdarības organizācijas ir saņēmušas un atdevušas cilvēkiem vai citām organizācijām;
- Organizācijas lielākoties var nosaukt mantu apjomu pēc automašīnu skaita, ko tās ir saņēmušas no ārvalstīm, taču tālāk saņemtais apjoms netiek svērts;
- Lielākoties tiek ziedoti tekstilizstrādājumi un ne citas preces;
- Uzņēmumi neveic arī uzskaiti, cik no kopējā apjoma tiek izmests atkritumos to izstrādājumu vājās kvalitātes un citu apstākļu dēļ, tomēr vidēji tie varētu būt ap 10%-20% no ziedotā apjoma, ja tas ir nonēsāts, netīrs, saplēsts un neatbilst higiēnas normām;
- No ārzemēm ievestais apģērbs un apavi ir kvalitatīvāki nekā Latvijā ziedotais. No ārvalstīm ievestais retāk ir jāutilizē, jo ārpus Latvijas ziedošanas kultūra ir augstākā līmenī un Latvijā ziedošanas ideju daļa iedzīvotāju uzskata par iespēju atbrīvoties no atkritumiem;
- Sadarbība ar ārvalstīm nozīme saikni ar jau ilgstoši vai vairākus gadus zināmiem partneriem, tāpēc valstis no kurām ievēd mantas vienas organizācijas ietvaros nemainās.
- Bieži labdarības organizācijas, kas saņem noteiktas preces no ārvalstīm patur sev tikai daļu un citu daļu nodod citiem sadarbības partneriem un citām organizācijām, attiecīgi viens saņemtais apjoms tiek izdalīts uz citām organizācijām un var tikt uzskaitīts atkārtoti. Ja uzņēmumam ir filiāles, tad tās tiek sadalītas pa filiālēm.
- Organizācijas norāda, ka ir iespējams, ka ir kāda daļa ar lietotajiem apģērbiem, kas ceļo no viena potenciālā īpašnieka uz nākamo, neviena nepieņemtas un neviens nespēj arī tās izmest. Daudzi domā, ka laukos jau viss noderēs, taču tekstilizstrādājumu apjoms ir tik liels, ka nekvalitatīvais vairs nav nepieciešams nevienam.

Attiecīgi veicot intervijas ar 13 labdarības organizācijām, tika secināts, ka nav iespējams veikt detalizētu kopējā tirgus aprēķinu, lai apzinātu kopējo labdarības organizāciju situāciju. Jānorāda, ka labdarības

⁶⁶ TemaNord 2020. Post-consumer textile circularity in the Baltic countries. Pieejams: <https://pub.norden.org/temanord2020-526/#32966>

⁶⁷ TemaNord 2020. Post-consumer textile circularity in the Baltic countries. Pieejams: <https://pub.norden.org/temanord2020-526/#32966>

organizācijām arī ir limitēti administratīvie resursi un daudzas no tām balstās uz brīvprātīgo darbību, attiecīgi ja nākotnē ir nepieciešams apzināt to apkalpotos tekstilizstrādājumu resursus, tad tā ir nepieciešama kā noteikta prasība un vēlams arī papildus finansējuma segumu.

3.2.2.4. Privāta dāvana/ziedojums no uzņēmumiem (mērījumu punkts Nr.5)

2021.gada augustā tika veikta 20 uzņēmumu aptauja izlases veidā no dažādām nozarēm (viesnīcas, tekstilpreču ražotājs, mēbeļu ražošanas uzņēmumi, IT uzņēmumi, būvniecības materiālu ražošanas uzņēmumi), lai apzinātu atkārtoti lieto preču dāvināšanas un ziedošanas paradumus. Ārvalstu piemēros tiek norādīts, ka bieži augstākās klases viesnīcas ziedo savus tekstilizstrādājumus citiem uzņēmumiem, attiecīgi tika uzrunātas 4 viesnīcas un arī lielākais tekstilizstrādājumu ražotājs Latvijā – SIA Lauma lingerie. Tā kā Covid-19 laiks nav bijis viesnīcām labvēlīgs, tad pēdējā pusgada laikā uzņēmumi neko nav ziedojuši, taču pirms tam Radisson Blu Latvija ir 50% nodevusi labdarībai, 40% - citām viesnīcām un 10% - saviem darbiniekiem. Kopumā mēbeles, galdus, tekstila izstrādājumus un gultas nodod citām viesnīcām, spilvenus un segas- bērnu namiem, un kaut ko no tā visa arī saviem darbiniekiem. Kopumā nekas netiek mests tālāk, bet gan tiek nodots tālāk. Citiem uzņēmumiem lielāks ziedojamais apjoms ir bijis pirms iestāžu renovācijām, un tad tas tika nodots labdarībai.

Tajā pašā laikā Hotel Jūrmala Spa norāda, ka labprāt nodotu savas lietotās preces tālāk atkārtotai lietošanai, taču ikdienā vairāk sanāk mest laukā nekā nodot tālāk. Uzņēmums pirms laika centās pārdot preces par simboliskām cenām, taču nebija pēc tā pieprasījums, attiecīgi nācās izmest laukā kā atkritumus. Tāpat uzņēmums centās noziedot suņu patversmei palagus un spilvenus, taču patversme atbildēja, ka viņiem tos nevajagot. Tad uzņēmums izrādīja iniciatīvu, nodot tekstilpreces pansionātam, taču loģistikas dēļ tas nebija iespējams, attiecīgi uzņēmuma pieredze ir ka ir pārāk grūti atrast cilvēkus/organizācijas, kas pieņems un kuriem vajag lietotās preces, attiecīgi vieglāk ir izmest laukā, nekā domāt par tām un glabāt.

AS "LAUMA LINGERIE" daļu no saražotās produkcijas ziedo labdarības organizācijām, un pēdējo 12 mēnešu laikā uzņēmums ziedoja labdarības organizācijām krūšturus un biksītes, pamatojoties uz savstarpēji noslēgtiem sadarbības līgumiem.

Izejot no apkopotās informācijas ir secināms, ka uzņēmumi dažkārt ziedo savas lietotās preces, taču to apjoms ir salīdzinoši neliels un arī neregulārs. Attiecīgi tiek iekļauts iedzīvotāju aptauju rezultātos un netiek uzskaitīts atsevišķi.

3.2.2.5. Dalītas vākšanas atkritumu savākšana (mērījumu punkts Nr. 6)

2020.gadā Latvijā tekstilizstrādājumu šķirošanā bija iesaistīti vien 2 uzņēmumi – SIA *Eco Baltia Vide* un SIA *LAUTUS* (SIA *RAGN SELLS*) ar kopējo iekārtu šķirošanas jaudu zem 400 tonnas gadā.

Uzņēmums SIA *LAUTUS* specializējas veselības aprūpes atkritumu pārstrādā, un ir vienīgais uzņēmums Latvijā, kas piedāvā medicīnas atkritumu utilizāciju, kas iekļauj arī tekstilizstrādājumus. Uzņēmums apkalpo Latvijas medicīnas iestādes tekstilizstrādājumus, kas lielākoties ietver marles, taču arī citus tekstilizstrādājumus, kas radušies medicīnas iestādē. Uzņēmums attīra tekstilizstrādājumus, un tas lielākoties jau ir saistīts ar pārstrādi pirms šķirošanas, un pēc pārstrādes esošs tekstilizstrādājums pēc Latvijas likumdošanas nevar atgriezties aprītē. Tādējādi, atkārtoti lietoto atkritumu apjoms ir neliels un uzskatāms kā nebūtisks.

2019.gadā SIA *Eco Baltia Vide* un AS *Latvijas Zaļais punkts* uzstādīja dalītās tekstilizstrādājumu vākšanas konteinerus, un uzsāka tekstilizstrādājumu savākšanu un šķirošanu. Sākotnēji pilotprojekta sešos mēnešos 20 konteineros tika savākts 108,5 tonnas apģērba, apavu un mājas tekstila⁶⁸, savukārt 2020.gadā kopumā savākts ap 770 tonnas tekstilizstrādājumu⁶⁹. Uzņēmums 2020.gada nogalē un 2021.gadā papildināja šķirošanas konteineru skaitu, attiecīgi ik mēnesi savāc vidēji 100 t tekstilizstrādājumus. Tomēr 2019.-2020.gada projekta ietvaros no visa savāktā tekstila, 46% tika sašķiroti kā atkārtoti izmantojams tekstils,

⁶⁸ Latvijas Zaļais punkts. Tekstilmateriālu šķirošanas sistēmas izveide Latvijā. Pieejams: <https://drive.google.com/file/d/1mhXSuvGPhA5bJhonCBbsIkiwIPBIGKER/view>

⁶⁹ Eco Baltia Vide. Intervija 2021.gada jūnijā.

11% - kā pārstrādājama tekstils, 1% - pārstrādājami atkritumi (papīra, plastmasas iepakojums), 42% - kā tekstilatkritumi nodošanai poligonā.⁷⁰ Attiecīgi 2021.gadā atkārtoti lietojamais tekstilizstrādājumu apjoms būtu $(46\% \cdot 1200) = 552$ tonnas. Taču tas tiek uzskaitīts vienīgi tad, ja tas tiek realizēts tālāk.

2020.gada pilotprojekta laikā (līdz 2021.gada augustam) no izvērtētajām gandrīz 482 tonnām tekstilpreču uzņēmums ziedoja 1,1 t organizācijai "Taureņa efekts" un 247 t realizēja atkārtotai lietošanai. Uzņēmums norāda, ka Latvijā tiek pārdoti citu valstu atkārtoti lietotās tekstilpreces, tāpat arī līdzīgi Latvijā atkārtoti lietotās tekstilpreces tiek realizētas tālāk citos eksporta tirgos, lielākoties NVS valstīs. Attiecīgi 2020.gadā, ja uzskaita lietotās preces, kas realizētas vietējā tirgū, tad tās ir 1,1 tonna, taču ja arī tās, kas realizētas eksportā – tad vismaz 248 tonnas.

2020.gadā kopumā 249 tonnām ar atkārtoti izmantotajiem tekstilizstrādājumiem līdz 2020.gada augustam, papildus nāk klāt arī vēl (46% no 288 tonnām) par septembri līdz decembri, kas ir vēl 132 tonnas. Attiecīgi 2020.gadā atkārtoti tika izmantotas 380 tonnas, taču ir sagaidāms, ka 2021.gadā atkārtoti izmantotais apjoms būtu (46% no 1200) 552 tonnas.

Tāpat arī 2020.gada augustā CleanR arī pievienoja savus 20-30 tekstilizstrādājumu savākšanas konteinerus, attiecīgi dalīti savāktā apjoms varētu arī palielināties. Kā arī papildus publiskajā telpā bija informācija, ka konteineros tiek gaidīti apģērbi, kurus var atkārtoti lietot.

3.3. MĒBELES

Lai gūtu padziļinātu ieskatu nozares darbībā un specifiskā, kā arī iegūtu kvantitatīvus datus, ko izmantot lietotu mēbeļu aprites apjomu aprēķinā, tika pielietotas vairākas mērījumu metodes: (1) reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja; (2) atkalizmantošanas operatoru apzināšana; (3) sludinājumu platformu monitorings; (4) intervijas ar veikalu pārstāvjiem, veikalu mājaslapu monitorings; (5) intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem; (6) Intervijas pārstāvjiem nozarēs, kas ražo vai izmanto mēbeles; (7) citi mērījumi.

Katra no mērījumu metodēm padziļināja ieskatu sektora darbībā un specifiskā, apskatot to no dažādiem skatu punktiem. Kvantitatīvus datus, kas var tikt lietoti lietotu mēbeļu aprites apjomu aprēķināšanā Latvijā, nodrošināja reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja. Saistībā ar nozares specifiku un faktu, ka no lietotu mēbeļu mazumtirgotājiem, labdarības organizācijām un sludinājumu platformām valstiskā līmenī netiek prasītas atskaites par mēbeļu aprites apjomiem, pārējie mērījumu punkti nedeva kvantitatīvus rādītājus. Intervēto personu aplēses bija ļoti aptuvenas un nevar tikt lietotas vispārēju pieņēmumu veikšanā. Sludinājumu platformu un interneta vietņu monitorings deva ieskatu mēbeļu aprites apjomos, bet informācijas nekoncekvences dēļ, arī šie iegūtie dati nevar tikt lietoti aprēķinu veikšanai.

Analizējot pētījuma ietvaros veiktās iedzīvotāju aptaujas rezultātus, varētu tikt lēsts, ka Latvijā atkārtoti lietoto mēbeļu apjoms, kas 2021.gadā mainīja īpašumtiesības bija 71 107 tonnas. No kopējā apjoma nedaudz vairāk nekā puse tika pirktā (57%) un otra puse saņemta bez maksas (43%). 18% no visiem anketas respondentiem atzīmēja, ka 2021. gada I un II ceturksnī ir ieguvuši lietotas mēbeles. Mēbeļu kategorija netiek dalīta sīkāk, jo pēc preču dalījuma mēbeles tiek iedalītas vienā grupā⁷¹.

Tabula 21. Lēmuma pielikuma B daļa par mēbelēm

Ražojumu kategorija	Atkalizmantoto ražojumu īpašumtiesību maiņas kanāls				Kopā atkalizmantots (tonnās)
	Fizisks veikals/ tirgus (t)	Tiešsaistes platforma (t)	Privāta dāvana/ ziedojums (t)	Cits kanāls (t)	
Mēbeles	11 850	20 613	30 876	7 767	71 107

⁷⁰ Eco Baltia Vide. Tekstila šķirošanas mēnesī savāktas vairāk nekā 75 tonnas tekstilizstrādājumu. Pieejams: <https://www.ecobaltiavide.lv/blog/tekstila-skirosanas-menesi-savaktas-vairak-neka-75-tonnas-tekstilizstradajumu/>

⁷¹ Centrālās statistikas pārvaldes preču sadalījums "Preču statistiskā klasifikācija pēc saimniecības nozarēm, 2.1. redakciju. Pieejams - <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija>

Datu ticamības intervāls ir uzskatāms kā augsts. Iedzīvotāju aptauja norāda, ka mazāk nekā piektdaļai Latvijas mājsaimniecību ir bijusi nepieciešamība vai iespēja iegūt lietotas mēbeles, un ja tās ir saņemtas, tad parasti tās ir 4-5 vienības ar kopējo svaru 140 kg, kas vidēji veido 0,8 vienības jeb 25,4 kg uz vienu Latvijas iedzīvotāju gadā. Tomēr iespējas pārbaudīt iedzīvotāju aptaujas datus no cita skatījuma ir limitētas. Kā nozīmīgākais avots ir savstarpējā preču atdošana ģimenes, draugu un paziņu lokā, ko nav iespējams aplēst citādāk kā vienīgi ar iedzīvotāju aptauju palīdzību. Tāpat nozīmīgs kanāls ir digitālās tirdzniecības platformas, taču tās nodrošina sludinājumu ieviešanas pakalpojumu, bet tikai AndeleMandele apzin nopirkto preču skaitu. Tikai neliela daļa no labdarības organizācijām uzskaita kopējos pārdošanas apjomus, un mēbeļu izplatīšanā bieži darbojas kā starpnieki, sarunājot piegādi pie tās nākamajiem īpašniekiem.

Lietotu mēbeļu mazumtirdzniecība ir viens no veidiem, kur varētu uzskaitīt pārdotās mēbeles un to pārdošanas apjomu, taču arī dažādo mēbeļu izmēru dēļ, tās komplektācijas, mainīgā pirkšanas apjoma un pieejamības dēļ, mazumtirdzniecības vietas neuzskaita kopējo pārdoto preču masu.

Lietotu mēbeļu aprītē ir iesaistīts līdzīga veida uzņēmumi kā tekstilprecēs, un uzņēmumus ir iespējams atdalīt vienīgi manuāli, jo ir pārstāvēti tie paši NACE klasifikācijas kodi. Attiecīgi uzņēmumu saraksts ir sagatavots manuāli, atlasot uzņēmumu sarakstus, veicot meklēšanu internetā. Līdz ar lietoto preču dažādajiem pārdošanas kanāliem un iesaistītajām organizācijām ir limitētas iespējas pārskatīt visu kopējo sektoru. Tāpat arī informācija par apjomiem ir konfidenciāla, attiecīgi nav iespējams veikt dalījumu pa uzņēmumiem un to apkalpoto apjomu. Nozīmīgākos apzinātos uzņēmumus, kas iesaistīti lietotu mēbeļu aprītē, skatīt 4.pielikumā.

Tabula 22. Galvenie atkārtotas lietošanas mēbeļu operatori⁷²

NACE kods	Aprites punkts	Aprites veids	Nodod privātpersonas	Nodod uzņēmumi	Nozīmīgākie pārstāvji
63.12 – Interneta portālu darbība (ss.com, atverskapi) 47.78 – Citur neklasificēta jaunu preču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos (andele mandele)	Digitālās tirdzniecības platformas	Pārdošana	✓	✓	Galvenie - SS.com, AndeleMandele.lv, Atverskapi.delfi.lv, reklama.lv
47.19 - Pārējā mazumtirdzniecība nespecializētajos veikalos	Zīmolu veikali un to programmas	Savākšana	✓		Galvenie - IKEA
Lielākoties - 82.99 - Pārējās citur neklasificētas uzņēmējdarbības veicināšanas palīgdarbības, 88.99 - Citur neklasificēti sociālās aprūpes pakalpojumi	Labdarības veikali un organizācijas	Savākšana, nodošana bez atlīdzības vai pārdošana par simbolisku atlīdzību	✓	✓	Mēbeles ir neliels apjoms no labdarības organizācijām, taču liela daļa palīdz atrast nākamo lietotāju
47.79 – lietoto preču mazumtirdzniecība	Lietoto mēbeļu mazumtirdzniecības veikali	Pārdošana	✓		Daļa no lietoto preču uzņēmumiem. Lielākais uzņēmums pēc veikalu skaita - Skandināvs
47.79 – lietoto preču mazumtirdzniecība	Lietoto mēbeļu izplatītāji, vairumtirgotāji	Izplatīšana, pārdošana			

3.3.1. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti (mērījumu punkts nr.1)

18% no visiem anketas respondentiem atzīmēja, ka 2021.gada I un II ceturksnī ir ieguvuši lietotas mēbeles. No respondentiem, kas saņēmuši lietotas mēbeles 58% atzīmēja, ka preces ir pirkuši, un 53% atzīmēja, ka tās ir saņēmuši bez maksas (46% atzīmēja, ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Nopirku", 42% atzīmēja ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Uzdāvināja/atdeva", savukārt vien 12% atzīmēja, ka preces ir gan nopirkuši, gan arī saņēmuši bez maksas).

⁷² Pētījumā apkopotā informācija

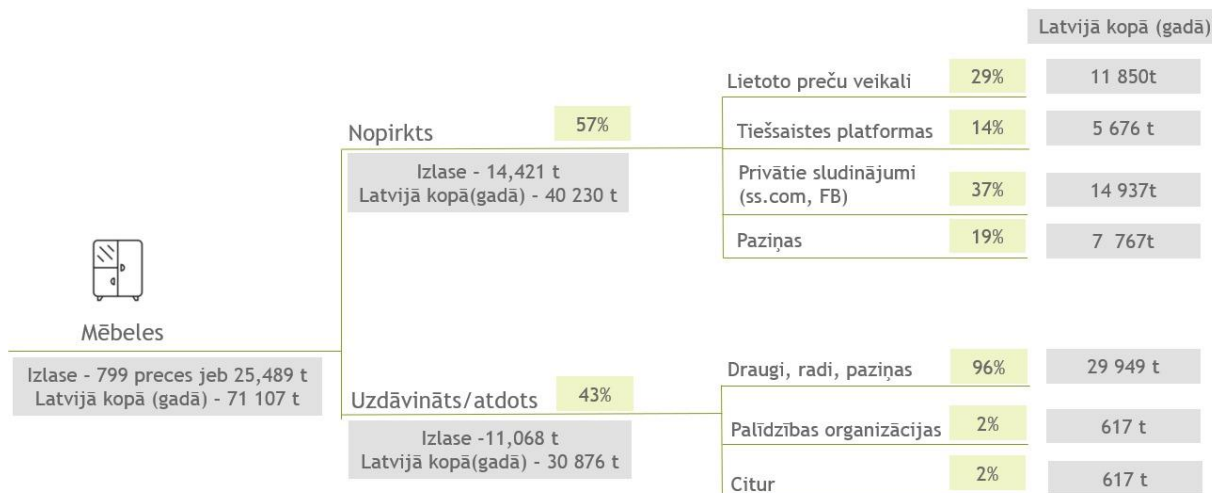
Preču apjoma (masas) ziņā vairāk nekā puse lietoto mēbeļu (57%) tika nopirkta un 43% tika saņemtas bez maksas. Secinot pēc aptaujas datiem, mēbeļu kategorijā preces praktiski netiek aizdotas.

No nopirktajām precēm lielākā daļa masas ziņā tika iegādāta ar privāto sludinājumu palīdzību (37%) un lietoto preču veikalos (29%), bet nozīmīgi kanāli ir arī pirkumi no paziņām (19%) un tiešsaistes platformas (14%). Savukārt respondentu skaita ziņā no tiem respondentiem, kas pirkuši lietotas mēbeles, 57% atzīmēja, ka pirkuši tās ar privāto sludinājumu palīdzību, 45% - lietoto preču veikalos, 30% - no paziņām; 21% - ar privāto sludinājumu palīdzību (jāatzīmē, ka viens respondents varēja izvēlēties vairākus pirkšanas kanālus).

No bez maksas saņemtajām precēm lielākā daļa apjoma (96%) tika atzīmēts kā saņemtas no draugiem, radiem un paziņām, 2% - no palīdzības organizācijām, bet 2% - "cits". Iepriekš minēto ierobežojumu dēļ (saistībā ar to ka tiešsaistes anketa varētu nebūt sasniegusi reprezentējošu skaitu ar palīdzības organizāciju klientiem), šis rādītājs varētu atšķirties no reālā. Savukārt 4 respondenti atzīmēja variantu "cits", komentējot, ka lietotas mēbeles ieguvušas bez maksas ar tiešsaistes platformu palīdzību.

Kopumā pētījuma respondenti pus gada laikā bija saņēmuši gandrīz 800 preces ar kopējo masu gandrīz 25,5 tonnas. Izdarot aprēķinus pēc anketēšanā iegūtajiem datiem, tiek secināts, ka Latvijā gada laikā otrreizējā apritē nonāk 71 107 tonnas mēbeļu, no kurām 40 230 tonnas (57%) tiek nopirkta un 30 876 tonnas (43%) tiek iegūtas bez maksas.

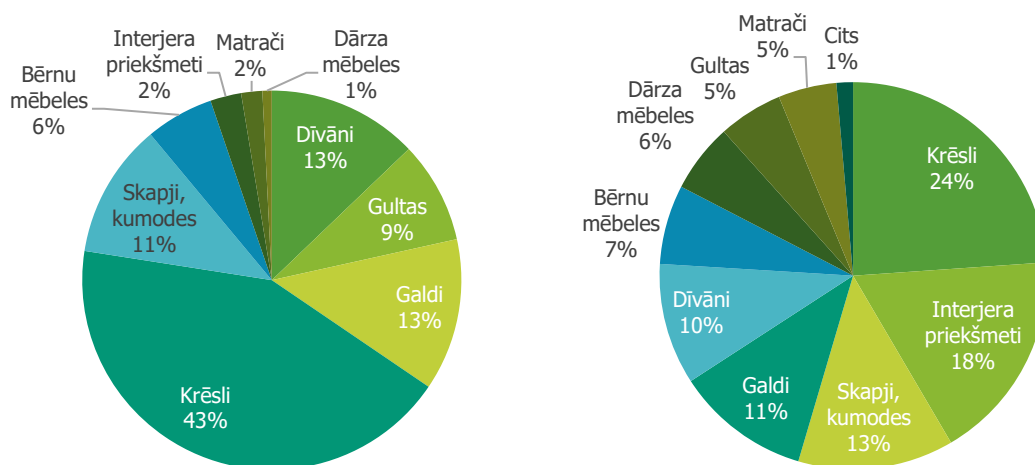
Attēls 18. Mēbeļu atkalizmantošana, izvērtējot pēc iedzīvotāju aptaujas datiem

Raksturojot tos respondentus, kas norādīja, ka ieguvušas lietotas mēbeles, viņi vidēji 4,4 vienības gadā (140,1 kg). Kopējā uz vienu iedzīvotāju attiecināmā mēbeļu masa gadā ir 25,4 kg (0,4 vienības). Aptaujas dati liecina, ka gan sievietes, gan vīrieši ir vienlīdz iesaistīti lietotu mēbeļu iegūšanā. 11% sieviešu un 11% vīriešu atzīmēja, ka ieguvušas lietotas mēbeles. Arī izglītības līmenis nedod nozīmīgu ietekmi lietotu mēbeļu iegūšanā: no respondentiem ar augstāko izglītību lietotas mēbeles iegūst 19%, ar vidējo izglītību – 17 %, bet ar pamatzglītību – 21%.

No mēbelēm, kas nonāk otrreizējā aprītē vislielāko masu veido skapji un kumodes (23%), dīvāni (22%), galdi (18%) un gultas (13%). Vienību skaita ziņā, savukārt, visvairāk tiek iegūti krēsli (24%), interjera priekšmeti (18%), skapji un kumodes (13%), galdi (11%) un dīvāni (10%).

Attēls 19. Iegūto mēbeļu apjoms pēc to kopējās masas

Komentējot lietoto mēbeļu iegūšanu, daži respondenti norāda, ka lietotu mēbeļu galvenā priekšrocība ir tā, ka par konkrētu naudas daudzumu var iegūt daudz kvalitatīvākas lietotās mēbeles salīdzinājumā ar jaunām, kas maksā tik pat. Tiek minēta arī priekšrocība, ka var iegūt "interesanta dizaina" mēbeles.

Vērtējot iedzīvotāju pretējo darbību - lietotu preču atdošanu vai pārdošanu, aptaujas dati liecina, ka 13,4% respondentu ir atdevuši vai pārdevuši lietotas mēbeles 2021. gada I un II ceturksnī. No respondentiem, kas atzīmēja, ka atdevuši vai pārdevuši lietotas mēbeles, 67% tās par brīvu vai par samaksu nodevuši draugiem, radiem un paziņām, 29% tās par brīvu vai par samaksu nodevuši citiem ar tiešsaistes platformu palīdzību, 4% atdevuši palīdzības organizācijām, savukārt 13% atzīmē, ka tās novietojuši specializētajos atkritumu konteineros vai laukumos.

Pēc preču dalījuma mēbeles tiek iedalītas vienā grupā⁷³, attiecīgi netiek dalīties sīkāk izvērtējumā.

3.3.2. Rezultāti no citiem mērījumu punktiem

3.3.2.1. Tiešsaistes platformu apjomi (mērījumu punkts Nr. 2)

Latvijā arī mēbeles tiek pārdotas tiešsaistes platformās, tomēr to pārdošanas skaits no kopējiem sludinājumiem ir salīdzinoši mazāks, nekā tekstilprecēm. Latvijā nav specializētu lietotu mēbeļu platformu, attiecīgi *ss.com*, *AndeleMandele.lv*, *Atverskapi.lv*, *ss.com* un *facebook.com "marketplace"* ir nozīmīgākās platformas.

2021.gada vidū (jūlijā - septembrī) *Ss.com* vidēji katru dienu ir ap 10 000 aktīvu sludinājumu, kuros tiek piedāvātas mēbeles, kamēr *AndeleMandele.lv* ir ap 100 sludinājumu, bet *atverskapi.lv* vien ap 30 mēbeļu sludinājumu. Facebook.com "marketplace" ir nozīmīgs preču nodošanas kanāls, kur cilvēki preces gan pārdod gan atdod bez maksas, bet sludinājumu monitorings ir salīdzinoši limitēts, tāpēc grūti veikt aplēses par sludinājumu daudzumu mēbeļu kategorijā.

Tomēr izvērtējot *ss.com* mēbeļu sludinājumus, vidēji ap 50% no sludinājumiem bija norādīts, ka tiek pārdotas kā lietotas mēbeles. Platformas popularitātes ietvaros daudzi sludinājumu autori reklamē savu jauno produkciju, attiecīgi nevis piedāvā lietotas preces, bet jaunas. Norādīto lietoto preču sludinājumu proporcija ir aptuveni puse no visiem sludinājumiem attiecīgajā preču grupā, piemēram, dīvāniem un

⁷³ Centrālās statistikas pārvaldes preču sadalījums "Preču statistiskā klasifikācija pēc saimniecības nozarēm, 2.1. redakciju. Pieejams - <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija>

krēsliem vien 44%, mēbeļu komplektiem – 68%, spoguļiem – 57%, bērnu mēbelēm – 53%, attiecīgi ir pieņemts, ka vidējais ir 50%.

Norādītie sludinājumu apjomi, kas iegūti platformu monitoringa rezultātā dod ieskatu par nozari kopumā, bet nedod iespēju veikt aprēķinus par pārdoto un atdoto preču daudzumiem, jo, kaut arī ir zināms vidējais sludinājumu skaits, kas katrā dienā ir bijis aktīvs, nav zināms, cik dienas šis sludinājums ir bijis aktīvs, kā arī nav zināms vai sludinājuma izņemšanas pamatā ir preces pārdošana vai tieši pretējais – pieprasījuma trūkums pēc attiecīgās preces.

3.3.2.2. Lietoto mēbeļu veikali (mērījumu punkts Nr. 3)

Lietoto preču statistikā netiek veikta lietoto mēbeļu importa uzskaitē, attiecīgi arī nav iespējams apzināt importēto mēbeļu apjomu Latvijā no oficiālajām statistikām, tāpat arī netiek atsevišķi veikta lietotu mēbeļu mazumtirdzniecības uzskaitē.

Meklējot internetā lietoto mēbeļu uzņēmumus, lielākajai daļai no uzņēmumu ir tikai viena pārdošanas vieta. Uzņēmums ir uzņēmums SIA Skandināvs, kuram ir 12 pārdošanas vietas, kas atrodas dažādās vietās Kurzemē⁷⁴. Vēl vairākiem uzņēmumiem ir 2 pārdošanas vietas, taču lielākoties tās ir individuālas veikali, kur pārdod importētas lietotas mēbeles no citām Eiropas valstīm, pārsvarā no Zviedrijas, Vācijas un Nīderlandes.

Tabula 23. Lietoto mēbeļu pārdošanas uzņēmumi un to veikalu skaits

Uzņēmums	Veikalu skaits	Interneta pieejamība	veikala	Importa valsts	Veikalu atrašanās vieta
Skandināvs	12	ir produktu info		Zviedrija	Kurzeme
Labas preces (SIA "JKS Holding")	2		nav	Nīderlande	Rīgā, Valmierā
Mēbeļu bode	2		nav	Skandināvijas	Rīga, Jelgava
PrecesNoVācijas	2		nav	Vācija	Zvejniekciems, Rīga
Mēbeļu kvartāls	2		nav	Nav informācijas	2 vietas Rīgā
Mebelhaus (SIA AGA)	1		nav	Nīderlande	Jelgava
Furniteka	1		nav	Zviedrija	Sigulda
House vintage	1		nav	Eiropa	Daugavpils
Zviedru mēbeles	1	ir produktu info		Zviedrija	Rīgā
PT mēbeles	1		nav	Vācijas	Tukums
Mēbeļu bazārs (Sia "F Group")	1		nav	Skandināvija	Rīgā
Likvy	1		nav	Eiropa	Rīga
Stila mēbeles un interjera priekšmeti	1		nav	Nav informācijas	Rīga
Lietotas, Antīkas mēbeles	1		nav	Nav informācijas	Rīga

Lai apzinātu importēto lietoto mēbeļu apjomu tika veiktas intervijas ar importa mēbeļu pārstāvjiem. Kopumā tika veiktas 4 intervijas ar lietoto mēbeļu mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības pārstāvjiem. Uzņēmumu pārstāvji norāda, ka uzņēmumiem nav prasības uzskaitīt ievesto apjomu, attiecīgi uzņēmumi arī to arī nedara. Tā kā mēbeļu svars netiek uzskaitīts un reģistrēts, tad uzņēmumi var sniegt aptuvenas aplēses, lielākoties vērtējot no ievesto furgonu apjoma. Tiek norādīts, ka lietoto mēbeļu piegādes ir nestabilas, jo tās ir atkarīgas no piegādātāju iespējām un savāktā apjoma, ko ir iespējams sūtīt uz Latviju, tādējādi ir salīdzinoši apgrūtināti apzināt importēto mēbeļu apjomus. Dažos mēnešos netiek veikta neviena piegāde uz Latviju, savukārt citos mēnešos kravu skaits var sasniegt četras kravas. Līdzīgi, nav iespējams paredzēt preču noietu, jo katra mēbele ir atšķirīga, tai skaitā tās nodiluma pakāpe, kā arī interese par to var būt atkarīga no reklāmas laika, vietas un norādītās informācijas.

⁷⁴ Skandināvs.lv mājaslapa. Skatīts 16.08.2021, pieejams - www.skandinavs.lv

Mēģinot veikt kaut kādas aplēses par tirgu apjomu, labākais novērtējums bija, ka vidēji vienā veikalā pārdod ap 5 - 15 tonnas gadā, tomēr ir uzņēmumi, jo cits uzņēmums norādīja, ka 2019.gadā vienā pārdošanas vietā Latvijā ir pārdevis 300 tonnas mēbeļu, taču 2020.gadā pārdotais apjoms ir bijis minimāls, un tikai 2021.gada vidū atjaunojusies pircēju plūsma, kas pandēmijas ierobežojumu dēļ bija ievērojami samazinājusies. Arī citi uzņēmumi norāda, ka, līdz ar pandēmijas radītajiem ierobežojumiem, lietoto preču pārdošanas apjomi ir samazinājušies. Tādējādi secināts, ka pārdotais apjoms dažādās pārdošanas vietās un periodos ir atšķirīgs, ņemot vērā gan piedāvājuma iespējas, gan pieprasījumu.

3.3.2.3. Labdarības organizācijas (mērījumu punkts Nr.4)

Labdarības organizācijas intervijās norāda, ka ziedoto vai atdoto lietoto mēbeļu apjoms no Latvijas iedzīvotājiem un uzņēmumiem ir salīdzinoši neliels no kopējā ziedoto preču apjoma.⁷⁵ Kopumā labdarības organizāciju pārstāvji norāda, ka lietoto mēbeļu izmantošana labdarībā ir ierobežota sekojošu iemeslu dēļ:

- Labdarības organizācijām ir salīdzinoši nelielas telpas, un tādējādi mēbeļu lielo izmēru dēļ organizācijām nav iespējams tos uzglabāt un pievilcīgi prezentēt potenciālajiem ņēmējiem, tādējādi organizācijas ir izvaiņīgas attiecīgo preču pieņemšanā. Bieži tiek lūgts atsūtīt bildes, lai pārliecinātos par preces kvalitāti.
- Latvijas iedzīvotāji pārsvarā vēlas ziedot salīdzinoši nekvalitatīvas vai morāli novecojušas mēbeles (piemēram - padomju laika vai laminētos koka skapjus). Šādām precēm nav pieprasījuma un tās ir vērtējams kā atkritums, ne kā vērtīgs ziedojums.
- Izjaucot mēbeles, bieži vien tās nav iespējams kvalitatīvi salikt atpakaļ, līdz ar to tās nav atkārtoti izmantojamas.
- Organizācijām nav transportēšanas iespēju mēbelēm, attiecīgi tikai tad, ja klienti paši ir ieinteresēti, viņi tiek aicināti paši nodrošināt mēbeļu transportu.

Dažkārt labdarības organizācijas saņem lietotas mēbeles no sadarbības organizācijām ārpus Latvijas, taču to apjoms ir salīdzinoši neliels. Kopumā iedzīvotājiem ir interese par lietotām mēbelēm, taču ir ļoti maz labu mēbeļu, kas būtu noderīgas mazāk maksātspējīgiem iedzīvotājiem. Daļēji tas ir skaidrojams ar to, ka labākajām lietotajām mēbelēm ir noiets lietoto mēbeļu tirgū.

Tāpat arī iedzīvotāju anketas rezultātā apjoms ir norādīts kā neliels, ap 400 t, attiecīgi atbalsta arī informāciju, kas sniegta no labdarības organizācijām un to apjoms ir minimāls. Lielākoties labdarības organizācijas tikai sarunā mēbeļu īpašumtiesību maiņu, attiecīgi arī saņēmēji tās vairāk uzskatītu kā atdošanu caur draugiem, paziņām vai arī citādāk.

3.3.2.4. Privāta dāvana/ziedojums no uzņēmumiem (mērījumu punkts Nr.5)

2021.gada augustā tika veikta 20 uzņēmumu aptauja izlases veidā no dažādām nozarēm, kur mēbeļu ražošanas uzņēmumi norāda, ka uzņēmumu saražoto produkciju pārdod un arī ja ir kāda lietota, kas lielākoties nozīmē, ekspozīcijās nolietota prece, tad uzņēmums to pārdod ar zemāku cenu, tomēr pārdod tālāk. Tāpat arī uzņēmumi maksimāli izvairās no preču izmešanas, cenšoties visu pārstrādāt un pārdomāti attiecas pret izejmateriāliem. Tāpat, ja, piemēram, pāri paliek kokmateriāli, tie tiek izmantoti citos veidos. Tomēr divi no uzņēmumiem atzina, ka ir ziedojuši labdarībai pēdējā gada laikā, taču ziedotās preces nav lietotas, bet gan jaunas. Viens no uzrunātajiem uzņēmumiem ziedoja galda tenisa galdus, savukārt otrs – dīvānus vietējām labdarības organizācijām.

Viena no četrām aptaujātajām viesnīcām norādīja, ka ir iepriekš ziedojusi lietotus galdus un gultas citām viesnīcām un labdarības organizācijām, taču tas ir bijis pirms ilgāka laika, ne pēdējo divu gadu laikā. Tāpat arī būvniecības materiālu ražotājs norāda, ka ir atdevuši mēbeles darbiniekiem vai pārdevuši tos *ss.com* sludinājumos, tomēr tas nav bijis pēdējo 12 mēnešu laikā.

Interviju apkopotā informācija norāda, ka uzņēmumi var ziedot savu saražotos produktus, taču lielākoties tie būs jauni izstrādājumi, ne lietoti. Tāpat arī citi uzņēmumi ziedo lietotās mēbeles darbiniekiem vai labdarības organizācijām, taču to apjoms ir salīdzinoši neliels un neregulārs. Tas, ka darbinieki iegūst

⁷⁵ Tika veiktas 13 intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem.

lietotas mēbeles savā darba vietā tika novērots arī iedzīvotāju aptaujas ietvaros (respondentiem komentējot preču iegūšanu). Attiecīgi, dati ir iekļauti iedzīvotāju anketu rezultātos un nav iespējams to atsevišķi aplēst un atdalīt.

3.3.2.5. Atgriešana, ja prece ir izmesta kā atkritums (mērījumu punkts Nr. 6)

Lielākoties mēbeles tiek izmestas kā lielgabarītu atkritums un ja tiek izmests kopā ar būvniecības atkritumiem, tad iespējas to izmantot atkārtoti ir praktiski neiespējamas. Tāpat arī nonākot atkritumu šķirošanas punktos jau tiek uzskatītas kā atkritumi, attiecīgi nevar tikt atkārtoti lietoti, jo tām nevar piešķirt atkritumu beigu statusu. Ražošanas procesā izmantotās apstrādes ķīmija neļauj arī bieži produktu izmantot pa tā daļām. Attiecīgi var uzskatīt, ka atkritumu apsaimniekošanas sektorā nonākušās mēbeles netiek atkārtoti izmantotas. Savukārt, praktiski, iedzīvotāji nereti novieto lielgabarīta mēbeles pie atkritumu urnām. Pēc būtības šāda darbība ir nelegāla, bet, daži pētījuma ietvaros veiktās iedzīvotāju aptaujas respondenti minējuši, ka šādi rīkojas un ir novērojuši, ka noliktās lietotās preces tiek savāktas un, iespējams, atkārtoti lietotas.

3.3.2.6. Mēbeļu komerciāla atjaunošana (mērījumu punkts Nr. 7)

Kokapstrādes uzņēmums SIA "AW Latvia" (www.awl.lv) bija izveidojis industriālo līniju, kas atjaunoja vecās mēbeles, kā arī izgatavoja jaunas no vecajiem kokmateriāliem, taču 2021.gadā uzņēmums ir apturējis savu darbību augsto izmaksu un zemā pieprasījuma dēļ, tādējādi neveic vairs lietotu koka mēbeļu atjaunošanu. Uzņēmuma pārstāvis norādīja, ka nezina citu uzņēmumu Latvijā, kas veiktu līdzīga veida pakalpojumu, citas mēbeles atjauno individuāli entuziasti, taču to apjoms maznozīmīgs.⁷⁶

⁷⁶ Intervija ar SIA AW Latvia pārstāvi 2021.gada augustā

3.4. ELEKTRISKĀS UN ELEKTRONISKĀS IEKĀRTAS

Lai gūtu padziļinātu ieskatu nozares darbībā un specifikā, kā arī iegūtu kvantitatīvus datus, ko izmantot lietotu EEI aprites apjomu aprēķinā, tika pielietotas vairākas mērījumu metodes: (1) reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja; (2) atkalizmantošanas operatoru apzināšana; (3) sludinājumu platformu monitoring; (4) intervijas ar veikalu pārstāvjiem, veikalu mājaslapu monitoring; (5) intervijas ar labdarības organizāciju pārstāvjiem; (6) intervijas pārstāvjiem nozarēs, kas ražo vai izmanto EEI; (7) pieejamās informācijas izpēte par EEI komerciālu atjaunošanu; (8) pieejamās informācijas izpēte par EEI, kas nonāk atkritumos, apsaimniekošanu.

Katra no mērījumu metodēm padziļināja ieskatu sektora darbībā un specifikā, apskatot to no dažādiem skatu punktiem. Kvantitatīvus datus, kas var tikt lietoti lietotu EEI aprites apjomu aprēķināšanā Latvijā, nodrošināja reprezentatīva Latvijas iedzīvotāju aptauja. Saistībā ar nozares specifiku un faktu, ka no lietotu EEI mazumtirgotājiem, labdarības organizācijām un sludinājumu platformām valstiskā līmenī netiek prasītas atskaites par EEI aprites apjomiem, pārējie mērījumu punkti nedeva kvantitatīvus rādītājus. Intervēto veikalu un labdarības organizāciju aplēses bija ļoti aptuvenas un nevar tikt lietotas vispārēju pieņēmumu veikšanā. Sludinājumu platformu un interneta vietņu monitoring deva ieskatu mēbeļu aprites apjomos, bet informācijas nekoncekvences dēļ, arī šie iegūtie dati nevar tikt lietoti aprēķinu veikšanai.

Analizējot pētījuma ietvaros veiktās iedzīvotāju aptaujas rezultātus, varētu tikt lēsts, ka Latvijā atkārtoti lietoto EEI, kas 2021.gadā mainīja īpašumtiesības bija 20 495 tonnas. No kopējā apjoma gandrīz puse tika pirka (46%) un otra puse saņemta bez maksas (48%), neliels daudzums tika arī aizņemts (6%). 23,8% no visiem anketas respondentiem atzīmēja, ka 2021. gada I un II ceturksnī ir ieguvuši lietotas EEI. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti liecina, ka masas ziņā visvairāk atkārtotā lietošanā nonākušas elektriskās ierīces (visvairāk: veļas mašīnas, ledusskapji un plītis), bet preču skaita ziņā – elektroniskās ierīces (visvairāk: mobilie telefoni un portatīvie datori). Raksturojot tos respondentus, kas norādīja, ka ieguvuši lietotas EEI, viņi vidēji vairāk kā 2 vienības gadā 26,21 kg). Kopējā uz vienu iedzīvotāju attiecināmā EEI masa gadā ir 7,31 kg (0,62 vienības).

Iedzīvotāju aptaujas rezultāti ir visa lietoto EEI tirgus apkopojums, attiecīgi dalījumā pa preču grupām var tikt proporcionāli attiecināti pret kopējo kategoriju, ko nepieciešamības gadījumā ir iespējams veikt. Pēc jaunu EEI preču starptautiskās klasifikācijas, attiecinot to arī uz lietotiem EEI, tiktu izdalītas vairākas grupas kā - elektroniskie komponenti un plates, gatavas elektroniskās plates, datori un perifērās iekārtas, sakaru iekārtas, plaša patēriņa elektronika, mērišanas, testēšanas un navigācijas iekārtas; rokas pulksteņi un citi pulksteņi, apstarošanas, elektromedicīnas un elektroterapijas ierīces, optiskie instrumenti un fotoaparātūra, magnētiskie un optiskie nesēji, un (27.kods) elektroiekārtas - elektromotori, ģeneratori, transformatori un elektrības sadales un kontroles aparāti, baterijas un akumulatori, elektroinstalācijas un elektroinstalāciju ierīces, elektriskās apgaismes ierīces, mājsaimniecības ierīces (ledusskapji, plītis), citas elektroiekārtas.⁷⁷

Datori un perifērās iekārtas, mājsaimniecības ierīces ir arī preču grupas, kas var tikt atsevišķi izdalītas arī atkārtoti lietoto preču grupā, kas arī atsevišķi ir skatīta iedzīvotāju anketās, jo no iedzīvotāju perspektīvas veido divas būtiski atšķirīgas grupas.

Tabula 24. Lēmuma pielikuma B daļa par EEI

Ražojumu kategorija	Atkalizmantoto ražojumu īpašumtiesību maiņas kanāls				Kopā atkalizmantots (tonnās)
	Fizisks veikals/ tirgus (t)	Tiešsaistes platforma (t)	Privāta dāvana/ ziedojums (t)	Cits kanāls (t)	
Elektriskās un elektroniskās iekārtas	2 496	5 341	9 890	2 768 (varētu būt vēl 4 875 t)	20 495 (varētu būt vēl 4 875 t)
Datori, elektroniskās un	490	1 097	1 434	596	3 616

⁷⁷ Centrālās statistikas pārvaldes preču sadalījums "Preču statistiskā klasifikācija pēc saimniecības nozarēm, 2.1. redakciju. Pieejams - <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija>

optiskās ierīces jeb elektroniskās iekārtas					
Elektroiekārtas	2 006	4 244	8456	2 172	16 879

Datu ticamības intervāls ir uzskatāms kā augsts. Iedzīvotāju aptauja norāda, ka 23,8% Latvijas mājsaimniecību ir bijusi nepieciešamība vai iespēja iegūt lietotas EEI. Tomēr iespējas pārbaudīt iedzīvotāju aptaujas datus no cita skatījuma ir limitētas. Kā nozīmīgākais avots ir savstarpējā preču atdošana ģimenes, draugu un paziņu lokā, ko nav iespējams aplēst citādāk kā vienīgi ar iedzīvotāju aptauju palīdzību. Kā lietotu preču pirkšanas kanāls ir digitālās tirdzniecības platformas, taču tās izvieto vien sludinājumus un reti kura apzin kopējo nopirkto preču skaitu. EEI izplatīšanā lietoto preču veikali lielākoties ir lombardi, kas palīdz lietotām EEI atrastus jaunus īpašniekus.

Lombardi un to pārdošanas apjomi ir vieni no nozīmīgākajiem kanāliem, ko būtu iespējams aplēst un pārbaudīt datu precizitāti, taču reizē tieši lietota mājsaimniecības tehnika tiek iegādāta no lietotajiem preču veikaliem. Tomēr tā kā uzņēmumiem nav nepieciešams uzskaitīt preču masu, kas tiek pārdota, tad esošā pieejamā informācija ir neliela.

Kā galvenie atkārtotas lietošanas EEI aprites punkti ir lombardi un tiešsaistes platformas, kuras pēc NACE kodiem ir 64.92 – kā citi kredīšanas pakalpojumi, kamēr digitālās tirdzniecības platformas var darboties gan kā 63.12 interneta portālu darbība, gan arī 47.78 kā citur neklasificēta jaunu preču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos.

Tāpat arī lietotu EEI pārdošanā ir iesaistīti gan 46.43, gan 47.4, gan 47.5 NACE kodu pārstāvji, kas nodrošina EEI vairumtirdzniecību un mazumtirdzniecību. Tomēr esošajā sistēmā netiek atzīmēts, kuri uzņēmumi darbojas ar lietotām precēm un kuri nedarbojas ar lietotām precēm. Līdz ar lietoto preču dažādajiem pārdošanas kanāliem un iesaistītajām organizācijām ir limitētas iespējas pārskatīt visu kopējo sektoru. Tāpat arī informācija par apjomiem ir konfidenciāla, attiecīgi nav iespējams veikt dalījumu pa uzņēmumiem un to apkalpoto apjomu. Nozīmīgākos apzinātos uzņēmumus, kas iesaistīti lietotu EEI aprītē, skatīt 3.pielikumā.

Tabula 25. Galvenie atkārtotas lietošanas EEI operatori⁷⁸

NACE kods	Aprites punkts	Aprites veids	Nodod privāt-personas	Nodod uzņēmumi	Skaitis
Nav informācijas	Tirdziņi	Pārdošana	✓		Galvenie - Latgalīte
63.12 – Interneta portālu darbība (ss.com, atverskapi) 47.78 – Citur neklasificēta jaunu preču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos (andele mandele)	Digitālās tirdzniecības platformas	Pārdošana	✓		Galvenie - SS.com, AndeleMandele.lv, Atverskapi.delfi.lv, reklama.lv, lombardu mājaslapas
46.43 - Elektrisko mājsaimniecības ierīču vairumtirdzniecība 47.4 - Informācijas un komunikāciju tehnoloģiju iekārtu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos 47.5 - Mājsaimniecības piederumu mazumtirdzniecība specializētajos veikalos	Zīmolu veikali un to programmas	Savākšana	✓		Galvenie - Samsung, LMT, Tele2
64.92 - Citi kredīšanas pakalpojumi	Lombardi	Pārdošana			Delfingroup
Lielākoties - 82.99 - Pārējas citur neklasificētas uzņēmējdarbības veicināšanas palīgdarbības, 88.99 - Citur neklasificēti sociālās aprūpes pakalpojumi	Labdarības veikali un organizācijas	Savākšana, nodošana bez atlīdzības vai pārdošana par	✓	✓	253 uzņēmumi

⁷⁸ Pētījumā apkopotā informācija

		simbolisku atbilstību			
38.11 – atkritumu savākšana	EEI atkritumu savākšanas, šķirošanas un tirdzniecības uzņēmumi	Savākšana, šķirošana, izplatīšana	✓	✓	Eco Baltia vide, CleanR, Ražotāju atbildības sistēmas

3.4.1. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti (mērījumu punkts nr.1)

Aptaujas ietvaros elektrisko un elektronisko iekārtu (EEI) kategorija tika sadalīta divās atsevišķās kategorijās: (1) EEI – elektroniskās ierīces un (2) EEI – elektroiekārtas (kā skaidrots pētījuma apakšnodaļā nodaļā 1.2.1.1). Šajā nodaļā tiek aprakstīti pētījuma rezultāti gan katrai kategorijai atsevišķi, gan EEI kategorijai kopumā.

3.4.1.1. Aptaujas rezultāti par elektrisko un elektronisko iekārtu kategoriju

23,8% no visiem anketas respondentiem atzīmēja, ka 2021.gada I un II ceturksnī ir ieguvuši lietotas elektriskās vai elektroniskās iekārtas. Jāatzīmē, ka tikai 4,8% no visiem respondentiem ir ieguvuši gan elektriskās, gan elektroniskās iekārtas, pārējie ir ieguvuši preces tikai vienā no apakškategorijām.

No respondentiem, kas ieguvuši lietotas EEI, 57% atzīmēja, ka preces ir pirkuši, bet 45% atzīmēja, ka tās ir saņēmuši bez maksas (51% atzīmēja, ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Nopirku", 38% atzīmēja ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Uzdāvināja/atdeva", savukārt vien nepilni 7% atzīmēja, ka preces ir gan nopirkuši, gan arī saņēmuši bez maksas). 5% respondentu norādīja, ka EEI ir aizņēmušies.

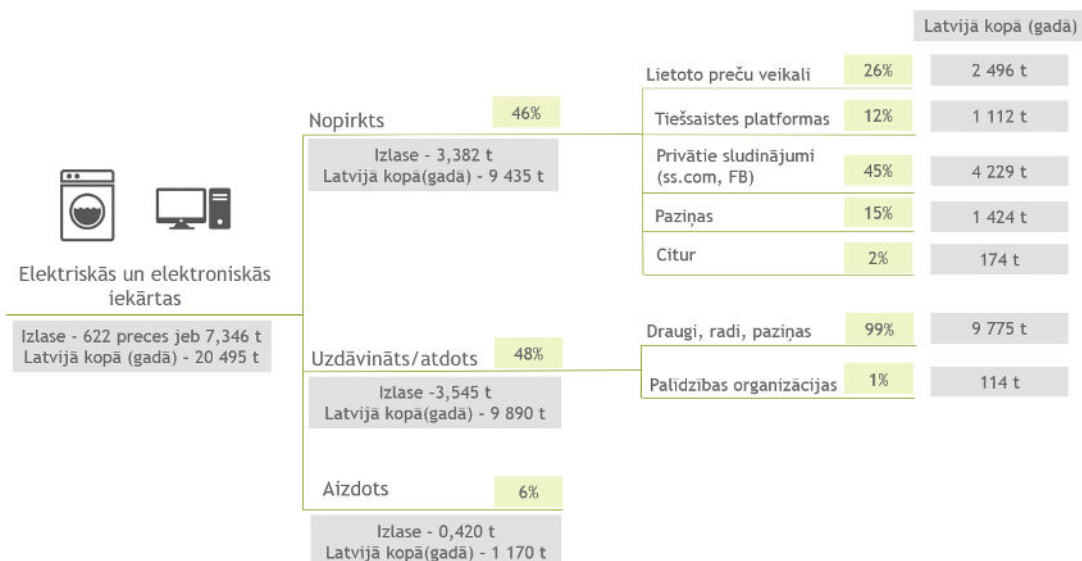
Preču apjoma (masas) ziņā gandrīz puse lietoto EEI (48%) tika saņemtas bez maksas, 46% tika nopirktas un 6% tika aizņemtas.

No bez maksas saņemtajām precēm gandrīz viss apjoms (99%) tika atzīmēts kā saņemtas no draugiem, radiem un paziņām. Iepriekš minēto ierobežojumu dēļ (saistībā ar to ka tiešsaistes anketa varētu nebūt sasniegusi reprezentējošu skaitu ar palīdzības organizāciju klientiem), šis rādītājs varētu atšķirties no reālā.

No nopirktajām precēm lielākā daļa masas ziņā tika iegādāta ar privāto sludinājumu palīdzību (45%) un lietoto preču veikalos (26%), bet nozīmīgi kanāli ir arī paziņas (15%) un tiešsaistes platformas (12%).

Kopumā pētījuma respondenti pus gada laikā bija saņēmuši 622 preces ar kopējo masu 7,3 tonnas. Izdarot aprēķinus pēc anketēšanā iegūtajiem datiem, tiek secināts, ka Latvijā gada laikā otrreizējā apritē nonāk 20 495 tonnas EEI, no kurām 9 890 tonnas (48%) tiek iegūtas bez maksas, 9 435 tonnas (46%) tiek nopirktas, savukārt 1 170 tonnas (6%) tiek aizņemtas.

Attēls 20. EEI atkalizmantošana, izvērtējot pēc iedzīvotāju aptaujas datiem

Raksturojot tos respondentus, kas norādīja, ka ieguvuši lietotas EEI, viņi vidēji vairāk kā 2 vienības gadā (26,21 kg). Kopējā uz vienu iedzīvotāju attiecināmā EEI masa gadā ir 7,31 kg (0,62 vienības). Aptaujas dati liecina, ka vīrieši ir nedaudz vairāk iesaistīti lietotas EEI iegūšanā. 27% vīriešu un 21% sieviešu atzīmēja, ka ieguvuši lietotas EEI.

No EEI, kas nonāk otrreizējā apritē vislielāko masu veido elektroiekārtas: veļas mašīnas (25,8%), ledusskapji (21,3%) un plītis (12,5%) un mikroviļņu krāsns (7,2%). Elektroniskās ierīces masas ziņā sastāda salīdzinoši nelielu daļu.

Savukārt analizējot preču skaitu EII kategorijā, secināms, ka visvairāk tiek iegūti mobilie telefoni (18,6%) un portatīvie datori (12,4%). Pārējās iekārtas skaita ziņā aizņem 1 – 6% apjomā no kopējā iekārtu skaita.

Tabula 26. Iegūto EEI apjoms pēc to (1) kopējās masas un (2) vienību skaita

EEI	% no kopējās iegūto EEI masas	% no kopējā iegūto EEI skaita
Veļas mašīna	25,8%	3,9%
Ledusskapis	21,3%	4,5%
Plīts	12,5%	4,3%
Mikroviļņu krāsns	7,2%	4,5%
Saldētava	5,7%	1,3%
Televizors	5,4%	5,8%
Trauku mazgājamā mašīna	5,3%	1,3%
Stacionārais dators	3,0%	4,0%
Portatīvais dators	2,6%	12,4%
Monitors	2,5%	5,3%
Putekļu sūcējs	2,4%	4,7%
Printeris	2,3%	3,9%
Cits (elektriskās preces)	1,0%	5,9%
Kafijas automāts	0,7%	3,4%
Cits (elektronika)	0,6%	2,9%
Mobilais telefons	0,5%	18,6%
Profesionālie instrumenti	0,4%	5,9%
Planšete	0,4%	5,8%
Sulas spiede	0,4%	1,6%

Komentējot lietoto elektrisko un elektronisko iekārtu iegūšanu, vairāki respondenti minēja, ka pirkuši lietotas preces, jo ir sabojājusies iepriekšējā un finansiāli nav bijis iespējas iegādāties jaunu. Daži respondenti komentē, ka ir ļoti apmierināti ar nopirktajām precēm un tās "kalpo kā jaunas", savukārt netika saņemta neviena sūdzība par iegādātajām precēm (šo apgalvojumu nevar izmantot vispārinoši, jo jautājums par apmierinātību netika ietverts anketas jautājumos, bet gan ļauts respondentiem komentēt savu pieredzi saistībā ar lietoto elektrisko un elektronisko iekārtu iegūšanu). Par iemesliem lietoto elektrisko un elektronisko iekārtu saņemšanai bez maksas komentāros tika minēti vairāki: saņemts, jo iepriekšējais īpašnieks iegādājies jaunu vai attiecīgā prece viņam nav bijusi vajadzīga citu iemeslu dēļ; saņemts mantojumā pēc iepriekšējā īpašnieka nāves; saņemts, jo ir sabojājusies iepriekšējā ierīce un steidzami bija vajadzīga cita, ko cita persona savukārt ir bijusi gatava atdot.

3.4.1.2. Aptaujas rezultāti par elektronisko iekārtu kategoriju

17,4% no visiem anketas respondentiem atzīmēja, ka 2021.gada I un II ceturksnī ir ieguvuši lietotas elektroniskās ierīces. No respondentiem, kas ieguvuši lietotas elektroniskās ierīces, 61% atzīmēja, ka preces ir pirkuši, un 45% atzīmēja, ka tās ir saņēmuši bez maksas (53% atzīmēja, ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Nopirku", 35% atzīmēja ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Uzdāvināja/atdeva", savukārt vien 9% atzīmēja, ka preces ir gan nopirkuši, gan arī saņēmuši bez maksas).

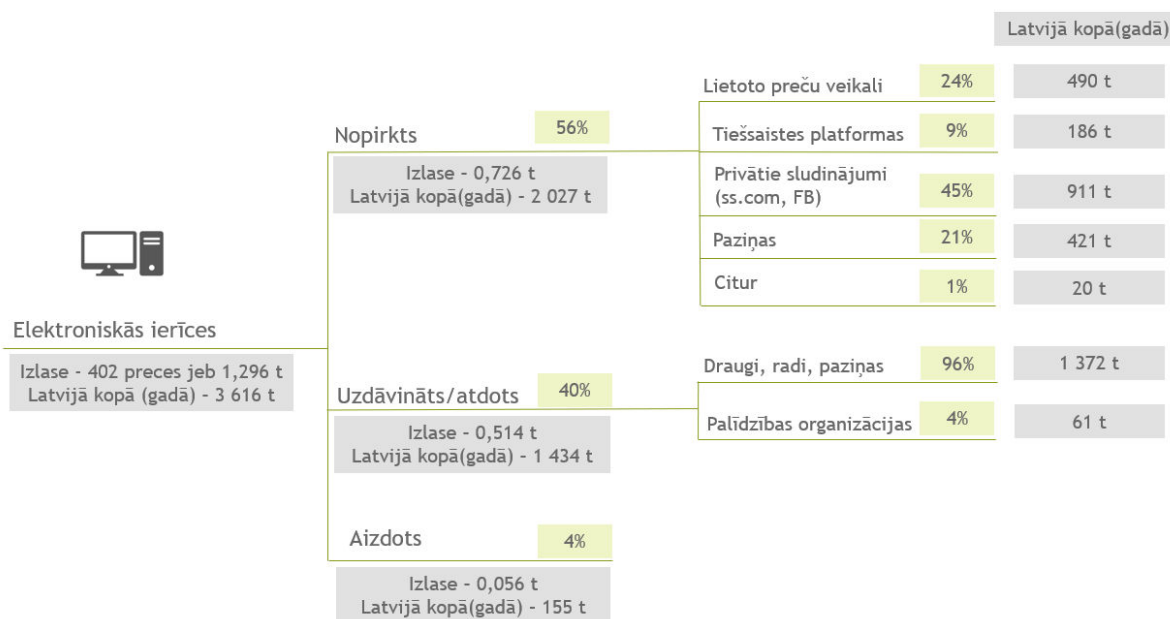
Preču apjoma (masas) ziņā vairāk nekā puse lietoto elektronisko ierīču (56%) tika nopirkta, 40% tika saņemtas bez maksas, neliels apjoms arī tika aizdots (4%).

No nopirktajām precēm lielākā daļa masas ziņā tika iegādāta ar privāto sludinājumu palīdzību (45%), bet nozīmīgi kanāli ir arī lietoto preču veikali (24%), paziņas (21%) un tiešsaistes platformas (9%). Savukārt respondentu skaita ziņā no tiem respondentiem, kas pirkuši lietotas elektroniskās ierīces, 47% atzīmēja, ka pirkuši tās ar privāto sludinājumu palīdzību, 34% lietoto preču veikalos, 25% no paziņām, bet 17% tiešsaistes platformās (jāatzīmē, ka viens respondents varēja izvēlēties vairākus pirkšanas kanālus).

No bez maksas saņemtajām precēm gandrīz viss apjoms (96%) tika atzīmēts kā saņemtas no draugiem, radiem un paziņām. 4% atzīmēja, ka saņēmuši preces no palīdzības organizācijām.

Kopumā pētījuma respondenti pus gada laikā bija saņēmuši 402 preces ar kopējo masu 1,296 tonnas. Izdarot aprēķinus pēc anketēšanā iegūtajiem datiem, tiek secināts, ka Latvijā gada laikā otrreizējā apritē nonāk 3 616 tonnas elektronisko ierīču, no kurām 2027 tonnas (56%) tiek nopirkts un 1434 tonnas (40%) tiek iegūtas bez maksas.

Attēls 21. Elektronisko ierīču atkalizmantošana, izvērtējot pēc iedzīvotāju aptaujas datiem

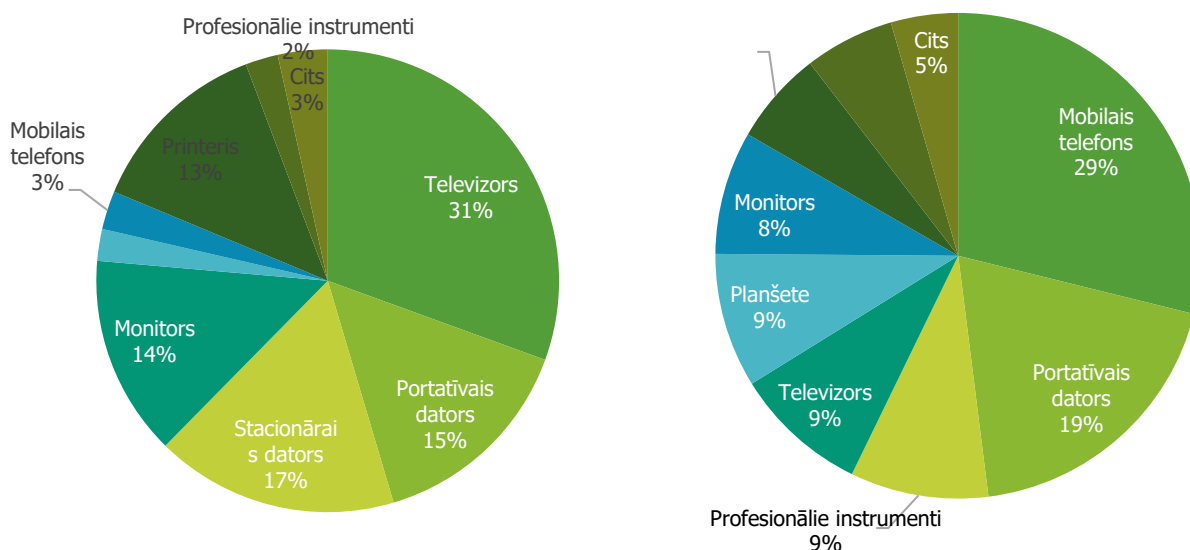
Raksturojot tos respondentus, kas norādīja, ka ieguvuši lietotas elektroniskās ierīces, viņi vidēji iegūst 2,3 vienības gadā (7,4 kg). Kopējā uz vienu iedzīvotāju attiecināmā lietoto elektronisko ierīču masa gadā ir 1,29 kg (0,4 vienības).

Aptaujas dati liecina, ka lietotas elektroniskās ierīces vairāk iegūst vīrieši. 21% no aptaujātajiem vīriešiem pēdējā pus gada laikā saņēmuši lietotas elektroniskās ierīces, sieviešu vidū šis rādītājs ir 14%.

Izglītības līmenis nedaudz ietekmē lietotu elektronisko ierīču iegūšanu (vairāk tieši respondentu ar pamatzglītību ziņā). No respondentiem ar augstāko izglītību lietotas elektroniskās ierīces iegūst 18%, ar vidējo izglītību – 18%, bet ar pamatzglītību – 9%.

No elektroniskajām ierīcēm, kas nonāk otrreizējā apritē, vislielāko masu veido televizori (31%), portatīvie datori (15%), stacionārie datori (17%), monitori (14%) un printeri (13%). Savukārt vienību skaita ziņā visvairāk apritē nonāk mobilie telefoni (29%), portatīvie datori (19%) un profesionālie instrumenti (9%).

Attēls 22. Iegūto elektronisko ierīču apjoms pēc to (1) kopējās masas un (2) vienību skaita

Vērtējot iedzīvotāju pretējo darbību - lietotu preču atdošanu vai pārdošanu, aptaujas dati liecina, ka 11,3% respondentu ir atdevuši vai pārdevuši lietotas elektroniskās ierīces 2021. gada I un II ceturksnī. No respondentiem, kas atzīmēja, ka atdevuši vai pārdevuši lietotas elektroniskās ierīces, 72% tās par brīvu vai par samaksu nodevuši draugiem, radiem un paziņām, 21% tās par brīvu vai par samaksu nodevuši citiem ar tiešsaistes platformu palīdzību, 10% atdevuši palīdzības organizācijām, savukārt 14% atzīmē, ka tās novietojusi specializētajos atkritumu konteineros vai laukumos.

3.4.1.3. Aptaujas rezultāti par elektroiekārtu kategoriju

11,2% no visiem anketas respondentiem atzīmēja, ka 2021.gada I un II ceturksnī ir ieguvuši lietotas elektroiekārtas. No respondentiem, kas ieguvuši lietotas elektroiekārtas 53% atzīmēja, ka tās ir saņēmuši bez maksas, bet 51% atzīmēja, ka preces ir pirkuši (48% atzīmēja, ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Nopirku", 42% atzīmēja ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Uzdāvināja/atdeva", savukārt vien nepilni 4% atzīmēja, ka preces ir gan nopirkuši, gan arī saņēmuši bez maksas). 7% respondentu norādīja, ka elektroiekārtas ir aizņēmušies.

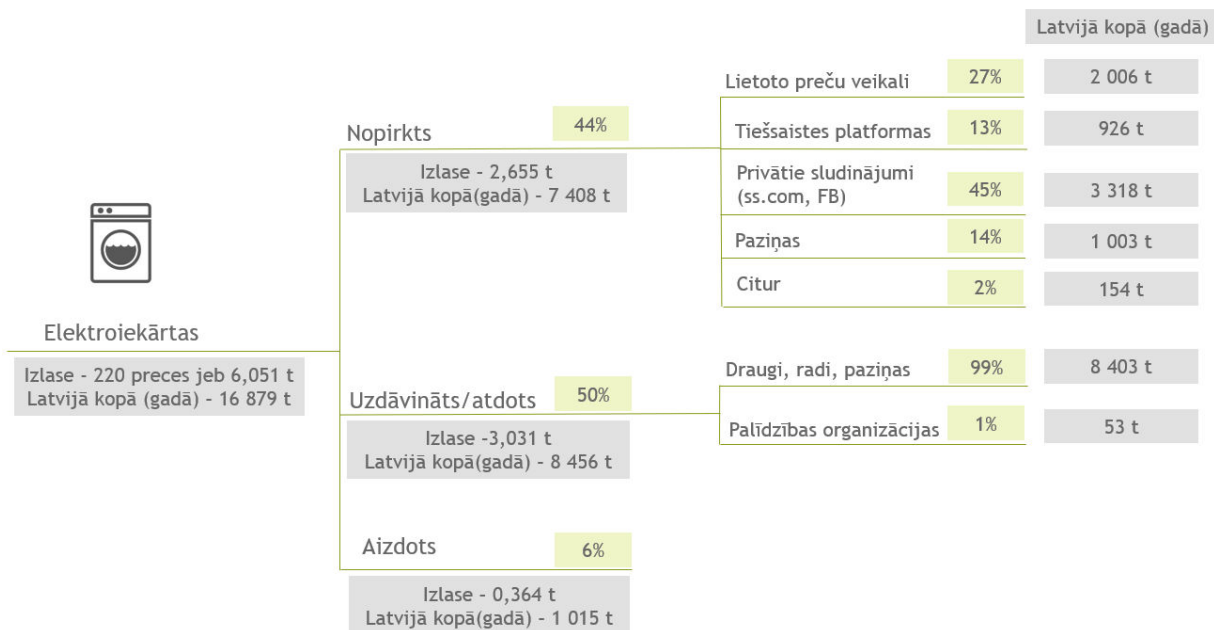
Preču apjoma (masas) ziņā puse lietoto elektroiekārtu (50%) tika saņemtas bez maksas, 44% tika nopirktas un 6% tika aizņemtas.

No bez maksas saņemtajām precēm gandrīz viss apjoms (99%) tika atzīmēts kā saņemtas no draugiem, radiem un paziņām. Iepriekš minēto ierobežojumu dēļ (saistībā ar to ka tiešsaistes anketa varētu nebūt sasniegusi reprezentējošu skaitu ar palīdzības organizāciju klientiem), šis rādītājs varētu atšķirties no reālā.

No nopirktajām precēm lielākā daļa masas ziņā tika iegādāta ar privāto sludinājumu palīdzību (45%) un lietoto preču veikalos (27%), bet nozīmīgi kanāli ir arī paziņas (14%) un tiešsaistes platformas (13%). Savukārt respondentu skaita ziņā no tiem respondentiem, kas pirkuši lietotas elektroiekārtas, 48% atzīmēja, ka pirkuši tās ar privāto sludinājumu palīdzību, 29% - lietoto preču veikalos, 19% - ar tiešsaistes platformu palīdzību, 10% - no paziņām (jāatzīmē, ka viens respondents varēja izvēlēties vairākus pirkšanas kanālus).

Kopumā pētījuma respondenti pus gada laikā bija saņēmuši 220 preces ar kopējo masu vairāk kā 6 tonnas. Izdarot aprēķinus pēc anketēšanā iegūtajiem datiem, tiek secināts, ka Latvijā gada laikā otrreizējā aprītē nonāk 16 879 tonnas elektroiekārtu, no kurām 8 456 tonnas (50%) tiek iegūtas bez maksas, 7 408 tonnas (44%) tiek nopirktas, savukārt 1 015 tonnas (6%) tiek aizņemtas.

Attēls 23. Elektroiekārtu atkalizmantošana, izvērtējot pēc iedzīvotāju aptaujas datiem

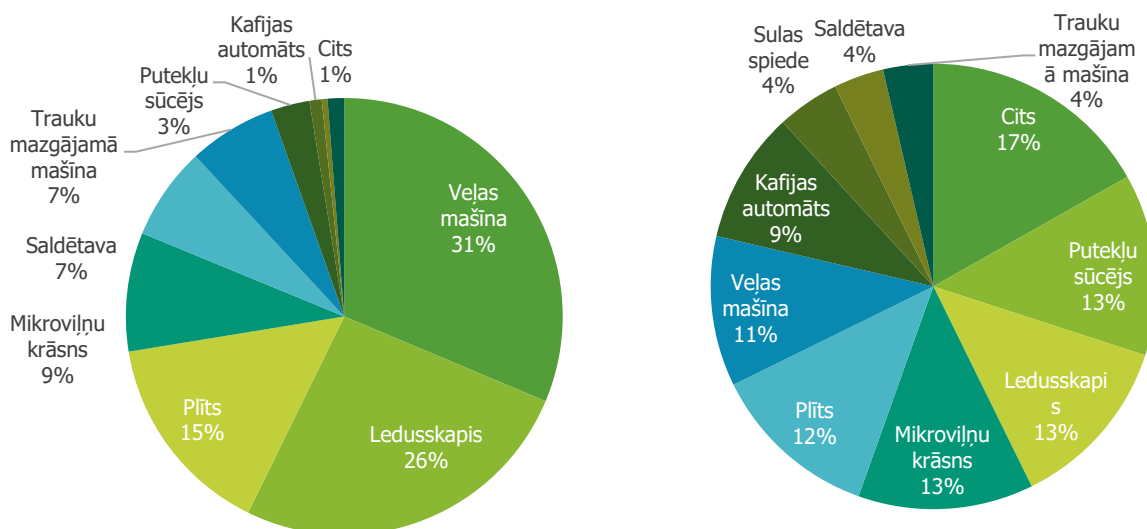
Raksturojot tos respondentus, kas norādīja, ka ieguvuši lietotas elektroiekārtas, viņi vidēji iegūst gandrīz 2 vienības gadā (53,6 kg). Kopējā uz vienu iedzīvotāju attiecināmā lietotu elektroiekārtu masa gadā ir 6,02 kg (0,22 vienības).

Aptaujas dati liecina, ka gan sievietes, gan vīrieši ir vienlīdz iesaistīti lietotas elektroiekārtu iegūšanā. 11,4% sieviešu un 11% vīriešu atzīmēja, ka ieguvuši lietotas elektroiekārtas.

Izglītības līmenis, savukārt, nedez ietekmē lietotu elektroiekārtu iegūšanu. No respondentiem ar augstāko izglītību lietotas elektroiekārtas iegūst 10%, ar vidējo izglītību – 14 %, bet ar pamatzglītību – 7%.

No elektroiekārtām, kas nonāk otrreizējā aprītē, vislielāko masu veido veļas mašīnas (31%), ledusskapji (26%) un plītis (15%). Nozīmīgu daļu veido arī mikroviļņu krāsnis (9%), saldētavas (7%) un trauku mazgājamās mašīnas (7%).

Attēls 24. Iegūto elektroiekārtu apjoms pēc to (1) kopējās masas un (2) vienību skaita

Savukārt vienību skaita ziņā visvairāk aprītē nonāk elektroiekārtas, kas neietilpst piedāvātajās kategorijās un respondenti tās atzīmējuši kā "cits" (17%). Apskatot komentārus, tās visbiežāk bijušas mazās elektriskās ierīces, piemēram, tējkannas, blenderi, mikseri, tosteri un virtuves kombaini. Nākamās preces pēc vienību

skaita ir putekļu sūcēji (13%); ledusskapji (13%); mikroviļņu krāsnis (13%), plītis (12%) un veļas mašīnas (11%).

Vērtējot iedzīvotāju pretējo darbību - lietotu preču atdošanu vai pārdošanu, aptaujas dati liecina, ka 11,5% respondentu ir atdevuši vai pārdevuši lietotas elektroiekārtas 2021. gada I un II ceturksnī. No respondentiem, kas atzīmēja, ka atdevuši vai pārdevuši lietotas elektroiekārtas, 61% tās par brīvu vai par samaksu nodevuši draugiem, radiem un paziņām, 26% tās par brīvu vai par samaksu nodevuši citiem ar tiešsaistes platformu palīdzību, 15% atdevuši palīdzības organizācijām, savukārt 18% atzīmē, ka tās novietojuši specializētajos atkritumu konteineros vai laukumos.

3.4.1. Rezultāti no citiem mērījumu punktiem

3.4.1.1. Tiešsaistes platformu apjomi (mērījumu punkts Nr. 2)

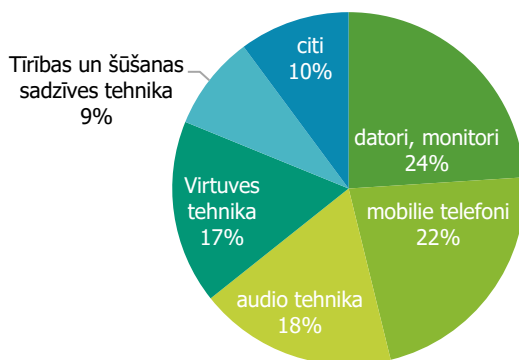
Izdarot aprēķinus⁸¹ pēc intervijas ar lombarda pārstāvjiem, kopumā varētu būt aptuveni lēsts, ka lombardi tiešsaistes platformās pārdod 9,6 t lietoto EEI. Uzņēmumi izmanto gan savu uzņēmumu izstrādātās tiešsaistes platformas, taču liela daļa no EEI precēm, īpaši būvniecības instrumenti, tiek pārdoti arī izmantojot citu tiešsaistes platformas un to piesaistītos klientus. Bez lombardiem, nav citu specializētu lietotu EEI tiešsaistes platformu. Lielākais sludināju apjoms atrodams *ss.com*, kas ir lielākā lietotu preču platforma Latvijā. EEI sadaļa pieejama arī *AndeleMandele.lv*. EEI sludinājumu skaits ir salīdzinoši mazāks nekā tekstilizstrādājumiem, tāpat arī netiek iekļauts *Atverskapi.lv*, jo tajā nav sludinājumu par EEI.

Kopumā *ss.com* dienā ir vidēji 15 200 aktīvu sludinājumu, kas ir aktīvi dienā 2021.gada vidū (jūnijā, jūlijā, augustā), kamēr *AndeleMandele.lv* ir 1800 sludinājumi (elektronika un sadzīves tehnika sadaļas).

Tomēr izvērtējot EEI sludinājumus *ss.com* platformā, vidēji ap 60% no sludinājumiem bija norādīts, ka tiek pārdotas kā lietotas ierīces. Platformas popularitātes ietvaros daudzi sludinājumu autori reklamē savu jauno produkciju, attiecīgi nevis piedāvā lietotas preces, bet jaunas. Norādīto lietoto preču sludinājumu proporcija ir vairāk nekā puse, tomēr ir arī liels apjoms jaunu preču. No trauku mazgājamajām mašīnu, veļas mašīnu sludinājumiem 60% ir lietotu preču sludinājumu, kamēr datoriem tie ir vien 50%, taču piezīmjdatoriem – 80%, attiecīgi ir pieņemts, ka vidējais ir 60%. *AndeleMandele.lv*, savukārt, notiek koncentrācija uz lietotām mantām.

Izvērtējot *ss.com* sludinājumu kopējo skaitu, visbiežāk piedāvātās preces ir datori un monitori (24%); mobilie telefoni (22%), audiotehnika (18%), virtuves tehnika (17%), tīrības, šūšanas un sadzīves tehnika (9%) (Attēls 25).

Attēls 25. EEI sludinājumu skaits pa nozīmīgākajām kategorijām *ss.com* 2021.gada vidū

Tomēr pieejamā informācija ir nepietiekama tiešsaistes platformu aprēķiniem, attiecīgi nav iespējams verificēt informāciju, jo nav pieejama informācija par pārdošanas apjomiem, vienīgi informācija, ka attiecīgā veida sludinājums bijis aktīvs un aktīvo sludinājumu skaits.

3.4.1.2. Lietotu EEI veikali – lombardi (mērījumu punkts Nr.3)

Liela daļa lietotas EEI caur fiziskajiem veikaliem tiek pārdota, izmantojot lombardu pakalpojumus. 2021.gadā Latvijā darbojās 11 kredītu pret kustamas lietas ķīlu sniedzēji jeb lombardi.⁷⁹ Kopumā 2016.gadā bija 323 lombardi⁸⁰ un lai gan nav oficiāli pieejamas 2021.gada statistikas, kopumā pieci lielākie uzņēmumi apkalpo 187 lombardus⁸¹. Lielākais mīts saistībā ar lombardiem ir, ka tās ir pagaidu aizdevuma vietas, kā arī ka lielākā daļa ir zagtas mantas, tomēr AS DelphinGroup, lielāko lombardu īpašnieks, kura pārraudzībā ir 92 Banknote filiāles visā Latvijā, publiski norāda, ka ir nozīmīgs aprites ekonomikas dalībnieks, īpaši lietotu EEI realizācijā⁸². Uzņēmuma pārstāvji norāda, ka lai gan lombarda klienti vēl aizvien lielākoties ir ekonomiskā izdevīguma meklējošie, tomēr aizvien vairāk parādās papildus cilvēku grupa – “zaļi domājošie”. Kopumā EEI preces, ko pārdod, iegūst no trīs dažādiem kanāliem: (1) lombardu aizdevums, kas netiek atmaksāts (taču kopumā šādu klientu proporcija samazinās); (2) klienti, kas vēlas uzreiz pārdot savu lietoto preci, nemeklējot iespējas to pārdot individuāli; (3) internetveikaliem atgrieztās mantas, ko internetveikala klienti sākotnējā pirkuma atgriešanas laikā atgriež atpakaļ. Kopumā internetveikali nepārdod lietotas mantas, attiecīgi sadarbībā ar lombardiem, tiem ir iespēja atgūt daļu no preces vērtības.⁸³

Liela daļa iedzīvotāju nespēj novērtēt lietotās EEI preces, un kā nespeciālistiem attiecīgi ir salīdzinoši grūti noteikt lietotās preces cenu. Kopumā vispār lietoto EEI tirgus ir sarežģīts, jo katrs produkts ir unikāls, jo lietotajām precēm atšķiras nodiluma pakāpes un komplektēšana, kas arī var izmainīt produkta cenu. Tāpat arī, lai pārdotu attiecīgo EEI preci, ir nepieciešams aprakstīt to, kas prasa specifiskas zināšanas.⁸³

Uzņēmums ir izveidojis savu emblēmu, lai norādītu, ka produkts ir lietots, tomēr reizē arī pārbaudīts, un attiecīgi DelfinGroup uzņemas atbildību, ka produkts strādā un ir tālāk atkārtoti lietojams.

Attēls 26. DelfinGroup izveidotā emblēma saviem pārdotajiem lietotajiem produktiem

Kā lietoto preču tirgotājiem uzņēmumam ir arī zināšanas gan novērtēt mantu un sniegt tai attiecīgu cenu piedāvājumu gan pircējiem, gan pārdevējiem. Tāpat arī uzņēmums ir investējis savu darbinieku apmācībā, lai tie pārzinātu dažādas atkārtoti lietoto preču nianšes. Kopumā to ir salīdzinoši viegli veikt plašāka profila (standarta) precēm, taču salīdzinoši grūtāk specializētajai teknikai. Papildus, lai pārdotu liela izmēra sadzīves tehniku, ir vajadzīgas speciālas ierīces (ūdens pievade – veļas mašīnai, papildus elektrība - instrumentiem), kas ļautu pārliecināties par preču kvalitāti un iespēju to pārdot. Attiecīgi uzņēmums paplašina iespējas, lai nodrošinātu arī šādu preču atkārtotu realizāciju.⁸³

Uzņēmums ir atklāts daloties ar informāciju gada pārskatos un sociālās atbildības pārskatos, norādot, ka 2020.gadā uzņēmums pārdeva 157 234 lietotas preces 8,5 miljonu EUR apjomā (neskaitot juvelierizstrādājumus), kas kopumā veidoja 16% no kopējā uzņēmuma apgrozījuma. 94% no lietotajām precēm tika pārdotas fiziskajos veikalos, taču 6% - tiešsaistes platformās (uzņēmuma personīgajā tiešsaistes platformā, kā arī ss.com). Tāpat 2020.gadā 3 145 preci uzņēmums salaboja un attiecīgi atgriezta atkārtoti lietoto preču tirgū. Attiecīgi uzņēmums ietaupīja 8 800 tonnas oglekļa dioksīda emisijas apjoma, darbojoties atkārtoti

⁷⁹ Paterētāju tiesību aizsardzības centrs, PĀRSKATS PAR PATĒRĒTĀJU (NEBANKU) KREDITĒŠANAS TIRGUS DARBĪBU 2020.GADĀ. Pieejams - <https://www.ptac.gov.lv/lv/media/2226/download>

⁸⁰ LVportāls, Kas jāzina patērētājam, vērsoties lombardā, 26.janvāris 2016.gads, pieejams - <https://lvportals.lv/skaidrojumi/276594-kas-jazina-pateretajam-versoties-lombarda-2016>

⁸¹ Autoru veikts aprēķins, apzinot filiāļu skaitu lielākajiem lombardiem

⁸² Diena., 26.05.2021., Pieejams - <https://www.diena.lv/raksts/uznemeja-diena/zinas/aprites-ekonomika-tirakai-vidai--bus-jamaina-ieradumi-gan-iedzivotajiem-gan-uznemejiem-14263211>

⁸³ Intervija ar DelfinGroup pārstāvi 2021.gada augustā

lietoto preču tirgū. Uzņēmuma atkārtoti lietoto preču pārdošanas apjomi ik gadu palielinās par 5%.⁸⁴ 2021.gada pirmajā pusgadā pēc pārdošanas apjomiem 37% no pārdoto produktu apjoma bija viedtālruni, kam seko juvelierizstrādājumi (28%, taču 2020.gada ziņojumā juvelierizstrādājumi nav pieskaitīti), datortehnika – 16%, būvniecības instrumenti – 7%, TV, audio, video un DVD aprīkojums – 3%, u.c.⁸⁵ Vidēji var tikt rēķināts, ka vidējais lietotas EEI preces svars ir kā planšetdatoram.⁸⁶ Attiecīgi 2021.gadā prognozētais vidējais pārdotais atkārtoti lietoto EEI svars ir 115,1 t fiziskajos veikalos un 7,4 t tiešsaistes platformās.

Citi lombardu vadītāji un pārstāvji nav tik atsaucīgi informācijas sniegšanā un nesniedz pārskatu, attiecīgi tika veikta 4 lombardu apsekošana dažādos Rīgas mikrorajonos, lai izvērtētu kopējo lombardu pārstāvēšanu fiziskajos veikalos. Kopumā EEI otrreizēja aprīte ir saistīta gan ar vispārējo ekonomisko situāciju valstī, gan ar mikrorajonu, kurā attiecīgais lombards atrodas, un lielākoties preču apjoms ir plašāks un dažādāks, jo iedzīvotāju materiālais stāvoklis ir zemāks. Vienā no filiālēm vidēji mēnesī nonāk 60 mobilie telefoni, kā arī 2 cita elektroierīces kā urbji, citā – 45 mobilie telefoni un 4 planšetes vai portatīvie datori, kamēr citā – 30 mobilie telefoni, 7 fotoaparāti, 7 – planšetes vai klēpjatori, kā arī cita tehnika.

Ņemot vērā, ka DelfinGroup ir tirgus līderis, kas ir izveidojis gan plašu tīklu, gan arī zīmola atpazīstamību, gan arī emblēmu, apstiprinot lietotu produktu kvalitāti, tad citu lombardu piensums ir rēķināts proporcionāli to filiāļu skaitam, reizē pielietojot koeficientu, kur lombarda filiāļu skaits ir attiecināts pret DelfinGroup filiāļu skaitam.

$$\text{Pārdotais apjoms lombardos} = \frac{\text{savu filiāļu skaits} * \text{pārdoto EEI apjoms}}{\text{DelfinGroup filiāļu skaits}} * \frac{\text{savu filiāļu skaits}}{\text{DelfinGroup filiāļu skaits}}$$

Attiecīgi aprēķinot atkārtoti lietoto EEI apjoms fiziskajos veikalos varētu būt ap 155,5 tonnām, kamēr tiešsaistes platformās ap 9,6 tonnām (Tabula 27).

Tabula 27. Lombardi un to pārdoto EEI apjoms fiziskajos veikalos un tiešsaistes platformās, t⁸⁷

Uzņēmums	Filiāļu skaits	Pārdoto EEI apjoms fiziskajos veikalos, t	Interneta veikala pieejamība	Pārdoto EEI apjoms tiešsaistes platformās, t
DelfinGroup (Banknote.lv)	92	115,8	x	7,4
eLats	29	11,5	x	0,7
Vita lombards	26	9,2	x	0,6
Moda	23	7,2	x	0,5
Finance 360 SIA (Finansu Grupa Latvijas Lombardi SIA)	17	4,0		0,3
Freshcash Latvija	8	0,9		0,1
E-kredīts (lombards Dagne AS)	6	0,5		0,0
Ozcredit.lv	6	0,5		0,0
Unions	6	0,5		0,0
Citi lombardi	20	5,5		0,0
Kopā		155,5		9,6

Ņemot vērā, ka lietoto elektronisko iekārtu apjoms, kas tika atzīmēts kā iegādāts lietoto preču veikalos pēc iedzīvotāju aptaujas ir ap 490 tonnām gadā, tad secināms, ka lombardi nodrošina vismaz trešdaļu no lietoto

⁸⁴ DelfinGroup ESG report 2021, skatīts 18.08.2021, pieejams - <https://www.delfingroup.lv/storage/files/delfingroup-esg-report-eng.pdf>

⁸⁵ Delfin group 2021.gada 1.pusgada prezentācija. Skatīta 25.08.2021, pieejams - https://www.delfingroup.lv/storage/files/delfingroup-prezentacija-2021-q2-eng-10082021_1.pdf

⁸⁶ Intervija ar DelfinGroup pārstāvi 2021.gada augustā

⁸⁷ Autoru aprēķini izmantojot pētījumā apkopoto informāciju

preču apjoma fiziskajos veikalos. Lombardu transakciju skaits varētu būt ievērojami lielāks, jo lielākoties tiek pārdoti mobilie telefoni, attiecīgi no EEI skaita aprites perspektīvas, lombardi ir vieni no nozīmīgākajiem EEI aprites ekonomikas pārstāvjiem.

3.4.1.3. Lietotas sadzīves tehnikas veikali (mērījumu punkts Nr.3)

Lietoto preču statistikā netiek veikta lietotu EEI importa un eksporta uzskaitē, attiecīgi arī nav iespējams apzināt no oficiālajām statistikām par importēto EEI apjomu Latvijā, tāpat arī netiek atsevišķi veikta lietotu EEI mazumtirdzniecības uzskaitē. Latvijā netiek oficiāli uzskaitīts lietoto EEI uzņēmumu skaits, lai gan 2021.gadā lietotu preču mazumtirdzniecības jomā ar (NACE klasifikācija – 47.79) ar vismaz 1 darbinieku darbojās 253 uzņēmumi.⁸⁸

Bigben.lv ir viens no zināmākajiem lietotas sadzīves tehnikas pārdevējiem, taču uzņēmums piedāvā arī jaunu sadzīves tehniku. Tāpat arī dažkārt jaunu produktu piedāvājumā ir iespējams iegādāties arī lietotu.

3.4.1.4. Privāta dāvana/ziedojums no uzņēmuma (mērījumu punkts Nr.5)

2021.gada augustā tika veikta 20 uzņēmumu aptauja izlases veidā no dažādām nozarēm, kur viens no IT uzņēmumiem norāda, ka ja kādas preces ir kļuvušas liekas, tad nereti uzņēmums ļauj darbiniekiem tās paņemt: tas veido kādus 10% no kopējā apjoma, taču lielākoties tehnika ir nevajadzīga, kad tā jau ir nolietota, attiecīgi tā tiek nodota atkritumu apsaimniekotājiem. Uzņēmums pēdējā gada laikā nodeva 6 lietotus, taču salīdzinoši labus datorus atkritumu apsaimniekotājiem. Tāpat arī tuvākajā laikā plāno, ka uzņēmums mainīs magnētiskās tāfeles konferenču telpā, attiecīgi domā, ka varētu to nodot tālāk kādai mācību iestādei.

Viens no būvniecības materiālu ražošanas uzņēmumiem norādīja, ka uzņēmuma politika nosaka, ka uzņēmums nomā elektrotehniku, attiecīgi uzņēmumam nav jādomā, ko darīt ar nolietotajām elektroierīcēm. Tāpat arī viena no viesnīcām norādīja, ka uzņēmumam ir līgums ar ēkas apsaimniekošanas uzņēmumu, kuram arī attiecīgi tiek nodotas arī elektroniskās iekārtas, kuras tālāk tiek nodotas atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem. Loģistikas uzņēmums norāda, ka savas lietotos datorus ir ziedojis labdarības organizācijām: kopumā ap 50 datoriem, taču tie tika nosūtīti labdarības organizācijai Dānijā. Savukārt viens uzņēmumiem, kas paplašina savu darbību, norāda, ka lietotās elektriskās iekārtas dod jaunajiem darbiniekiem, kamēr pieredzējušajiem darbiniekiem dod jaunāko elektrotehniku.

Interviju apkopotā informācija norāda, ka uzņēmumi lietoto elektrotehniku vai nu ziedo labdarības organizācijām vai arī nodod atkritumu apsaimniekotājiem. Attiecīgi ziedotie apjomi iekļaujas labdarības organizāciju kopējā statistikā un nedaudz iedzīvotāju aptauju rezultātā jeb citos mērījumu punktos. Tiek pieņemts, ka iekļaujas iedzīvotāju aptauju rezultātā un nav pieejama papildus informācija.

3.4.1.5. EEI atkritumu apsaimniekošana (mērījumu punkts Nr.6)

Ražotāju atbildības sistēmām (RAS), kas nodrošina EEI atkritumu savākšanu un atbrīvošanu no dabas resursa nodokļa, nosaka, ka no 2021.gada minimālais apjoms, ko ir nepieciešams nodot pārstrādei ir 65% no elektrisko un elektronisko iekārtu vidējā svara, kuras ir laistas Latvijas tirgū trīs iepriekšējos gados.

Līdzīgi *Latvijas Zaļais Punkts* sadarbība ar *SIA Eco Baltia Vide* veido regulāras akcijas, lai nodrošinātu pārstrādes izpildi. Uzņēmumu pārstāvji norāda, ka pārstrādes apjoms ir ļoti liels, un akciju laikā iedzīvotāji lielākoties atbrīvojas no vecajām padomju laikā uzkrātajām mantām, taču ir arī iedzīvotāji, kas atbrīvojas no salīdzinoši jaunas EEI, kurām ir tikai kāds vizuāls defekts. Kopumā no visiem savāktajiem EEI apjomiem, ap 30% varētu tikt atkārtoti izmantoti, taču esošajā sistēmā tiek apstiprināti tikai tie apjomi, kas tiek pārstrādāti, attiecīgi netiek izmantotas atkārtoti izmantotās iespējas. Tā kā uzņēmums cīnās, lai spētu izpildīt esošos savākšanas un pārstrādes rādītājus, tad nav pieejami apjomi, ko varētu nodot atkārtotai izmantošanai no savāktā apjoma. Ja tas tiktu atļauts, tad uzņēmumi meklētu iespējas EEI atkārtotai

⁸⁸ Lursoft IT 2021. Skatīts 16.08.2021, piejams - <https://nace.lursoft.lv/47.79/lietotu-precu-mazumtirdznieciba-veikalos/companies/?vr=3&old=0>

lietošanai.⁸⁹ Arī citi RAS uzņēmumi norādīja, ka ir salīdzinoši augsta proporcija ar precēm, kuras varētu lietot atkārtoti.

Latvijas MK noteikumi Nr. 388 no 2014.gada 8.jūlija gan paredz atkārtoto izmantošanu reizē ar pārstrādes rādītājiem⁹⁰, taču VVD pārskatā nav izdalīta atsevišķi informācija par atkārtoti lietotajiem apjomiem⁹¹, kas attiecīgi ierobežo atkritumu apsaimniekošanas iespējas piedāvāt EEI preces atkārtotai lietošanai.

Secinot, tā kā tirgū tiek laisti ap 25 000 tonnu EEI gadā, no tiem ir jāsavāc 65% jeb 16 250 t, no kurām savukārt 30% būtu iespējams atkārtoti izmantot, tas dotu iespēju papildināt atkārtoti lietojamo EEI apjomu par 4 875 tonnām gadā. 2021.gadā šis apjoms nevar tikt oficiāli ieskaitīts kā atkārtoti lietojamais, taču tam kopumā ir iespēja tādām būt, veicot izmaiņas VVD uzskaites sistēmā.

3.4.1.1. EEI komerciāla atjaunošana (mērījumu punkts Nr.7)

Viens no lielākajiem EEI izplatītājiem Latvijā piedāvā akcijas, kuru ietvaros atdodot lietoto precī ir iespējams saņemt jaunu precī, tai piemērojot atlaidi. Iesaistītais uzņēmuma pārstāvis norāda, ka tas tiek nodots uzņēmumam, kas nodarbojas ar lietotu produktu savākšanu, un attiecīgi uzņēmuma speciālisti izvērtē lietota produkta pārdošanas iespējas. Kopumā iedzīvotāji salīdzinoši aktīvi izmanto piedāvāto akciju un saņem atlaidi jaunas preces iegādei. Visas nodotās EEI tiek vērtētas, izjauktas, izvērtējot to labošanas iespējas, kā arī iespējas atpakaļ nosūtīšanai uz savākšanas valsti. Kopumā 80% no šīm nodotajām precēm tiek atkārtoti izmantotas kā lietotas preces, taču tikai 1-2% no kopējā skaita atgriežas savākšanas tirgū (Latvijā). Lielākā daļa no lietotajām ierīcēm tiek pārdotas tālāk citās mazāk attīstītās Eiropas valstīs vai arī Āzijā.

⁸⁹ Eco Baltia Vide. Intervija 2021.gada jūnijā.

⁹⁰ MK noteikumi Nr. 388 no 2014.gada 8.jūlija, pieejami - <https://likumi.lv/ta/id/267716-elektrisko-un-elektronisko-iekartu-kategorijas-un-markesanas-prasibas-un-so-iekartu-atkritumu-apsaimniekosanas-prasibas-un-kartiba>

⁹¹ Ziņojums par ražotāju paplašinātās atbildības sistēmas ietvaros apsaimniekoto videi kaitīgu preču atkritumu apjomu 2019.gadā, pieejams - <https://www.vvd.gov.lv/lv/media/1189/download>

3.5. BŪVMATERIĀLI UN BŪVRAŽOJUMI

Būvmateriālu un būvražojumu kopējie atkārtoti lietoto apjoms gadā ir balstīts uz iedzīvotāju aptaujas rezultātiem, ar nelielu nozares iesaistīto uzņēmumu korekciju, papildinot to ar 810 tonnām kokmateriālu. Kopumā apkopojot pētījumā izvērtēto informāciju varētu tikt lēsts, ka Latvijā atkārtoti lietoto BB apjoms, kas 2021.gadā mainīja īpašumtiesības bija 29 203 tonnas.

Esošajā Latvijas sistēmā iedzīvotājiem ir brīvas iespējas dažādu materiālu lietotu būvniecības materiālu izmantošanā savos būvniecības objektos, kamēr industriālajā sektorā tās ir ierobežotas. Komerציālajā sektorā teorētiski būtu lielākās potenciālās iespējas būvmateriālu atkārtotā izmantošanā, tomēr Latvijā nav izstrādātas būvniecības atkritumu vadlīnijas un klasificēšana, attiecīgi būvniecības nozarē ir lielas atšķirības domāšanā starp atkritumu un atgūtu būvmateriālu. Nepieciešamība iegūt lietoto materiālu sertificēšanas apstiprinājumu, būvniecības audita neveikšana un atšķirīgā būvniecības materiālu izpratne limitē industriālā sektora iespējas lietotu būvmateriālu izmantošanā. Ir vērojamas nelielas iniciatīvas, taču kopējā sistēma limitē to izmantošanu.

Kā nozīmīgākie izmantotie atkārtoti izmantotie materiāli ir Citi nemetāliskie minerālprodukti, kas iekļauj stiklu, ķieģeļus, cementus, blokus, keramikas būvmateriālus kā flīzes, u.c. materiālus, kam seko arī kokmateriāla izstrādājumi.

Tabula 28. Lēmuma pielikuma B daļa par būvmateriāliem un būvražojumiem

Ražojumu kategorija	Atkalizmantoto ražojumu īpašumtiesību maiņas kanāls				Kopā atkalizmantots (tonnās)
	Fizisks veikals/ tirgus (t)	Tiešsaistes platforma (t)	Privāta dāvana/ ziedojums (t)	Cits kanāls (t)	
Būvmateriāli un būvražojumi	379	9 056	10 681	8 898	29 203
-Pārējā ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes produkcija (6.preču kods, iekļauj akmeni, smiltis un mālu)	63	1494	1762	1335	4653
-Koksne, koksnes un korka izstrādājumi, izņemot mēbeles; izstrādājumi no salmiem un pišanas materiāliem (16. preču kods)	106	2536	2991	2265 (iedzīvotāju aptauja) + 810 (nozares aptauja)	8707
-Citi nemetāliskie minerālprodukti (23)	208	4981	5875	4448	15512
-Parastie metāli (24)					
-Metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu (25)					

Kopējais apkopojums ir balstīts uz iedzīvotāju aptaujām un datu ticamības intervāls ir uzskatāms kā augsts. Tomēr nepieciešams ņemt vērā, ka nekad iepriekš nav veikta aptauja šajā virzienā, attiecīgi nevienai no iesaistītajām organizācijām nav informācijas apstiprināt vai verificēt jebkuru pieejamo apjomu. Tāpat arī liela daļa no apjoma tiek iegādāta no privātpersonas citai privātpersonai, līdz ar to limitējot iespējas apzināt informāciju jebkurā citā veidā. Tika veiktas vairāk nekā 20 intervijas ar dažādu būvniecības procesa pārstāvjiem, taču neviens neuzskatīja sevi kā ekspertu arī šajā jautājumā, tik norādot uz likumdošanas ierobežošanu.

Lai dotu iespēju izmantot atkārtoti lietotos būvmateriālus Latvijā, ir nepieciešams noteikt būvniecības atkritumu beigu statusu, attiecīgi tas dotu iespēju izmantot atkārtoti izmantot dažādus būvmateriālus. Tāpat arī reciklētā asfalta izmantošanas popularizēšana un ieteikšana izmantot publiskajos iepirkumos varētu palīdzētu palielināt atkārtoti lietoto būvmateriālu apjomus.

Kā galvenie atkārtotas lietošanas būvmateriālu un būvražojumu operatori ir kokapstrādes uzņēmums SIA AW Latvia, kur ir klasificēti pie četriem dažādiem NACE kodiem, kuri visi varētu ietvert arī citus uzņēmumus, kas darbojas ar lietotu būvmateriālu, īpaši kokmateriālu, apstrādi un tālāku izmantošanu. Tāpat nozīmīgu pienesumu nes arī restaurācijas uzņēmumi, aprites ekonomikas entuziasti. 2021.gadā bija testa versija atkārtoti lietoto būvmateriālu apmaiņas punktam, taču ir sagaidāms, ka no 2022.gada tas jau būs lielākos apjomos atkritumu apsaimniekošanas SIA "CleanR" uzņēmuma rokās, kas ir atkritumu savākšanas uzņēmums, klasificēts kā 38.11 NACE pārstāvji. Lidz ar lietoto preču dažādajiem pārdošanas kanāliem un iesaistītajām organizācijām ir limitētas iespējas pārskatīt visu kopējo sektoru. Tāpat arī informācija par apjomiem ir konfidenciāla, attiecīgi nav iespējams veikt dalījumu pa uzņēmumiem un to apkalpoto apjomu. Attiecīgi atkārtoti lietotie būvmateriāli var būt ļoti dažādu pārstāvju rokās. Skatīt detalizētāku sarakstu 5.pielikumā.

Tabula 29. Galvenie atkārtotas lietošanas BB operatori⁹²

NACE kods	Aprites punkts	Aprites veids	Nodod privātpersonas	Nodod uzņēmumi	Skaitis
63.12 – Interneta portālu darbība (ss.com, atverskapi)					Galvenie - Facebook.com
47.78 – Citur neklasificēta jaunu preču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos (andeale mandele)	Digitālās tirdzniecības platformas	Pārdošana	✓		specializētās domu biedru grupas
41.20 - Dzīvojamo un nedzīvojamo ēku būvniecība	Būvniecības uzņēmumi	Savākšana un pārdošana			Galvenie - restaurācijas uzņēmumi
43.33 - grīdas un sienu apdare					
16.21 - Finiera lokšņu un koka paneļu ražošana					
16.23 - Namdaru un galdniecības izstrādājumu ražošana					
31.0 - Mēbeļu ražošana					
16.10 - Zāģēšana, ēvelēšana un impregnēšana	Kokapstrādes uzņēmums	pirkšana, pārdošana	✓	✓	AW Latvia
38.11 – atkritumu savākšana	Būvmateriālu atkritumu savākšanas, šķirošanas un tirdzniecības uzņēmumi	Savākšana, šķirošana, izplatīšana	✓	✓	Nozīmīgākais - CleanR
94.99 - Citur neklasificētu organizāciju darbība	remontmaiņa.lv apmaiņas punkts	Apmaiņa bez atlīdzības	✓	✓	URGE projekta īstenotais projekts FreeRiga izpildījumā
71.11 - Arhitektūras pakalpojumi	Aprites ekonomikas entuziasti	Apmaiņa bez atlīdzības	✓	✓	Nomad Architects, MADE architects
63.12 – Interneta portālu darbība (ss.com, atverskapi)					Galvenie - Facebook.com
47.78 – Citur neklasificēta jaunu preču mazumtirdzniecība specializētajos veikalos (andeale mandele)	Digitālās tirdzniecības platformas	Pārdošana	✓		specializētās domu biedru grupas

3.5.1. Iedzīvotāju aptaujas rezultāti (mērījumu punkts nr.1)

8,7% no visiem anketas respondentiem atzīmēja, ka 2021.gada I un II ceturksnī ir saņēmuši lietotus būvmateriālus. No respondentiem, kas saņēmuši lietotus būvmateriālus, 41% atzīmēja, ka preces ir pirkuši, un 64% atzīmēja, ka tās ir saņēmuši bez maksas (34% atzīmēja, ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis

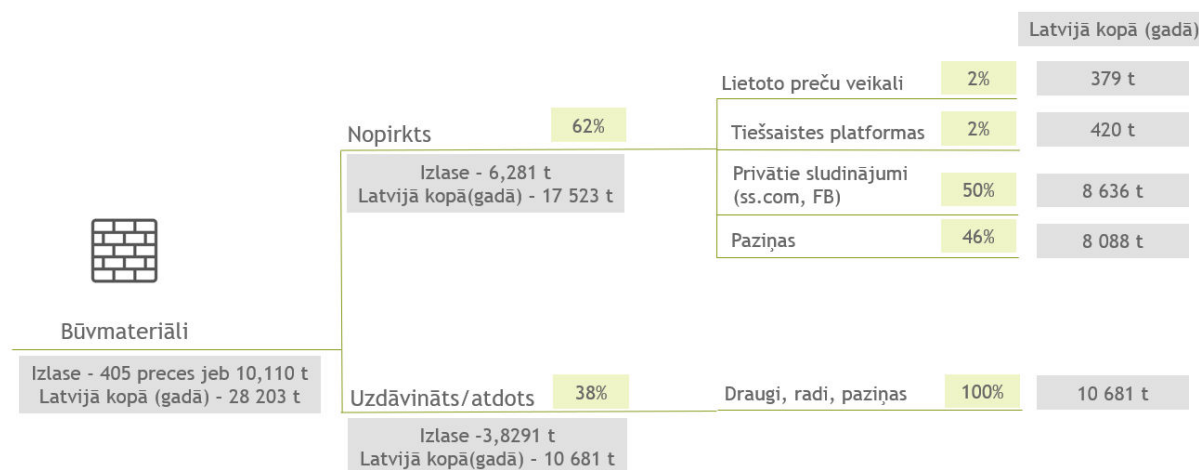
⁹² Pētījumā apkopotā informācija

"Nopirku", 55% atzīmēja ka vienīgais iegūšanas veids ir bijis "Uzdāvināja/atdeva", savukārt vien 8% atzīmēja, ka preces ir gan nopirkuši, gan arī saņēmuši bez maksas).

Preču apjoma (masas) ziņā vairāk nekā puse lietoto būvmateriālu (62%) tika nopirkta un 38% tika saņemta bez maksas. No nopirktajām precēm lielākā daļa masas ziņā tika iegādāta ar privāto sludinājumu palīdzību (49%) un no paziņām (46%). No bez maksas saņemtajām precēm viss apjoms tika atzīmēts kā saņemtas no draugiem, radiem un paziņām.

Kopumā pētījuma respondenti pus gada laikā bija saņēmuši vairāk kā 400 preces ar kopējo masu 10,1 tonnas. Izdarot aprēķinus pēc anketēšanā iegūtajiem datiem, tiek secināts, ka Latvijā gada laikā otrreizējā aprītē nonāk 28 203 tonnas būvmateriālu, no kurām 17 523 tonnas (62%) tiek nopirkta un 10 681 tonnas (38%) tiek iegūtas bez maksas.

Attēls 27. Būvmateriālu un būvražojumu atkalizmantošana, izvērtējot pēc iedzīvotāju aptaujas datiem

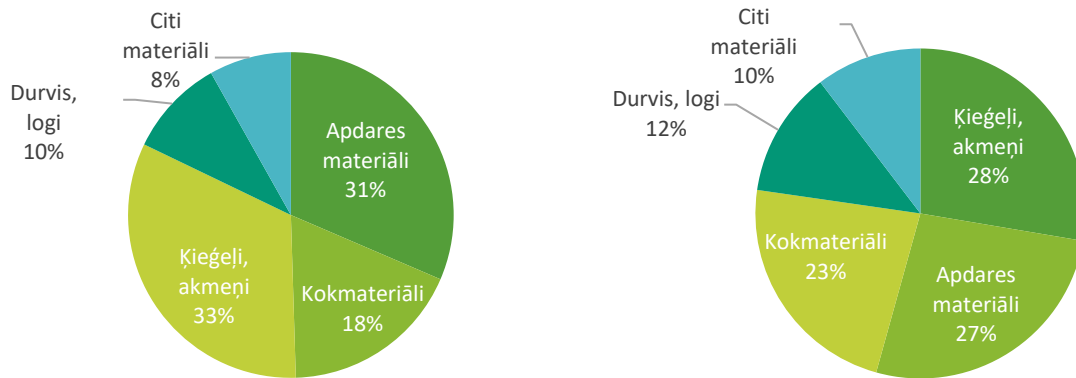
Raksturojot tos respondentus, kas norādīja, ka ieguvuši lietotus būvmateriālus, viņi vidēji iegūst 4,66 vienības gadā (116,2 kg). Kopējā uz vienu iedzīvotāju attiecināmā būvmateriālu masa gadā ir 10,1 kg (0,4 vienības).

Aptaujas dati liecina, ka lietotus būvmateriālus nedaudz vairāk iegūst vīrieši. 10,6% no aptaujātajiem vīriešiem atzīmēja, ka pēdējā pus gada laikā saņēmuši lietotus būvmateriālus, sievietes vidū šis rādītājs ir 6,9%.

Respondentu izglītības līmenis lietotu būvmateriālu iegūšanu ietekmē nedaudz. No respondentiem ar augstāko izglītību lietotus būvmateriālus iegūst 7%, ar vidējo izglītību – 12 %, bet ar pamatzglītību – 7 %.

No būvmateriāliem, kas nonāk otrreizējā aprītē vislielāko masu veido apdares materiāli (32%), kokmateriāli (28%) un ķieģeļi un akmeņi (22%). Bet nozīmīga daļa ir arī logi un durvis (10%). Savukārt pēc vienību skaita ķieģeļu, akmeņu (28%), apdares materiālu (27%) un kokmateriālu (23%) apjomi ir savā starpā līdzīgi.

Attēls 28. Iegūto būvmateriālu un būvražojumu apjoms pēc to (1) kopējās masas un (2) vienību skaita

Vērtējot iedzīvotāju pretējo darbību - lietotu preču atdošanu vai pārdošanu, aptaujas dati liecina, ka vien 5,1% respondentu ir atdevuši vai pārdevuši lietotus būvmateriālus 2021. gada I un II ceturksnī. No respondentiem, kas atzīmēja, ka atdevuši vai pārdevuši lietotus būvmateriālus, 78% tos par brīvu vai par samaksu nodevuši draugiem, radiem un paziņām, viens respondents tos atdevis palīdzības organizācijām, savukārt 16% atzīmē, ka tās novietojuši specializētajos atkritumu konteineros vai laukumos.

Pētījumā nepieciešams veidot dalījumu pēc preču grupu klasifikatora⁹³, kas lietotos BB izdala piecās apakšgrupās. Attiecīgi no iedzīvotāju aptaujas datiem tika proporcionāli veikts aprēķins, lai attiecinātu uz preču grupas klasifikāciju, izskatot definīcijas un to nosaukumus. Tā kā ķieģeļi un akmeņi ir gan 6.tajā, gan 23.grupā, tad kopējais apjoms tiek dalīts uz pusēm (Tabula 30). Tabulas rezultāti izmantoti apkopojumā.

Tabula 30. Iedzīvotāju aptaujas rezultātu pārlikšana uz preču grupas klasifikatoru

Preču grupas klasifikācija	Iedzīvotāju aptaujas līdzvērtīgs dalījums	Kopējais apjoms no iedzīvotāju aptaujas
Pārējā ieguves rūpniecības un karjeru izstrādes produkcija (6, iekļauj akmeni, smiltis un mālu)	Ķieģeļi, akmeņi	16,5% (puse no ķieģeļi, akmeņi apjoma)
Koksne, koksnes un korķa izstrādājumi, izņemot mēbeles; izstrādājumi no salmiem un pišanas materiāliem (16)	Kokmateriāli Logi, durvis	18% no kopējā apjoma 10% no kopējā apjoma Kopā: 28%
Citi nemetāliskie minerālprodukti (23)	Ķieģeļi, akmeņi Apdares materiāli Citi materiāli	16,5% (puse no ķieģeļi, akmeņi apjoma) 31% no kopējā apjoma 8% no kopējā apjoma Kopā: 55.5%
Parastie metāli (24)		
Metāla izstrādājumi, izņemot iekārtas un aprīkojumu (25)		

3.5.2. Rezultāti no būvkomersantiem un būvniecības materiālu atkritumu apsaimniekošanas izpētes (cits kanāls)

Iedzīvotāju aptauju rezultāti norāda privāto personu darbības ar atkārtoti lietotajiem BB, taču atšķirībā no citiem pētījumā apskatītajiem ražojumiem, būvkomersanti jeb juridiskās personas ir nozīmīgākais jaunu

⁹³ Centrālās statistikas pārvaldes preču sadalījums "Preču statistiskā klasifikācija pēc saimniecības nozarēm, 2.1. redakciju. Pieejams - <https://www.csp.gov.lv/lv/klasifikacija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija/precu-statistiska-klasifikacija-pec-saimniecibas-nozarem-21-redakcija>

būvniecības materiālu patēriņu segments. Attiecīgi nepieciešams apzināt un apskatīt arī atkārtoti lietotu būvniecības materiālu izmantošanu starp juridiskajām personām jeb tiem, kas nonāk būvkomersantu un arī būvniecības materiālu atkritumu apsaimniekošanas pārvaldībā.

Izvērtējuma laikā tika veikta būvniecības atkritumu apsaimniekotāju pārskats, būvniecības un demontāžas uzņēmumu izvērtējums, kokmateriālu atkārtotas izmantošanas iespējas, aprites ekonomikas entuziastu interese un iespējas izmantot atkārtoti lietotos būvmateriālus, kā arī iespējas aplēst kopējo tirgu izmantojot BRAPUS un BIS informācijas sistēmas.

3.5.2.1. Citu valstu pieredze un būvmateriālu atkārtotas lietošanas definēšana

Kopumā ES, tai skaitā Latvijā, izpratne par būvniecības atkritumu atkārtotas izmantošanas un pārstrādes jēdzieniem ir veidojusies kopā, jo līdz šim, arī ES līmeņa regulējumā, atkārtota izmantošana nav bijusi uzsvērtā kā stingri definēts darbības veids, kas ir atšķirīgs no pārstrādes. Tas īpaši attiecas uz būvniecības nozari, kur materiālu reģenerācijas mērķu sasniegšana līdz šim bijusi galvenokārt balstīta uz pārstrādi, nevis atkārtotu izmantošanu. Iepriekš ziņošana bija jāveic vienīgi par kopējo reģenerēto materiālu apjomu un izmantotajiem apjomiem tilpju aizbēršanai.

Vairākas sektorā iesaistītās organizācijas un uzņēmumi ir izrādījuši iniciatīvu iesaistīties regulējuma izstrādē. Piemēram, Eiropas logu, durvju un fasāžu uzņēmumu pārstāvošā Beļģijā bāzētā asociācija *EuroWindow* un Dānijā bāzētā inženiertehnisko konsultāciju grupa *RAMBOLL* 2018.gadā izstrādāja ziņojumu, kurā tika veikta atsevišķu ES valstu prakses un tiesiskā regulējuma izpēte par logu un durvju produktu grupu⁹⁴.

Ziņojumā sniegtā informācija liecina, ka lielākajā daļā valstu būvdarbu, tostarp ēku nojaukšanas procesā iegūtajiem būvmateriāliem un būvizrādājumiem, tostarp logiem un durvīm, piemēro atkritumu statusu un, līdz ar to, atbilstošo normatīvo prasību izpildi. Tomēr daļā valstu ir izņēmumi, piemēram, Francijā vai Dānijā. Dānijā, pie nosacījuma, ja produktus var izmantot atkārtoti bez iepriekšēja sagatavošanas procesa, produkta nākamo dzīves ciklu regulē Būvniecības likums, nevis Atkritumu likums.

Attiecīgi ziņojumā apskatīto valstu, prakse attiecībā uz produktu identificēšanu par atkritumiem mēdz atšķirties. Proti, daļā ES valstu būvdarbos radīti atkritumi, kā, piemēram, durvis un logi, netiek identificēti kā atkritumi, ja tie nav jāsagatavo (jātīra un/vai jāremontē). Kopumā, atkārtotai izmantošanai minētajā produktu grupā iespējams izdalīt 3 plūsmas veidus (Tabula 31):

- **Tieša atkārtota izmantošana līdzšinējā produkta funkcijā** – produkts ir teicamā kārtībā, un nav nepieciešama īpaša tā sagatavošana. Šajā gadījumā daļā ES valstu produktu neidentificē kā atkritumus;
- **Atkārtota izmantošana pēc produkta sagatavošanas līdzšinējā tā funkcijā** – produkts ir labā darba kārtībā, un tā atkārtotai izmantošanai nepieciešama vien tā tīrīšana vai remonts. Tā kā tiek veikta produkta sagatavošana atkārtotai izmantošanai, ES valstīs to vienmēr identificē kā atkritumus;
- **Atkārtota izmantošana pēc produkta pielāgošanas citā funkcijā** – produktu vairs nav iespējams izmantot līdzšinējā funkcijā, jo tas neatbilst tehniskajām prasībām produkta standartā. Produkts tiek pielāgots tā izmantošanai jaunam nolūkam, pielāgojot formu, taču nemainot materiāla struktūru (piemēram, koka dēļu izmantošana no logu rāmjiem vai durvīm). Produktu sākotnēji identificē kā atkritumus, taču valstīs atšķiras pieeja par turpmāko rīcību šajā gadījumā – šo plūsmas veidu, piemēram, Francijā, uzskata par atkārtotu izmantošanu, bet vairākās citās ES valstīs – par pārstrādi.

⁹⁴ Eurowindow. Screening study on End of Life treatment of wood from doors and windows. Pieejams: https://www.eurowindow.eu/fileadmin/redaktion_eurowindow/miscellaneous/EuroWindow_Screening_study_on_wooden_doors_and_windows_EoL_treatment_Final_report_1810.pdf

Tabula 31. Pārskats par atkārtotas izmantošanas plūsmu veidiem ES valstīs un piemēroto normatīvo praksi attiecībā uz būvdarbos radīto atkritumu (piemērā – logu un durvju) dzīves cikla posma izvērtējumu un atkritumu statusa piešķiršanu

Atkārtotās izmantošanas plūsmas veids	Tehniskais stāvoklis pēc pārbaudes	Sagatavošana atkārtotai izmantošanai	Statuss
Tieša atkārtota izmantošana <u>līdzšinējā</u> produkta funkcijā	Teicams	Nav nepieciešama	Dajā ES valstu sākotnēji identificē kā atkritumus, bet daļā - ne
Atkārtota izmantošana pēc atkritumu sagatavošanas <u>līdzšinējā</u> produkta funkcijā	Labs	Ir nepieciešama tīrīšana un/vai remonts	Sākotnēji identificē kā atkritumus
Atkārtota izmantošana pēc atkritumu pielāgošanas <u>citā</u> produkta funkcijā (<i>tikai Francijā; pārējās ES valstīs to uzskaita par pārstrādi</i>)	Neatbilst produkta standarta prasībām	Ir nepieciešama produkta formas u.c. pielāgošana (bet nemainot materiāla struktūru)	

Būvmateriālu un būvizstrādājumu atkārtotas izmantošanas un pārstrādes jēdzienu nošķiršana uzsvēta arī 2019.gada ziņojumā, kas izstrādāts ES iniciatīvas INTERREG īstenotā projekta ietvaros par būvniecības elementu atjaunošanu un atkārtotu izmantošanu Ziemeļrietumu Eiropā⁹⁵. Ziņojumā definēts, ka pārstrāde ietver fizisku vai ķīmisku materiāla pārveidošanu, lai atgūtu tā sastāvu (piemēram, betona šķembu drupināšana pildvielu izgatavošanai vai koka elementu mulčēšana šķeldas izgatavošanai), atšķirībā no atkārtota izmantošanas, kur konstrukcijas elementi netiek skarti, ja tas iespējams. Sagatavošanas process ietver galvenokārt remonta vai atjaunošanas darbus (piemēram, izmēru pielāgošanu, materiālu kondicionēšanu, tīrīšanu u.c.).

Tomēr robeža starp atjaunošanas darbiem un materiāla pārveidošanu nav precīzi definēta, un tas, līdzās dažādām interpretācijām par produkta sākotnējo nolūku jeb tā funkciju, arī rada pārpratumus šo abu reģenerācijas veidu nošķiršanā praksē. Tādēļ arī jau minētais piemērs, kur koka dēļi no loga rāmja konstrukcijas pielāgoti izmantošanai koka grīdas segumā, Francijā tiek uzskatīts par atkārtotu izmantošanu, bet citās valstīs – par pārstrādi.

Balstoties uz pētījumu par atkārtotas izmantošanas ziņošanas monitoringa metodoloģiju ES valstīs⁹⁶ pēc EK pasūtījuma, starp ES valstīm, līdz šim atkārtota būvmateriālu un būvražojumu lietošana nacionālā mērogā (vai tuvu tam) tikusi kvantitatīvi novērtēta Austrijā, Francijā, Beļģijā. Izvērtējot no izskatīto informāciju, secināms, ka būvniecībā radīto atkārtoto izmantojamo materiālu un sagatavoto atkritumu uzskaitē sākas jau pirms būvdarbu uzsākšanas, proti, par lielākiem projektiem datus iegūstot no audita, kas tiek veikts pirms būvdarbiem, kā arī pārbaudes, ko veic pēc būvdarbiem. Latvijas normatīvajos aktos šāds audits uzstādīts kā prasība vienīgi, būvdarbu veicejiem piedaloties zaļā publiskā iepirkuma konkursos⁹⁷. Ieteikumu šāda audita noteikšanai par obligātu prasību AAVP sagatavošanas procesā 2021.-2028.gadam jau sniedza Vides konsultatīvā padome, taču bez rezultātiem.

Pirms nojaukšanas audita dokumentācijā citās valstīs parasti tiek uzskaitīti arī atkārtoti izmantotie materiāli, kas izmantoti tālākajā renovācijas procesā. Papildu vērts minēt, ka lielu lomu gan atkārtotas izmantošanas veicināšanā, gan datu uzskaitē, citās valstīs ieņem specializētas organizācijas, kas būvdarbu veicējus atbalsta gan ar standartizēta audita veikšanu, gan ar sertifikācijas nodrošināšanu iegūtajiem atkārtoti

⁹⁵ Interreg FCRBE (2019). Review of existing pre-demolition tools, policies, resources for identifying, quantifying and organizing the reclamation of reusable elements. Pieejams: https://www.nweurope.eu/media/8917/fcrbe_wpt2_d11_20190927-for-publication.pdf

⁹⁶ European Commission (2019). Methodology for the reporting of re-use of products and rules for the reporting of reusable packaging. Pieejams: <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/9878e12a-1bc4-11ea-8c1f-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-11227108>

⁹⁷ MK Noteikumi nr.353. Prasības zaļajam publiskajam iepirkumam un to piemērošanas kārtība. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/291867-prasibas-zalajam-publiskajam-iepirkumam-un-to-piemerosanas-kartiba>

izmantojamajiem materiāliem. Sertificēti būvmateriāli un būvizstrādājumi, no vienas puses, ļauj apkopot informāciju par to izmantošanas apjomiem (un, ja to fiksē vienotā sistēmā – arī konkrētos objektos), un, no otras puses, sniedz informāciju par produkta izcelsmi, kvalitāti, potenciālās izmantošanas ierobežojumiem/riskiem (jo produkta sākotnējā identifikācijas dokumentā ekspluatācijas īpašības pēc pirmreizējās izmantošanas parasti mainās), un novērš papildu izmaksas pircējiem materiālu testēšanai.

3.5.2.2. Būvmateriālu un būvražojumu atkārtotas izmantošanas iespējas likumdošanā un esošajā sistēmā

Pēc VVD publicētās informācijas, Latvijā būvniecības atkritumi tiek izmantoti gan būvprojektos, ceļu/ielu būvniecībā, gan inženiertehniskās sagatavošanas procesā (piemēram, grunts nomaiņas darbos), taču visbiežāk izmantotas tiek nevis minētās izstrādājumu grupas, bet neorganiskā masa pildvielas nolūkiem. Proti, prakse ir pārsvarā attiecināma uz pārstrādi vai citiem reģenerācijas veidiem – aizbēršanu, nevis uz sagatavošanu atkārtotai izmantošanai. Turklāt nereti, projektu dokumentācijā pat to izmantošana nav paredzēta, vai arī nav minēti nosacījumi izmantojamo materiālu īpašībām un kvalitātei, kā arī prasības tos pārstrādāt (vai sagatavot atkārtotai izmantošanai)⁹⁸.

VVD vairākās būvniecības atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem izsniegtajās atļaujās (piemēram, SIA Clean R un SIA Ekobaze Latvia) norādījis, ka, ja uzņēmums pēc šķirošanas būvniecības atkritumus plāno apsaimniekot kā otrreiz izmantojamus materiālus, tad pirms tam uzņēmumam VVD jāiesniedz kvalitātes kontroles procedūra būvniecības atkritumu beigu statusa piemērošanai. Tas noteikts arī MK noteikumos nr.156 attiecībā uz prasībām par būvizstrādājumu tirgus uzraudzību, kur noteikts, ka, tikai sasniedzot atkritumu beigu statusu, materiālam ir brīva tirgus aprīte un izmantošana. Pēc VVD pozitīva lēmuma, uzņēmums būvniecības atkritumiem varēs piemērot atbilstošo reģenerācijas kodu (visbiežāk – R5, ar ko apzīmē citu neorganisko materiālu attīrīšanu, sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, vai pārstrādi).

VVD izsniegtās atļaujas būvniecības atkritumu apsaimniekotājiem kopumā liecina, ka izteikti lielāko daļu būvniecības atkritumu tiek sašķiroti pēc materiālu plūsmām, no kā izriet sekojošas galvenās darbības:

- Tādi sašķirotie materiāli kā stikls (kods 170202), plastmasa (kods 170203) un metāli (kods 170407) tiek nodoti specializētiem atkritumu pārstrādātājiem vai atkritumu tirdzniecības starpniekiem, kas nodrošina plašāku izplatīšanu;
- Sašķirotos koka atkritumus (kods 170201), tostarp arī tādus, kas būtu piemērojami atkārtotai izmantošanai⁹⁹ – paletes, logu rāmjus, nojaukto jumtu konstrukcijas, u.c., sašķeldo un pārdod kā kurināmo;
- Tādus sašķirotos materiālus kā betons, dzelzsbetons, asfaltbetons, ķieģeļi, java, keramika, grunts, šķembas (kods 170107, 170904) parasti pārstrādā pats atkritumu apsaimniekotājs tam paredzētā drupinātājā, radot smalko frakciju, rupjo frakciju un asfaltu. Taču, tiem piemērojot tikai šķirošanu, bet ne pārstrādi, var tikt radīti arī pāršķiroti būvniecības atkritumi, kas paredzēti turpmākai izmantošanai, piemēram, ceļu būvē (kods 191216 – pēc šķirošanas);
- Tādi sašķirotie materiāli kā augsne un akmeņi (kods 170504) un balasta smiltis (kods 170508), pēc šķirošanas tiek klasificēti kā minerāli – smiltis un akmeņi (kods 191209 – pēc šķirošanas), kas atkārtoti izmantojami būvniecībā bez tālākas pārstrādes.

Pēc autoru veidota apkopojuma par VVD izsniegtajām atļaujām par apjomu darbībām ar atkritumiem – gan pēc atkritumu klašu, gan reģenerācijas kodiem, kāda publiski bija pieejama 2020.gadā, secināms, ka būvniecības atkritumu šķirošanu varēja veikt kopumā 29 uzņēmums, bet reģenerācijas, tostarp pārstrādes darbības – 23 uzņēmumi. No tiem, reģenerācijas darbības nebīstamiem būvniecības atkritumiem ar

⁹⁸ Valsts vides dienests. Būvniecības atkritumu aprīte un ar to saistītie vides aizsardzības pārkāpumi. Pieejams: https://www.bvkb.gov.lv/sites/bvkb/files/vvd_buvgruzi_buvnieciba1.pdf

⁹⁹ BŪVGRUŽU PĀRSTRĀDE SIA. Atļauja B kategorijas piesārņojošai darbībai Nr. RI12IB0100. Pieejams: <https://registri.vvd.gov.lv/filedownload?tabula=Document&id=60811&filename=RI12IB0100.pdf>

atkārtotai izmantošanai piemērotiem kodiem R4 un R5 (ar ko apzīmē metālu, metālu savienojumu un neorganisko materiālu pārstrādi vai attīrīšanu) varēja veikt 8 uzņēmumi.

Starp šiem 11 uzņēmumiem, metāla sagatavošanu atkārtotai izmantošanai un pārstrādi (kods R4) varēja veikt 3 uzņēmumi – SIA Tolmets, SIA All recycling un SIA IJV, ar kopējo apjomu 13 100 tonnas. Bet neorganisko materiālu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai un pārstrādi (kods R5) varēja veikt 5 uzņēmumi – Daugavpils specializētais autotransporta uzņēmums, SIA Būvgružu pārstrāde, SIA Eko serviss, SIA Rasmanis & Dankers un SIA SORMS, ar kopējo apjomu 111 700 tonnas.

Tātad kopējais pieļaujamais nebīstamo būvniecības atkritumu pārstrādes un sagatavošanas atkārtotai izmantošanai apjoms 2020.gadā bija 124 800 tonnas, veicot metālu un būvgružu reģenerāciju. Papildus 2021.gadā nozīmīgākā izmaiņa ir atkritumu apsaimniekotāja SIA Clean R izveidotā būvniecības atkritumu šķirošanas un pārstrādes centrs Nomales, kas 2021.gadā saņēma atļauju par būvniecības atkritumu reģenerāciju ar kodu R5 teju 34 185 tonnu apmērā, tādējādi papildinot kopējo valsti reģenerēto apjomu līdz 145 885 tonnām. Lai gan reģenerācijas kodi, tostarp R4 un R5, neļauj izdalīt sagatavošanu atkārtotai pārstrādei atsevišķi no pārstrādes darbībām. Tomēr teju visi apjomi tomēr liecina par atkritumu novirzīšanu pārstrādei, nevis atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai.

Latvijas Atkritumu apsaimniekošanas likumā ir noteikts, ka būvniecības atkritumi ir atkritumi, kas rodas būvdarbos un būvju nojaukšanas procesā¹⁰⁰, attiecīgi arī atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumi norāda, ka viss, kas nonāk atkritumu apsaimniekotāju rokās, ir uzreiz atkritums un juridiski nav iespējams neko atgūt vai lietot atkārtoti. Pēc Latvijas likumdošanas normām atkritumu apsaimniekotāji var pārstrādāt būvniecības atkritumus un potenciāli ir iespējams izmantot pārstrādātus produktus, taču atkritumu apsaimniekotājiem nav tiesības neko atkārtoti izmantot. Visa atkārtoti lietotās iespējas ir iespējams veikt, kamēr materiāli vēl ir īpašnieka rokās, bet ne vairs tajā brīdī, kad būvniecības atkritumi tiek nodoti atkritumu apsaimniekotājiem.¹⁰¹

Latvijā nav izstrādāti būvniecības atkritumu beigu statusa regulējums, kas attiecīgi liedz atkritumu apsaimniekotājiem izmantot materiālu pēc atkritumu beigu statusa piešķiršanas. Izmaiņas virzībā uz aprites ekonomiku varētu tikt veiktas līdz ar būvniecības atkritumu statusa izveidošanu un regulēšanu. 2020.gadā tika apstiprināts projekts, ka Latvijas atkritumu saimniecības uzņēmumu asociācija izglītos būvniecības nozares pārstāvjus par būvniecības atkritumu izmantošanu un klasificēšanu, attiecīgi veidojot interesi un attīstību šajā jautājumā. Projekts "Vienotu vadlīniju izstrāde un sabiedrības izglītošana par pareizu būvniecības atkritumu apsaimniekošanu un no pārstrādātiem būvniecības atkritumiem iegūtu materiālu, kā vērtīgu resursu un izejmateriālu izmantošanu būvniecībā", kas tiek realizēts Latvijas Vides aizsardzības fonda finansējumā, tika pieņemts 2020.gadā un ir plānots ieviest līdz 2022.gada 30.jūnijam.¹⁰² Projekta sākotnējā stadijā, veicot pašvaldību būvvalžu vadītāju un inspektoru aptauju, tika secināts, ka būvniecības un demontāžas darbu normatīvu interpretācijas ir ļoti atšķirīgas, un ne visi speciālisti uzskata, ka visi būvniecības demontāžas apjoms ir automātiski uzskatāmi kā būvgruži.¹⁰³

Balstoties uz esošajiem būvniecības nozari un atkritumu apsaimniekošanu regulējošiem normatīvajiem aktiem, VVD un PTAC publicētās informācijas un intervijām, attiecībā uz būvniecības atkritumu atkārtotu izmantošanu Latvijas tirgū, secināms sekojošais:

- Būvdarbos, tostarp renovācijas un demontāžas darbos, gūtie būvmateriāli un būvizstrādājumi, vienmēr tiek sākotnēji klasificēti kā atkritumi. Tas ir atšķirīgi, piemēram, no lietoto tekstilizstrādājumu sektora, kur atkārtotas izmantošanas jēdziens attiecināms arī uz izstrādājumiem, kas vēl nav kļuvuši par atkritumiem.
- Lai būvniecības atkritumus varētu atkārtoti izmantot būvdarbos un celu darbos, tiem ir jāatbilst būvizstrādājumu statusam, kas noteikts MK noteikumos nr. 156, proti, tiem ir:

¹⁰⁰ Atkritumu apsaimniekošanas likums, pieejams - <https://likumi.lv/ta/id/221378-atkritumu-apsaimniekosanas-likums>

¹⁰¹ Intervija ar CleanR pārstāvi 2021.gada augustā

¹⁰² Latvijas vides aizsardzības fonda administrācija projekts. Pieejams - https://lvafa.vraa.gov.lv/projects/1-08_185_2020

¹⁰³ Latvijas atkritumu saimniecības uzņēmumu asociācija. 2021.gada 6.jūlijs. Pieejams - https://irp.cdn-website.com/278547e8/files/uploaded/LVAF%20relize%20p%20p%20C4%93c%20aptaujas_VVD.pdf

- Jābūt piemērotam atkritumu beigu statusam;
- Jāatbilst būvniecībā izmantojamu produktu standartiem, proti, ar noteiktu kvalitāti, kas tiek kontrolēta atbilstoši izmantojamam mērķim;
- Jābūt atbilstību aplieciniošai dokumentācijai;
- Par tiem nedrīkst būt informācijas, ka tie neatbilst normatīvajos aktos noteiktajām prasībām vai deklarētajām ekspluatācijas īpašībām.
- Tā kā izmantojamiem būvniecības atkritumiem ir jānodrošina atkritumu beigu statusa ieguve, kam ir nepieciešama to sagatavošana atkārtotai izmantošanai vai pārstrāde, to var veikt vienīgi uzņēmumi ar:
 - Atbilstošajām atkritumu apsaimniekošanas atļaujām;
 - Izstrādātu un VVD apstiprinātu kvalitātes kontroles procedūru būvniecības atkritumu beigu statusa piemērošanai.

Pieejamā informācija liecina, ka esošā sistēma ir vairāk piemērota, sagatavojot atkārtotai izmantošanai un pārstrādājot liela apjoma neorganiskās masas. Savukārt tādās produktu grupās, kur nepieciešams pierādīt vairāku dažādu vienību kvalitāti un atbilstību esošajiem produktu standartiem, kā arī nodrošināt atbilstošu dokumentāciju, kā, piemēram, durvis, logi, jumta seguma plāksnes, higiēnas un sanitārais aprīkojums, radiatoru, grīdas segums u.c., šī sistēma neveicina produktu atgriešanu tirgū, jo pieprasa augstas izmaksas materiāla pārbaudē un atkārtotā izmantošanā.

Atsevišķās valstīs, tādās kā Francija un Dānija, kur šis sektors ir sekmīgāk attīstījies, normatīvie akti vai nu paredz atvieglotas pārbaudes prasības (teicamā stāvoklī esošiem produktiem nav nepieciešama īpaša sagatavošana, un tie pat sākotnēji neiegūst atkritumu statusu), vai arī pašvaldības institūcijas piešķir izņēmumus, gadījumā, ja produkta zemāka kvalitāte nerada būtiskus riskus (piemēram, iekšpusē izmantojamās durvis, pretstatā ārdurvīm). Savukārt Latvijā patlaban neeksistē līdzīgi atvieglojumi.

Attiecīgi, ja būvniecības atkritumi nonāk atkritumu apsaimniekotāju rokās, tad tie vairs nevar tikt atkārtoti lietoti, un tie tiek uzskaitīti kā pārstrādi un ne vairs atkārtoti lietojami. Potenciāli ir iespējams materiālus atkārtoti izmantot, kamēr tie vēl atrodas īpašnieku rokās. Izmaiņas varētu tikt veiktas līdz ar būvniecības atkritumu statusa izveidošanu un regulēšanu, kā arī precizējumu, par atgūtajiem būvniecības materiāliem.

3.5.2.3. Būvniecības un demontāžas uzņēmumi (mērījumu punkts Nr. 7)

Tā kā BB atkārtotu izmantošanu ir iespējams veikt, kamēr materiāli vēl ir īpašnieka rokās, tad pētījumā tika uzrunāti būvniecības nozares pārstāvji, lai apzinātu esošo praksi un kopējās iespējas un interesi atkārtotajā izmantošanā.

Restaurācija ir būvniecības daļa, kurā tiek atjaunotas vecas ēkas, tai skaitā arī tās elementi, un attiecīgi varētu tikt izmantoti atkārtoti būvniecības materiāli. Kā norāda restaurācijas pārstāvji, tad atkārtoti lietoti materiāli tiek izmantoti, tomēr pārsvarā būvniecības procesā ir dažādi saspīlējumi šo dažādo aspektu dēļ, jo arhitekti vienmēr grib pēc iespējas vairāk saglabāt vecos materiālus, kamēr būvniekiem to vēlas pēc iespējas mazāk, jo katra individuāla elementa pārdomāta atkārtota izmantošana, ir papildus darba stundu tērēšana, kuras ierobežo darbu ātrāku izpildi. Tajā pašā laikā no būvnieku skatījuma arhitektiem bieži vien nav izpratnes par dažādu detaļu praktisko darbu veikšanas izcenojumu, un tiek uzliktas prasības, kas ir nesamērojamas un nepraktiskas, attiecīgi rodas saspīlējums abu pušu starpā. Tādējādi iespējas izmantot atkārtoti lietotos būvmateriālus ir iespējams tikai veidojot sadarbību abām pusēm un ieklausoties katra vārdā un niansēs. Tajā pašā laikā nepieciešams norādīt, ka lielākoties tomēr tiek veikta restaurācija, kas iekļauj, ka vecos būvmateriālus izmanto tajā pašā vietā atkārtoti un ka nenotiek īpašumtiesību maiņa.

AS Būvuzņēmums Restaurators ir viens no lielākajiem restaurācijas uzņēmumiem Latvijā, un būvniecības procesa laikā atkārtoti lietotos būvmateriālus sauc par atgūtajiem materiāliem. Uzņēmums pirms demontāžas veic vietas auditu, lai pārbaudītu, kas ir derīgs un kas varētu tikt atkārtoti izmantots. Uzņēmums uzglabā savā uztverē atrastos vērtīgos būvmateriālus, tos uzglabā un nepieciešamības gadījumā arī var izmantot jau citos būvobjektos. Kopumā uzņēmums maksimāli mēģina atgūt:

- Rokturus, enģes

- Stiklus
- Durvju kārbas
- Ķieģeļus
- Kokmateriālus

Uzņēmums norāda, ka liela daļa no atgūtajiem materiāliem tiek atgūta arī ekonomisku apsvērumu dēļ, lai samazinātu būvgružu izvešanas izmaksas. Tāpat arī uzņēmumam ir iespēja uzglabāt atgūtos būvmateriālus, kuru tas arī izmanto, izvērtējot objektus, kuros darbojas. Attiecīgi savos objektos ir iespējams izmantot iepriekš atgūtos materiālus, tomēr tie nav rūpnieciski apjomi, kā arī tie nav apjomi, ar kuriem būtu iespējams nopelnīt Latvijā. Atgūto būvmateriālu apjoms atšķiras gadu no gada, atkarībā no pieejamajiem objektiem un tajos atrastajām detaļām. Atgūto materiālu apjomi ir ļoti svārstīgi un jebkurš līdzīgs aprēķins var būt tikai aptuvens, piemēram, 2021.gada vienā vasaras mēnesī atguva 1m³ ozolkoka materiālu, kas ir viss 2021.gadā atgūtais materiāls, taču 2020.gadā atguva ap 100 m³ kokmateriālu, taču stikls pēdējā laikā nav bijis tāds, kas būtu derīgs kā atgūtais materiāls.¹⁰⁴

Demontāža ir daļa no būvniecības procesa, kuras laikā tiek nojaukta iepriekšējā būve, kur arī rodas visvairāk būvniecības atkritumu. Lai gan liela daļa no būvkomersantiem var veikt arī demontāžu, tomēr lielākajām demontāžām tiek piesaistīti specializēti speciālisti. Latvijā ir 3-4 uzņēmumi, kas specializējas tieši demontāžas veikšanā. Interviju laikā uzņēmuma pārstāvji norādīja, ka 90% no būvmateriāla, kas tiek nojaukts, tiek izmantoti tālāk. Precīzāk, betons, ķieģeļi tiek sadrupināti un no tiem tālāk tiek veidots ceļš vai citas dažādas pamatkonstrukcijas un būvuzņēmumiem nav jāpērk jaunas dolomīta šķembas. Demontāžas uzņēmumi norāda, ka šāds materiāls arī būtu jāuzskata kā atkārtoti lietotais būvmateriāls. (Tomēr pēc atkritumu apsaimniekošanas definīcijām, tomēr nepieciešams norādīt, ka demontāžas uzņēmumu veidots materiāls tomēr ir jāuzskata kā pārstrādāts būvmateriāls, attiecīgi dotais apjoms nevar tikt uzskatīts kā atkārtoti lietojamais.) Demontāžas uzņēmumu pārziņā lielākoties ir betons un ķieģeļi, kamēr citiem materiāliem ir nenozīmīgs apjoms. Demontāžnieki arī norāda, ka ja kādam materiālam ir vērtība, tad tos savāc pirms tam jau būves īpašnieki, jo demontāžas speciālistiem tiek atstāta būve, kurai vairs nav nekādas vērtības.¹⁰⁵ Attiecīgi izvērtējot demontāžas uzņēmumu sniegto informāciju, var uzskatīt, ka demontāžas uzņēmumiem nav būvmateriālu apjomu, kas varētu tikt uzskatīti kā atkārtoti lietotie.

Intervijās tika norādīts, ka publiskā sektora būvniecībā atkārtoti lietotā materiāla izmantošana nav iespējama pēc būvnieku iniciatīvas, jo visur ir jābūt pretī būvmateriālu sertifikātiem, lai varētu pārlicināties, ka neviens no būvuzņēmumiem nav izdevīgākā pozīcijā iepirkumā. Taču par lietotu materiālu neviens nav gatavs izsniegt nepieciešamo sertifikāciju, tāpat arī materiālu nodilumu rezultātā visdrīzāk arī lietots būvmateriāls nevar tikt lietots nesošajās konstrukcijās, bet gan tikai kā apdares materiāls. Lai atkārtoti lietotais būvmateriāls varētu tikt izmantots publiskajā sektorā, tad tiem materiāliem jau ir jābūt īpašnieka īpašumā un to izmantošanu ir nepieciešams norādīt iepirkuma tehniskajā specifikācijā. Laika posmā no 2017. līdz 2021.gadam nav novēroti tādi iepirkumi, kur ir prasīts izmantot atkārtoti lietotos būvmateriālus publiskā sektora iepirkumos¹⁰⁶.

Kā norāda nozares speciālisti, tad Latvijā nav obligāti veicams ēkas nojaukšanas audits, attiecīgi uzņēmumiem nav nepieciešams arī norādīt, cik kvalitatīvi vai nekvalitatīvi ir ēkā izmantojamie materiāli, kurus varētu norādīt kā atkārtoti lietotus. Būvmateriālu ražotāju asociācijas pārstāvis norāda, ka Latvijā ierobežotā skaitā ir pieejami speciālisti, kas var veikt būvniecības auditus. Tāpat ir nepieciešams ņemt vērā, ka nojaukšanas procesā lielākoties būvmateriāli netiek atdalīti pa materiālu veidiem, attiecīgi arī limitējot to atkārtotas izmantošanas iespējas. Lai kaut ko atkārtoti varētu izmantot, būtu vajadzīga sadalīšana pa materiālu frakcijām, taču tās ir papildus darba stundas (attiecīgi – izdevumus), kas ir jāparedz būvniecības tāmē, kas attiecīgi nav vēlama, jo sadārdzina projekta izmaksas. Ir iespējams, ka ja būtu otrreizējo materiālu tirgus, kurā būtu iespējams realizēt pieejamos materiālus, tad arī tiktu meklētas iespējas tos atkārtotai

¹⁰⁴ Intervija ar AS Būvuzņēmums Restaurators pārstāvi 2021.gada augustā

¹⁰⁵ Intervija ar demontāžas uzņēmumu pārstāvi 2021.gada augustā

¹⁰⁶ Intervija ar SIA Zeng pārstāvi 2021.gada augustā

izmantošanai. Tomēr kamēr nav pieprasījuma, tikmēr industriālos apjomos nenotiek materiālu atgūšana un atkārtota lietošana.¹⁰⁷

Izejot no intervijās sniegtajām informācijām, pētījumā tiek pieņemts, ka ap 30 t būvmateriālu, kas lielākoties ir kokmateriāls, kas tiek atgūts gada laikā restaurācijas procesos.

3.5.2.1. Būvmateriālu komerciāla atjaunošanu (mērījumu punkts nr.7)

Uzrunājot nozares ekspertus, vairāki speciālisti norādīja, ka Latvijā industriālos apjomos ar lietotiem kokmateriāliem darbojas kokapstrādes uzņēmums SIA AW Latvia (www.awl.lv). Uzņēmums norāda, ka ražo būvizstrādājumus, interjera apdares materiālus, kas iegūts, demontējot vecās koka ēkas. Materiālus uzņēmums iegūst, pārsvarā caur sludinājumiem www.ss.com portālā, iepērkot materiālus no demontētajām koka ēkām Latvijas laukos. SIA AW Latvia pārstāve intervijā atklāja, ka Latvijā pieprasījums pēc šādiem produktiem ir neliels – lai arī uzņēmums ir īstenojis projektus Latvijā, pārsvarā tie tiek veikti ārvalstīs, kur arī tiek eksportēta lielāka daļa produkcijas¹⁰⁸.

Uzņēmums norāda, ka iegādājas kokmateriālus lielākoties no privātpersonām vai mazākiem būvniecības uzņēmumiem, un cenšas atgūt katru iespējamo daļu, taču kopumā puse no iegādātā lietotā kokmateriāla uzņēmumam ir nederīga. Vidēji uzņēmums apstrādā ap 720 tonnām gadā. Latvijā netiek novērtēts atkārtoti lietotais kokmateriāls un tā izmantošana, taču Austrijā un Šveicē, īpaši kalnu rajonos, lietotu kokmateriālu izmantošana ir prestiža jautājums, tāpēc arī uzņēmums lielu daļu savas produkcijas eksportē. Uzņēmums norāda, ka industriālos apjomos nav citu uzņēmumu, kas līdzīgu procesu veiktu Latvijā.¹⁰⁹

3.5.2.1. Aprites ekonomikas entuziastu/arhitektu atkārtoti lietotu būvmateriālu izmantošanas iespējas (mērījumu punkts Nr. 7)

SIA "MADE arhitekti" un SIA "Nomad architects" ir vieni no aktīvākajiem aprites ekonomikas virzītājiem un praktiķiem no arhitektu puses. SIA "Nomad architects" pārstāvis norāda, ka maksimāli veido projektus, lai izmantotu atkārtoti lietojamus būvmateriālus. Lai atrastu šādus materiālus projekta *Go(a)t Waste?* projekta ietvaros, projekts paredzēja Ādažu novadā izveidot paviljonus – radošo darbnīcu nojumes bērniem, izmantojot šķirotos būvgružus un materiālus. Arhitekti saskārās ar izaicinājumu, ka atkārtoti lietoti būvmateriāli Latvijā nav pieejami un, lai realizētu projektu, arhitekti braukāja pa būvgružu laukumiem, kā arī būvobjektiem, meklējot un lūdzot atļauju projekta vajadzībām paņemt materiālus no būvgružu kaudzēm. Ne visur materiāli bija pieejami un ne visur bija izmantojami.¹¹⁰ Ja izaicinājums labdarības projektā bija atrast vajadzīgos materiālus, tad nākamajā projektā, kurā veidots rezultāts ir publiski pieejama vieta iedzīvotājiem, izaicinājums bija apstiprinājumi par materiālu izturību nepieciešamajām funkcijām.¹¹¹

Go(a)t Waste? projekta ietvaros tika paredzēts Ādažu novadā izveidot paviljonus – radošo darbnīcu nojumes bērniem, izmantojot šķirotos būvgružus un materiālus¹¹². Citāts no uzņēmuma pārstāves: "*Strādājot pie Go(a)t Waste?, mēs vārda vistiesākajā nozīmē braukājām pa būvgružu laukumiem un būvobjektiem, meklējot un lūdzot atļauju projekta vajadzībām paņemt materiālus no būvgružu kaudzēm. Ne visur vajadzīgie materiāli bija pieejami, ne visi bija izmantojami. Nomalēs (piezīme – SIA Clean R pārvaldītais būvniecības šķirošanas un pārstrādes centrs) būvgruži jau ir sašķiroti un pārstrādāti pa frakcijām – koks, augsne, šķembas un tamlīdzīgi – mums pašiem nav jārokas būvgružu kaudzē, kaut ko cenšoties atšķirot.*"

SIA "Nomad architects" pārstāvji norādīja, ka 2020.gadā ir izmantojuši 0,3 t futbola zāliena un vēl ap 20 tonnām kokmateriālu kā atkārtoti lietotos materiālus. Uzņēmums norāda, ka eksperimentē, lai saprastu, ko var darīt un ko nevar ar atkārtoti lietojamo materiālu. Ir skaidrs, ka lietotais būvmateriāls nevar tikt

¹⁰⁷ Intervija ar Būvmateriālu ražotāju asociācijas pārstāvi 2021.gada augustā

¹⁰⁸ Zemeunvalsts.lv. Otrreiz lietojamam kokam jābūt! Punkts! Pieejams: <https://www.zemeunvalsts.lv/otreiz-lietojamam-kokam-jabut-punkts->

¹⁰⁹ Intervija ar SIA AW Latvia pārstāvi 2021.gada augustā

¹¹⁰ Aprinkis.lv. Jaunie un daudzsolšie arhitekti Ādažos dod "otru dzīvi" būvgružiem. Pieejams: <http://www.aprinkis.lv/index.php/sabiedriba/vide/20661-jaunie-un-daudzsolosie-arhitekti-adazos-dod-otru-dzivi-buvgruziem>

¹¹¹ Intervija ar SIA "Nomad architects" pārstāvi 2020.gada augustā

¹¹² Aprinkis.lv. Jaunie un daudzsolšie arhitekti Ādažos dod "otru dzīvi" būvgružiem. Pieejams: <http://www.aprinkis.lv/index.php/sabiedriba/vide/20661-jaunie-un-daudzsolosie-arhitekti-adazos-dod-otru-dzivi-buvgruziem>

izmantots pamatfunkciju veikšanai, taču to var izmantot kā apdares materiālu. Lai to izmantotu, ir nepieciešama skaidrošana pašvaldību būvvalžu pārstāvjiem, kāpēc lietotā materiāla izmantošana ir nepieciešama un kā tas izpildīs doto funkciju. Ir novērots, ka jo apjomīgāka ir būvprojekta dokumentācija, jo grūtāk ir izmantot atkārtoti lietotos materiālus. Lai vairāk varētu izmantot atkārtoti lietotos materiālus, ir vairāki izaicinājumi. Viens no izaicinājumiem ir uzglabāšana, jo no vecās būves demontāžas un jaunas izveides ir noteikts laika sprīdis, kas nozīmē, ka ir nepieciešams materiālu uzglabāt starplaikā. Šobrīd nav tādas vietas, kur tas tiek noglabāts, attiecīgi tas lielākoties šobrīd tiek atstāts pie arhitektiem. Kopumā izmantojot atkārtoti lietotos materiālus vieglāk ir darboties ar privātpersonām, kas uzreiz zina, ko grib un ko negrib atstāt, kā arī ir novērots, ka privātpersonām arī ir lielāka interese par materiālu atkalizmantošanu izmantošanu. Piemēram, var tikt domāts par ceļu dārzā, netaisot no jauna materiāla, bet izmantot jau šobrīd pieejamos materiālus.¹¹³

SIA "MADE arhitekti" apstiprina, ka aprites ekonomika ir vēl sākuma stadijā Latvijā. Arhitekti ir meklējuši vairākus variantus, kā izmantot pārstrādātus atkritumus un izmantot tos būvniecībā, un kā vienu no efektīvākajiem risinājumiem ir atraduši izolācijas materiālu no pārkausētām stikla pudelēm, kas tika izmantots kā siltumizolācijas materiāls Salaspils bērnu dārza būvniecībā. Tomēr lielākoties izvērtējot dažādu pārstrādātu materiālu iespējas, to tehniskās funkcijas un cena neatbilst projektu vajadzībām. Tāpat arī ir neliela iespēja darboties ar atkārtoti lietotajiem materiāliem. Attiecīgi izmēģinot dažādus variantus un risinājumus, kopumā arhitekti norāda, ka 2021.gadā lielākoties var tikt pielietoti ekodizaina principi, attiecīgi, izvēloties jaunus būvmateriālus, tomēr pārdomājot iespēju tos atdalīt pēc būvprojekta dzīves beigām, lai tos varētu izmantot atkārtoti.¹¹⁴

Attiecīgi arī aprites ekonomikas entuziasti norāda, ka praktiskā lietošana ir apgrūtinošana lielākos, industriālos un publiskos objektos, taču privātpersonas ir atvērtākas materiālu atkārtotai lietošanai. Papildus 2021.gadam var pievienot ap 30 t kokmateriālu atkārtotai lietošanai, tomēr tā kā tas ir lielākoties privātpersonām paredzētais, tad visdrīzāk tas iekļaujas arī kopējajos rezultātos no iedzīvotāju aptaujas.

3.5.2.2. Ceļubūves pārstāvju skatījums (mērījumu punkts Nr. 7)

Zviedrijas pētījuma rezultātos tika norādīts, ka būvmateriāli, kas var tikt atkārtoti lietoti ir akmens, smilts un grants (90% no apstrādātā apjoma), kā arī asfalts.¹¹⁵ Attiecīgi arī atkārtota asfalta lietošana ir atsevišķa iespēja, ko nepieciešams izskatīt, ņemot vērā, ka ceļu būves prakse atšķiras no ēku būvniecības prakses.

Latvijas ceļu būves sektora pārstāvji norāda, ka ceļu būves laikā vecā ceļa demontāžas laikā vai ceļa paplašināšanas laikā visi no zemes izraktie materiāli kā smilts un grants tiek maksimāli atstāti ceļu būves teritorijā, un projekta beigās arī tiek izmantoti tajā pašā objektā. Tā kā materiāli ir smagi, tie tiek atstāti būvobjektā un tikai izņēmuma gadījumos tiek pārvietoti uz kādu citu vietu, un attiecīgi tiek izmantoti atkārtoti esošajā objektā. Nevienš šo apjomu neuzskaita un nepiefiksē, līdz ar to viss apjoms tiek atkārtoti lietots.

Līdzīgi arī asfalta apjoms, kas tiek noņemts no vecā seguma, maksimāli tiek izmantots atkārtoti vai nu tajā pašā būvobjektā vai citā objektā. Latvijā šādu asfalta atkārtotu izmantošanu sauc par reciklētu asfaltu. Frēzētais asfalts tiek izmantots jauna asfalta ražošanā, lai samazinātu gan ražošanas izmaksas, gan arī nelabvēlīgo ietekmi uz vidi. Tomēr pēc atkritumu apsaimniekošanas terminoloģijas, frēzētais asfalts varētu tikt uzskatāms kā pārstrāde un nekā atkārtota lietošana, jo procesa laikā notiek asfalta drupināšana. Tajā pašā laikā arī Zviedrijas speciālisti ieskaita asfalta izmantošanu kā atkārtotu izmantošanu un ne pārstrādi.

¹¹³ Intervija ar SIA "Nomad architects" pārstāvi 2020.gada augustā

¹¹⁴ Intervija ar SIA "MADE arhitekti" pārstāvi 2020.gada augustā

¹¹⁵ <https://recyclecoach.com/blog/how-to-reuse-and-recycle-construction-materials/>

Attēls 29. Frēzēta asfalta izmantošana¹¹⁶

Interviju laikā uzņēmumi norāda, ka lai gan interese par frēzētā asfalta izmantošanu pieaug, tomēr lielākoties uzņēmumi tomēr izmanto jaunu asfaltu. No 31 asfalta rūpnīcām, kas ir izveidotas Latvijā, reciklēta asfalta izmantošanas iespējas ir vien piecās asfalta rūpnīcās, attiecīgi ir salīdzinoši neliels apjoms no kopējā apjoma, kas tiek veidots no pārstrādāta materiāla. Un lai gan Latvijas ceļos uzklātais asfalts ir potenciāli atkārtoti izmantojams atkārtoti (nesatur darvu), tomēr ne vienmēr likumdošanas un valsts kontroles pārstāvji ir gatavi atzīt to par atkārtoti lietojamo asfaltu. Attiecīgi tiek ierobežotas atkārtoti lietotā asfalta izmantošanas iespējas.

Atkārtoti lietotais frēzētais asfalts var tikt izmantots kā daļa no saistvielām nesaistītās konstruktīvās kārtas daļu (ceļa seguma pamatu) vai arī kā daļa jauna asfalta ražošanā (līdz 15% masas vai līdz 30%, ja apliecināma reciklēta asfalta izcelsme, kas nodrošina atbilstošās klases minerālmateriālu prasības).

Kā norāda uzņēmumi, tad lai veicinātu pārstrādāto vai drupināto materiālo (drupināti jaukti betona minerālmateriāli, drupināti mūra minerālmateriāli, drupināti jaukti minerālmateriāli, drupināti ceļa segas materiāli), kuri demontēti būvobjektā, iesaisti aprites ekonomikā, nepieciešams:

- izstrādāt normatīvo aktu regulējumu otrreizējai būvniecības atkritumu izmantošanai būvniecībā un veikt ieviešanas pasākumus, lai stimulētu aprites ekonomikā izmantojamo būvniecības atkritumu atkārtotu izmantošanu. Piemēram, VSIA "Latvijas Valsts ceļi" kā lielākajam infrastruktūras objektu pasūtītājam būtu jāizvirza prasības, gan projektēšanas, gan būvdarbu stadijā izmantot noteiktu apjomu otrreizēji pārstrādājamus būvniecības atkritumus ceļu izbūvē un uzturēšanā, tādējādi stimulējot otrreizēju būvniecības atkritumu izmantošanu;
- uzlabot vai pārskatīt būvnormatīvus, jo sadrupināti vai pārstrādāti būvniecības atkritumi nevar pilnībā būt kā ceļa seguma aizvietotāji, jo to fizikālās un ķīmiskās īpašības nenodrošina būvnormatīvos, būvniecības standartos un tehniskajās specifikācijās izvirzītās prasības.

Lai izvērtētu atkārtoti lietotā apjomu, esošajā sistēmā nav skaidrs, vai reciklēts asfalts tiek uzskatīts kā pārstrādes materiāls vai arī atkārtoti lietots materiāls, jo bieži uzņēmumi to izmanto savā esošajā būvobjektā tikai mainītā pamata kārtā, tomēr veicot līdzvērtīgu funkciju.

Tādējādi 2021.gada izvērtējumā netiek pievienots nekādi frēzētā asfalta izmantošanas apjoms, lai gan nozares potenciāls un pienesums atkārtoti lietotā būvmateriāla apjomiem varētu būt nozīmīgs.

¹¹⁶ Būvzinženieru savienība, pieejams - <https://buvzinzenierusavieniba.lv/vecais-jaunais-asfalts/>

3.5.2.3. Kopējais tirgus atkārtoti izmantojamais apjoms, izmantojot BRAPUS informāciju

Latvijā atkritumu uzskaites kārtība noteikta 2021.gada 18.februāra MK noteikumos nr.113¹¹⁷ par atkritumiem un to pārvaldājumu uzskaites kārtību. Dati par radītajiem un apsaimniekotajiem atkritumiem tiek uzskaitīti un apkopoti primāri LVGMC pārvaldītajās informāciju sistēmās:

- **Valsts statistiskā pārskata Nr. 3 – Atkritumi. Pārskats par atkritumiem datubāzes ietvaros.** Pieejami dati no statistikas pārskatos sniegtās informācijas par darbībām ar atkritumiem, ko veic operatori ar atbilstošajām VVD izsniegtajām atļaujām piesārņojošo darbību veikšanai. Dati uzskaitīti atkritumu klašu un atkritumu darbību dalījumā.
- **APUS un BRAPUS ietvaros.** Pieejami dati no sistēmas lietotāju – atkritumu apsaimniekotāju un to kontrolējošo institūciju – sniegtās informācijas par apsaimniekotāju veiktajiem atkritumu pārvaldījumiem un pārvaldījuma mērķi, kā arī par pārvaldīšanas starpniekiem un tirgotājiem, ja tādi saistīti ar pārvaldījumu. Dati uzskaitīti atkritumu klašu dalījumā. APUS un BRAPUS eksistē kā atsevišķas datubāzes, taču 2020.gadā uzsākts darbs pie to apvienošanas, tādējādi novēršot datu neatbilstības, kas rodas, komersantiem reģistrējot pārvaldījumus divās uzskaites sistēmās. Turklāt līdz 2022.gadam tās ir paredzēts arī sasaistīt ar BIS, kas atvieglos savstarpējo datu apmaiņu, novēršot dubultās uzskaites nepieciešamību.

Sistēmās izmantojamie kodi darbībām ar atkritumiem, tostarp attiecībā uz reģenerāciju, precizēti MK noteikumos nr. 319¹¹⁸ par atkritumu reģenerācijas un apglabāšanas veidiem. Tomēr noteikumos uzskaitītie kodi nav gana detalizēti, lai tajos nošķirtu atkritumu sagatavošanu atkārtotai izmantošanai un atkritumu pārstrādi atsevišķi.

Lai ziņotu par darbībām ar būvniecības atkritumiem, kas sagatavoti atkārtotai izmantošanai, tam var piemērot atkritumu klasifikatora reģenerācijas kodu, kas izriet galvenokārt no atkritumu sastāva:

- Atbilstoši lielākajai daļai atkārtoti izmantojamu būvniecības atkritumu sastāva, kā vispiemērotākais kods vairumā gadījumu būtu R5 – ciņu neorganisko materiālu pārstrāde vai attīrīšana. Taču, pirmkārt, kā jau minēts, tas neizdala konkrētu darbības veidu, un, otrkārt, līdzās neorganiskajiem būvniecības atkritumiem tas ietver arī termisko procesu atkritumus (izdedžus, pelnus, smiltis, putekļus utt.) un derīgo izrakteņu ieguves atkritumus.
- Cita liela atkārtoti izmantojamu būvniecības atkritumu ir metāli, kur piemērojams reģenerācijas kods R4, ar ko apzīmē metālu un metālu savienojumu pārstrādi vai attīrīšanu, tajā skaitā sagatavošanu atkārtotai izmantošanai.
- Arī koka materiāli ir grupa ar augstu potenciālu atkārtotai izmantošanai, un tās reģenerācijai izmantojams kods R3 – par šķīdinātājiem neizmantotu organisko vielu pārstrāde vai attīrīšana, ieskaitot kompostēšanu un citus bioloģiskās pārveidošanas procesus. Tomēr Latvijas praksē šis kods teju vienmēr attiecināms uz koka materiālu pārstrādi, nevis sagatavošanu atkārtotai izmantošanai. Citi reģenerācijas kodi, kas būtu piemērojami būvniecības atkritumiem, atkārtotas izmantošanas gadījumiem ir retāk izmantojami.
- Savukārt attiecībā uz R10 kodu, kam atbilst atkritumu apstrāde augsnē, radot ekoloģiskus vai lauksaimniecības uzlabojumus, un ko bieži izmanto būvniecības atkritumu reģenerācijas uzskaitē, tas atkārtotas izmantošanas gadījumiem nav piemērots. Proti, ES Atkritumu direktīvas 11.panta 2.punktā par būvniecības atkritumu reģenerācijas mērķi, izdalītas 3 reģenerācijas metodes – sagatavošana atkārtotai izmantošanai, pārstrāde, un cita materiālu reģenerācija, kur pēdējā grupā

¹¹⁷ Ministru kabineta noteikumi Nr. 113. Atkritumu un to pārvaldājumu uzskaites kārtība. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/321151-atkritumu-un-to-parvadajumu-uzskaites-kartiba>

¹¹⁸ Ministru kabineta noteikumi Nr. 319. Noteikumi par atkritumu reģenerācijas un apglabāšanas veidiem. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/229378-noteikumi-par-atkritumu-regeneracijas-un-apglabasanas-veidiem>

ietvertas aizbēršanas darbības (no angļu val. backfilling)¹¹⁹. Tādējādi, R10 kods apzīmē cita veida reģenerāciju.

Savukārt, lai ziņotu par būvniecības atkritumu veidu, tam piemērojama atkritumu klase atbilstoši klasifikatoram, kas publicēts MK noteikumos nr.302¹²⁰. Tomēr BRAPUS sistēmā neļauj viennozīmīgi izsekot atkritumu veidiem pēc to izcelsmes. Proti, būvniecības atkritumi klasificējami nodaļā nr.17, bet BRAPUS sistēmā redzams, ka atsevišķi būvniecības uzņēmumi nosūta būtiskus atkritumu apjomus, kas klasificēti ar kodiem nodaļā nr.20, piemēram, kā sadzīvē radušos lielgabarīta atkritumus. Tādējādi, pastāv iespēja, ka ne visi būvniecības atkritumi ir klasificēti atbilstoši. Turklāt ne vienmēr ir iespējams nošķirt, kuri atkārtotās izmantošanas tirgū nokļuvušie produkti ir atgūti no būvniecības atkritumiem, un kuri – no iedzīvotāju lielgabarīta atkritumiem. Tādas būvniecības darbos radītās atkritumu grupas kā durvis, logu rāmji, u.c. apdares izstrādājumi, ir sevišķi problemātiska grupa no uzskaites viedokļa, jo tie nereti tiek klasificēti kā lielgabarīta atkritumi ar atkritumu klases kodu 200307 (tas redzams, piemēram, atkritumu apsaimniekotāja SIA MELIORATORS-J apsaimniekošanas atļaujā¹²¹). Tāpat arī, kā secinājis VVD, būvniecības atkritumu pārvadājumi ne vienmēr tiek oficiāli reģistrēti BRAPUS.

Kopumā, gan reģenerācijas kodu ierobežojumu dēļ, gan plaši sastopamo pārkāpumu dēļ saistībā ar būvniecības atkritumu pārvadājumiem, BRAPUS nesniedz iespēju izsekot atkritumiem tādā pakāpē, lai varētu veikt datu analīzi par atkārtoti izmantojamu būvniecības atkritumu apjomiem un to gala lietotājiem. Nepieciešamo datu ieguvei būtu, pirmkārt, nepieciešams ieviest papildus reģenerācijas uzskaites apakškodus esošā tiesiskā regulējuma ietvaros, kā arī nodrošināt atkritumu izsekojamību no to radītāja līdz gala lietotājam (būvdarbu veicējam, kas tos izmanto atkārtoti), lai varētu aprēķināt apjomus, kas tiek ne tikai sagatavoti atkārtotai izmantošanai, bet arī izmantoti praksē.

MK noteikumos nr. 113 par pārvadājumu uzskaites kārtību atainotajā atkritumu pārvadājuma pavadzīmes paraugā redzams, ka atkritumu nosūtītājam ir jāatzīmē arī atkritumu pārvadājuma mērķis – proti, pārvadājuma mērķis ir viena no 3 darbībām – reģenerācija, pārstrāde vai apglabāšana. Lai arī esošajos noteikumos nav izdalīta nepieciešamība norādīt arī atkārtotu izmantošanu kā vienu no mērķiem, apskatot esošos datus BRAPUS datubāzē, ir redzams, ka šajā pavadzīmes laukā atsevišķi nosūtītāji reizēm papildus atzīmē, ka atkārtota izmantošana ir viens no pārvadājuma mērķiem. Ja noteikumi tiktu papildināti ar prasību, ka pārvadājuma mērķis jāprecizē kā viena no 4 darbībām – sagatavošana atkārtotai izmantošanai, pārstrāde, citi reģenerācijas veidi vai apglabāšana, tad atkārtoti izmantojamus būvniecības atkritumus varētu izsekot esošās sistēmas ietvaros, gūstot informāciju par atkritumu daudzumu, atkritumu klasi, nosūtītāju, saņēmēju, kā arī datumu. Papildu, sistēmas paplašinātās meklēšanas laukumos būtu jāievieš iespēja atlasīt datus arī pēc pārvadājuma mērķa, jo šobrīd tas nav iespējams, un šo informāciju var iegūt vienīgi, atlasot katru pārvadājuma pavadzīmi atsevišķi.

Līdz 2021.gada izvērtējumam, Latvijā nav bijusi nepieciešamība apkopot atkārtoti lietotos būvniecības apjomus, attiecīgi nav izvērtēta šādas funkcionalitātes iespēja. Piemēram, nosakot jauno prasību pārvadātājiem, un ieviešot jauno funkciju sistēmā tehniski no 2022.gada, dati par pārvadājumiem ar atkārtotas izmantošanas mērķi būtu pieejami, sākot no 2023.gada sākuma, attiecīgi būtu iespējams to vienkāršoti atlasīt un pārskatīt. Attiecīgi ieteicams kā iespēja nākotnē apzināt precīzākus atkārtoti lietojamo būvmateriālu apjomus.

¹¹⁹ ES Oficiālais Vēstnesis. Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2008/98/EK (2008. gada 19. novembris) par atkritumiem un par dažu direktīvu atcelšanu. Pieejams: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/HTML/?uri=CELEX:32008L0098&from=EN#d1e1227-3-1>

¹²⁰ Ministru kabineta noteikumi nr.302. Noteikumi par atkritumu klasifikatoru un īpašībām, kuras padara atkritumus bīstamus. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/229148-noteikumi-par-atkritumu-klasifikatoru-un-ipasibam-kuras-padara-atkritumus-bistamus>

¹²¹ MELIORATORS-J SIA Atļauja B kategorijas piesārņojošai darbībai Nr.RI10IB0145. Pieejams: <https://registri.vvd.gov.lv/filedownload?tabula=Document&id=88403&filename=RI10IB0145-03.02.2017..pdf>

3.5.2.4. Kopējais tirgus atkārtoti izmantojamais apjoms, izmantojot BIS informāciju

MK Noteikumi nr.438 (2015.gada 28.jūlijā)¹²² nosaka, ka būvniecības dokumentācijas aprīte Latvijā tiek nodrošināta elektroniski, caur Būvniecības valsts kontroles biroja pārziņā esošo BIS. Attiecīgi, daļa no nepieciešamās informācijas varētu būt pieejama esošo sistēmu ietvaros. Tostarp, BIS datubāzē pieejamajās būvniecības lietās atrodas informācija par būvju un ceļu darbos izmantotajiem materiāliem un izstrādājumiem.

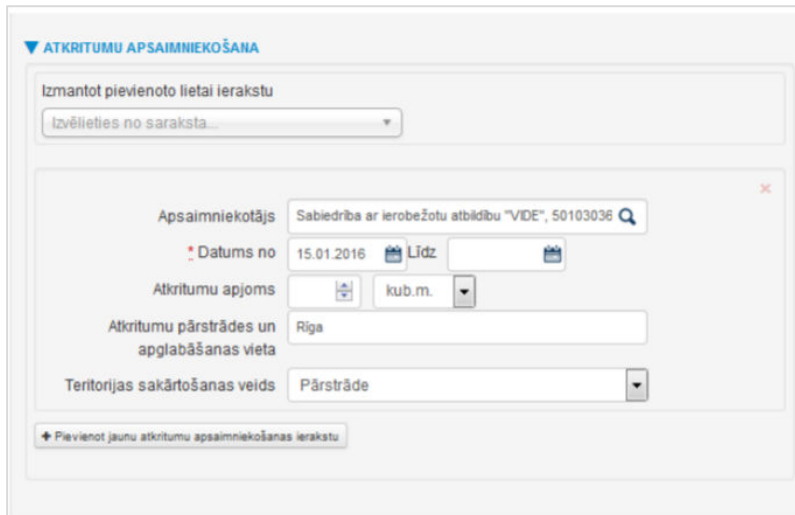
Jebkura projekta uzsākšanai – būvdarbu, tostarp ēku demontāžas vai renovācijas darbu, kā arī ceļu/ielu remontdarbu veikšanai – BIS tiek izmantots projekta iesnieguma un skaidrojoša apraksta iesniegšanai attiecīgā reģiona būvvaldei. Latvijā tiesiskie normatīvi nosaka, ka skaidrojošo aprakstu var rakstīt pats darbu ierosinātājs brīvā formā, bet praksē parasti to dara sertificēts arhitekts. Pēc darbu pabeigšanas, pasūtītājs būvvaldē iesniedz paskaidrojuma raksta otro daļu, un būvvaldes būvinspektors veic objekta apsekošanu. Pēc tam būvvalde elektroniski sagatavo izziņu par ēkas/būves neesamību dabā un veic atzīmi paskaidrojuma rakstā.

Būvniecības lietas ietvaros norāda informāciju par plānotajiem darbiem un darba organizēšanas projektu, darbos izmantoto tehniku, kā arī paredzamo radīto atkritumu apjomu un to apsaimniekošanu (sk. Attēls 30). Tomēr BIS patlaban nav iespējas norādīt radīto atkritumu veidu (tikai apjomu), kā arī, pie atkritumu apsaimniekošanas veida izvēles netiek izdalīta materiālu atkārtota izmantošana vai atkritumu sagatavošana atkārtotai izmantošanai (tikai 3 apsaimniekošanas darbību veidi – pārstrāde, apglabāšana vai uzglabāšana). Līdzīgi, kā BRAPUS sistēmā, arī šeit būtu iespējams apsaimniekošanas darbību veidus papildināt ar sagatavošanu atkārtotai izmantošanai, kas nodrošinātu nepieciešamo datu izsekošanas iespējas.

Jāpiezīmē, ka, šādu informāciju padarot publiski pieejamu, būvdarbu veicēji būtu informēti par noteiktā laikā un vietā atkārtotai izmantošanai pieejamiem materiāliem, balstoties uz būvobjekta ekspluatācijas laiku un tā ģeogrāfisko novietojumu, tādējādi veicinot informācijas pieejamību par atkārtoti izmantojamiem materiāliem. BIS jau šobrīd publiski pieejamie dati var sniegt zināmu ieskatu par Latvijā teorētiski pieejamiem materiālu apjomiem atkārtotai izmantošanai būvniecībā. Piemēram, BIS datubāzes informācija par demontēto, un, attiecīgi, zemesgrāmatā dzēsto būvju skaitu 2021.gada pirmajos 6 mēnešos liecina, ka šajā periodā kopā dzēsti 1031 zemesgrāmatas ieraksti (atsevišķi esošas būves) no kopumā 981 unikālās adreses, kur daļa no dzēstajiem objektiem ir koka būves, tādas kā šķūņi, klētis, dārza ēkas un cits palīgēkas, bet būtiska daļa ir arī betona, cementa, ķieģeļu un akmens būves, tādas kā dzīvojamās ēkas, garāžas un ražošanas objekti/iekārtas.¹²³ Taču vēl detalizētāka informācija par šajos objektos izmantotajiem materiāliem un konstrukcijām, kā arī demontāžas darbos praksē radītajiem atkritumiem, būtu jau pamats tirgum atbilstošām aplēsēm.

¹²² Ministru kabineta noteikumi Nr. 438. Būvniecības informācijas sistēmas noteikumi. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/275847-buvniecibas-informacijas-sistemas-noteikumi>

¹²³ BIS. Būvju reģistrēšanas un dzēšanas gadījumu dati. Pieejams: <https://data.gov.lv/dati/dataset/49521cc0-eb76-42bf-ba27-6b4646862dc1/resource/899d1699-4943-40e8-8a49-1eff87f416d0>

Attēls 30: Ierakstu logs par atkritumu apsaimniekošanu BIS Būvniecības lietas sadaļā Papildinformācija¹²⁴

Tāpat arī būvprojektu dokumentācijā jābūt pieejamai informācijai par tajos izmantotajiem materiāliem un izstrādājumiem, taču šeit nav norādīta nepieciešamā detalizācijas pakāpe.

MK Noteikumos nr.438¹²⁵ par BIS norādīts, ka sistēmā par būvi cita starpā jāuzkrāj informācija par būves apjoma rādītājiem (ietverot datus par būves veidu, apjomu, mērvienību un nosaukumu), kā arī par būves nesošajām konstrukcijām un apdari (ietverot datus par konstruktīvā elementa veidu un tā konstrukcijas veidu, kā arī elementa materiālu). Jau būvdarbu procesā būvdarbu veicējiem jāsniedz informācija BIS par sanemtajiem un izmantotajiem būvmateriāliem un būvizstrādājumiem, ko atzīmē *Būvdarbu žurnāla* sadaļā *Būvdarbu gaita*, un iespējams pievienot arī tāmes pozīciju. Sadaļā *Ikdienas darbi* tiek arī aizpildīts ieraksts *Iestrādātie materiāli*, kur var sniegt informāciju par sanemtā materiāla iestrādi pēc to veida un daudzuma. Šie ieraksti tiek pievienoti pie būvniecības lietas, kas pieejama būvvaldes darbiniekiem pēc ierakstu apstiprināšanas.

¹²⁴ Būvniecības informācijas sistēma Lietotāju dokumentācija / Mācību materiāli (Būvniecība). Pieejams: https://bis.gov.lv/system/resources/W1siZiIsIjIwMjE0MDEvMDUvM2hhNHZlZmF8yMDIwXzEyXzA5X0JlUzJfQklTLkxESy44LkkwMi4yMS4yNy5wZGYiXV0/2020-12-09_BIS2_BIS.LDK.8.I02.21.27.pdf

¹²⁵ Ministru kabineta noteikumi Nr. 438. 2015.gada 28.jūlijs. Būvniecības informācijas sistēmas noteikumi. Pieejams: <https://likumi.lv/ta/id/275847-buvniecibas-informacijas-sistemas-noteikumi>

Attēls 31: Ierakstu logs par saņemtajiem būvmateriāliem un būvizstrādājumiem BIS Būvdarbu žurnāla sadaļā Būvdarbu gaita¹²⁶

Teorētiski, informācija, ko sniedz BIS *Būvdarbu žurnālā* par saņemtajiem un ēkā iestrādātajiem būvmateriāliem un būvizstrādājumiem būtu vispiemērotākā, lai veiktu pēc iespējas precīzakus aprēķinus par atkārtoti izmantotiem materiāliem un izstrādājumiem, jo sniegtu datus par praksē reāli izmantotajiem apjomiem.

EK Lēmumā par vienotu metodiku Atkalizmantošanas ziņojuma sastādīšanai ir noteikts, ka uzskaitē ir jāveic par praksē atkārtoti izmantotajiem, nevis piedāvātajiem apjomiem. Taču pēc sistēmas izpētes izvērtējot, ka tas ir papildinājums esošajai informācijai, ir saprotams, ka realitātē esošajā sistēmā informācija par atkārtoti lietojamajiem materiāliem netiek apkopota. Attiecīgi nav iespējams veikt tirgus aplēses 2021.gadā, izmantojot BIS sistēmu, taču tehniski nākotnē tas būtu iespējams.

Secinājums ir, ka jau esošās sistēmas dotu iespēju izmantot atkārtoti lietotos būvmateriālus, kā arī noteikt industriālo atkārtoti lietoto būvmateriālu apjomu, pieņemot nepieciešamos normatīvos aktus, lai veiktu kopējo tirgus apkopojumu.

3.5.1. Rezultāti no citiem mērījumu punktiem

3.5.1.1. Tiešsaistes platformas (Mērījumu punkts Nr.2)

KokaRīga ir izveidojis Facebook grupu "Vēsturisko būvdetaļu un materiālu tirgus", kurā ir 4,7 tūkstoši entuziastu, kas gan apmainās ar informāciju par lietoto mēbeļu un būvmateriālu ražošanas gadiem un

¹²⁶ Būvniecības informācijas sistēma. Kā izveidot būvdarbu žurnālā ieraksta veidu "Saņemtie materiāli un būvizstrādājumi"? Pieejams: <https://bis.gov.lv/bisp/lv/help/ka-izveidot-buvdarbu-zurnala-ieraksta-veidu-sanemtie-materiali-un-buvizstradajumi>

vērtībām, gan arī ir iespējams pārdot, gan iegādāties vēsturiskos būvmateriālus. Kopumā 2021.gada jūlijā bija ap 47 sludinājumiem, taču tikai kāda trešdaļa piedāvāja savu preci. Apjoms kopumā ir neliels, taču tā kā lielākoties tiek pārdoti kokmateriāli, tad tomēr ilgtermiņā tas var veidoties kā nozīmīgs apjoms.¹²⁷

SS.com platformā ir iespējams izvietot arī būvmateriālu sludinājumus, taču tajā netiek atsijāti lietoti un nelietoti būvmateriālu piedāvājums.

Kopumā pētījumā izskatītajās platformās ikdienu tiek publicēti ap 1000 jauni sludinājumi, piedāvājot dažādus būvmateriālus un būvražojumus. Lielākoties tie ir paredzēti privātpersonām, attiecīgi arī iekļaujas iedzīvotāju aptaujas rezultātos.

3.5.1.2. Maiņas punkti (Mērījumu punkts Nr.3)

Lai ieviestu aprites ekonomiku Latvijā, Rīgas pilsēta ir pārstāvēta Pāreja uz aprites ekonomiku pilsētībūvniecībā "URGE" projekta, kurā kopā ar 8 citām ES pilsētām vai reģioniem, lai gūtu jaunas zināšanas un uzlabotu būvniecības praksi un arī veicinātu izpratni par ilgtspējīgu mājokļu būvniecību, apsaimniekošanu, renovēšanu un nojaukšanu. Šie soļi attiecīgi stimulētu pāreju no lineārās ekonomikas uz ilgtspējīgu ekonomiku. Projekts ir ieviests no 2019.gada septembra un plānots to ir realizēt līdz 2022.gada augustam. Projekta koordinators Latvijā ir RPA "Rīgas enerģētikas aģentūra", izmantojot Eiropas Reģionālās attīstības fonda finansējumu ar Rīgas pilsētas budžeta līdzfinansējumu.¹²⁸ Projektā tiek veidota cieša sadarbība ar dažādām ieinteresētajām pusēm, veidojot dialogu un palīdzot virzīties uz aprites ekonomikas būvniecību. Projekta ietvaros tiek izstrādāts Integrēts rīcības plāns aprites ekonomikas ieviešanai būvniecības sektorā Rīgas pilsētas pašvaldībā, attiecinot aprites ekonomikas principu integrēšanu visos ēku būvniecības vai renovācijas cikla posmos.

Lai sabiedrība iepazītos un apgūtu aprites ekonomikas principus, "URGE" projekta ietvaros 2021.gada vasarā ir izveidots remontlietu un būvmateriālu maiņas punkts, kurā iedzīvotāji var atnest savus lietotos vai liekos būvmateriālus un atkal tiem, kam tie ir nepieciešami, atkal var tos paņemt bez maksas.¹²⁹ Projekts tiek realizēts ar sabiedriska labuma organizāciju Free Riga atbalstu, un 2021.gada augustā to bija apmeklējuši ap 300 cilvēkiem un lielākā daļiņās bija ar krāsām un līmēm, par kurām īpaši priedīgi ir mākslinieki, kas tās var attiecīgi tālāk izmantot.¹³⁰ Projekts ir tikai sākotnējais izmēģinājuma projekts, taču ideju un konceptu plāno turpināt ilgtermiņā viens no lielākajiem atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem Latvijā SIA "CleanR". Uzņēmums 2022.gada vasarā ir plānojis paplašināt esošo atkritumu šķirošanas un pārstrādes centru Nomales, piedāvājot iespēju iedzīvotājiem mainīties ar nevajadzīgiem būvmateriāliem, kā arī ilgtermiņā ir plānots veidot arī Atkārtotu lietu remontdarbīcu un zināšanu pārneses vietu.¹³¹ Attiecīgi dodot iespēju iedzīvotājiem mainīties ar dažādiem būvmateriāliem un izmantot liekos.

Līdz ar testa režīmu idejai, kopējais apjoms nepārsniedz 1 tonnu būvmateriālu, līdz ar to ir nebūtisks pienesums kopējā izvērtējumā, tomēr nākotnē varētu sniegt ievērojamu pienesumu atkārtoti lietoto būvmateriālu kvantitatīvajai uzskaitēi.

3.5.1.3. Privāta dāvana/ziedojums no uzņēmumiem (Mērījumu punkts Nr.5)

2021.gada augustā tika veikta 20 uzņēmumu aptauja izlases veidā, kur viens no būvniecības materiālu ražotājiem norāda, ka uzņēmumā ir izstrādāts uzņēmuma individuālais Atkritumu apsaimniekošanas plāns, kurā tiek izvērtēta katra nevajadzīgā materiāla vai atkrituma apsaimniekošanas kārtība. Vispirms tiek meklēts pielietojums rūpnīcā iekšienē, ja tāda nav, tiek nodots izmantošanai darbiniekiem un tikai pēc tam atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem. Piemēram:

¹²⁷ Facebook, pieejams - <https://www.facebook.com/groups/392773214620470/about>

¹²⁸ RPA Rīgas enerģētikas aģentūra. Pāreja uz aprites ekonomiku pilsētībūvniecībā. Pieejams - <https://rea.riga.lv/lv/aktualie-projekti/projekti/urge>

¹²⁹ Remontmaina.lv. Pieejams: <https://www.remontmaina.lv/par-projectu>

¹³⁰ Intervija ar Remontmaina.lv un Free Riga pārstāvi 2021.gada augustā

¹³¹ Intervija ar CleanR izpilddirektoru 2021.gada augustā

- Tīrais iepakojuma materiāls no materiālu un iekārtu piegādēm, kā plastmasa un kartons, tiek savākti atsevišķos konteineros un nodoti atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem otrreizējai pārstrādei.
- Koka paletes tiek izmantotas un no veikaliem atgrieztas atpakaļ atkārtotai izmantošanai, un tikai palešu kalpošanas beigās, tās tiek saliktas vienuviet un ar speciālu izvešanas atļauju atdotas rūpnīcas darbiniekiem privātām vajadzībām (mēbeļu gatavošanai vai kā kurināmo).
- Līdzīgi ar citiem materiāliem kā gumijas lentes, karstumizturīgie ķieģeļi, metāla mucas, tie tiek pirmām kārtam atdoti darbiniekiem un tikai tādā gadījumā ja atkārtota izmantošana nav iespējama tiek nodoti atkritumu apsaimniekošanas uzņēmumiem.

Citi būvmateriālu ražošanas uzņēmumi tomēr norāda, ka visu pārstrādā un izmanto atkārtoti. Kopumā attiecīgi var uzskatīt, ka uzņēmumu ziedotais apjoms ir nebūtisks.

3.6. CITI RAŽOJUMI, PAR KURIEM PIENĒMTI PASĀKUMI

Teorētiski var tikt izskatīti arī citi ražojumi kā lietotas riepas, kuriem ir atkārtoti izmantojams tirgus, kuri tiek atkārtoti izmantoti lielākoties labdarības organizācijas/veikali, krīzes/atbalsta centri, krāmu tirdziņi, lombardi vai caur tiešsaistes portāliem un sludinājumiem. Citu ražojumi netika aktīvi izskatīti izvērtējumā. Latvijā ir izveidota stikla pudeļu atkārtotas lietošanas sistēma, taču no 2022.gada tiek ieviesta depozīta sistēma stikla pudeļu iepakojumam, attiecīgi 2021.gadā netiek apzināti esošās sistēmas apjomi, taču nākamajā pārskata periodā būs pieejami arī atkārtoti lietotās stikla pudeļu apjomi.

4. Ieteikumi atkārtoti lietoto preču apjoma palielināšanai

Ieteicamās aktivitātes, lai palielinātu atkārtoti lietoto preču apjomus nākotnē:

- No kopējās atkritumu apsaimniekošanas klasifikācijas mēbeles izdalīt atsevišķi no lielgabarīta atkritumiem, lai tos varētu uzskaitīt atsevišķi
- Lai gan teorētiski likumdošana ļauj RAS sistēmā uzskaitīt gan pārstrādātos, gan atkārtoti lietotās preces, tomēr kontroles institūcija pārbaudes procedūrā praktiski nepieļauj šādu atskaites iespējas. Nepieciešams pārskatīt kontroles procedūru, lai ļautu EEI izmantot atkārtoti Latvijas teritorijā.
- Veikt visu saistīto preču atkritumu beigu statusa izvērtējumu un veidotu likumdošanu, īpaši tas ir attiecināms uz būvmateriālu un būvražojumu kategorijas pārskatu. ‘
- Nepieciešams veidot vienotu izpratni par būvniecības atkritumiem un to apsaimniekošanas statusiem no visām iesaistītajām pusēm
- Izveidot frēzēta/reciklēta asfalta piederību pārstrādes vai atkārtotas lietošanas definīcijai
- Veidot materiālu apmaiņas punktus un vietas, lai iedzīvotāji varētu apmainīties ar savām lietotajām, bet ne vēl atkritumos metamajām precēm

1.pielikums – Iedzīvotāju anketa

ID	Latvian
D1.	Dzimums: Vīrietis Sieviete
D2.	Vecums: _____ RECODE AGE TO: 15-24 25-34 35-44 45-54 55-64 65-74
D3.	Reģions: Rīga Pierīga Kurzeme Zemgale Latgale Vidzeme
D4.	Apdzīvotās vietas tips: Rīga Lielā pilsēta (Ventspils, Liepāja, Jūrmala, Jelgava, Valmiera, Jēkabpils, Rēzekne, Daugavpils) Cita pilsēta Lauki
D5.	Kāda ir Jūsu tautība? Latviešu Krievu Cita
INTRO	2021. gadā pirmo reizi tiek veikts pētījums visā Eiropas Savienībā, lai noskaidrotu iedzīvotāju preču atkārtotas lietošanas apjomus. Tādējādi aicinām piedalīties aptaujā par lietoto preču izmantošanu (dāvināšanu, ziedošanu, pirkšanu) pa sekojošām preču grupām: tekstilpreces, mēbeles, elektriskās iekārtas (datortehnika un sadzīves tehnika), būvmateriāli. *Lietotas preces - iepriekš ir bijušas citas personas (arī uzņēmuma) īpašumā.
Q3	Kuras no lietotajām precēm esat <u>sanēmis/-usi un/vai iegādājies/-usies</u> pēdējā pusgada laikā? Tekstilpreces Mēbeles Datortehnika, mobilie telefoni Sadzīves (virtuves, mājas) tehnika Būvmateriāli (durvis, logi, santehnika, kokmateriāli, u.c.) Citas preces (lūdzu, norādīt) Neesmu iegādājies/-usies vai citādi ieguvis/-usi lietotas preces pēdējā pusgada laikā
Q4A	Kā Jūs/Jūsu mājsaimniecība <u>ieguva</u> lietotus tekstilizstrādājumus pēdējā pusgada laikā? Nopirku Uzdāvināja/atdeva Aizdeva Neatceros/grūti atbildēt
Q11A	No kā Jūs <u>sanēmat</u> lietotos tekstilizstrādājumus pēdējā pusgada laikā? No draugiem, radiem, paziņām No palīdzības organizācijām Aizdeva Cits (lūdzu, ierakstīt)
Q13A	Kādas tekstila preces un cik daudz Jūs <u>sanēmat un/vai iegādājāties</u>? ROWS Bērnu drēbes Virsdrēbes (mētelis) Kleitas Apavus Bikses

	<p>Krekls Džemperis Mājas tekstilu (segas, palagus, u.c.) Dažādus apģērbus Cits (lūdzu, ierakstīt) COLUMNIS Līdz 5 precēm No 5 līdz 9 precēm No 10 līdz 19 preču No 20 līdz 49 preču No 50 līdz 149 preču Vairāk nekā 150 preču Grūti atbildēt Neesmu saņēmis/-usi šādu precī</p>
Q9A	<p>Kurās vietās Jūs iegādājāties lietotas tekstila preces pēdējā pusgada laikā? Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.) No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām Citur (lūdzu, norādīt)</p>
Q7A	<p>Cik daudz lietotu tekstila preču Jūs iegādājāties pēdējā pusgada laikā? COLUMNIS Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.) No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām PIPE IN WRITTEN ANSWER IN Q9A ROWS Līdz 5 precēm No 5 līdz 9 precēm No 10 līdz 19 preču No 20 līdz 49 preču Vairāk nekā 50 preču Grūti atbildēt</p>
Q10A	<p>Ja vēlaties, lūdzu, aprakstiet vairāk par savu lietoto tekstilpreču iegādi vai saņemšanu pēdējā pusgada laikā (kurā pārdošanas vietā, kādas preces un cik daudz Jūs nopirkāt):</p>
Q4B	<p>Kā Jūs/Jūsu mājsaimniecība ieguva lietotas mēbeles pēdējā pusgada laikā? Nopirku Uzdāvināja/atdeva Aizdeva Neatceros/grūti atbildēt</p>
Q11B	<p>No kā Jūs saņēmāt lietotas mēbeles pēdējā pusgada laikā? No draugiem, radiem, paziņām No palīdzības organizācijām Aizdeva Cits (lūdzu, ierakstīt)</p>
Q13B	<p>Kādas mēbeles un cik daudz Jūs saņēmāt un/vai iegādājāties? ROWS Dīvāns Gulta Galds Krēsls Skapji, kumodes Bērnu mēbeles Interjera priekšmeti Matracis Dārza mēbeles Cits (lūdzu, ierakstīt) COLUMNS 1 precī 2 preces 3 preces 4 preces 5 preces Vairāk nekā 6 preces Grūti atbildēt Neesmu saņēmis/-usi šādu precī</p>
Q9B	<p>Kurās vietās Jūs iegādājāties lietotas mēbeles pēdējā pusgada laikā? Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.)</p>

	No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām Citur (lūdzu, norādīt)
Q7B	Cik daudz lietotu mēbeļu Jūs iegādājāties pēdējā pusgada laikā? COLUMNS Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.) No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām PIPE IN WRITTEN ANSWER IN Q9B ROWS 1 precī 2 preces 3 preces 4 preces 5 preces Vairāk nekā 6 preces Grūti atbildēt
Q10B	Ja vēlaties, lūdzu, aprakstiet vairāk par savu lietoto mēbeļu iegādi vai saņemšanu pēdējā pusgada laikā (kurā pārdošanas vietā, kādas preces un cik daudz Jūs nopirkāt):
Q4C	Kā Jūs/Jūsu mājsaimniecība ieguva lietotu elektroniku pēdējā pusgada laikā? Nopirku Uzdāvināja/atdeva Aizdeva Neatceros/grūti atbildēt
Q11C	No kā Jūs sanēmat lietotu elektroniku pēdējā pusgada laikā? No draugiem, radiem, paziņām No palīdzības organizācijām Aizdeva Cits (lūdzu, ierakstīt)
Q13C	Kādu elektroniku un cik daudz Jūs sanēmat un/vai iegādājāties? ROWS Televizors Portatīvais dators Stacionārais dators Monitors Planšete Mobilais telefons Printeris Profesionālie instrumenti Cits (lūdzu, ierakstīt) COLUMNS 1 precī 2 preces 3 preces 4 preces 5 preces Vairāk nekā 6 preces Grūti atbildēt
	Neesmu saņēmis/-usi šādu preci
Q9C	Kurās vietās Jūs iegādājāties lietotu elektrotehniku pēdējā pusgada laikā? Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.) No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām Citur (lūdzu, norādīt)
Q7C	Cik daudz lietotas elektronikas Jūs iegādājāties pēdējā pusgada laikā? COLUMNS Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.) No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām PIPE IN WRITTEN ANSWER IN Q9C ROWS 1 precī 2 preces 3 preces 4 preces

	<p>5 preces No 6 līdz 10 precēm Vairāk nekā 11 preču Grūti atbildēt</p>
Q10C	<p>Ja vēlaties, lūdzu, aprakstiet vairāk par savu lietotās elektrotehnikas iegādi vai saņemšanu pēdējā pusgada laikā (kurā pārdošanas vietā, kādas preces un cik daudz Jūs nopirkāt):</p>
Q4D	<p>Kā Jūs/Jūsu mājsaimniecība <u>ieguva</u> lietotu sadzīves tehniku pēdējā pusgada laikā? Nopirku Uzdāvināja/atdeva Aizdeva Neatceros/grūti atbildēt</p>
Q11D	<p>No kā Jūs <u>sanēmat</u> lietotu sadzīves tehniku pēdējā pusgada laikā? No draugiem, radiem, paziņām No palīdzības organizācijām Aizdeva Cits (lūdzu, ierakstīt)</p>
Q13D	<p>Kādu sadzīves tehniku un cik daudz Jūs <u>sanēmat un/vai iegādājāties</u>? ROWS Plīts Veļas mašīna Ledusskapis Saldētava Mikrovilņu krāsns Putekļsūcējs Trauku mazgājamā mašīna Kafijas automāts Sulas spiede Cits (lūdzu, ierakstīt) COLUMNS 1 precī 2 preces 3 preces 4 preces 5 preces Vairāk nekā 6 preces Grūti atbildēt</p>
	<p>Neesmu saņēmis/-usi šādu precī</p>
Q9D	<p>Kurās vietās Jūs <u>iegādājāties</u> lietotu sadzīves tehniku pēdējā pusgada laikā? Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.) No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām Citur (lūdzu, norādīt)</p>
Q7D	<p>Cik daudz lietotas sadzīves tehnikas Jūs <u>iegādājāties</u> pēdējā pusgada laikā? COLUMNS Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.) No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām PIPE IN WRITTEN ANSWER IN Q9D ROWS 1 precī 2 preces 3 preces 4 preces 5 preces No 6 līdz 10 precēm Vairāk nekā 11 preču Grūti atbildēt</p>
Q10D	<p>Ja vēlaties, lūdzu, aprakstiet vairāk par savu lietotās sadzīves tehnikas iegādi vai saņemšanu pēdējā pusgada laikā (kurā pārdošanas vietā, kādas preces un cik daudz Jūs nopirkāt):</p>
Q4E	<p>Kā Jūs/Jūsu mājsaimniecība <u>ieguva</u> lietotas būvniecības preces pēdējā pusgada laikā? Nopirku Uzdāvināja/atdeva Aizdeva Neatceros/grūti atbildēt</p>
Q11E	<p>No kā Jūs <u>sanēmat</u> lietotas būvniecības preces pēdējā pusgada laikā? No draugiem, radiem, paziņām No palīdzības organizācijām Aizdeva Cits (lūdzu, ierakstīt)</p>

Q13E	<p>Kādus būvniecības materiālus un cik daudz Jūs <u>sanē</u>māt un/vai iegādājāties?</p> <p>ROWS Apdares materiāli Durvis, logi Kokmateriāli Ķieģeļi, akmeņi Citi celtniecības materiāli (lūdzu, ierakstīt)</p> <p>COLUMNS 1 prece 2 preces 3 preces 4 preces 5 preces Vairāk nekā 6 preces Grūti atbildēt</p>
	Neesmu saņēmis/-usi šādu preci
Q9E	<p>Kurās vietās Jūs <u>iegādājāties</u> lietotas būvniecības preces pēdējā pusgada laikā?</p> <p>Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.) No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām Citur (lūdzu, norādīt)</p>
Q7E	<p>Cik daudz būvniecības preču Jūs <u>iegādājāties</u> pēdējā pusgada laikā?</p> <p>COLUMNS Lietoto preču veikalos Lietoto preču tiešsaistes platformās (AndeleMandele, Atver skapi, u.c.) No privātajiem sludinājumiem (ss.com, facebook.com, u.c.) No paziņām</p> <p>PIPE IN WRITTEN ANSWER IN Q9E</p> <p>ROWS 1 prece 2 preces 3 preces 4 preces 5 preces No 6 līdz 10 precēm Vairāk nekā 11 preču Grūti atbildēt</p>
Q10E	<p>Ja vēlaties, lūdzu, aprakstiet vairāk par savu lietoto būvmateriālu preču iegādi vai saņemšanu pēdējā pusgada laikā (kurā pārdošanas vietā, kādas preces un cik daudz Jūs nopirkāt):</p>
Q14	<p>Kuras no minētajām precēm esat <u>pārdevis/-usi vai atdevis/-usi</u> citiem pēdējā pusgada laikā?</p> <p>Tekstilpreces Mēbeles Dator tehnika, mobilie telefoni Sadzīves (virtuves, mājas) tehnika Būvmateriāli (durvis, logi, santehnika, kokmateriāli, u.c.) Citas preces (lūdzu, norādīt) Neesmu pārdevis/-usi vai atdevis/-usi pēdējā pusgada laikā</p>
Q16	<p>Kur/kam Jūs <u>pārdevāt vai atdevāt</u> sev nevajadzīgās lietas pēdējā pusgada laikā?</p> <p>COLUMNS Tekstilpreces Mēbeles Elektroniku Sadzīves tehniku Būvniecības materiālus</p> <p>PIPE IN WRITTEN ANSWER FROM Q14</p> <p>ROWS Draugiem, radiem, paziņām Palīdzības organizācijām Specializētajos atkritumu laukumos/konteineros Tiešsaistes platformās Citur (lūdzu, norādīt) Neesmu dāvinājis/-usi/atdevis/-usi</p>
Q15	<p>Ja vēlaties, lūdzu, aprakstiet vairāk par savu lietoto preču dāvināšanu vai atdošanu pēdējā pusgada laikā (kādas preces un cik daudz Jūs uzdāvinājāt/atdevāt):</p>
Q17	<p>Kāpēc Jūs <u>nepārdevāt vai neatdevāt</u> sev nevajadzīgās lietas pēdējā pusgada laikā?</p> <p>Nav lieku mantu, ko pārdot vai atdot Nav intereses pārdot vai atdot mantas Neesmu par to domājis Atdodu vai pārdodu tikai pazīstamiem cilvēkiem Nezinu, kur atdot tālāk Atdodu cilvēkiem, kas ir grūtībās</p>

	Cits (lūdzu, norādīt)
Q18	Kāda ir Jūsu pieredze, šķēršļi un ieteikumi, lai Latvijā preces tiktu izmantotas atkārtoti?
D6	Kāda ir Jūsu izglītība? Pamatizglītība Vidējā vispārējā izglītība Vidējā speciālā izglītība Augstākā izglītība
D7	Cik daudz cilvēku dzīvo kopā Jūsu mājsaimniecībā? 1 2 3 4 5 un vairāk
D8	Kādi ir Jūsu personīgie vidējie ienākumi mēnesī pēc nodokļu nomaksas? Līdz 150 EUR 151 - 350 EUR 351 - 550 EUR 551 - 750 EUR 751 - 1000 EUR 1001 - 1250 EUR 1251 -1500 EUR Vairāk par 1500 EUR Grūti pateikt/nevēlos atbildēt
D9	Kādi ir Jūsu mājsaimniecības kopējie vidējie ienākumi mēnesī pēc nodokļu nomaksas? Līdz 350 EUR 351 - 550 EUR 551 - 750 EUR 751 - 1000 EUR 1001 - 1250 EUR 1251 -1500 EUR 1501 – 1750 EUR 1751-2000 EUR 2001-2500 EUR 2501-3000 EUR Vairāk par 3000 EUR Grūti pateikt/nevēlos atbildēt

Izlases kopa, kas atbildēja uz jautājumiem:

Dzimums	Ģenerālkopa (kopā 1 401 806)	Sasniegtā izlase (kopā 1005)
Vīrietis	47.6%	47.0%
Sieviete	52.4%	53.0%
Vecums		
15-24	13.4%	14.0%
25-34	17.3%	16.2%
35-44	18.2%	18.3%
45-54	18.4%	18.3%
55-64	19.0%	19.3%
65-74	13.6%	13.8%
Reģions		
Rīga	32.6%	33.0%
Pierīga	19.7%	19.8%
Kurzeme	12.4%	12.6%
Zemgale	12.0%	11.0%
Latgale	13.7%	13.8%
Vidzeme	9.6%	9.7%
Nacionalitāte		
Latviešu	61.0%	62.4%
krievu	27.2%	28.5%
citū	11.8%	9.2%

Anketas atbildes un aprēķini ir pieejami 1. pielikumā.

2.Pielikums

Pārskats par atkārtotu lietoto materiālu aprites operatoriem skatīt Excel dokumentā.